1
6
2000

15-ահ 6ագ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէական։

Գերադանցապատուելոյ Կարտինալին
Տեառն Ռուպերթոսի
Պէլլարմինոսի։

Թարգմանեցեալ 'ի Բարսեղ Վար
դապետէ Կոստանդնուպօլսեցւոյ,
'ի լեզուէ Իտալականէ 'ի Հայկա
կան բարբառ

8236-57

Յամի Տեառն. 1669 Հոկտեմբերի
երեսուն
Յալիկոռնա

-26

8236-57

ՊԵՏ.ԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

Տպեցաւ Տառս Աստուածային
Յամին, որ 'ի ծնընդենէ Տ՟ն
մերոյ Յ՟ի Ք՟ի, Հազար
և Վեց հարիւր
և Եօթանա
սուն:

'Ի Թուականութեանս Հայոց՝
Հազարի, Հարիւրի, և Տասն
և ըննի:

Յուլիկօնոյ:

'Ի քաղաքս մեծ[illegible] Ա[illegible]

INRI

ՊԱՐԶԱԲԱ՛ՆՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէականի վարդապետու-
թե. ՚ի պէտս այնոցիկ. որք ուսու-
ցանեն զմանկունս և զայլս անձինս
պարզամիտս: Շարադրեցեալ ըն-
կերոյն տրամախօսութե:

ԶԻՆՉԻՑԷ
քրիստոնէական վարդա
պետութին. և որք իցեն
մասունք նորին գլխաւորք:

Գլուխ Առաջին:

Աշակերտն:

Որովհետև լսեմ. թե իցէ հար
կաւոր գիտելն զքրիստոնէական

վար

վարդապետութիւն առ՚ի կեցութ.
ըղձամ, զի բացայայտիցես ինձ
թէ զինչ իցէ այս վարդապետութի ։

Վարդապետն ։

Քրիստոնէական վարդապետու
թիւն է կարճառօտ իմն համառօտու
թի. կամ բովանդակութի բնաւից
այնոցիկ իրաց, զորս Տէրն մեր Յս
Քս ուսոյց մեզ առ՚ի ցուցանել
մեզ զճանապարհն կեցութե ։

՚ա Որքանք են մասունք գլխաւ
որք. և հարկաւորագոյնք այսորիկ
վարդապետութե ։

վ, Են չորս, այսինքն. Հաւատամք,
Հայր մերն, Տասն պատուիրանքն,
և Եօթն սրբազնութիւքն ։

ա, Ընդէր են չորս, և ոչ աւելի
կամ պակաս ։

վ, Վասնզի երեք են զօրութիւնք
գլխաւորք, այսինքն, Հաւատն,
Յոյսն, և Սէրն,
Հաւատամքն, է հարկաւոր վասն
հաւ

հաւատոյ ։ քանզի ուսուցանէ մեզ զայն . զոր պարտիմք հաւատալ ։ Հայր մերն, է հարկաւոր վ̃ն յուսոյ ։ քանզի ուսուցանէ մեզ զայն, յոր պարտիմք յուսալ ։

Տասն պատուիրանքն, են հարկաւորք վ̃ն սիրոյ . քանզի ուսուցանեն մեզ զայն, զոր պարտիմք առնել սակս հաճոյանալոյ Ա̃յ ։

Սրբազնութիւնքն են հարկաւորք ։ քանզի են գործիք, որովք ընկալեալք լինին և պահպանին զօրութիւնք . զորս ասացաք գոլ հարկաւորս առ կեցութի̃ն ։

Ցանկամ, զի տայցես ինձ զօրի ա,
նակ ինչ . առ՚ի լաւագունապէս՝ իմանալ զհարկաւորութի̃ այսոցիկ չորից մասանց քրիստոնէականի վր դապետութեան ։

Սուրբն օգոստինոս տայ մեզ զօ բ.
րինակ իմն տան ։ Քանզի որպէս առ՚ի շինել զտուն ինչ, է հարկա-

որ դնելն նախ զհիմն. և յետոյ կանդնել զորմունս. և ՚ի վախճանի ծածկել զնա ցուով: և առ՚ի առնել զայսոսիկ, ախտոյանան մեզ գործիք ոմանք: Այսպէս՝ առ՚ի անել՚ի հոգւոյ զշինուած կեցուէ. ախտոյանայ մեզ հիմն հաւատոյ, որ մուտք Յուսոյ, ցու Սիրոյ: և գործիք. ոմանք, որք են սրբազան գունեղք սրբազնութիք:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նշանի Խաչին:

Գլուխ Երկրորդ:

ա, Յառաջ քան զգալն ՚ի նախկին մասն վարդապետութեան. ըղձամ, զի տայցես ինձ զառհաւատչեայ ինչ իրացն. յորս պարտիմք հաւատալ. բացայայտելով ինձ թեթևապէս, և համառօտապէս՝ զխորհուրդս հարկաւորագոյնս. որք

պա

պարունակին 'ի համատամին ։

Բարձրք ասես, և ես այդպէս՝ Պ.
կամիմ առնել ։ Արդ՝ պարտիս գի-
տել, զի երկու են խորհուրդք
գլխաւորք հաւատոյն մերոյ, և եր-
կաքանչիւրն պարունակի 'ի նշանի
այնմիկ, որ կոչի նշան սրբոյ խաչին ։
Առաջին խորհուրդն է միութին
և երրորդութին այ ։ Երկրորդն է
ներմարմնութն և կրելութն կեցուց-
չին մերոյ ։

Զինչ նշանակէ միութիւն և Հ.
երրորդութին այ ։

Այսոքիկ են երք բարձրագու- Պ.
նեղք, որք սակաւ առ սակաւ հե-
տևապէս՝ դորդաբանեցին ներ յա-
ռաջման վարդապետութե ։
Բայց յաղագս այժմոյս բաւակա-
նասցի ուսանիլ զանուանս . և իմա-
նալ զսակաւս զայս ըստ կարի ։
Միութին Ա՛յ նշանակէ, թէ 'ի վեր

քան զընաւէս իւրս ստեղծականս իցէ
մի ինչ, որ ոչ ունի զսկիզբն։
Այլ միշտ էր, և միշտ է, և եղիցի.
որև արար զայլս իւրս ընաւէս, և
պահպանէ զնոյնս և կառավարէ.
և է հանրից բարձրագունեղ, պա
տուէականագունեղ, գեղեցկագու
նեղ. և հզօրագունեղ. այլև Տ͞ր
ընդ արձակագէս՝ ամենից իրաց
և այս է, որ կոչի Ա͞Ծ. որ և է միակ
և միայնակ, քանզի 'ի նմայ ոչ կարէ
գոլ. եթէ ոչ մի ա͞ծուե͞ն, այս ինքն,
մի միայն բնութե͞ն, և էութե͞ն. ան փո
խանապէս՝ հզօր, ան հունապէս՝
իմաստուն. և գերազանցապէս՝ բա
րի, և այլն։
Բայց՝ սակայն այս ա͞ծութիւն գը
տանի յերիս անձինս։ որք կոչին
Հայր՝ Որդի՝ և Հոգի ս͞բ. այսո
քիկ երեք անձինք են մի միայն Ա͞Ծ
վ͞ս զի ունին զմի և զնոյն ա͞ծուե͞ն,
և զէութե͞ն։ զոր օրինակ, եթէ
երեք

երեք անձինք յերկրի աստ. կոչե
ցեալք Պետրոս Պօղոս և Յոհան
նէս. ունելին զմի և զնոյն հոգի, և
զմի և զնոյն մարմին. ասացեալք լի
նելին երեք անձինք: քանզի միննն
լինէր Պետրոսի, միւսն Պօղոսի,
և միւս Յոհաննու, և սակայն լինե
լին մի մարդ միայն. և ոչ երեք: ոչ ու
նելով զերկս մարմինս, և ոչ զերկս
հոգիս, այլ զմի մարմին, և զմի հո
գի: Այս ոչ է կարելի 'ի մէջ մարդ
կան. քանզի՝ գոյն մարդոյ է փոքր,
և վախճանաւոր. վա այնորիկ ոչ կա
րէ գոլ 'ի յոքունս անձինս. բայց
գոյն Այ, և Ածութիւնն իւր
է անեզր: սակս այսորիկ կարէ գը
տանիլ. և գտանի նոյն գոյն, և
նոյն Ածութիւնն Հօր յՈրդւոյ,
և ըն Հոգւոյ սրբում. են ուրեմն
երեք անձինք, զի միննն է Հայր,
միւսն է Որդի, և երրորդն է Հո
գին սբ. և սակայն են մի Ած միայն

 քան

քանզի ունին զնոյն ա՛ծութիւն, զնոյն գոյ, զնոյն կարողութիւն, զիմաստութիւն, զբարութիւն, և այլն:

ա, Ասա ինձ այժմ, զինչ իցէ ներ մարմնութն և զինչ կրելութն կեցուցչին մերոյ:

վ, Պարտիս գիտել, թէ երկրորդ անձն ա՛ծային, զոր ասացաք կոչիլ Որդի. բաց ՚ի գոլոյն իւրմէ ա՛ծայնոյ, զոր ունէր յառաջ քան թէ աշխարհ ստեղծեցեալ էր, և մանաւանդ յաւիտենից. էառ զմարդկային մարմին, և զմարդկային հոգի ներ արգանդի ուրումն մաքրագունեղի կուսի, և այսպէս՝ այն՝ որ յառաջ էր ա՛ծ միայն. սկսաւ լինիլ ա՛ծ և մարդ: և զկնի կենցաղավարելոյն իւրոյ ընդ մարդկան զամս երեսուն և երիս. ուսուցանելով զճանապարհն կեցութե, և առնելով զբազում սքանչելիս.

ի վախ

'ի փախճանի թոյլ եւս ինքեան բե
եռնլ 'ի խաչին, և 'ի նմին մեռանել·
առ 'ի վճարել Ադամայ մեղաց ամե
աշխարհի, և յետ երից աւուրցյա
րեաւ 'ի մահուանէ 'ի կեանս, և
զինի քառասուն աւուրց համբար
ձաւ 'ի յերկինս, ո͞ր ուսելոցք եմք
'ի պարզաբանութե Հաւատամին:
Ահա այս է ներմարմնութի և կրե
լութի կեցուցչին մերոյ:

Ընդէր լցեն գլխաւորք. այսո ,ա
քիկ խորհուրդք հաւատոյն մերոյ:
Վ͞զի նառաջնութն պարունակի Վ.
նախկին սկիզբն, և վերջին վախ
ճանն մարդոյն: Եւ ներկրորդութն
պարունակի միայնակին այն և գործ
նագունեղ միջնորդն, որով ճանա
չեցեալ լինի այն առաջին սկիզբն:
և ժամանեմք 'ի վերջին վախճանն
այն: Եւ քանզի հաւատովք, և դաւ
անե

անելով զայսոսիկ երկոքեանս խոր
հուրդս. ցուցանեմք զմեզ գոլ զա
տեցեալս 'ի բնաւից ամից աղանդոց
հեթանոսաց, թուրքաց, յուդայ
եանց, և հերետիկոսաց: Եւ առաւ
ել, որ՝ առանց հաւատալոյ և դաւ
անելոյ զայսոսիկ երկոքեանս խոր
հուրդս. ոչոք կարէ կեցուցանիլ:

Հ, Զիարդ՝ արդեօք պարունակե
ցին խորհուրդքս այսոքիկ ներ
նշանի սրբոյ խաչին:

Պ, Զնշան սրբոյ խաչին առնեմք
ասելով: Յանուն ✠ Հօր, և Որ
դւոյ, և Հոգւոյն սրբոյ: և հաւանեն
զամենայն՝ խաչակնքելով զմեզ:
Զի մինչ ասեմք Յանուն Հօր,
դնեմք զաջ ձեռն մեր 'ի ճակատն
մեր: Եւ մինչ ասեմք, և Որդւոյ,
բերեմք զնոյնն 'ի ներքոյ կրծին մե
րոյ. և յետ որոյ մինչ ասեմք: և Հո
գւոյն սրբոյ. անդրբերեմք զնոյն
ձեռն մեր 'ի ձախոյ ուսոյն մերմէ

ասեմ.

առ աջն։ Արդ՝ բառքս այսոքիկ․
Յանուն, մեզ ծանուցանեն զմի
ութիւն ա̃յ․ զի Յանուն՝ ասէ, և ոչ յա
նուանս։ և զի այսու անուամբ, խնա
նի իշխանութ̃ի և հեղինակութ̃ին ա̃ծ
ային, որ է միակ և միայնակ ՚ներքս
անձինս բոլորս։ Իսկ բառքն այնո
քիկ, Հօր, և Որդւոյ, և Հոգւոյն
սրբոյ, ծանուցանեն մեզ զերրոր
դութիւն անձանցն։ Եւ խաչակնե
քելն զմեզ, յարաբերէ մեզ զանձն
Որդւոյն ա̃յ․ և հետևապէս՝ զնե
րմարմնութ̃ի նորին։ Այլև անդրան
ցանելն ՚ի ձախոյ ուսոյն մերմէ
առ աջն․ և ոչ յաջոյն ուձախն, նշա
նակէ․ թէ կրելովք Տ̃ն մերոյ Յ̃ի
Ք̃ի անդրաբերեցեալք եղաք յի
քուց անցաւորաց առ յաւիտենա
կանս, ՚ի մեղաց առ շնորհս, և ՚ի
մահուանէ առ կեանս։

ա․ Վասն էր առնեմք զնշան սրբոյ
խաչին։

Առ

Վ. Առնեմք զնշան խաչին, զինո
րաւ ցուցանիցեմք զմեզ գոլ քրիս
տոնեայս, այսինքն, զինուորս գերազան
ցի կայսերն մերոյ Քրի. քանզի նշանս
այս, է իբրեւ զդրօշակ, կամ իբրեւ
զհանդերձ զինուորական. որ զանա
զանէ զզինուորս Քրի, 'ի բնաւից
թշնամեաց սրբոյ եկեղեցւոյն. այսինքն,
'ի հեթանոսաց, 'ի յուդայեանց, 'ի
թուրքաց, և 'ի հերետիկոսաց:
Այլև առնեմք զնշան խաչին. առ
'ի կոչել զօգնութիւն աստուածային 'ի հա
մայնս գործս մեր. քանզի, ընդ այ
սու նշանի ներկոչի 'ի յօգնութիւն ա
մենասուրբ երրորդութիւն, միջնոր
դութբ կրելութեան մերոյ կեցուցչին:
Ուստի՝ սովոր են, քրիստոնեայք
բարիք առնել զնշանս զայս, յոր
ժամ յառնեն 'ի յանկողնոյ. յոր
ժամ 'ի տանէ արտելանեն, յորժամ
'ի սեղանի բազմին, և յորժամ գնան
'ի ննջել. այլև 'ներ սկզբան այլոց

երաց ամենից, զորս առնել ախոյն :
Նաեւս առնեմք զնշանս զայս, առ 'ի զինաւորել զմեզ ընդդէմ ամենից փորձութեանց դիւին. վասն զի 'ի նշանէ յայսմանէ յոյժ սատանին դեւքն. և փախչին 'ի սմանէ. ըստ որում առնեն չարագործքն, մինչ տեսանեն զնշանն արքունի:
Եւ բազմիցս` միջնորդուբ այսորիկ նշանի ✠ սրբոյ խաչին զերծի մրդն 'ի բազմաց վտանգից, այնքան` 'ի հոգևորաց, որքան` 'ի մարմնաւորաց յորժամ առնեմք զնոյնն, հաւատով և համարձակուբ ողորմութեն ածայնոյ, և արդեանցն Քի մերոյ Տեառն:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Հաւատամին :

Գլուխ Երրորդ :
Աշակերտն :

Գալով այժմ առ նախկին մասն այ

սորին վարդապետութեան, ցան-
կամ ուսանիլ զՀաւատամսն :

Վարդապետն :

Հաւատամսն պարունակէ ՚ի ինքեան
զերկոտասան մասունս. որք յօդու-
ածք ասասին : Եւ են երկոտասան
ըստ թուոյ երկոտասան Առաքելոց :
որք շարադրեցին զնա և են այսոքիկ:

1 Առաջինն է: Հաւատամ ՚ի յԱստուած
Հայրն ամենակալ, Ստեղծողն
երկնի և երկրի:

2 Երկրորդն է: Եւ ՚ի Յիսուս Քրիստոս Նո-
րին Որդին միակի, Տէրն մեր:

3 Երրորդն է: Որ եղև յղացեալ
՚ի Հոգւոյն սրբոյ, ծնաւ ՚ի Մա-
րիամայ կուսէն:

4 Չորրորդն է: Կրեաց ընդ փոն-
ցիոսիւ փիլաթոսիւ, եղև խաչե-
ցեալ, մեռեալ, և թաղեցեալ:

5 Հինգերորդն է: Էջ ՚ի դժոխսն,
՚ի Երրորդում աւուր վերյարեաւ
՚ի մահուանէ :

Վեց

Վեցերորդն է ։ Համբարձաւ զ
՚ի յերկինս, Նստի ընդ աջմէ Ած
Հօր ամենակարողի ։

Եօթներորդն է ։ Ուստի գա է
լոց է ՚ի դատել զկենդանիս և զմե
ռեալս ։

Ութերորդն է ։ Հաւատամ ՚ի ը
Հոգին սուրբ ։

Իններորդն է ։ ՚Ի սբ կաթողի թ
կէ եկեղեցին, ՚ի հաղորդութիւն
սրբոց ։

Տասներորդն է ։ ՚Ի թողու 10
թիւն մեղաց ։

Մետասաներորդն է ։ ՚Ի յա 11
րութին մարմնոց ։

Երկոտասաներորդն է ։ ՚Ի կեանն 12
յաւիտենական. Ամէն ։

Մեկնեա ինձ զառաջին յօդու ա-
ածն բառ առ բառ ։ Եւ թէ զինչ
իցէ ասելն Հաւատամ ։

Հաւատամ ասելն, է ասել թէ ես Պ.
ընդունիմ զքո հաւատոյ. և զօր

ճըշ

Աշխարհագրութեան զմմ ինչ, որ՚ն այ
սոսէն երկրպագութեան օգուճածս հաճ
ատոյ պարունակի: Եւ զայս այս
պէս՝ վասն այնորիկ ընդունիմ, զի
նոյնինքն Ած զայսոսիկ դատողու
թիս ուսոյց սրբոց Առաքելոց. զորս
և Առաքեալքն սրբ եկեղեցւոյ ու
սուցին, իսկ եկեղեցին մեզ զնոյնս
միշտ ուսուցանէ: Եւ քանզի ան
կարելի է, թէ Ած զսուտ ինչ ասի
ցէ, վասն որոյ՝ հաւատամ առաւել
հաստատագոյնս գոլ զիրս զայսոսիկ
հաւատոյ, քան զայնոսիկ՝ զորս ա
չօք տեսանեմ, և ձեռօք շօշափեմ:
ա, Զինչ իցէ ասելն: ՚ի Յած:
Պ. Ասել է, թէ մեք պարտիմք հաճա
տալ հաստատապէս՝ զած գոլ յամ
ուրեք՝ և աստ ևս ներկայ և պատ
րաստ: Թէև աչօք մերովք մարմնաւ
որօք ոչ տեսանիցեմք զնա. և զի մի
միայն գոյ Ած, վասնորոյ՝ ասի ՚ի
Յած, և ոչ ՚ի Յածս: Արդ՝ ոչ պար
տիս

տես երեւակայացուցանել քեզ, թէ ԱԾ, իցէ նման մարմնականի ուրեք իրի, թէեւ իցէ յոյժ մեծ, եւ յոյժ գեղեցիկ իրն այն. այլ պարտես խորհիլ, թէ ած իցէ իր իմն հոգեկան, որ միշտ գոյր, եւ միշտ եղոց է, որ արարեալ է զընաճս, որ ինքեամբ լցուցանէ զհամայնս եւ կառավարէ զամենայնս, որ եւ գիտէ, եւ տեսանէ զամ ինչ. աստուստ զինչեւիցէ, որ յարաբերիցի աչաց քոց, եւ երեւակայութե: այլ տես ասել այս՝ որ այժմ ինձ յարաբերի կամ երեւի, ոչ է ԱԾ. քանզի ԱԾ է իմն ինչ անհունապէս՝ լաւագոյն:

Ընդէր ասի թէ ԱԾ է Հայր:

Վնզի, է ճշմարտապէս՝ Հայր ա
Որդւոյ իւրոյ միածնի. զորմէ խօ Վ.
սեցուք, ՚ներկրորդում յօդուածոյն հաւատոյ. Դարձեալ Հայր ասի, զի է Հայր ամենեցուն արարածոց, սակայն ոչ բնութե, այլ որդեգրութե:

ԱԼ

6
8236-57
ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՍՌ—Арм. ССР.

Այլև, զի է Հայր բոլորից ստեղ
ծուածոց. սակայն՝ ոչ բնութ՟բ, և
ոչ որդեգրութ՟բ, այլ ստեղծելութ՟բ:
ըստ որում՝ ասասցուք վաղվաղա
կի 'ներ յօդուածոյս այսմիկ:

Ա, Ընդէ՞ր տաս ամենակարող:

Վ, Վ՟զի, անունս այս՝ է յատուկ
մակադիր Այ. և թէպէտ՝ Ած ու
նի զբազումս մակադիրս ինքեան յա
տուկս, որպիսիք են, յաւիտենա
կան, անհուն, անչափ, և այլն. սա
կայն՝ 'ըն տեղւոյս այսմիկ, յաւէտ
պատշաճաւոր է, զի ամենակարո
ղութ՟ն նորին յիշեսցի, ո՟զի մի դժուա
արին ինչ մեզ թուեսցի հաւատալն,
թէ նա իցէ արարեալ զերկին և զեր
կիր յոչ ընչէ, ըստ որում՝ սուա
դրին բառքն հետևեցեալք. վ՟զի
նմա, որ կարէ առնել զա՟մ ինչ, զոր
կամիցի առնել. և այնր աղագաւ ա
մենակարող է՛, ոչինչ կարէ գոլ դժուա
րին: և թերևս դու ինձ ասիցես.

Աձ

Ա͞ծ ո՛չ կարէ մեռանիլ, և ոչ մեղանչել. ուստի՝ ոչ երբէք, թէ կարիցէ առնել զա͞մ ինչ: Աւոր, ես քեզ պատասխանեմ, թէ կարելն մեռանիլ, և կարելն մեղանչել, ոչ է կարողութի, այլ է անկարողութի. ո͞պ մինչ ասի զումեմնէ քաջագունեղէ զինւորէ թէ կարէ յաղթել զա͞մս. և ոչ կարէ գոլ յաղթեցեալ յումեքէ: Արդ՝ ոչ բացասի քաջութի նր͞, վ͞ս ասելոյն, թէ նա ոչ կարէ գոլ յաղթեցեալ. զի կարելն գոլ յաղթեցեալ, ոչ է քաջութի. այլ տկարութիւն:

Զի՞նչ էյէ ասելն, Ստեղծօղն: ա,

Ասել է թէ Ա͞ծ արարեալ է զա͞մ ի͞ն ինչ յոչընչէ. և նոյն ինքն միայն կարէ զն͞ս 'ի յոչինչ վերլուծանել. թէպէտ՝ կարեն հրեշտակք և մարդիկք այլև դևք ևս առնել, և քակել, զեր ինչ. բայց՝ ոչ կարեն առնել, եթէ ոչ 'ի նիւթոյ յումեքէ,

որ նախ ունէր զիւրն գոլ և էութիւն։
և ոչ կարեն քակել. եթէ ոչ առ այլ
ինչ զնա վերլուծիցեն։ ապա որմնա
դիր ոք, ոչ կարէ շինել զտուն իմն
յոչ ընչէ, այլ 'ի քարանց, 'ի կրէ, և
'ի փայտից։ զոր և ոչ կարէ քակել,
վերլուծելով 'ի յոչինչ, այլ անդրա
ծելով զնա, 'ի քարինս, 'ի փոշի, 'ի
փայտս, և 'ի նմանս սոցին։
Վ̃ որոյ Ա̃ծ միայն ասի ստեղծող,
և է իսկ, զի նա միայն է, որ ոչ կարօ
տի նիւթոյ ումեք, առ 'ի առնել
զէակս։

ա, Վ̃էր ասի ստեղծօղ երկնի և
երկրի։ մի թէ ա̃ծ ոչ լիցէ արարեալ
ևս զօդ, զջուր, ըզ քարինս, ըզ
ծառս, զմարդիկ, և զայլս իրս ա
մենայնս։

բ, Ընդ երկնի և երկրի իմանին
ևս այնոքիկ համայնք, որք գոն պա
րունակեցեալք 'ի մէջ երկնի և
երկրի։ որպէս եթէ ոք ասիցէ թէ
մարդն

մարդն ունի մարմին և հոգի. իմա
նալես, թէ մարդն ունի զայլս երա
ամենայնս, որք 'ըն մարմնում գտա
նին. որպիսիք են երակք, արիւն,
ոսկերք, ջիլք և այլն: այլև զայնս
իսկ բնածս, որք ներ հոգւոջ գտա
նին. որպիսիք են, միտն, կամն, յի
շատակն, զգայութիւքն ներքինք,
և արտաքինք, և այլն: Ա՟որոյ՝ է
երկնի իմանալին ևս հրեշտակքն,
այլև օդն, և որք 'ի նմա են, որպի
սիք են թռչունք, և ամպք, և աս
տեղք, և այլք այսպիսիք բարձրա
գոյնք. ուստի՝ ասի, թռչունք,
ամպք, և աստեղք երկնից:
Իսկ ընդ երկնի իմանալի այն՝ ա՟մ, որ
պարունակեցեալ է 'ի յօդոյն: որ
պիսիք են ջուրքն ծովու, և գե
տոց, որք զետեղին 'ըն մասունս
ստորագոյնս երկրի: այսպիսիք են
ևս կենդանիք, տունկք, քարինք,
և մետաղք, և այլք բնածք այսպի
սիք

ռեք. որք գտանին ՚ի մէջ երկրի, կամ ծովու: Ասի ուրեմն ած՟ ստեղծօղ երկնի և երկրի: զի սորա երկոքեանս են մասունք սկզբնաւորք աշխարհի: մինն վերագոյն ՚ն որում բնակին հրեշտակք: և միւսն ստորագոյն, ՚ն որում բնակին մարդիկ: Եւ զի այսոքիկ երկոքեանս են ստեղծուածք պատուականագոյնք քան զայլս համայնս: որոց այլք ամենայնք ծառայեն, ըստ որում և ինքեանք պարաւոն դեցեալք են ՚ի ծառայել Այ՟. որ յոչ ընչէ է արարեալ զն՟ա, և յարադրեալ ներ այսպիսում բարձրագունոյ կացութեան:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻւն
Երկրորդի յօդուածոյն:

ա՛ Մեկնեա ինձ զերկրորդ յօդուածն հաւատոյ, թէ զինչ իցէ ասելն

ասելն: Եւ 'ի Յս՟ Քս՟ նորին Որ
դին միակի, Տ՟րն մեր:
Այն՝ ամենակարողն Ած, զոր վ,
մեք վերպեցաք 'ն առաջնում յօդուա
ծոյ. ունի զմի Որդի Ճշմարիտ,
և բնական որ կոչի Յս՟ Քս՟: Նւզի
կերպիւ իւիք իմանայցես թէ զի
արդ՝ Ած ծնեալ իցէ զիւր Որդին:
կալ քեզ զօրինակ 'ի հայելւոյն:
Յորժամ նայի ոք 'ի հայելին, իս
կոյն՝ յառաջածէ զպատկերն իւր
'ի նմա, այնքան նման իւրեան ին
քեան մինչզի 'ի մէջ իւրն և պատ
կերին ոչ իմն տարբերութի՟ կարէ
գտանել. որով հետև ոչ միայն՝ կազ
մուածով, այլև շարժմամբ իրե
րաց յարանմանեն. զի 'ի շարժելն
մերդոյն շարժի նմանապէս՝ և պատ
կերն նորին: Բայց 'ի միտ ած թէ
պատկերն՝ այնքան նման իւրում
նախատիպին, զիարդ՝ եղանի :
ոչ աշխատութ՟, ոչ ժամանակաւ,
և ոչ

և ոչ գործեաւ, այլ 'ըն միում վայրկենի, միով և միայնով նկատմամբ: Արդ՝ ը՟ այսմ՝ խորհեաց, թէ Ա՟ծ նկատելով զինքն իւր, աչօք իմացման, 'ըն հայելւոյ ա՟ծութե՟ իւրոյ, յառաջէած զպատկեր իւր, իւր եան ինքեան նմանագունեղ. և վ՟զի այսմիկ պատկերի առեալ է ա՟ծ զբոլոր գոյացութի՟ն իւր, և զբոլոր գոյն իւր. զոր մեք ոչ կարեմք առնել, մինչ նկատեմք զմեզ 'ըն հայելւոյ. վ՟որոյ պատկերն այն ա՟յ, է Ճշմարիտ որդի ա՟յ. իսկ մերքն պատկերք, զորս 'ըն հայելւոյ տեսանեմք, ոչ են որդիք մերք:

Աստուստ՝ հաւաքել պարտիս, թէ ա՟պ որդին ա՟յ է Ա՟ծ իբրև զհայր և մի և նոյն ա՟ծ ը՟ Հօր. վ՟զի զմի և զնոյն գոյացութի՟ Հօր ունի:

Եւ մանաւանդ հաւաքել պարտիս, զորդին ա՟յ ոչ գոլ մանկագոյն քան զհայր: այլ է, և գոյր միշտ իբրև

զհայր

զՀայր, զի է՛ ծնեցեալ լոկն միայ նովնկատարմամբն ա̃յ յինքն իւր. նաև Ած միշտ նկատէ զինքն իւր:

Եւ զկնի հաճաքել պարտիս, թէ Որդին ա̃յ ոչ լիցէ ծնեցեալ օգնութե̃ կնոջ ուրուք, ոչ երկարութե̃ ժամանակի, ոչ զաղրութե̃ ցանկութե, և ոչ այլովք անձկարութե̃ք. քանզի ո̃պ ասացաք; է՛ ծնեցեալ ՚ի Հօրէ միայնոյ. միով պարզիւ նըկատարմամբ իւրեան ինքեան, աչով միաքրագունեղիւ իմացմանն Ած այնոյ:

Ընդէր այն՝ որդին Ա̃ծ կոչի ա, Յս̃ Քս̃:

Յս̃ ասելն նշանակէ զկեցուցիչ: վ, և Քս̃, որ է օծեցեալ. նշանակէ, զքահանայապետ, և զթգ̃ւր ամենեց թգ̃ւրց. Արդ՝ ո̃պ ասացի ՚ըն պարզաբանութե նշանի սրբոյ խաչին. Որդին ա̃յ առ՚ի գալ ՚ի փրկել զմեզ արեամբ իւրով, և ՚ի վերա

ծել

ծել զմեզ առ կեցութիւն յաւիտե
նական. եղև մարդ, և ընկալաւ զա
նուն կեցուցչի. վս͡ ցուցանելոյ
աշխարհի, թէ ինքն իցէ եկեալ 'ի
կեցուցանել զմեզ: Որ և վերապա
տուեցաւ 'ի Հօրէ մակագրիւ գե
րազանցի քահանայի. և գերագու
նի արքայի, որք ամենայնք նշանա
կին այսու անուամբս, Քս͡: յորմէ
և մեք առ կոչեցաք քրիստոնեայք:
Զի որպ͡ մարդկային բնութն͡ քն͡,
ա͡ծութբն է օծեցեալ. այսպէս՝ մեք
շնորհօքն Քի͡, եմք օծեցեալք 'ի
ձեռն եկեղեցւոյ սրբազնութեց:

ա, Ա͡ էր յորժամ ասեմք, Յս͡.
բանամբ զգլուխս մեր, զորս և խո
նարհեցուցանեմք: Իսկ մինչ ա
սեմք զայլս անուանս Այ͡. ոչ այս
պէս առնեմք:

բ, Ա͡զի անունս այս, Յս͡, է յա
տուկ անուն Որդւոյն Այ͡. իսկ
այլքն ամենայնք են անուանք հա

սա

սարանկք. Այլ և անուանս այս՝ յա
րաբերէ մեզ. Թէ որպ ա՟ծ զինքն խո
նարհեցոյց, լինելով մարդ վ՟ն մեր:
Յաղագորոյ, մեք վ՟ն շնորհակա
լութե. խոնարհեցուցանեմք նմա
զգլուխս մեր, և ոչ միայն մեք մար
դիկս, այլ և հրեշտակք երկնից, և
դևք դժոխոց. զինքեանս այսմիկ
անուան խոնարհեցուցանեն. Թէ
պէտ ն՟ք սիրով, իսկ ս՟ք ուժով:
Վ՟զի ա՟ծ այսպէս՝ կամեցաւ, Թէ
համայնք ստեղծուածք բանականք
զինքեանս առաջի որդւոյ իւրոյ
խոնարհեցուցանիցեն. զի նա զինքն
խոնարհեցոյց վ՟ն սիրոյ մերոյ մին
չև 'ի մահ խաչին:

Վասնէր ասի, Թէ Յ՟ս Ք՟ս, է տ՟,
Տ՟ն մեր:

Վ՟զի ընդ հօր իմաստին ստեղ֊
ծեալ է զմեզ յոչ ընչէ: ուստի՝ է իշ
խող և Տ՟ր մեր. հաւասար Հօր:
Եւ սատուածել, զի իւրովք աշխա

րհս

տանօք և կրելութե՟ք զմեզ փըր
կեաց 'ի բանտարգելութենէ դիւ
աց: զորմէ ասելոց.ք եմք առօրեւ:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Երրորդի յօդուածոյն
Հաւատոյ:

ա, Հետեւի, զի այժմ պարզաբա
նիցես ինձ. զերրորդ յօդուածն,
թէ զինչ իցէ ասելն. Որ յղացեալ
եղև Հոգւով սրբով. Եւ ծնաւ 'ի
Մարիամայ կուսէն:

բ, Այսմիկ յօդուածոյս բացայայ
տի մեզ նո՛ր և սքանչելի եղանակ
ներմարմնութե՟ն որդւոյն Ա՟յ
Վ՟զի ո՟չ յայտ է ամենեցունց. ո՛ր
այլք ա՟մք մարդիկ ծնանին 'ի հօրէ
և 'ի մօրէ: և թէ մայրն ո՛չ մնայ կոյս
զկնի յղանալոյն և ծնանելոյն զոր
դին իւր: Իսկ Որդին Ա՟յ, կամե
լով մարդ եղանիլ. ո՛չ կամեցաւ

ունել զհայր 'ի յերկրի, այլ միայն
զմայր, որոյ անուն է Մարիամ. որ
եղև միշտ կոյս մաքրութեանց. քն
զի Հոգւոյն Սբ, որ է երրորդ անձն
Ածային. և է մի Ած նոյն ընդ Հօր
և ընդ Որդւոյ, իւրով անհրնելի կա
րողութբ կերպաւորեաց յարենէ մաք
րութեանցն ասացելոյ կուսին. ներ
յարգանդի նորին զմարմին իմն երե
խայի կատարելագունեղ. և 'ի նոյ
նում ժամանակի ստեղծեաց յոչ
ընչէ զհոգի ոմն պատուականագու
նեղ. զորև շաղկապեաց ընդ մարմ
նոյ այնորիկ երախայի. իսկ զբաղա
դրեցեալ բոլորն զայն, միաւորեաց
որդւոյն Այ ընդ. անձին իւրում:
և այսպէս Որդին Այ, որ յառաջ
էր միայն լոկ Ած, սկսաւ լինել
մարդ. վն որոյ ասի Ած և մարդ է
Յս Քս. որև ոպ ըստորում Ած ու
նէր զհայր առանց մօր: այսպէս ըստո
րում մարդ ունի զմայր առանց Հօր:

 կա

ա, Կամիմ, զի տայցես ինձ զօրէնսն իմն, կամ զյարացոյց. առ՚ի իմանալ նուխա թէ ո՞րպ կարիցէ կոյսն յղանալ:

վ, Զխորհուրդս Ած պարտիմք հաւատալ թէ և ո՛չ իմանայցեմք զնոսա. զի որքան մեք կարծեմք խորհիլ. Ած քան զնոյնս բազմագոյնս կարէ առնել: Վն որոյ ասի ՚ի սկզբան հաւատամքն. թէ Ած է ամենակարող: Այլ սակայն դըմի գեղեցիկ օրինակ ներ ստեղծելուն աշխարհի: Ո՛չ ապաքէն երկիր ըստ կարգի ոչ յառաջածէ և բուսուցանէ զցորեան. եթէ նախ ո՛չ իցէ վարեցեալ. և սերմանեցեալ և ոչ իցէ ոռոգեցեալ յանձրևաց և ջերմացեալ յարեգականէ:

Սակայն ՚նախկզբանն, մինչ յառաջածեցեալ եղև ցորեանն յերկրէ ոչ վարեցելոյ. յոչ սերմանեցելոյ, յո՛չ յոռոգեցելոյ, և յոչ ջերմացե

լոյ

լոյ։ այլ ըստ խուրում եղանակի, եր-
րեւ բոլորովին 'ի կուսէ. զի լոկ և
միայնով հրամանաւ ամենակարո-
ղին Ա՟յ, և զօրութ՟ նորին հզօրե-
երկիրն կոյս. առժամայն յառաջ-
եած զցորեանն։ Այսպէս ու-
րեմն, Կուսական յարգանդն Մա-
րիամու Թորց ուրուք գործակցու-
թե՟ մարդկայնոյ. լոկ և միայնով
հրամանաւն ա՟յ, և ներգործութ՟
Հոգւոյն սրբոյ յառաջեած զցո-
րեանն զայն մեծագին մարմնոյն
հոգևորեցելոյ, Որդւոյն Ա՟յ։

Եթէ Յս՟ Քս՟ եղև յղացեալ, ա՟
ներգործութ՟ Հոգւոյն սրբոյ։
Թուէի ուրեմն, թէ կարիցէ ասել
Հոգին ս՟բ հայր նորին, ըստ որում
է մարդ Յս՟։

Ոչ այսպէս, քանզի առ՚ի գոլ ո՟
Հայր ոչ է բաւական զի առնիցէ
ոք զեր ինչ. այլ պարտ է, զի առնի-
ցէ զնոյնն. 'ի յատկէ յիւրմէ գոյա-

ցու-

ցութենէ. ուստի ասեմք զորմնա
դիրն ոչ գոլ հայր տանն 'ի նմանէ
կերտեցելոյ. զի կերտէ զնոյնն ոչ
'ի յատկէ իւրմէ մսէ, այլ 'ի քղմիդ
րաց. և յայլոց իրաց:
Արդ՝ Հոգին սբ՟ տրար զմարմին
որդւոյն Ած՟. ոչ 'ի յատկէ յիւրմէ
գոյացութէ, այլ 'ի մնէ և յարե
նէ կուսին. վն՟ որոյ Որդին մր՟ Յս՟
Քս՟. ոչ է Որդի Հոգւոյն սրբոյ:
բայց ըստ որում է ած՟, է Որդի
Ած՟ Հօր. զի 'ի նմանէ ունի զած՟
ութիւն: Իսկ ըստ որում՝ է մարդ.
է Որդի կուսին, քանզի 'ի նմանէ
ունի զմարդութիւն:

ա, Ընդէր ասի, թէ Հոգին սբ՟ ա
րար զներգործութիւն զայս ներ
մարմնութեան: մի թէ Հայրն ևս և
Որդին ոչ էցեն համընթացեալք
'ի նոյնն:

բ, Զոր ինչ առնէ մի անձն ած՟այ
ին, համառնեն զնոյնն. այլք երկո

քեան

քեան անձինքն ի միասին. վասն զի ու-
նին զմի և զնոյն կարողութիւն. զմի
և զնոյն իմաստութիւն. և զմի և զնոյն
բարութիւն: Բայց՝ սակայն՝ գործք
կարողութեան առընծային Հօր: և
գործք իմաստութեան Որդւոյ, իսկ
գործք սիրոյ Հոգւոյն սրբոյ:
Եւ քանզի այս՝ ներգործութիւն
ներմարմնութեան եղև գործ գերա-
գունեղի սիրոյն. հանդէպ՝ ազ-
գի մարդկայնոյ: վասնորոյ առըն-
ծայի Հոգւոյն սրբոյ յատկա-
պէս:

Կամիմ, զի տայցես ինձ զօրինակ ա-
ինչ. որով կարիցեմ իմանալ. թէ զի-
արդ՝ հոմայնք երեքեան անձինքն
աստուածայինք լիցեն համարնթացեալք
՚ի ներմարմնութիւն, բայց սակայն՝
միայն Որդին է ներմարմնացեալ:

Յորժամ մարդ ոք զգենու զըզ-
գեստ իմն. և այլք երկու արք օգ-
նեն նմա առ՚ի զգեցուցանել զնա:

Յայն

Յայնժամ երեքեանն իմիասին համարնթանան առ մի և նոյն ըզ գենուլն. սակայն մինն միայն 'ի նոցունց լինի զգեստաւորեցեալ: այսպէս թէպէտ համայնք երեքեան անձինք ածայինք համարնթացան 'ի առնել զներմարմնութիւնն Որդւոյն. սակայն որդին միայն է ներմարմնացեալ. և մարդ եղեալ: և ոչ այլքն:

ա, Ընդէր առադրի այսմիկ յօդուածոյ: թէ ծնաւ 'ի Մարիամայ կուսէն:

բ, Վասզի սովաւ ևս յայտնի մեզ մեծ խորհ նորահրաշութին: զի զկնի ինն ամսոց արտելանէ մարմնով որդին ԱԾ 'ի յարգանդէ մօրն իւրոյ. թարց ցաւոյ և վնասու նորին, զորինչ նշան եղանելոյն իւրոյ թողլով 'ի նմա. ըստ որում արար յորժամ յարեաւ 'ի մեռելոց. զի եւ 'ի գերեզմանէն կնքեցելոյ: և յետոյ մինչ

մինչ եմուտ 'ի վերնատունն յո րում էին աշակերտքն իւրք. և եղ 'ի նմանէ դրօքն փակեցելովք. և մտ̃ այսօրէկ ասի, Թէ մայր Տ̃ն մերոյ Յ̃ի Ք̃ի է միշտ կոյս. այսինքն, յառաջ քան զծնունդն :'ի ծնըն դեան, և յետ ծննդեան :

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Չորրորդի Յօդուածոյն :
Հաւատոյ :

Մեկնեա այժմ զհետևեցեալս. ա, որք պարունակին 'ըն չորրդում յօ դուածոյ. այսինքն, Թէ կրեաց ընդ Պոնտացւոյն Պիղատոսիւ. եղև խաչեցեալ, մեռեալ և Թաղե ցեալ :

Այս յօդուածս պարունակէ զ, զխորհուրդն օգտագունեղ մերոյ փրկութե̃ն. որոյ համառօտութի̃ն է ըստ այսմ: Զի Ք̃ս յետ կենցա

ղո

ղավարելոյն իւրոյ ՚նաշխարհի այսմիկ ԽԲրև զամս երեսուն և երեք. և ուսուցանելոյն մարդկան իւրովք սրբագունեղիւք վարուք, վարդապետութբք, և սքանչելեօք զՃանապարհն կեցութե. եղև ՚ի փոնցիոսէ պիղատոսէ. որ էր Կուսավար յուդայաստանի. անիրաւապէս՝ տանջեցեալ. և բևեռեցեալ ՚ի վր խաչի ուրուք փայտեղինի. ՚ի վր որոյ և մեռաւ. և ՚ի սրբոց ումանց մարդկանց եղև թաղեցեալ։

ա, Շուրջ զայսու խորհրդիւ առդիպին ինձ երկբայութիւք ումանք. և ըղձամ, զի զնոյնս ինձ բացայայտիցես. առ ՚ի առաւելապէս՝ հաճոյ լինիլ այ այնքանեաւ բարերարութեամբ. որքան լուսաւորունապէս՝ զնոյնն իմանայցեմ։

Ասա ինձ ուրեմն. եթէ Քս է որդի Այ ամենակարողի, ընդէր

՚ի հօ

՚ի հօրէ իւրմէ ոչ եղև զերծուցեալ
՚ի ձեռացն Փիլաթոսի։
Եւ մանաւանդ՝ եթէ ինքն ևս է
ԱԾ. վասնէր. ինքն զինքն ոչ ա-
զատեաց։

Քս՟, եթէ կամեցեալ էր. կա վ
րէր բազմօք եղանակօք զերծուցա-
նել զինքն ՚ի ձեռացն Փիլաթոսի։
Այլև բոլոր աշխարհ ո՛չ էր բաւա-
կան զչար ինչ առնել նմա. եթէ
ինքն ո՛չ էր կամեցեալ։
Եւ այս՝ այսպէս՝ գոլ. յայտնա-
պէս՝ անտուստ՝ տեսանի. զի ինքն
Յս՟ գիտէր, որ և նախապատմեալ
էր իւրոյ աշակերտաց։ եթէ յու-
դայեանքն խնդրէին զինքն մե-
ռուցանել. և թէ տանջելոցք էին
զինքն. կատակելոցք, և ապա սպա-
նելոցք։ Բայց սակայն զինքն ՚ի
նոցունց ո՛չ երբէք թաքուցանէր,
այլ գնայր ընդ յառաջ իւրոց թշ-
նամեաց. և յօժարամիտ կամէին զինքն

ըմբռ-

ըմբռնել. և ոչ ճանաչէին զնա.
Նոյնինքն ասէր զինքենէ. Թէ եկեսցէ
ինքն Յս, զոր խնդրեն. և 'ի նմին
ժամու մինչ նոքա յետս չոքան: և
համայնք երբև զմեռեալս անկեալք
էին 'ի յերկիր. ինքն Թէպէտ կա
րէր չուել անտուստ, սակայն ոչ
հեռացաւ 'ի նոցունց. այլ սպասէր
մինչև յուշն նոցա դարձաւ 'ի նո
սա. և մինչ կանգնեցան 'ի յոտին.
ապա Թոյլ ետ ինքեան ըմբռնել.
զոր և ըմբռնեալք կապեցին, և եր
րև զմի գառն հեզ ածէին յա՛ և կա
ափէին:

ա՛ Քս, գոլով անմեղն: վասն էր
Թոյլ ետ ինքեան. 'ի խաչին բևե
ռել անխռովապէս և սպանանիլ:

վ, Ու 'ի վճարել Այ վս մեղաց
մերոց. Թոյլ ետ ինքեան խաչիլ և
սպանանիլ. յաղագս որոյ պար
տիս գիտել. Թէ վիշտն չափի ըստ
արժանաւորութե վշտացելոյն:

և հա

և հակադարձապէս՝ վճարելու
թին չափի ըստ արժանաւորութեն
վճարողին։ զոր օրինակ. եթէ
ծառայ ոք տայցէ զապտակ ումեք
իշխանի. համարեցեալ լինի յան
ցան իմն ծանրագունեղ. ըստ մե
ծութեան իշխանին։
Իսկ եթէ իշխան ոք տայցէ զապ
տակ ումեք ծառայի. լինի համա
րեցեալ փոքու ծանրութեան.
ըստ նուաստութեն ծառային։
Եւ հակադարձապէս։ եթէ ծա
ռայ ոք բռնայցէ զգտակ իւր ա
ռաջի իշխանին։ այս՝ ոչ լինի վար
կեցեալ մեծ ինչ։
Իսկ եթէ իշխան ոք բռնայցէ
զնոյնն առաջի ուրուք ծառայի.
այս՝ լինի վարկեցեալ նշանաւոր
իմն այցելութիւն։ ըստ ռէկու
լայն արդ՝ տուեցելոյ։
Արդ՝ քանզի առաջին մարդն. ը̃
որում և մեք ամենեքեան, վշտա

ցուցաք զա՜ծ. որոյ արժանապա
տուէթին է անհուն, ուրեմն և
վերջանն նմա արարեցեալ. պահան
ջէ զվճարելութիւն անհուն:
Եւ վասն զի ոչոք գոյր մեզ. ոչ մարդ,
և ոչ հրեշտակ, այնքանւոյ արժա
նաւորութե. վ՜ն որոյ եկն որդին
ա՜յ, որ գոլով ա՜ծ. ունի զանհուն
արժանաւորութի. առնլով զմար
մին մահկանացու, որով մարմնով
վ՜ն պատուոյն Ա՜յ ենթադրեցաւ
մահու Խաչին. և այսպէս՝ վճա
րեաց համալրապէս՝ պատժիւ իւ
րով. վ՜ն մերոց յանցանաց:

ա, Բաց յայսմանէ գոյ արդեօք
այլ ի՜նչ պատճառ. յաղագս որոյ
Ք՜ս կամեցաւ կրել զայնպիսի դառ
նակսկիծ մահն:

վ. Այո, գոյ այլ ի՜նչ պատճառ. որ
է. զի ուսուսցանիցէ մեզ իւրով
օրինակաւ զգործութի. համբերու
թն. խոնարհութե հնազանդութե.

և սիրելութն. որք են չորս զօրու-
թիւնք, նշանակեցեալ 'ըն չորս
ծագս խաչին. վնզի ոչ կարէ գտա-
նել մեծագոյն համբերութն. քան
զկրելն անիրաւապէս՝ զմահ իմն
այնքան վատահամբաւական։
ոչ մեծագոյն խոնարհութն, քան
զենթարկել տն տերանց ամենից
չարչարանաց համայնից. և զգոլն
բևեռեցեալ 'ի խաչի 'ի մէջ երկուց
աւազակաց։ ոչ մեծագոյն հնազան-
դութն. քան զկամիլն մանաւանդ
մեռանիլ. քանթէ ոչ համաձայնուլ
զպատուիրանս Հօր։ և ոչ մեծա
մեծագոյն սիրելութն. քանթէ
դնել զկեանն իւր վասն կեցուցա-
նելոյ զթշնամիս իւրս։
Գիտեա՛ և զա՛յս, որ՝ սիրելութին
գործով առաւել քանթէ բանիւ
ապացուցանի. որ ևս կրելով յաւ-
էտ. քանթէ առնելով հաստատի։
Ա ոսոյ՝ Տրն մեր Քն. ոչ միայն
կա

կամեցաւ առնել զանհունս բարե
րարութեա. այլ հաճեցաւ ևս
կրել. և մեռանել վն մեր. զի ապա
ցուցանիցէ զիւրն ջերմեռանդա
պէս՝ սիրելն զմեզ:

Հա Եթէ Քն է ած և մարդ. ո՞պ՚ի
վերոյ ասացեր. և ո՛չ Թուէի, Թէ
ած կարիցէ կրել, և մեռանել. զի
արդ՝ ուրեմն ասեմք. եԹէ Քն
կրեաց, և մեռաւ:

Պ, Քն, զի է ած և մարդ. վն այնո
րիկ կարէր համանգամայն՝ կրել.
և ո՛չ կրել: մեռանիլ և ո՛չ մեռանիլ:
Քանզի ըստ որում է՛ ած, ո՛չ կա
րաց կրել. և ոչ մեռանիլ. իսկ ըստ
որում է մարդ, կարաց կրել. և մե
ռանիլ: Ան այսորիկ ասացի քեզ.
Թէ այն՝ որ էր նախ ած միայն. յե
տոյ՝ եղև և մարդ, առ՚ի վճարելոյ
Այ վն մերոց մեղաց. առբերելով
զպատիժ մահու ՚ըն մարմնոյ և
բուն սրբագունեղի. զոր ոչ կարա
ցեալ

ցեալ լիցէր առնել եթէ ոչ եղեալ
լիցէր մարդ ։

Եթէ Քս̃ վճարեաց Հօր վս̃ ա-
մեղաց ամենից մարդկանց. ուստի՞
ուրեմն ծնանի, զի այնքան մար-
դիկք դատապարտիցին ։

Եւ զի մեք պարտիցիմք առնել զա-
պաշխարութի̃ վս̃ մեղաց մերոց ։

Թէպէտ՝ Քս̃ վճարեաց վս̃ մե-
ղաց ամենից մարդկանց. սակայն
է հարկաւոր առադրել զնոյն
վճարելութին Քի մասնաւորա-
պէս՝ այսմիկ, կամ այնմիկ, հաւա-
տով. սրբազնութե̃ք, և բարեօք
գործօք. և մանաւանդ ապաշխա-
րութեամբ ։

Աս̃ այսորիկ ուրեմն պարտէ առ-
նել զապաշխարութի̃, և զգործս
բարիս, թէ և Քս̃ լցէ կրեալ. և
գործեալ վասն մեր ։

Եւ վասն այնորիկ. տակաւին բա-
զումք դատապարտին ։ կամ թէ

յաղա

յարամնան Թշնամիք ընդ մ͞յ. զի
կամ ոչ կամին ունել զճշմարիտ և
զուղիղ հաւատն. որպիսիք են յու
դայեանքն. Թուրքն. և հերետի
կոսքն: կամ ոչ կամին առընդունիլ
զսրբազնութիւնս. որպիսիք են այ
նոքիկ. որք ոչ կամին մկրտիլ. կամ
խոստովանիլ: և կամ ոչ կամին ու
նել զայն ապաշխարութի͞ն, զոր կա
րեն վ͞ս մեղաց իւրեանց առնել:
Որք և ոչ կամին աղեղերել զին
քեանս կեալ և կենցաղավարել ը͞ս
օրինացն Ա͞Յ:
ա, Կամիմ. զի տայցես ինձ զօրի
նակ ինչ առ՚ի իմանալ բարեպէս՝
զվերոյ ասացեալսն:
բ, Կալ.քեզ ՚ի յօրինակ զայր ոք. որ
սաստկապէս՝ իցէ աշխատեցեալ
և իւրովք քրտամբք. և երկամբք
վաստակեալ իցէ զայնքան դե
նարս, որքան իցէ բաւական առ՚ի
վճարել զընտանս պարտիս բոլորի

այսորիկ քաղաքի։ որք զփողո
խուրս եդեալ իցէ առ սեղանաւոր
ղք. որում և պատուէրեալ իցէ.
տալ այնց համայնից. որք զհրամա
նագիր յինքեանս առնու բերիցեն։
Արդ՝ թէպէտ այրս այս՝ յուրմէ
սակէ և քսակէ իրաէի իցէ վճա
րել զպարտիս համայնս այսոցիկ
քաղաքացեաց պարտաւորաց. սա
կայն կարէ լինել. զի բազումք 'ի
նոցունց տակաւին պարտաւորք
յարամնայցեն. վ̃զի կամ վ̃ն հր
պարտուե̃. կամ վ̃ն ծուլութե̃.
և կամ վ̃ն այլոց պատճառաց ոչ կա
մեցան գնալ առ 'ի հայցել զհրա
մանագիր 'ի փողատեառնեն. և բե
րել զնոյն առ սեղանաւորն. զի
առնուցուն 'ի նմանէ զդենարս
բաժականս վճարելոյ զպարտիս
իւրեանց։ Ահա այսու օրինա
կաւ կարես իմանալ զվճարելն
Ք̃ի վասն մերոց մեղաց։

Եւ թէ ո՞վ մեք պարտեցիմք առա
դրել մեզ զվճարելութեն նորին։

Պ ԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻւՆ
Հինգերորդի յօդուածոյն Հաւատոյ։

ա, Ա՞ իմանալոյ զհինգերորդ յօ
դուածն հաւատոյ. որ ասէ. էջ
՚ի դժոխն. ՚Ներրորդում աւուր
վերյարեաւ ՚ի մահուանէ։
Ցանկամ գիտել. թէ զինչ նշա
նակեցէ ՚նայսմ տեղւոջ. դը
ժոխն։

վ, Դ ժոխն է ստորագունեղ, և
խորագունեղ տեղի իմ̃ն աշխար
հիս, այսինքն, մէտն երկրիս այսո
րիկ, որ է միջակէտն նորին. և վ՞
այնորիկ գրածն սբ̃ ՚ըն բազումս
տեղիս, զերկինն հակադրէ դժո
խոյ, իբրև զտեղի բարձրագու
նեղ, տեղւոյն ցածագունեղի։

Արդ՝

Արդ՝ ՚Նայսմիկ երկրի խորխորա-
տում, գոն չորս իբրև զմեծամեծս
խորափոյտս, որոց մինն, որ է խոր-
գունեղն այլոց, է վ̃ն դատապար-
տեցելոց։ քանզի յոյժ պատկանի
հպարտաց դիւաց, և մարդկանց
նոցա հետևողաց, զի եցեն ՚ըն տե-
ղւոյ ստորագունեղի, և ՚ի դրախ-
տէն հեռագունեղի. Իսկ երկրոր-
դում խորափոտում, որ է սակա-
ւինչ վերագոյն քան զառաջինն,
գոն հոգիք, որք դեռևս կրեն զպա-
տիժ քաւարանին։
՚Ի երրորդումն. որ է ևս վերա-
գոյն քան զերկրորդն, գոն հոգիք
այնոցիկ երախայից, որք թարց
մկրտութեան են մեռեալք. որք թէ
պէտ՝ ոչ կրեցեն զտանջանս հրոյ-
տական են զրկեցեալք յարակայ-
ապէս՝ ՚ի յաւիտենականէ յեր-
ջանկութենէն։
՚Ըն չորրորդումն, որ է վերագոյն
քան

քան զա̃մ, կային հոգիք պատրիար
քաց և մարգարէից, և այլոց սր̃ց,
որք էին մեռեալք նախքան զգա
լուստն ք̃ի. վ̃զի թէպէտ հո
գիքն այնորիկ, զոչինչ քաւելի ու
նէին, սակայն ոչ կարացին մտա
նել 'ի փառսն երանելի, յառաջ
քանթէ ք̃ս մահուամբ իւրով բա
ցեալ էր զդուռն կենաց յաւի
տենականաց. վ̃որոյ կային 'նայն
միւ մասին վերագունի կոչեցելում
Լիմպոս Հարցն մերոց. կամ թէ
գոգ Աբրահամու. 'Ն որում զոչ
ինչ պատիժ կրէին, այլ մանաւ
անդ հրճուէին քաղցերբ ամամբ
անդորրութբ̃, սպասելով գալըս
տեան Ք̃ն մեծաւ ցնծութբ̃. որպ̃
ընթեռնումք 'նաճեմարանում,
թէ հոգի այնորիկ սրբոյ մուրաց
կանն Ղազարու եղև տարեցեալ
'ի հրեշտակաց առ'ի հանգուցա
նել 'ըն գոգում Աբրահամու.

ծով խրախճանացըր փարթամն մինչ
պապակէր 'ի մէջ բոցոյ դժոխոյն
մերացուցեալ զաչս իւրս եւտես ըզ
Ղազարոս 'ի նմին տեղւոջ մերա
գունեղի, որ կայր մեծաւ խնդու
թե̃ և մխիթարութե̃ վայելելով
զպտուղս իւրոյ աստ համբերու
թեան:

Աւ որն, 'ի չորից յայտացանէ մա̃ ս-
սանց դժոխոյն էջ Քս̃ զկնի մա
հուան իւրոյ,

Ոչ գոյ երկբայութիւն, եթէ վ-
Քս̃ իցէ իջեալ 'ի Լիմպոսն սրբոց
հարց, զորս և առժամայն երանէ
ցեալս իցէ արարեալ. և յետոյ ը̃
ինքեան առ երկնից արքայութի̃ն
իցէ զնոյնս վերածեալ:
Որև ցուցեալ իցէ զինքն այլոց
մասանց դժոխոյն. զարհուրեցու
ցանելով զդևս. իբր. քաջայաղթող
ախոյեան. ահացուցանելով զդա
տապարտեցեալս, ո՛պ դերադու
նեղ

նեղ դատաւոր. և մխիթարելով զհոգիսն քաւարանին իբր փաստաբան նոցա և աղաւթիչ: քանզի Ք͞ս էջ 'ի դժոխսն, ոմ̃ սովորէ Թգ̃րն երբեմն իջանել 'ի բանտս վ͞ս այցելութե՛ անդ՝ եղելոց, և վ͞ս առնելոյ զշնորհս այնոցիկ, որք հաճոյք ինքեան Թուէցին:

ա, Եթէ Ք͞ս մեռեալ էր, և մարմին նորին անկեալ դնիւր 'ի գերեզմանում. ապաուրեմն՝ ոչ էջ 'ի դժոխսն Ք͞ս բոլոր, այլ միայն հոգին Ք͞ի, զի արդ ուրեմն ասե Թէ Ք͞ս էջ 'ի դժոխսն:

բ, Մահն ունեաց զօրութիւն բաժանելոյ զհոգին Ք͞ի 'ի մարմնոյ նորին, բայց ոչ կարաց բաժանել զԱծային անձն Ք͞ի, ո՛չ 'ի հոգւոյ, և ոչ 'ի մարմնոյ նորին. և վ͞ս այսր՝ հաւատամք զանձն Ածային Ք͞ի կացեալ ընդ մարմնոյ նորին 'ի գերեզմանում, և զնոյն անձն ընդ

հո

հոգւոյ նորին իջեալ 'ի դժոխն.
ուստի ուղղապէս ասի, թէ Քս̃
էջ 'ի դժոխն։

Զիարդ՝ ճշմարտի եթէ 'ն եր֊
րորդում աւուր յարուցեալ եցէ
Տէրն 'ի մահուանէ. որովհետև 'ի
յերեկոյէ ուրբաթուն 'ն որում
թաղեցաւ Քս̃, մինչև յառաջին
գիշերն կիրակէին 'ն որում վերյա
րեաւ, և ոչ երկու աւուրք են ամ
բողջք։

Ոչ ասեմք, թէ Քս̃ եցէ յա֊
րուցեալ զկնի երից աւուրց ամ
բողջից, այլ 'նաւուր երրորդում.
որ է ճշմարտագունեղ իմն. զի ե
կաց 'ըն գերեզմանում 'նաւուր
ուրբաթի, թէպէտ՝ ո՛չ ամբողջի։
եկաց 'ի նմին և 'նաւուր շաբա
թի, որ է օր երկրորդ։ եկաց և
անդ՝ զմասն ինչ կիրակէի, որ է օրն
երրորդ։ քանզի աւուրքն բնա
կանք սկսանին 'ի յերեկոյէ նախըն

թա

Թացէ. զի 'ի նմին ժամու մինչ
ժամացոյցքն մերք ցուցեն զքսան
և չորս ժամն, դարձեալ սկսանին
ցուցել զժամն առաջին:
ա. Ոչ աղագաւ Ք՟ի ոչ յարեաւ
խոկոյն զկնի մահուն իւրոյ. այլ կա
մեցաւ սպասել զերիս աւուրս:
բ. Զի կամէր ցուցանել, թէ ճըշ
մարտապէս էր մեռեալ. վ՟որոյ
կամեցաւ մնալ այնքան 'ընդ գերեզ
մանում, որքան էր բաւական առ
'ի ապացուցանել զայս ճշմարտու
թիւն: Կամիմ և զայս, զի նկա
տեսցես թէ, որպէս Ք՟ի եկաց
'նայսմիկ կենի 'ի մէջ մարդկանց
զամս երեսուն և երեք. կամ երե
սուն և չորս, այսպէս կամեցաւ կե
ալ 'ի մէջ մեռելոց` գոնեա զժամս
երեսուն և երեք, կամ երեսուն և
չորս. քանզի այսքան ժամք լինին,
եթէ դնիցես խմիասին զմի ժամ
յօրէ ուրբաթոյն, զի 'ըն ժամու
քսան

քսաներեքերորդում եղև Թաղե
ցեալ զքսան և չորս ժամս առ
ուր շաբաԹուն. և զուԹն, կամ
զինն ժամս 'ի կիրակւոյ. վզի յա
րեաւ Քս զկնի մէջ գիշերոյն ընդ
սկզբան արշալուսոյն:

Ընդէր, վասն Քնի ասի Թէ յա֊
րեաւ, իսկ վասն այլոց մեռելոց,
որգոն. վս Ղազարու, և վասն
որդւոյ այրւոյն ասի, Թէ եղեն
յարուցեալք:

Պատճառն է, զի Քս գոլով վ֊
որդի Այ յարեաւ ինքն ըստ ին
քեան; այսինքն, զօրուԹեամբ
իւրոյն ածուԹն, և դարձաւ 'ի
միաւորել զ հոգին իւր ընդ մար
մնոյ իւրում, և այսպէս սկսեաց
կեալ նորապէս: Իսկ այլք մեռ
եալքն ոչ կարեն դառնալ 'ի
կեանս իւրով յատկաւ զօրուԹբ.
այլ աղագաւ ասի, Թէ եղեն յա
րուցեալք յայլոց. ըստորում և
մեք

մեք ամենեքեան նաւուրն դա
տաստանի եղիցուք յարուցեալք
՚ի Քս̃է:

ա, Իցէ արդեօք այլիմն տարբե
րութի՛ ՚ի մէջ յարութե̃ն Քի̃,
և այլոց, որք նախքան զնա, վե
րադարձան ՚ի կեանն:

բ, Գոյ այսինչ տարբերութիւն:
զինոքա՛ եղեն յարուցեալք մահ
կանացուք, և վ̃սայնորիկ միւսան
գամ դարձեալ մեռան:
Իսկ Քս̃ յարեաւ անմահ, ուս
տի ոչ կարէ դարձեալ մեռանիլ:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻւՆ
Վեցերորդի յօդուածոյն:
Հաւատոյ:

ա, Այժմ եկեսցուք առ վեցերորդ
յօդուածն. որ է վասն համբարձ
մանն Քրիստոսի:
Զի բաղձամ գիտել, թէ զորքան
ժա

ժամանակ եկաց Տ՟րն 'ի յերկ
րումն յետ՝ յարութ՟ե իւրոյ. և թէ
վ՟ն ո՞յր պատճառի այնքան, եկաց
'ի յերկրում։

Եկաց զքառասուն օր, որպէս Վ.
կարես նկատել, թուելով զաւ
ուրս, որք են 'ի տօնէ յարութենն
մինչև 'ի տօն համբարձմանն։
և պատճառ այսորիկ երկարագու
նի յարամնացման եղև. զի կամե
ցաւ Ք՟ս յոլովիւք և զանազանիւք
երևելութ՟եք հաստատել զխոր
հուրդ իւրոյ ճշմարտագունեղի
յարութ՟ե. վ՟զի նա, է իբր դժու
արագոյնն այլոց խորհրդոց, և որ
հաւատոյ զնոյնն, զոչինչ դժուա
րութ՟ի ունել կարէ առ'ի հաւա
տալ զայլս. զի որ յաւնէ, նա
հաւաստապէս նախ մեռեալ էր.
և որ մեռեալ էր, նա նախ ծնե
ցեալ էր։ ուրեմն որ հաւատայ
զյարութիւնն Ք՟ի, 'ի նմին ոչ

Մնայ դժուարութիւն հաւատալոյ 'ի մահն և 'ի ծնունդն նորին Քի։ Եւ զի փառաւորի մարմնոյ ո՛չ վայելէ բնակիլ 'ներ երկրի. այլ 'ներ երկնի։ ուստի նմանապէս, որ հաւատայ զյարութիւնն կեցուցչին, դիւրապէս կարէ հաւատալ և զելն նորին 'ի յերկինս։

ա, Կամիմ իմանալ զպատճառն. Թէ վո՛ւր ասի, Թէ Քս համբարձաւ 'ի յերկինս, իսկ զսրբագունեղէ մօրէ նորին ասի, Թէ եղև վերընկալեալ. և ոչ ասի, Թէ համբարձաւ։

բ, Զպատճառն սորին դիւրին է գիտել, զի Քս, որպէս ԱԾ և մարդ իւրով յատկաւ զօրութբ ե՛լ 'ի յերկինս, ըստ որում ևս իւրով յատկաւ զօրութբ յարեաւ։ Իսկ մայրն նորին, որ էր լոկ ստեղծուած, Թէպէտ 'ի մէջ այլոց արժանապատուականագունեղ. ոչ

իւ

եւրով յատկաւ զօրութբ, այլ զօ
րութբն Աճ եղև յարուցեալ,
և վերածեցեալ յարքայութեն
երկնային։

Զինչ արդեօք կամիցի ասելն. ա,
Նստի ընդ աջմէ Աճ Հօր ամե
նակարողի։

Մի գուցէ երևակայացուցանի վ,
ցես քեզ, թէ Հայրն նստէ ընդ
ձախմէ որդւոյն. կամ թէ, հայրն
նստէ միջին, որ ունիցի ընդ յաջմէ
իւրմէ զՈրդին, և ընդ ձախմէ ըզ
Հոգին ոբ մարմնաւորապէս, քան
զի, որպէս Հայրն, այնպէս և Որ
դին ըստ իւրում ածութն, այն
պէս և Հոգին սուրբ, կան ընդ հա
մայնս տեղիս. և ոչ կարէ ասել,
թէ ումն 'ի նոցանէ կայ ընդ յաջմէ
կամ ընդ ձախմէ միւսոյն խօսելով
յատկապէս։

Բայց կալն ընդ յաջմէ, կամի
ասել 'նայամէնկ յօդուածոջս. ըզ
գոյն

գոլն հաւասար բարձրութե՛, փա
ռօք, և հանդիսաւորութե՛, զի
որ կայ առ կողմն միւսոյն, ոչ է
բարձրագոյն, կամ ցածագոյն
քան զնա, այլ է հաւասար նմա։
Ա̃որոյ գրածն որբազան զայսպի
սի խօսելոյ եղանակ մեզ իմացու
ցանելոյ աղագաւ, 'ըն հարիւր և
ինն սաղմոսում, որոյ սկիզբն է,
Ասաց տ̃ր ցտ̃ր իմ, մերթ ասէ,
Թէ որդին նստի ընդ յաջմէ Հօր,
և մերթ ասէ, Թէ Հայրն կայ ընդ
յաջմէ որդւոյն։ որպէսզի ծանու
ցանիցէ մեզ, եթէ կայցեն 'ըն
հաւասարում գերակայութե. ըստ
որում արդ՝ ասացաք։
Զի Քս̃, մինչ համբարձաւ 'ի յեր
կինս, ել 'ի վեր քան զա̃մ դաս և
զկարգ հրեշտակաց, և սրբոց հո
գւոց, զորս յայնժամ վերածեր
ընդ ինքեան. և ժամանեաց առ
բարձրագունեղ գահն Այ̃, և 'ի
նմին

նմին զկայ էառ, ոչ ելանելով 'ի վեր քան զՀայր, և ոչ մնալով 'ի վայր քան զնա, այլ զետեղելով զինքն, զի այսպէս ասիցեմ, առ կողմն Հօր, իբրև Հանգէտ նմա փառօք և մեծութեամբ:

Ես զի Քս է Այ և մարդ. ուս տի կամիմ գիտել. եթէ նստի նա ընդ յաջմէ Հօր, ըստ որում Այ միայն. թէ ըստ որում և մարդ ևս: ա.

Քս, ըստ որում Այ, է Հաւասար Հօր, իսկ ըստ որում մարդ է փոքրագոյն քան զՀայր: վ.

Բայց սակայն, զի Քս, Այ և մարդ ոչ են երկու քրիստոսք, և ոչ երկու անձինք. այլ մի Քս միայն, և մի անձն միայն, վասն որոյ ասի, թէ Քս Այ և մարդ նստի ընդ յաջմէ Հօր: և այսպէս մարդկութիւն Տն, այսինքն: մարմին, և Հոգի նորին կան 'ըն գահոյ

Այ

Ա՛ծայնոյ ը՛դ յաջմէ Ա՛Յ հօր.
ոչ սակս եւրոյ յատկի արժանա
պատուութեան, այլ զի է միաւորե
ցեալ 'ի յանձն Ճշմարտի· եւ ընա
կանի որդւոյն Ա՛Յ:

ա, Կամէի զօրինակ ինչ առ'ի իմա
նալ պարզագունապէս զայս, զոր
ասացեր:

վ, Կալ քեզ 'յօրինակ զծիրանին
արքունի: յորժամ թագաւորն
զգեցեալ զծիրանին իւր, նստի
'ըն իւրում գահոյջ արքունւոյ, եւ
այլք համայնք իշխանք նորին
թագաւորութե, նստին ստորե
քան զնա՛. յայնժամ ծիրանին այն
արքային, լինի զետեղեցեալ 'ըն
տեղւոջ գերագունի քան զտեղիս
իշխանաց: քանզի նստի 'նաթո
ռոջ թագաւորին. Եւ այս լինի,
ո՛չ զի ծիրանին իցէ արժանապա
տութե̃ հանդէտ թագաւորին,
այլ զի յարակցեցեալ է թագաւ

տրին, իբրև զիւր յատուկ զգեստ։ Այսպէս ուրեմն, մարմին և հոգին Քի՟ նստի գեր քան զքերոբէս և սերոբէս 'ընդ նոյնում աթոռոջն Այ՟, ոչ արժանաւորութե՟ իւրոյն բնութե՟, այլ գոլով միաւորեցեալ Յա՟ծ, ոչ միայն իբրև զզգեստն Թագաւորին, այլ յոյժ յաւէտ առաւելապէս այսինքն, միաւորութե՟ անձնաւորականաւ յարակցեցեալ է յանձն բանին Այ՟. որպէս ասացաւ 'ի վերոյ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻւՆ
Եօթներորդի Յօդուածոյն Հաւատոյ։

Ուստի գալոց է 'ի դատել ըզ ա, կենդանիս և զմեռեալս։ յե՞րբ արդեօք լինելոց իցէ այս դալուստ Տեառն։

Լինելոց է 'ի վաղճանի աշխար վ.

հիս։ սակաւորոյ պարտիս գիտել․ Թէ աշխարհս այս ունելոց է ըզ փաղձան, և ամենայն շինուած նորին աւերելի է հեղեղաւ հրոյ, որ հրդեհեսցէ զա՟մ ինչ, որ գոյ ՚ի վ՟ր երկրի, և այնուհետև ոչևս եղիցին տունք և գիւղերք, ամուսնութիւք, և վաճառք։ և ոչ այլք իրք ամենայնք, զորս այժմ տեսանես։ և այսպէս ՚ըն վերջնում աւուր աշխարհիս այսորիկ, զոր ոչոք կարէ գիտել, թէ որքան իցէ մերձաւոր, կամ հեռաւոր. եկեսցէ Քս՟ յերկնէ առ՚ի անել զդատաստան ըն՟ հանրական։

Այլև խօսս այս ուսոտն գալոց է. վարդապետէ մեզ ոչ հաւատալ ումեք, որ ասիցէ զինքն գոլ Քս՟, և զմեզ պատրել կամիցի, ըստո րում արասցէ նեռն մերձ փաղձանի աշխարհիս. քանզի ճշմարիտ Քս՟ն ոչ ՚յանտառէ ումեքէ,

կամ

կամ յայլմէ անյայտէ տեղւոջէ
եկեացէ, այլ՚ի գերակայէ երկնէ,
այնքանեօք փառօք, և հանդիսա
վեհութե՛, մինչ զի ոչոք երկբայ
իլ կարիցէ, թէ իցէ նա, թէ ոչ. զի
ծով մինչ ծնի արեգակն, այն քա
նեաւ վերադայի լուսով, մինչ զի
ոչոք կարէ երկմտիլ, թէ իցէ ա
րեգակն ծագեցեալ, թէ ոչ. այս
պէս և գալուստն Քրի եղիցի է:

Ընդէր ասեմք, թէ դատելոց ա
է զ կենդանիս, և զմեռեալս: մի
թէ ՚ի նմին ժամու ոչ եղիցին
մարդիկք համայնք մեռեալք և
վերստին յարուցեալք:

Ասո՛ զկենդանեաց և մեռե
լոց կարեն իմանիլ բարիքն, որք
կեամբ հոգևորաւ շնորհացն
կեան, և տխուրքն, որք են հոգև
որպէս մեռեալքն ընդ մեղօք:
Թէև այս ևս իցէ Ճշմարիտ, թէ
եկեացէ Քսն ՚ի դատել և զբա

մարմ

մարմնոյ. զկենդանիս և ըղձե
ռեալս, զի ՚ն աճուր այնմիկ բա
զումք եղոցք են, արդ՝ մեռեալք,
յոքունք ևս գտանելոցք են կեն
դանիք: որք Թէպէտ ՚ի նմին
աճուր վերջնում դեռևս՝ կեն
դանիք եղիցին, յորոց ոմանք տա
կաւին մանկունք, եղոցք են կամ
երեխայք. սակայն ամենեքեան
՚ըն միում վայրկենի խմիասին մե
ռանելոցք են, և խոկոյն դար
ձեալ յառնելոցք, առ՚ի վճարել
զպարտիս մահուան:

ա, Բազմիցս՝ լուեալ եմ. Թէ որ
մեռանի մեղով մահկանացու,
առժամայն գնայ ՚ի դժոխս, և
որ մեռանի ՚ի շնորհս Այ, առժա
մայն գնայ ՚ի քաւարանն, կամ
՚ի դրախտն: զխորդ ուրեմն ամե
նեքեան դատիլ պարտիցին, մինչ
արդէն՝ ամենեքեան զվճիռս ի
րեանց ընկալեալք իցեն:

՚Ըն մա

Ըն մահուան իւրաքանչիւրոյ վ. լինի մասնաւոր դատաստան հոգւոյն այնորիկ, որ յայնժամ ելանէ 'ի մարմնոյն. իսկ յետոյ յաւուրն վերջնում ելոց է ընդհանրական դատաստան ամենայնի աշխարհի. և այս վն բազմաց պատճառաց: Նախ վասն փառացն Այ, քանզի բազումք այժմ տեսանելով զչարագործս 'ի յաջողութե, և զբարեգործս 'ի վշտակրութե. խոկան ներ յինքեանս, թէ ԱՅ ոչ բարեպէս կառավարէ զաշխարհ: Բայց յայնժամ երևեսցի յայտնապէս թէ որպէս ԱՅ տեսեալ իցէ և նշանակեալ զերս համայնս: և թէ ոմն մեծաւ իւրով արդարութբ տուեալ իցէ չարաճրճկաց զյաջողութե իմն ժամանակաւոր, առ'ի արատորել նոցա վն սակաւուց գործոց բարեաց, փոքրագունի միտի, զի

տայ

տայցէ նոցա զյաւիտենական պատիժ վասն մահացուաց նոցին մեղաց։ Եւ հակադարձապէս թէ ոք տուեալ իցէ բարեգործաց ըղժամանակաւոր ինչ վշտակրութիւն, առ՚ի պատժել զնոսա վասն ոմանց մեղաց ներելեաց. կամ թէ առ՚ի տալ նոցա զնիւթ ապաշխարութեան, զի յետոյ փարթամացուսցէ զնոսա գանձիւ փառաց անհնիւ, վս՟ գործոց նոցին բարեաց։ Երկրորդ վասն փառացն Քի, զի որ եղև անիրաւապէս ՚ի մահ դատապարտեցեալ, և ՚ի բազմաց ոչ ճանաչեցեալ ուղղապէս և ոչ պատուեցեալ վայելչապէս. եր իրաւի նմա պատշաճ, զի գայցէ ՚ըն միում աւուր, ՚նորում բոլոր աշխարհ ճանաչիցէ զնա, և պատուիցէ, ուժով, և ահրով. իբրև զճշմարիտ թագաւոր, և Տր՟ համայնից։

Երրորդ

Երրորդ վն փառաց սրբոցն, զի նոքա. որք 'նաշխարհի այսմիկ էին հալածեցեալք և տանջեցեալք, տեառնիցին 'ի համայնից. Թէ ով ԱԾ իցէ փառաւորեալ զնս: Չորրորդ վն յամօթ առնելոյ զհպարտս թշնամիս ԱՅ: Հինգերորդ զի մարմինն իմիասին ը̃ հոգւոյն ընդունիցի զիւրն վճիռ փառաց կամ պատժոց:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ութերորդի Յօդուածոյն: Հաւատոյ:

Յօդուածն ութերորդ ասէ. ա, Հաւատամ 'ի Հոգին սբ:

Զինչ արդեօք իցէ Հոգին սբ:

Ըստ բացայայտի մեզ երրորդ վ. անձն սրբագունեղի երրորդութե, ով 'նառաջնում յօդուածոյ բացայայտեցեալ եղև առաջին

ջին անձն. և 'նայլս հետևե-
ցեալս երկրորդն ։ զի Հոգին սբ
ոչ է Հայրն, և ոչ Որդին. այլ
երրորդ իմն անձն, որ յառաջա-
գայի 'ի Հօրէ և յորդւոյ իմիասին,
և է Ճշմարիտ ԱԾ, իբրև զՀայրն
և Որդին ։ այլև է՛ նոյն ԱԾ ընդ
Հօր և Որդւոյ, զի ունի զմի և
զնոյն ԱԾութի, որ գոյ 'ըն Հօր
և Որդւոյ ։

ա, Կամիմ, զի տայցես զօրինակ
իմն, առ 'ի բարեպէս իմանալ ըզ-
նոյնս ։

վ, Իբրև Աստուածայինք ո՛չ կարեն կա-
տարելապէս բացայայտիլ օրինա-
կաւ իրաց ստեղծականաց, և մա-
նաւանդ՝ մարմնականաց, սակայն
կալ քեզ զօրինակ 'ի լճէ իմեքէ.
որ յառաջագայի 'ի գետոյ ու-
մեմնէ, իսկ գետն 'ի միոջէ յաղ-
բերէ. որք երեքեանն են իբր
թէ մի և նոյն ջուրն ։

Այս

Այսպէս ուրեմն Հայրն յաւի-տենական իբրև զաղբիւր յառաջածէ զՈրդին իբրև զմի գետ. Իսկ՝ Հայրն և Որդին իբրև զաղբիւր և զգետ յառաջածեն զՀոգին սբ̃ իբրև զլիճ։ այլ սակայն Հայրն, և Որդին, և Հոգին սբ̃ ոչ են երեք ա̃ծք, այլ մի միայն Ա̃ծ։

Ընդէ՞ր կոչի Հոգի սբ̃, երրորդ անձն երրորդութե̃։ մի թէ ոչ իցեն հոգիք, և սուրբք, հրեշտակք ամենայնք, և համայնք երանեցեալք Հոգիք։

Ա̃ծ, ըստ գերազանցութե̃ կոչի Հոգի սբ̃, զի է գերագունեղ հոգի, և գերագունեղապէս սբ̃, և է հեղինակ ամենից հոգեաց ստեղծականաց, և բնաւէից սրբութե̃ց։ զօրօրինակ ՚ի մէջ մարդկանց բազումք գոն, որք հարք են, և սուրբք. կամ ըստ պաշտօնի,

կամ ըստ բարութե կենաց, որ
պէս են յաջողնք բարեք եպիսկո
պոսք, կամ հարք, կամ կրօնաւ
որք. սակայն ոչ ումեք ասի, Հայր
սուրբ, եթե ոչ փափին միայնում
զի նմա միայնում պատշաճի ըստ
գերազանցութե այս անուանս, զի
նա է գլուխ այլոց հարց ամենե
ցունց: ուստի պարտի լինիլ ա
ռաւել սուրբ ըստ բարութե կե
նաց քանզայլս ամենայնս: այս
պէս և ըստ պաշտօնի, զի յարա
բերի մեզ ինքեամբ զդեմն Քի:

Աշ. Եթե անուանս այս Հոգի սբ
պատշաճի Այ ըստ գերազանցու
թե: Ընդէր ուրեմն առընձեալ
միայնում երրորդի անձինն Այ:
մի թե Հայրն ևս, և Որդին ըստ
գերազանցութե ոչ իցեն, Հոգի,
և սուրբ:

Վ. Այո, Հայրն ևս և Որդին են
հոգի, և սբ: Բայց քանզի առա
ջին

ջին անձն ունի զանուն իւր ին
քեան յատուկ, այսինքն, Հայր։
այսպէս և երկրորդ անձն, ունի
զյատուկ անուն ինքեան. ո՛րգոն,
Որդի։ Իսկ անձին երրորդում
Թողեցեալ է անունս այս հասա
րակ. Հոգի սբ, առ՚ի զանազանել
զնա յայլոց անձանց երկոցունց.
Այլև պարտիս գիտել, զի մինչ
մի երրորդի անձինն ածայնոյ,
ասի Թէ իցէ Հոգի սբ, այնոքիկ
երկու բառքն առնեն զմի միայն
յատուկ անուն։ որպէս մինչ մարդ
ոք կոչի, Յոհաննէս Մարիամ.
յայնժամ այսոքիկ երկու բառքս
Յոհաննէս, և Մարիամ. են մի
միայն անուն. Թէպէտ այլապէս
առեցեալք, իցեն երկու անուա
նք, Յոհաննէս և Մարիամ։

Ընդէր զՀոգին սբ նկարեն ա,
ձևով աղաւնւոյ։ մանաւանդ՚ի վր
Քի, և ՚ի վր Ածածնին։

Մե

Դ. Մի՛ գուցէ խորհիցես, թէ հո
գին ոչ ունիցի զմարմին. կամ
թէ կարիցէ տեսանել աչօք մարմ
նաւորօք: այլ նկարի այնպէս, զի
իմանիցեն գործքն նորին, զորս
ներգործէ 'ըն մարդս:
Եւ զի աղաւնին է պարզ, մա
քուր, նախանձայոյզ, և բազմա
ծնունդ, վասորոյ նկարի այնպէս
'ի վր̃ Քի, և'ի վր̃ Ա̃ծածնին, ոպ̃զի
իմանայցեմք. թէ Քս̃ և Ա̃ծա
ծինն եղեն լրացեալք համայնիւք
շնորհօք, և պարգևօք Հոգւոյն
սրբոյ, և մասնաւորապէս սրբով
պարզութը̃, իսկականաւ մաքրու
թը̃, նախանձով հոգւոյ կեցու
թե̃, և բազմածնելութը̃ հոգևո
րաւ, որով ստացան իբրև զան
հունս որդիս, այսինքն, ըզհա
մայնս հաւատարիմս, և զբարիս
քրիստոնեայս:
Ե. Ընդէ՞ր 'ի վր̃ առաքելոցն նկարի

Հոգին սուրբ ՚ի կերպ լեզուոյ
հրեղինի։

Զի Հոգին սբ, յետ համբարձ
ման Տն զկնի տասն աւուրց եկն
՚ի վր առաքելոց, և ելից զնոսա
գիտութբ, սիրելութբ, և ճար
տարախօսութբ, ուսուցանելով
նցա խօսիլ զլեզուս համայնից, որ
պէս զի կարիցեն քարոզել ընդ ամ
աշխարհ զհաւատն սուրբ։
Եւ ՚ի նշան այսոցիկ գործոց սքան
չականաց երևեցոյց զլեզուս զայ
նսիկ հրեղէնս, քանզի լոյսն հր
րոյն այնորիկ նշանակէ զիմաստու
թն, և ջերմութն նորին նշակէ
զսիրելութն, իսկ ձևն լեզուին նշա
նակէ զճարտարախօսութն. Եւ զի
այս եղև բարեբարութն իմն մե
ծագունեղ, զոր արար Ած եկեղե
ցւոյ, վայնորիկ հռչակի տօնն այն
մեծ, որ կոչի պէնթէքօսթէս,
կամ Թէ, տօն Հոգւոյն սրբոյ։

ՊԱՐ

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
իններորդի Յօդուածոյն Հաւատոյ։

Հ. Զինչ նշանակեցէ այն, որ ասի, ներ յօդուածոյ իններորդում. Թէ 'ի սուրբ կաթուղիկէ եկեղեցին. 'ի հաղորդութի սրբոց։

Պ. Աստ՝ սկսանի երկրորդ մասն Հաւատամքին. զի առաջին մասն վերաբերի առ Ած, իսկ երկրորդն առ հարսն Այ եկեղեցին։

Եւ ոպ ներ աստուծում հաւատամք զօլ զմի Ածութի, և զերիս անձինս. այսպէս ներ յեկեղեցւոյ հաւատամք, թէ իցէ մի միայն եկեղեցի։ և թէ ունիցի զերիս սկզբնաւորս բարիս. Որոց առաջինն է 'ըն հոգւոյ, որ է թողութիւն մեղաց։ և միւսն է 'ըն մարմնում, որ եղիցի յարութին մարմնոց. իսկ երրորդն է' ըն հոգւոյ և 'ըն մարմնոյ իմիասին. որ

եղէ

եղիցի կեանն յաւիտենական, որ պէս ուսուցուք ՚ըն յօդուածս հետեւեցելս ։

Մեկնեա' ինձ բառ առ բառ ըզ ա, բոլոր յօդուածս զայս ։ Եւ նախ թէ զինչ իցէ եկեղեցին ։

Եկեղեցին, է' համակոչումն Վ, իմն, եւ ժողովումն մարդկանց, որք մկրտին, եւ առնեն զդաւանութի՟ հաւատոյ, եւ օրինին Քի՟, ընդ հնազանդութե՟ գերագունեղի Վեհապետին Հռոմայնոյ ։ Ասի համակոչումն, զի մեք, ո՛չ ծնանիմք ՚ի մօրէ քրիստոնէայք որպէս ծնանիմք հայք, կամ իթալոսք, կամ կալլոսք, եւ կամ ըստ այլոց ազգաց եւ գաւառաց ։ Այլ եմք կոչեցեալք Յ՟ոյ ։ եւ մտանեմք ՚ի ժողովս այս, միջնորդութե՟ մկրտութեանն, որ է իբրեւ դուռն եկեղեցւոյն ։ Եւ զի դուռն մկրտեցեալ, միայն ո՛չ է բաւա

կան

կան առ՚ի լինել մեզ ներ յեկեղե
ցւոջ. վ̃որոյ պարտիմք ես հաւ
տալ և դաւանել զհաւատն մե̃,
և զօրէնն Քի̃, ոպ̃ ուսուցանէն
մեզ Հովիւքն, և քարոզիչքն նո
նոյ եկեղեցւոյ: Եւզի այս ես ոչ
բաւականանամ, վ̃որոյ պարտիմք
կալ ՚ի հնազանդութե̃ գերագու
նեղի Վեհապետին Հռոմայնոյ,
իբրև փոխանորդի Քի̃: այսինքն
յարաճանաչել զնա, և պատուել.
իբրև զգերագունեղ Վեհապետ
՚ըն տեղւոյն Քի̃:

ա Եթէ եկեղեցին իցէ ժողով իմն
մարդկանց: զիա̂րդ ուրեմն զչի
նուաճս զայնոսիկ, ՚նոքա ասին
պատարագք, և պաշտօնք Ածայ
ինք, կոչեմք եկեղեցիս:

վ, Զի հաւատարիմքն, որք են
Ճշմարիտ եկեղեցի, ժողովին
՚նայնմիկ չինուածոջ առ՚ի առնել
զգործառնութիւնս քրիստոնէա

կանս. վս՟ այնորիկ և շինուածքն
այնոքիկ վերաձայնին եկեղեցիք,
մանաւա՛նդ մինչ են տեառնագրե-
ցեալք, և սրբազնագրեցեալք 'ի
ծառայութիւնն Այ՟:
Բայց մեք 'նայսմիկ յօդուածոյ
համատամին ոչ խօսիմք զեկեղե-
ցեաց, որք են կերտեցեալք 'ի քա-
րանց և 'ի փայտից. այլ զեկեղե-
ցւոյ կենդանւոյ, որք են մկրտե-
ցեալք, և հնազանդք փոխանոր-
դին Ք՟Ի՟, որ՟ 'ի վերոյ ասացաւ:
Վս՟ էր ասի եկեղեցի, և ոչ եկե ա-
ղեցիք. որով հետև գտանին բա-
զումք ժողովք համատորմաց, 'ըն
զանազանս աշխարհի մասունս:
Ազ՟գի եկեղեցին ո՛չ է աճելի վ-
քան զմինն, որև պարունակէ ըզ-
բնաւս համատարիմս, որք գոն
տարածեցեալք ընդ ա՟մ աշխարհ.
ո՛չ միայն զայնոսիկ, որք կեան
այժմ, այլև զայնոսիկ ևս, որք են

եղեալք 'ի սկզբանէ աշխարհի ։
և զայնոսիկ, որք եղիցին մինչև 'ի
կատարած աշխարհի. և վս՟ այսո-
րիկ ասի ոչ միայն՝ մի, այլ և կաթու-
ղիկէ, այսինքն ընդհանրական.
զի կալեալ ունի զա՟մ տեղի, և զա՟մ
ժամանակ ։

ա. Ընդէր ասի մի միայն գոլ եկե-
ղեցի, որովհետև ներբերէ յին-
քեան զայնքան բազմութիւն
մարդկանց ։

պ. Սակս այնր՝ ասի մի միայն գոլ,
զի ունի զմի միայն գլուխ, որ է
Քս՟, և 'ըն տեղւոջ Նորին զՀռո-
մայեն Սեհապետն ։ այլ և զի կեայ
միով և նոյնով հոգւով. և ունի
զմի և զնոյն օրէն, որպէս Թա-
գաւորութիւն իմն, ասի գոլ մի,
զի զմի միայն Թագաւոր ունի, և
զմի և զնոյն օրէն ։ Թէև 'ի նը-
մին Թագաւորութեան իցեն բա-
զումք գաւառք, և բազմա-
գունք

գունդք նահանգք, և քաղաքք:

Ընդէ՛ր ասէ, թէ այս եկեղեց ա,
ցիս լիցէ մե՛զ, մինչ 'ի մէջ նորին գը
տանիցին յոգունք մարդիկք զազ
րագործք:

Ասէ գոլ ս̃բ վս̃ երից պատճառ
ուաց: Նախզի գլուխն նորին,
որ է Քս̃, է սրբագունեղ: ապ̃
եթէ ոք ունիցի զդէմ իմն գեղե
ցիկ, ասէ գոլ այր ոք գեղեցիկ,
թէև ունիցի զմասունս ամենա
թիւրս: և զարատ իմն 'ըն կրծոջն
կամ 'նուսում խորում:

Երկրորդ զի համայնք հաւատա
րիմք են սրբք հաւատով, և դաւա
նութե̃. քանզի ունին զհաւատ
իմն ճշմարտագունեղ, և Ա՛ծայ
ին: և առնեն զդաւանութիւն սր
բագնութեանց սրբագունեղից. և
օրէնք ուրուք արդարագունեղի:
որ ոչ հրամայէ, եթէ ոչ զերս բա
րիս, և ոչ արգելու, եթէ ոչ զերս

չարս

ջմարս ։ Երրորդ. զի միշտ 'ի եկեղե-
ցւոջ գոն ոմանք ճշմարտապէս
սէրք, ոչ միայն հաւատով և դաւա-
նութեամբ. այլև զօրութեամբ, և բա-
րու ։ Ուստի 'ի մէջ յուդայեանց,
թուրքաց, հերետիկոսաց, և այ-
լոց ազգին նմանեաց, որք են ար-
տաքոյ եկեղեցւոյն, ոչ կարէ գո-
ղ ոք ճշմարտապէս սուրբ ։

Աշ. Զինչ կամիցիս ասել ։ Հաղոր-
դութիւն սրբոց ։

Վ. Հաղորդութիւն սրբոց, նշանա-
կէ. եթէ բոլոր մարմինն սրբոյ ե-
կեղեցւոյն այնպէս իցէ ընդ-իրեար
շաղկապեցեալ, մինչ զի բարեացն
միոյ անդամոյն, մասնակցեսցին
այլքն ամենայն ։ Ուստի բազումք
որք կան 'ի գաւառս, որքան
ևիցէ տարակացս և հեռաւորս
'ի մէնջ. զօրս թէև ոչ ճանաչե-
ցեմք, սակայն պատարագք, աղ-
օթք, պաշտօնք Ածայինք, և

այլք

այլք գործք նոցին բարիք, օգնեն
ևս մեզ. և այս՝ հաղորդութեամբ, ոչ
միայն գոյ ա՛ստ՚ ի վերայ երկրի. այլև
մերքն պատարագք, աղօթք, և
այլք բարիք գործք օգնեն այնո
ցիկ, որք են ՚ի քաւարանում,
Եւ աղօթք այնոցիկ, որք են ՚ի
դրախտում, օգնեն մեզ, և հոգւ
ոց քաւարանին:

Եթէ այդ՝ այդպէս իցէ. ապա ա-
ւրեմն, անպատեհ իմն է առնել
զաղօթս վն մասնաւորի ուրուք.
և զպատարագս տալ ասել, վն այ
սորիկ, կամ այնորիկ հոգւոյ ՚ի
քաւարանում եղելոյ, որովհե
տև բարիք ամ̃ք են հասարակք:

Ոչ այդպէս, քանզի պատա-
րագն, և աղօթն, և այլք բարիք
գործքն, թէպէտ կերպիւ իւ-
իք իցեն հասարակք ամենե
ցունց. սակայն առաւել օգնեն
այնոցիկ, յաղագս որոց լինին

առանձ

ռանձնապէս քան թէ այլոց։

Հ. Զինչ ասացուք յաղագս բանադրեցելոց, և նզովեցելոց. մասնակցիցին արդեօք և նոքա բարեացն համատարմաց թէ ոչ։

Պ, Սակս այնորիկ ասին բանադրեցեալք, այսինքն, 'ի բնէն հատեցեալք. Նզովեցեալք, այսինքն, ջոկեցեալք. և վարեցեալք, զի ոչ ունին զհաղորդութիւն ընդ սրբոց. և են իբրև զուռս հատեցեալս 'ի ծառոյ, կամ իբրև զանդամս 'ի բաց կտրեցեալս 'ի մարմնոյ. որք ոչ մասնակցիցեն բարոյ խոնաւէն որ սփռի ներ յուռս և ներ անդամս շարակցեցեալս։

Աստուստ կարես հաճաքել. թէ զորքան դժպոհածս ունիցի բանն նզովից։ որովհետև ո՛չ կարէ ոք ունել զա̃ծ իւրն Հայր. որ ո՛չ ունի զեկեղեցի իւրն Մայր։

Հ, Ուրեմն նզովեցեալքն. են առ

տա

տաքոյ եկեղեցւոյն, երբեւ զյու-
դայեանս, և զայլս անհաւատս:

Այո՛· այդպէս է: բայց՝ գոյ վ·
այսինչ տարբերութ͞ն 'ի միջի: զի
Յուդայեանք և Թուրք են ար
տաքոյ եկեղեցւոյն, յո՛ ոչ երբեք
են մտեալք, վասն զի ոչ ունին զմ͞
մկրտութ͞ին: Իսկ հերետիկոսքն
որք են մկրտեցեալք, բայց զհաւ
ատն կորուսեալք, են արտաքոյ,
զի ինքեանք ըստ ինքեանց են փա
խեալք և արտելեալք 'ի նմանէ.
վասորոյ եկեղեցին զանազանիւք
պատժօք միշտ՝ ստիպէ զնոսա.
դառնալ անդրէն 'ի հաւատն մ͞ր.
որպէս մինչ ոչխար ոք փախչի 'ի
հօտէն, հովիւն ստիպէ իւրով
ցպիւ զնոյնն, զի դառնայցէ 'ի
փարախն: Իսկ բանադրեցեալքն,
որք ունին զմկրտութ͞ին, և զհաւ
ատն, և են մտեալք յեկեղեցի. և
ոչ արտելեալք 'ի նմանէ ըստ ինք
եանց

ծանց. այլ են ուժով արտաքսեցեալք 'ի նմանէ, որպ մինչ հովիւն հանէ արտաքս զոչխար ոմն բորոտ և Թողու զնա 'ի յորս գայլոց:

Թէպէտ եկեղեցին ոչ այնպէս արտամերժէ զբանադրեցեալս, զի իսպառ մնայցեն արտաքս. այլ զի զղջանայցեն յիւրեանց անհնազանդութենէն, և այսպէս խոնարհեցեալք հայցիցեն դառնալ, և վերստին լինիցին ընդունեցեալք 'ի ծոց մօրն և 'ի հաղորդութիւն սրբոց:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Տասներորդի Յօդուածոյ Հաւատոյն:

ա. Զինչ էցէ Թողութիւն մեղաց. Որ է 'ըն տասներորդում յօդուածոյ:

բ. Այս՝ է առաջինն յայնց երից

բա

բարեաց սկզբնաւորաց, որք գտա
նին 'ի մէջ եկեղեցւոյ: յաղագս
որոյ պարտիս գիտել, եթէ մարդ
դիկք. մենեքէն ծնանին մեղաւորք
և թշնամիք Ա՟յ. և յետոյ ածելով
միշտ յառաջէն 'ի չարէն առ չարա
գոյնն. մինչև շնորհիւն Ա՟յ թողու
ցեալ լինիցի մեղն նց, և յառաջա
նայցեն առ'ի գո՛լ բարեկամք, և
որդիք Ա՟յ: Արդ այսքան մեծա
գոյն շնորհս ա՛յս ո՛չ ուրէք գտանի,
եթէ ո՛չ 'ի մէջ սրբոյ եկեղեցւոյն,
'նորուն են սրբազնութ̃իքն սէ̃ք,
և մանաւանդ՝ մկրտութ̃ին, և
ապաշխարութ̃ին, որք իբրև բըժշ
կութ̃իք երկնայինք, առողջացու
ցանեն զմարդիկք 'ի բնաւից հիւ
անդութեանց հոգեկանաց. որք
են մեղքն:

Կամիմ, զի բացայայտիցես ինձ
սակաւ ինչ յաճախապէս, թէ
որքան մեծագոյն բարի իցէ,
սաս

այս՝ թողութիւնս մեղաց։

Վ. Ո՛չ գտանի 'ի մէջ աշխարհի մեծագոյն չար 'ի մեղաց, ո՛չ միա՛յն զի 'ի նոցունց ծնանին այլք ամենայնք չարք 'նայսմիկ կենցաղոջ. և 'նայլում կենի։ այլև զի մեղն առնէ զմարդն թշնամի Այ։ Արդ՝ զինչ չարագոյն 'ի գոլոյն թշնամի այնորիկ, որ կարէ առնել զամ զորինչ և կամի։ և որում ընդդիմանալ ոչոք բաւէ։ և ովոք կարիցէ ջատագովել զայնպիսին, որում Այծ իցէ բարկացեալ։ Եւ հակադարձապէ՛ս. ո՛չ կարէ գտանիլ 'նայսմիկ կենցաղոջ բարի մեծագոյն 'ի գոլոյն 'ըն շնորհում Այ, 'ի ձեռին որոյ են ամենայնք եակք։ Եւ համառօտապէ՛ս պարտիս գիտել. թէ 'ի մէջ իրաց մարմնականաց առաւել համարեցեալ քան զայլս է կեանն, քանզի նոյնն է հիմն ամենից այլոց

բա

ջարեաց։ Եթէ առաւել քան զա-
մենայն ինչ է զգուշելի մահն. զի
նա՛ է հակառակ կենի. այսպէս ու-
րեմն, որովհետեւ մեղն է հոգեկան
մահ հոգւոյն. և թողութիւն մե-
ղաց, է կեան նորին հոգւոյն, կա-
րես դիւրապէս նկատել, թէ որ-
քան մեծագոյն բարի 'ի մէջ եկե-
ղեցւոյ լինի առընդունեցեալ,
մինչ միայն 'ի նմին իցէ թողու-
թիւնն մեղաց։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻւՆ
մետասաներորդի յօդուածոյն Հաւատոյ։

Զինչ իցէ. Յարութիւնն ա,
մարմնոց։ որ գոյ 'ըն մետասանում
յօդուածոջ։

Այս է երկրորդն 'ի բարեաց. վ՛
սկզբնաւորաց սրբոյ եկեղեցւոյ.
այսինքն. թէ 'ըն վերջնում աւ

ուրն

ուրն ամենեքեան այնոքիկ, որք
եղիցին գտեցեալք հանդերձ թո
ղութե՟ մեղաց իւրեանց, դարձ
ցին 'ի կեանս, և 'ի կեալ:

ա. Իսկ այլքն, որք են արտաքոյ
եկեղեցւոյն. կամ ո՛չ ունեցան ըզ
թողութն մեղաց. մինթէ ոչ դառ
նայցեն 'ի կեանս, և 'ի կեալ:

վ. Ըստ կենի բնականի, դարձ
ցին ամենեքեան 'ի կեալ, այն
պէս լաւքն, ո՟պ վատքն. Բա՛յց
քանզի յարութին վատից եղիցի,
ո՟պզի միշտ տանջիցին. այլ ո՛չ վ՟ճ
ունելոյ զբարի ինչ. վ՟որոյ ա՛յն
կեանն նց՟ մանաւանդ կոչի մահ
ինչ յարակայ, քանթէ կեան ճըշ
մարիտ. և այսպէս ճշմարիտ յա
րութիւնն, այսինքն, առ կեանն
բաղձալի. ոչ եղիցի, եթէ ո՛չ բա
րեաց, որք եղիցին գտեցեալք ա
ւանց մեղաց:

պս. Կամիս գիտել, եթէ նոյնքս ա

տաքին

սոքին մարմինք, զորս այժմ ունիմք, յառնիցեն. կամ թէ այլք նմանք սոցին:

Ո՛չ գոյ երկբայութիւն ինչ. թէ նոյն մարմինս այս՝ վերստ յարիցէ. քանզի այլապէս Ճշմարիտ յարութիւն ոչ եղիցի, եթէ ո՛չ յառնիցէ սոյն նոյնն, որ է ննջեալ, և դառնայցէ 'ի կեանս, նոյն նոյնն, որ է մեռեալ: Այլև յարութիւն լինի, զի մարմինն ևս լինիցի մասնակից վարձու և պատժոյ, ոպ̃ է՛ լեալ մասնակից գործոց բարեաց. կամ մեղաց, ուրեմն պարտ է. զի լինիցի նոյն մարմինն. քանզի թէ լիցէ այլ մարմին, ոչ արդիւնաւորի զպատիժ, և ոչ զվարձ: Վ.

Որպէս է կարելի, զի դառնայ ացեն 'ի կեալ այնոքիկ, որք լեալք են այրեցեալք. որոց և մոխիրքն են հոսեցեալք 'ի հողմս. կամ ընկեցեալք 'ի գետս:

Սակս

վ. Սակս այսորիկ ասացաւ 'ընդ բա
կզբան Հաւատամքն. թէ Ած է
ամենակարօղ, զի կարէ առնել
զայնս, որք մեզ թուին գոլ անկա
րելիք: Բայց եթէ դու նկատե
ցես. թէ Ած իցէ արարեալ զեր
կին և զերկիր յոչընչէ. ոչ երևեա
ցի քեզ դժուարին իմն հաւա
տալ. թէ նոյնն կարիցէ վերածել
առ գոլն առաջին. զայնոսիկ, որք
են վերլուծեցեալք 'ի մոխիրս:

ա. Կամիմ գիտել. միթէ արքն
դառնայցեն առ գոլն արութեն.
և կանայքն առ գոլն կնութեան:
թէ ամենեքեան միակերպք լինե
լոցք իցեն:

Հարկաւոր է հաւատալ, թէ
վ. արքն ելոցք են արք. և կանայք
ելոցք են կանայք. քանզի այլա
պէս ո՛չ լինիցին նոյնքն մարմինք,
որք յառաջն էին: վն որոյ ասացի
քեզ թէ պարտին գոլ ամենևին
նոյնք

նոյնքն ։ Թէպէտ ’ըն միւսում կեննի ոչևս եղեցի ծնելութե զաճ ակաց . ո՛չ ամուսինք , և ոչ ամուսնուհիք . սակա՛յն եղիցի անտ՝ զանազանութի արանց և կանանց , ո՟պզի ա՟մ ոք բերկրեցի վարձօք իւրոյն յատկի զօրութեան ։ զոր ըստ սերի իւրում գործածեցեալ է ։ Եւ ո՟պ դրախտն ելոց է գեղեցիկ զբօսարան , ’ի տեսանել ըզփառս մարտիրոսաց , և խոստովանողաց , այսպէս ելոց է ևս գեղեցիկ ’ի տեսանել զփառս կուսանաց , և մանաւանդ զփառս գերագունս Ածամօրն և կուսին ։

Ըղձամ , զի ասիցես ինձ , թէ ա. որով հասակաւ , և դրակաւ յարիցուք ։ որովհետև ոմանք մեռանին երախայք , ոմանք տղայք . և ոմանք ծերք ։

Ամենեքեան յարիցեն այնու վ. դրակաւ , և այնու գոլոմն , զոր

ունե

ունեցեալ լցէին, կամ ունելոց
էին 'ըն հաստակուռ երեսուն և ե
րեք ամաց. որով հաստակեալ յա
րեաւ Տ̃ըն մեր: Ուստի ման
կունքն յարիցեն. այնքան մեծք,
որքան լինելոցք էին, եթէ ժամա
նեալք լցէին, առ երեսուն և ե
րեք ամս: և ծերքն յարիցեն այ
նու հասակի ծաղկով, զոր ունե
ցեալ էին, մինչ լեալք էին երե
սուներեք ամաց: Եւ եթէ ոք
՚նայումին կենի լեալ լցէ կոյր,
կամ կաղ, կամ նանիր, և կամ այլ
ովք տգեղութէք, յարիցէ ամ
բողջ, առողջ, և համայնիւք կա
տարելութեամբք: քանզի Ած,
որ առնէ միշտ ըղ գործս կատա
րեալս, նոյնպէս առնէ 'ըն յա
րութեանն, որ եղիցի յատուկ
գործ նորին. և վեր ուղղիցէ ըղ
մոլորութիւնս, և ըղ նուազու
թիւնս բնութեանց:

ՊԱՐՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Երկոտասաներորդի Յօդու-ածոյն Հաւատոյ։

Զինչ իցէ, կեանն յաւիտենա-կան։ որ գոյ 'ի վերջնում յօդու-ածոյ։

Է համալրացեալ իմն երջան-կութիւն հոգւոյ և մարմնոյ։ և է ծայրագունեղ բարի, և վերջին վարձան, զոր գոլով 'ի մէջ եկեղե-ցւոյն ստանամք։

Ասա ինձ, որպիսիք բարիք եղի-ցին 'ի կենի յաւիտենականում։

Կամիմ ուսուցանել քեզ զխոր-հուրդս զայս օրինակաւ իրաց աշ-խարհիս այսորիկ։ Դու գիտես, որ 'նայսմիկ կենցաղոյս բաղձա-ցեալ լինի մարմին իմն առողջ, գեղեցիկ, արագ, և ուժեղ։ և հո-գի իմն իմաստուն, խոհեմ, և հը-մուտ ըստ մտի. և լի ամենայնիւ

զօրութ՟ իւր ըստ կամին։ Եւ բա՛ց յայս
մանէ բաղձացեալք լինին ևս բա
րէք արտաքինք. այսինքն, փառ
թամութիւնք. պատիւք. կարողու
թիւնք. և հաճութիւնք։ Արդ ’ըն
կեանում յաւիտենականի, մար
մին փոխանակ առողջութե՟ ունես
ցէ զանմահութի՟. հանդերձ ան
կրելութ՟. այսինքն. թէ ո՛չըք իր
նմա կարիցէ վնասել։ Փոխանակ
գեղեցկութե՟ ունեսցէ զպայծա
ռութի՟. այսինքն. զփայլումն իմն.
իբրև զփայլումն արեգական։ փո
խանակ արագութե՟ ունեսցէ ըզ
նրբութի՟. այսինքն. զի ’ըն միում
վայրկենի կարիցէ շարժիլ ’ի միոյ
կողմանէ աշխարհի առ միւսն. և
յերկրէ առ երկին. առանց ու
մեք աշխատութեան. փոխանակ
ուժեղութե՟ ունեսցէ զզօր իմն
այնքան զօրեղ. որ առանց ուտե
լոյ, առանց ըմպելոյ. առանց նըն
ջելոյ.

ջելոյ. և առանց դադարելոյ կա
րասցէ ծառայել հոգւով իրաց
ամենից. որք եղիցին իւրեան հար
կաւորք և յո՛չ ումեք երկիցի:
Իսկ ըստ հոգւոյն. միտն լիասցի
իմաստութ՟ք. զի տեսանիցէ ըզ
պատճառն ամենից պատճառաց-
որ է Ա՟ծ: Կամն լիասցի այնքա
նեաւ բարութ՟ք և սիրելութ՟ք.
մինչ զի ո՛չ կարիցէ առնել. և ոչ
մի մեղ ներբելի: Փարթամութին
երանեցելոց. եղիցի ոչ ունել զկա
րօտուն և զպիտանաւորուն իրե
ւրոց. զի ունիցին 'ն Ա՟յում ըզ
համայնս բարիս: Պատիւն նոցա է
ղիցի գոլն որդիք Ա՟յ. հաւասարք
հրեշտակաց. և գոլն թագաւորք
և քահանայք հոգեկանք 'ի մըշ
տնջեան: Կարողութին նոցա եղիցի
գոլն իմիասին ընդ Ա՟յ. տէր և իշ
խօղ բնաւից. և կարելն զա՟մ ինչ
առնել. զոր կամեսցին: մինչ լինի
ցին

ցեն միաւորեցեալք ընդ կամին
աստուածայնոյ. որում ոչինչ ընդ
դիմանալ երբէք, և ուրեք կարէ։
Եւ հաճութին նոցա եղիցի ան
ճառելի. զի կարողութիքն ամե
նայնք. թէ հոգւոյն և թէ մարմ
նոյն. առաւել ցեցեն իւրոց առար
կայից. ինքեանց պատշաճից։ ուր
որի ծնեսցի գոհունակութին իմն
ամենայնիւ։ խաղաղութին իմն յա
րակայ և ոչ երբէք դրդուելի։
խնդութին իմն յարամնայական, և
ցնծութին յաւիտենական։

ա, Եթէ ամենեքեան ունիցին զմին
ինչ. և ամենեքեան լինիցին գոհ
ունակք միով կերպիւ։ ուրեմն
’ըն դրախտին մինն ոչ եղիցի աւե
լի երանեցեալ. քան զմիւսն։

բ, Թէպէտ որ ունի արդիւնս աւե
ելիս ’նայսմիկ կենսում. նա ունի
ցի զվարձս մեծագոյնս ’ըն հան
դերձելում. և լինիցի առաւել

երա

երանեցեալ: սակայն ոչ եղիցի
անդ՝ զչարութի̄ և անհաճութի̄.
զի ամենեքեան եղիցին բարելիք.
ըստ իւրեանց ընդունակութե̄.
որք որքան աճելի արդիւնասցեն.
այնքան առաւել ընդունակք և
լիցին. և զփառս մեծագոյնս ու-
նեսցին: Զոր օրինակ. եթէ հայր
ոք, որ ունիցի զբազում որդիս.
որոց մին իցէ մեծագոյն ՚ի մի-
սոյն. ըստ հասակի իւրեանց առ-
նիցէ ամենեցուն զզգեստ ըստ
չափու իւրաքանչիւրոց ՚ի գերպա-
նէ ոսկեթելէ: ո՛չ գոյ երկբայու-
թի̄ք. թէ մեծագոյնք ըզմեծա-
գոյնս ունիցին զզգեստս. և հե-
տևապէս զբազմագինս. բայց ա-
մենեքեան եղիցին գոհունակք.
և ո՛չ փոքրագոյնքն ցանկանայցեն
զզգեստուց մեծագունից. զի նոցա
այնք ո՛չ բարեպէս վայելեն:

Ընդէ՞ր, այն երանութիւնն առ-

զբաւ

դրախտին յորջորջի կեանն յաւիտենական. մինթէ դատապարտեցեալքն ոչ կեայցեն 'ի յաւիտեան 'ըն դժոխում:

Վ, Կեա՛ն յատկապէս ասի գո՛լ. այն իրն. որ շարժի ինքն ըստ ինքեան: ուստի ըստ իմիք եղանակի ասի գոլ ջուր կենդանի. ջուրն աղբեր. զի շարժի. իսկ ջուրն լճի. ասի գոլ մեռեալ. զի կայ անշարժապէս: Արդ երանեցեալքն 'ըն յերկնի ասին ունել զկեանն յաւիտենական. զի կարեն գործել զա՟մ ինչ. զոր կամին համայնիւք կարողութե՟ք իւրովք ներքնօք և արտաքնօք թարց արգելման ուրուք. և միշտ գործեն և 'ի կիրարկեն ըստ հաճութե՟ իւրեանց: Իսկ դատապարտեցե՟լքն 'ըն դժոխում. թէպէտ կեան. զի ոչ երբէք աւարտի մաշիլն և հաշիլն նոցա: Սակայն ասին ունել

զմշտն

զմշտնջենաւոր մահ. վ՟զի են կա
պեցեալք ՚ի մէջ հրոյ. և տանջա
նաց. և են նուաճեցեալք միշտ
՚ի կրել զայն. զոր ոչ կամին. և
ոչ կարեն առնել զեր ինչ յայնցա
նէ. զոր կամին: Այսպէս ուրեմն.
երանեցեալքն ՚ըն երկնի վայելեն
զբարիս ամ՟ն. առանց ուրուք չարի
խառնման: Իսկ դատապարտեցել
քըն ՚ըն դժոխսում կրեն զչարս ամե
նայնս. առանց կարելոյ երբէք ըզ
հաճոյս իւրեանց ստանալ:

Զինչ նշանակեցէ. Ամէնն. որ ա,
առադրի ՚ի վերջն Հաւատամքն:

Նշանակէ Թէ Այսպէս է՝ Ճըշ մ.
մարտութին. այսինքն. ամենայն որ
ինչ ասացաւ, է ճշմարիտ և
հաւատալի:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Աղօթոյն Տէրունականի ։

Գլուխ Չորրորդ

ա. ՇՆՈՐՀԻՒՆ Աստուծոյ ուսայ զայն․ զոր պարտիմ հաւատալ ։ Իսկ այժմ ըղձամ․ զի ուսուցանիցես ինձ զայն․ յոր պարտիմ յուսալ․ և ցանկալ ։ Եւ որով հետեւ միջնորդիւ կարիցեմ ստանալ զնոյնն ։

բ, Ամէ ինչ․ զոր այժմ հայցես յինէն․ պարունակի ՚ըն աղօթում տէրունականի․ զոր Հայր մեր․ կոչեմք ։ Զի ՚նայսմիկ աղօթում բացայայտի մեզ․ թէ որում երբ պար

տիմք

ունիմք ցանկալ։ Եւ ցորմէ պարտիմք
հայցել զնոյնն։ Այլ և նոյն աղօթն
է միջնորդ առ՚ի ստանալ զնոյնն։
Որ իցէ Աղօթն տէրունական։ ա.
Է. Այս։ Հայր մեր. որ յեր վ.
կինս։ Սուրբ եղիցի անուն քո։
Եկեսցէ արքայութին քո։ Եղիցի
կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի։
Զհաց մեր հանապազորդ տուր
մեզ այսօր։ Եւ թող մեզ զպարտիս
մեր՝ որպէս և մեք թողումք մերոց
պարտապանաց։ Եւ մի տանիր ըզ
մեզ ՚ի փորձութիւն։ այլ փրկեա
զմեզ ՚ի չարէ. Ամէն։
Վասնէր նախադրես Զհայր ա.
մերն, ամենից այլոց աղօթից։
Նախ՝. զի սա է գերագոյն յա վ.
մենեցունց, գոլով շարադրեցեալ
յինքենէ Քէ, որ է ծայրագոյն
իմաստութին։ Երկրորդ՝ զի այս
աղօթս է համառօտագունեղ այ
լոց. զոր ուսանիլն և ՚ի միտ առ
նուլն

նուլն է օգտակար ինձ, զի է լի գոյ
ացութե̃. վ̃զի պարունակէ ’նին
քեան զա̃մ ինչ, զոր պարտիմք
խնդրել Յ̃ոյ: Երրորդ՝ զի է օգ
տագունեղ և գործնագունեղ,
գոլով արարեցեալ ’ի նմանէ, որ
է դատաւոր խմիասին և փաստա
բան մեր, ուստի լաւագունապէս
գիտէ քան զա̃մ. թէ ոռ̃ պարտի
ցիմք խնդրել· զի առնուցումք:
Չորրորդ՝ զի է հարկաւորագոյն
’ի բնաւէից, որովհետև քրիստո
նեայք ամենեքեան են պարաւան
դեցեալք ’ի գիտել զնոյնն. և ’նա
մենայնում աւուր ասել զնա: որ
և կոչի աղօթ հանապազորդեան,
զի հանապազ պարտիմք ասել ըզ
նոյնն:

ա, Ըսկսեալ ուրեմն ’ի բացայայտել
զխօսն զայն առաջին. Հայր մեր,
որ ես ’ըն յերկինս:

բ Այսոքիկ սակաւք խօսք են ինը

վոք

փոքրիկ իմն յառաջաբանութեն, կամ թէ նախապատրաստութեն իմն աղօթից: քանզի ասելով, թէ Ած է Հայր մեր: առնումք զիշխութին, և զհամարձակութին աղաչելոյ զնա. ասելով թէ, որ է 'ի յերկինս, յիշեմք թէ պարտ է մեզ գնալ առնա մեծաւ երկիւղիւ, և խոնարհութբ, զի ոչ է հայր երկրային, այլ երկնային: Դարձեալ. ասելով թէ է հայր. նկատեմք թէ, կամիցի հաճիլ և կատարել զայնոսիկ, զորս խնդրեմք 'ի նմանէ: Ասելով թէ, որ է 'ի յերկինս, իբրև տր և իշխող աշխարհի, իմանամք թէ, կարե-ցէ առնել. որքան կամեսցի: Այլև ասելով թէ, է Հայր մեր, յիշեմք թէ եղեւք որդիք Այ. և ժառանգք դրախտին: Ասելով թէ, որ է 'ի յերկինս, նկատեմք թէ մինչ եմք 'ի յերկրի, դեռ

ևս

Եւ՝ ո՛չ եմք ստացեալք զմերն ժառանգութիւն, այլ տակաւին եմք պանդուխտք. և ճանապարհորդք ՚ըն թշնամեացն երկրի. վասնորոյ րզ պիտոյս մեծս ունիմք օգնութեան Նորա:

ա, Արեկնեան ինձ աղաչեմ, զբառս ամենայնս մաննաճորապէս:

վ, Բառս այս՝ Հա՛յր, թէպէտ պատշաճի Ա.Յ. ըստ որում ստեղծելութ̃ է Հա՛յր իրաց ամենից: Սակայն՝ ՚Նայսմիկ աղօթօջ աս զ̃յ, ըստորում է Հայր բարեաց քրիստոնէից ըստ որդեգրութեան: Թէև այնոցիկ ևս կարիցեն ասել Ա.Յ, Հա՛յր մեր. որք բաղձան դառնալ առ ԱԾ, և լինել որդիք Ա.Յ: Ուրեմն միայն այնոցիկ ճշմարտութեամբ ո՛չ կարեն ասել Ա.Յ, Հա՛յր մեր. որք ո՛չ են, և ոչ կամին լինել որդիք Ա.Յ. քանզի զոչ ղք իղձ դառնալոյ առ ԱԾ ունին:

Վասնէր

Վասնէր ասի, Հայր մեր։ և ոչ ա,
Հայր իմ։

Ասի Հայր մեր, զի իմանայ վ,
ցեմք թէ, մեք ամենեքեան եղեմք
եղբարք. և եթէ եղբարք պարտի
ցիմք սիրել զմիմեանս, և յարա
կցեցելք ընդ իրեարս. գոլով որ
դէք միոյ և նոյնոյ Հօր, այսինքն,
Այ։ Ասի եւս, Հայր մեր. զի ու
սանիցիմք զաղօթն Համարակ գոլ
բարեգոյն յաղօթոյն յատկակա
նէ, որև է յոյժ օգտակար այնմիկ
որ աղօթէ։ քանզի մինչ ամենե
քեան ասեն, Հայր մեր. իւրաքան
չիւրոք աղօթէ վս ամենեցուն. և
ամենք աղօթէ վս իւրաքանչիւրոյ։

Վնէր ասի. թէ Ած իցէ 'ըն ա,
յերկինս, մինթէ Ած ոչ իցէ 'նամե
նայնում տեղւոջ։

Ասի թէ, Ած բնակի 'ըն յեր վ.
կինս, ոչ թէ 'նամենայնում տե
ղւոջ ոչ իցէ. այլ զի երկինքն պա

տուե

տոհմականագոյնք աշխարհի մատունք, 'նորա առաճել արտափայլէ մեծութիւն 'կարողութիւն, և իմաստութիւն Այ։ Այլև զի 'ըն յերկինս թոյլ տայ ինքեան Ած տեսանիլ դէմ առդէմ 'ի հրեշտակաց, և 'ի մարդկանց երանեցելոց։ Կարէ ևս ասիլ թէ. Ած է 'ըն յերկինս, զի մասնականաւ իւիք կերպիւ բնակի Ած 'ըն հրեշտակս և 'ըն սուրբս մարդիկս. որք են երկինք հոգեկանք։

ա, Եկեսցուք այսուհետև՝ առ
հայցուածն առաջին, և տեսցուք թէ. զինչ իցէ ասելն։ Սուրբ եղիցի անուն քո։

Անունն 'նայսմիկ տեղւոջ նշա
բ, նակէ զհամբաւ և զծանօթութի. որպէս մինչ ասեմք, թէ այսոք ունի զմեծ անուն, զի է ճանաչեցեալ 'ի բազմաց։ կամ թէ ունի զբարի անուն, կամ զ չար անուն, զի ունի

նի կամ զբարի համբաւ, կմ̃ զչար համբաւ, գոլով ճանաչեցեալ 'ի բազմաց, գովեցեալ վասն բարեաց, և հայհոյեցեալ վն̃ չարեաց Վն̃որոյ՝ սուրբ առնել զանունն ԱՅ, ոչ այլ ինչ է. եթէ ոչ տարածել ընդ ամ̃ աշխարհ զծանօթութիւն, և զճշմարտութիւն ԱՅ. զոր և պահել 'ի սիրտս, և 'ի բերանս մարդկան, մաքուր և սբ̃, որ է ինքն յինքեան։ Իսկ զի 'ի աշխարհի գոն բազումք անհաւատք, որք ոչ ճանաչեն ըզճշմարիտն ԱԾ։ և բազումք վատք քրիստոնեայք, որք մինչ ոչ ունին ըզճշմարտութիւն ԱՅ, հայհոյեն և վատաբանեն զնա։ Վն̃որոյ՝ այնոքիկ. որք են որդիք ԱՅ հաւատարիմք, և կրեն զբարի նախանձ պատուոյ Հօրն իւրեանց, մեծաւ ջերմեռանդութբ̃ քարոզեն ըզճշմարտութիւն նորին, ոպ̃զի սբ̃

եղի

եղիցի անուն Նորա։ այսինքն, զի ընդ ամ[ենայն] աշխարհ ճանաչիցի, եւ կրօնաւորիցի, պաշտիցի, գովիցի, եւ բարեբանիցի ըստ պատշաճի եւ վայելչութեան իւրոյ։

ա. Նաեւ բաղձամք, զի ԱԾ լինիցի ճանաչեցեալ եւ գովեցեալ 'ի մարդկանէ։ Ո՛չապաքէն բարեգոյն եղանիւր զնոյնն 'ի մարդկանէ պահանջել. քանթէ յԱՅ հայցել։

բ. Մարդն, ինքն ըստ ինքեան ոչ բաւէ ճանաչել զԱԾ, եւ գովել զնա։ վս այնորիկ աղաչեմք զած, զի իւրով սրբով շնորհիւ այնպէս ներգործեսցէ 'ըն մարդիկս, որպէս զի անհաւատք, եւ այլք մեղաւորք դառնայցեն առ ճշմարտութիւն Նորա, եւ սկսանիցեն ճանաչել զնա, եւ գովել զամենասուրբ անուն Նորա։

գ. Ընդէ՞ր սկսանի աղօթն մեր 'ի

խնդ

խնդրելոյն Թէ, Սուրբ եղիցի
անուանն Աստուծոյ :

Վասնզի ամենեքեան եմք պարտա- Վ.
ւորեցեալք ՚ի սիրելն զԱծ գեր
քան զամ ինչ. և առաւել քան
զմեզ ինքեանս. վասն որոյ առաջին
և յառաջագոյն իղձն մեր է գովել
փառացն Այ, յաղագս որոյ և ըս-
տեղծեցեալք եմք, զարդարեցեալք
խիստ բանիւ, զի ճանաչիցեմք զԱծ,
և գովիցեմք զնա : Նորուն եւս կայ
անայ մերն գերագունեղ բարի.
զորմէ ասասցուք վաղվաղակի :

Բացայայտեա ինձ այժմ զերկ- Ա.
րորդ հայցուածն, որ է Եկեսցէ
արքայութիւն քո :

Այսմիկ հայցուածոջ ըստ բա- Վ.
րւոյ կարգի խնդրի մեր յատուկ
կեցութիւն' որովհետև 'Նախա-
նումն խնդրեցան փառքն Այ:

Զինչ պարտի իմանիլ, վն արքայ- Ա.
ութեանն Այ:

Վ. Երեք եղանակօք իմանիլ կարէ
արքայութիւն Այ։ վն զի, գոյ ար
քայութի իմն բնութե, արքայութի
իմն շնորհաց, և արքայութի իմն
փառաց։ Արքայութիւն բնութե
է այն՝, որով Այ ուղղէ, և կառա
վարէ զստեղծուածս ամենայնս.
իբրև զբացարձակ Տր իւրոց ամե
նից։ զի թէպէտ՝ մարդիկք չա
րաբարոյք ջանան առնել զչար,
և ոչ պահեն զօրէնս Այ։
Սակայն՝ թագաւորէ Այ ՚ի վր
նոցա, վն զի մինչ ինքեան հաճոյ
թուէիցի, խափանէ զչար ցանկու
թի նոցա։ Որև երբեմն թոյլ
տայ, զի չարքն ունիցին զայն,
զոր կամին։ զի յետոյ պատժիցէ
զնոսա սաստկապէս։ քանզի ոչոք
է, որ կարիցէ ընդդիմանալ կամաց
նորա. և ոչոք է, որ կարիցէ առ
նել, եթէ ոչ ըստ որում, և որքան
նա սահմանադրիցէ, և յառաջա
դրէ

գրեցէ։ Արքայութիւն շնորհաց
է այն՝ որով Ած ուղղէ և կառա
վարէ զհոգիս, և զօրինաւ բարեաց
քրիստոնէից։ տալով նոցա զներ
շնչումն և զշնորհս ծառայելոյ
ինքեան յօժարութբ, և խնդրե
լոյ գերքան զոր ինչ զփառաւորն։
Իսկ արքայութիւն փառաց՝ եղիցի
'ըն կենոջ հանդերձելում։ զկնի
ահուրն դատաստանի, քանզի
յայնժամ թագաւորեսցէ Ած,
հանդերձ սրբովք համայնիւք 'ի
վր ամենից իրաց ստեղծականաց.
Թարց ուրուք ընդդիմութն, զի յայն
ժամ լիցի բարձեալ 'ի դիւաց. և
'ի մարդկանց կամակորաց ամ կա
րողութն, որք եղիցին նեղեալ
կապեալք 'ըն յաւիտենականի բան
տում դժոխոյն։ 'Ի նմին ժամա
նակին եղիցին եւ ջնջոցեալք
մահն և ապականութիւնս, հան
դերձ ընաձիւք փորձութեանց աշ
խարհ

խարհի, և մարմնոյ: որ 'Նար
դեանս աշխատեցուցանեն ըզ ծա
ռայսն Ա.Ծ: Ուրեմն արքայու
Թ՟ն այն եղեալ, կացուԹ՟ի իմն
ամենահանգիստ և խաղաղական,
հանդերձ ապահովիւ ժառան
գուԹ՟ե կատարելոյ և յաւիտենա
կանի երջանկուԹեանն:

ա. Յերկս յայտնանէ արքայուԹ՟ց,
որն էցէ այն. յաղագս որոյ խօ
սիմք 'Նայսմիկ հայցուածոյ:

բ. Աստ՝ ոչ խօսիմք զառաջնոյն.
վասնզի նա ոչ է աղագս, այլ առ
դէն իսկ եկեալ է: ոչ խօսիմք և ս
զերկրորդէն. զորմէ խօսեցաք
'Նառաջնում հայցուածոյ. որ
և արդէն՝ ըստ մեծի մասին իւր
ում. է եկեալ: Այլ խօսիմք զերր
որդէն, որ գալոց է. և մեծաւ կա
րօտուԹ՟ե ապասի յայնց ամենե
ցունց. որք զԹշուառուԹ՟ի կեն
ցաղոյս այսորիկ ճանաչեն:

Որ

Ուրեմն 'ի յայսմիկ հայեցուածոջ. խնդրեմք զմեր գերագունեղ բարին. և կատարեալ փառսն հոգւոյ մերոյ և մարմնոյ:

Զի եթէ արքայութիւն Այ, ա-տրում բաղձամք, զորս խնդրեմք զի չուառով գայցէ. սկսանելոց է զկնի ահաւորն դատաստանի: ու-րեմն բաղձամք, և աղաչեմք. զի աշխարհս այս՝ վաղվաղակի վեր-ջանայցէ. և օրն այն դատաստա-նի փութով գայցէ:

Այո՛, այդպէս է: զի թէպէտ և՛ աշխարհաւորքն ոչ կարեն ունել զլուր ինչ վատագոյն բայց 'ի լսե-լոյ զանուն ահաւորն դատաստանի: Սակայն երկնի քաղաքացիքն, որք այժմ կեան իբրև զպանդուխտս. և զաքսորեցեալս 'ի յայսմիկ վայրոջ երկրայնում, ոչ ունին զայլ մեծա-գոյն իղձ. բայց 'ի տեսանելոյ զօրն զայն մեծ: Ուստի Սբն օգոստի-

նոս ասէ. Թէ ոչ յառաջ, քան թէ Քս եկեալ էր յաշխարհ. բնաւք լոյսք սրբոյ հնոյն օրինի ձգտէին առ առաջին գալուստն Քսի. այսպէս այժմ բնաւք լոյսք սրբոյ Նորոյս օրինի ձգտին առ երկրորդ գալուստն նորին Քսի. որ բերելոց է մեզ զկատարեալ երանութիւնն.

ա, Անցցուք առ երրորդ հայցուածն. զինչ նշանակիցեն բառքս այսորքիկ. Եղիցի կամք քո որպէս 'ի յերկինս. այսպէս և 'ի յերկրի.

Վ. Այսորիկ բառիւքս խնդրեմք զշնորհս յայս, առ'ի բարեաւք յարատահել զօրէնն Այ. քանզի 'ի երկրորդում հայցուածոջ և զև խնդրեցեալ կեանն երանեցեալ. որ է վաղճանն մարդոյ. պատշաճ իմն է ուրեմն, զի այժմ խնդրեսցի միջնորդն սկզբնական առ'ի ժամանել առնոյն վաղճանն. իսկ

Իսկ այս՝ սկզբնաւոր միջնորդս է պահպանութեն պատուիրանացն Այ̃, քանզի այսպէս ասաց Տ̃ր̃ն մեր. եթէ կամիցիս մտանել 'ի կեանսն յաւիտենականս, պահեա զպատուիրանս: Բայց մեք ոչ բաւ եմք ինքեանք ըստ ինքեան պահել զպատուիրանս ամենայնս, ըստ պատշաճի: Վ̃ն այնորիկ հայցեմք յԱյ̃, զի լինիցի կամն նր̃ 'ի մեզ. այսինքն, զի տացէ մեզ զշնորհս առ 'ի կատարել զկամն նորին, հնազանդելով ըստ ա̃մի. և ընդ ա̃մ, նորին սրբոց պատուիրանաց:

Ըղձամ գիտել թէ, բաց 'ի կա ա. տարելոյ զկամս Այ̃ պահպանու թե̃ պատուիրանացն. խնդրեմք պա րաւանդեցեալք ևս 'ի համաձայ նել զմեր կամս ընդ Ա̃յն, մինչ նա տայ մեզ զփորձութիւնս:

Եմք պարաւանդեցեալք գո վ. նեսցի յոչ տրտունջաւ. և յոչ գժգո

հաւ

հալ ընախատաւութենէն մեծա-
նոյ: զի զոմն, զոր ոք ղարկէ մեզ.
կամ զոր ինչ թոյլ տայ մեզ, զա-
մենայն առնէ, վասն բարւոյ վախճա-
նի: այսինքն, վասն տալոյ մեզ ըղ-
նիւթ ճանաչութենի արդեան եթէ
մեք իցեմք լաւք. կամ թէ վասն քաւ-
ելոյ, եթէ իցեմք վատք:

ա. Վասն էր առաջադրի թէ, որպ՚ ըն
յերկինս. այսպէս ըն յերկրի:

վ. Վասն ուսուցանելոյ մեզ թէ, պար-
տիմք նախահօգալ հնազանդելն
Այ, և պահել զպատուիրանս
նորա սրբս, այնու կատարելութբ
յօժարութբ, և խնդութբ, որով
հնազանդին նմա հրեշտակք ՚ի
յերկինս: որք ՚ի պահել զհա-
մայնս պատուիրանս Այ. և ոչ
զմի փոքրագունեղ աղալան երբէք
առգործեն: Կարէ ես ասել, թէ
ըղձամք մեք, և հայցեմք, զի մե-
զաւորքն նշանակեցեալք ընդ եր-
կիր

կեր, հանապազորդեցին Ս. Յ. ոսկ̃նմն
հանապազորդին ասէքն նշանակեցաւք
ընդ երկին։ կամ թէ, զի բոլոր
եկեղեցին նշանակեցաւ ընդ եր
կին՝ հանապազորդեցի ամբողջապէս
ա̃պ։ ա̃պ հանապազորդեցաւ նման Ք̃ի.
որ նշանակի ընդ երկին։

Եկեսցուք առ չորրորդ հայ ա.
ցուածն, և տեսցուք թէ, զինչ
կամիցի ասել. Զհաց մեր հանա
պազորդ տուր մեզ այսօր։

Յետ խնդրելոյն զշնորհն, որ դ.
է նոյն ինքն կեանն գերբնական հո
գւոյն։ Այժմ բազմօք բանիւք
խնդրի հացն. որով կեանն յարա
տևէ։ զի որ սկսանիցի կեալ նախ
կնապէս, զոչ այլ ինչ ցանկայ. և
թէ ոչ զկերակուր, որով կեանն
ենթամնայ։ Բայց պարտիս գի
տել, թէ յայսմիկ աղօթս. խն
դրեցի նախկնապէս հացն հոգե
կան, որ է կերակուր հոգւոյն։ և

երկ

երկրորդապէս հացն մարմնական
որ է կերակուր մարմնոյն ։
Իսկ ընդ հացն հոգեկան իմանի
սրբադունեղ սրբազնութեն որ
բոյ սեղանոյն ․ որ է հաց երկնային
և Աճային, որ և սքանչելապէս
սնուցանէ զկեանն հոգւոյն ։
Դարձեալ ընդ հացն հոգեկան
իմանի ևս խօսն Այ ․ որ քարոզու-
թին, կամ ընթերցմամբ գրեանց
հոգեկանաց օգնէ ոչ սակաւ 'ի
սնուցանել զնոյն կեանն հոգւոյն ։
Այլև ընդ հացն հոգեկան իմանի
ներշնչումն Այ 'ի յաղօթս ․ և
յամենայնս այլս ևս, որ օգնէ 'ի
յարամնալ և 'ի յաճիլ շնորհին
'ի մեզ ․ որ է կեանն հոգւոյն ․ ամ ա-
սացաւ ։ Իսկ ընդ հացն մարմնա-
կան իմանի ամ ինչ ․ որ է հարկաւ
որ վս յարատապահելոյ զկեանն մար-
մնոյ, որ է իբրև զգործի հոգւոյն
սա 'ի գործել զգործս բարիս ։

Ընդէր

Ընդէր ասի, թէ Հացս այս՝ ա-
կցէ մեր։

Մեծաւ խորհրդով հացն այն վ-
ասն գոլ մեր։ քանզի եթէ խօսի-
ցիմք ըստ որդեգրութեանն շնորհաղնու-
թէն, նա է հաց մեր. զի վս մերոյ
կեցութեան է՛ կերպացեալ ՚ի հո-
գւոյն սրբոյ, ներ արգանդով երա-
նեցելոյ կուսին. և եփեցեալ ըստ
խմէք եղանակի ՚ըն փռան սրբոյ
խաչին, և է պատրաստեցեալ մեզ
ձեռամբ.ք քահանայից։ Այլև ա-
ռի հաց մեր, զի է յատուկ հաց որ-
դւոց, և ոչ կարէ տուէլ շանց.
այսինքն, անհաւատից. և ոչ այ-
նոցիկ, որք կան ՚ի մեղս մահացու.
Իսկ եթէ խօսիցիմք, զվարդապե-
տութէ։ առնեմք զնոյնն գոլ հաց
մեր. այսինքն, զայն՝ որ առընծե-
ռի որդւոյ եկեղեցւոյ սրբոյ ՚ի քա-
րոզչաց ճշմարտից. և ոչ զօտար
հայն այն՝ զոր տան հերետիկոսքն

իւք

իւրեանց հետեւողաց. որ է՛ հաց փտեալ եւ նեխեալ։ Այլ եթէ խօսիցիմք զհացէ մարմնականէ. ցանկամք, զի Աստուած տայցէ մեզ զհացն մեր, եւ ո՛չ զայլոցն։ այսինքն, զի օգնիցէ մեզ. ՚ի վաստակս արդարս եւ պատեհս։ այլեւ զի օրհնիցէ ըզ մերս ժառանգութիւնս. եւ զայգիս, եւ զայլս մերս աշխատութիւնս. որպէսզի առանց գողութեանց եւ զրկանաց կարեցեմք նախահոգալ մեզ ապրելիս զկենցաղականս։

Աշ. Ընդէր ասի, թէ հացս այս իցէ հանապազորդեան։

Վ. Ասի հանապազորդեան. այսինքն, հաց ամենայն աւուր. քանզի ոչ ըղձամք ունիլ զեր ինչ ընդփայրական եւ հոգունական։ այլ զայն, որ բաւականն է մեզ օր ըստ օրէ առ ՚ի պարզապէս ապրել. որպէս ըստ հոգւոյ, նոյնպէս եւ ըստ մարմնոյ։ ճանապարհականաց՝ մինչ ճանապարհեցեմք զմեր

գոլ օտարս և պանդուխտս 'ի այս
մի կենցաղոջ:

Ընդէր ասէ, Թէ Տուր մեզ: մր

Վասնզի, Թէպէտ մեք որքան և
կամիցիմք աշխատիլ առ 'ի ունիլ
զհացն. Թէ հոգեկան, Թէ մարմ
նական, սակայն գիտեմք հաւաս
տապէս՝ զի համայնք մերքն աշխա
տանք ընդունայնք լինելոց են.
եԹէ Այ շնորհիւ իւրով ընդ մեզ
ոչ համարընԹանայր 'ի նոյնս: որպ
տեսանեմք, Թէ զինչ՝ մարդիկք
միշտ աշխատին ցանելով. և հնձե
լով, սակայն՝ սովս և Թանկութիւն
գայ երբեմն վն մեղաց աշխարհի:
Խնդրեմք ևս՝ զի Այ տայցէ մեզ
զհացն մեր. որ, զի ոչ միայն օգնի
ցէ մեզ 'ի նախահոգալն. և 'ի ստա
նալն զնոյնն. այլև զի օրհնիցէ և
սրբիցէ, մինչ 'ի կիրառնումք ըզ
նոյնն: ոպզի աճեցուցէ զնոյնն շահ և
օգուտ հոգւոյ մերում և մարմնոյ:

Վասն

ա. Վասնէ՞ր աւանդեցին բառն այն՝ Այսօր:

վ. Բառն այն՝ Այսօր, նշանակէ զմիմ ժամանակ այսօրիկ կենցաղոյս մարմնականի. ուստի՝ խնդրեմք յԱ̃յ, զի 'ի բոլորում այսմիկ պանդխտութեան ենթապահեսցէ զմեզ հացիւ հոգեկանաւ և մարմնականաւ. մինչև ժամանիցուք 'ի հայրենիսն մեր երկնային. ուր ոչ ևս ունեսցուք պիտոյս սրբաղնութեց. ոչ քարոզութեց, և ոչ կերակրոց մարմնականաց: Դարձեալ կարէ ասել. Թէ խնդրեմք յԱ̃յ, զի տացէ մեզ այսօր զհացն մեր: քանզի ոչ կամիմք լինել հոգացօղք այնուրիկ հացին. զոր վաղիւն՝ տալոց է մեզ, զի ոչ գիտեմք եթէ վաղիւն մնալոցք իցեմք կենդանիք, թէ ոչ: ուստի ուսուցանէ մեզ Տ̃րն մեր. ոչ հոգալ, եթէ ոչ վ̃ա ճրաց ներկայից: Ա̃ որոյ՝ զհացն

օր այ

որ այսու առնուլ բաղձականանայ.
խնդրեմք այսօր՝ և որ վաղճին է,
՚ի վաղիւն խնդրեսցուք, և ո՛չ այս
օր հոգասցուք:

Յառաջելոց յայսցանէ ծնանի ա-
ինձ դժուարութիւն իմն: զի եթէ
ո՛չ պարտիմք հոգալ, եթէ ոչ վ͞ս
ներկայից. ուրեմն ոչ բարւոք
առնեն այնոքիկ. որք նախահոգան,
զ ցորեան, զգինի, և զայլս ինչս
հարկաւորս վասն միոյ բոլորի տա-
րւոյ:

Տէ՛ր իմ, մինչ ուսուցանէ մեզ. մի՛
ո՛չ հոգալ, եթէ ոչ զներկայից: ոչ
ձգտի յայլինչ. եթէ ո՛չ, զի զեր-
ծիցէ զմեզ ՚ի հոգոց առաւելորդաց.
որք մեծապէս արգելուն զաղօթս
մերս, և զայլս իրս շահաւէտս.
որք պատշաճին առ ստացումն կե-
նին յաւիտենականի: Ա͞յ որով՝
մինչ մտածումն վ͞ս ապագայի, ո՛չ
է վ͞ս առաւելորդաց. այլ է վ͞ս հար-

կաւ

կատարութեայց․ որք ստասցեն վն Հոգւո
րոյ զամենայնպատուիրանս․ Թէև՝ յայն
ժամ ոչ է չար, այլ բարի․ այլև զի
մտածութիւն մն այն, ոչ է վն վաղէի․
այլ վն այսօրի․ քանզի եթէ սպասե
ցեմք մինչև ՚ի վաղն․ ոչ կարեմք
գտանել զՀարկաւոր պիտոյն մեր․
ա․ Հետևի հինգերորդ Հայցուա
ծն․ ասեմ այժմ․ Թէ զինչ կամիցի
ասել․ Եւ Թող մեզ զպարտիս
մեր, որպէս և մեք Թողումք մե
րոց պարտապանաց․
բ․ Արդ՝ ՚ըն չորս Հայցուածս նախ
ընԹացս խնդրեցաք յայ՛․ զի տայ
ցէ մեզ զբարիս Համայնս, Թէ ըզ
յաւիտենականս Թէ զժամանա
կաւորս․ Իսկ այժմ ՚ներքիս Հայ
ցուածս Հետևեալս խնդրեմք, զի
ըզ մեզ փրկեսցէ ՚ի Համայնից չա
րեաց․ յանցելոց, ՚ի ներկայից, և
յապագայից․ և այսպէս տեսա
նեմ զօրլ Ճշմարիտ, զոր ասացի ՚ի

մերոյ. թէ 'Նայամիկ ազօթոջ պա
րունակի ամ կինչ, զոր ըղձալ կա
րեմք: Խնդրեմք ուրեմն 'Նայա
միկ հայցմածոջ. զի Ած ազատի
ցէ զմեզ 'ի չարեաց յանցելոց, այս
մնքն, 'ի մեղաց. զորս գործեալ է
նմք: զի այսպէս բացայայտեաց
Տր̃ն մեր սրբոց առաքելոց. յոր
ժամ ուսոյց նոցա զաղօթս զայս,
թէ ընդ պարտիսն. իմանիլ պար
տին մեղքն:

Վասնորը պատճառի. կոչին ա,
մեղքն պարտիք:

Սակս երից պատճառաց մեղքն վ,
կոչին պարտիք: Նախ՝ զի նորա
քանչիւրոց. որ մեղանչէ, վշտա
ցուցանէ զա̃ծ: ուստի լինի պար
տական 'ի վճարել ա̃յ. փոխանակ
անիրաւմութեն, զոր արարեալ է
նմա: Երկրորդ՝ զի որ մեղանչէ,
տարանցանէ զօրինօքն ա̃յ: նզի
նոյն օրէնն խոստանայ զվարձ այն

մեկ, որ յարապահէ. և զպատիժ այնմիկ. որ ոչ յարապահէ զօրէնս, վասն որոյ որք ոչ յարպահէին զօրէնս. լինէին պարտապանք վճարելոյ զվերոյասացեալ պատիժն։ Երրորդ՝ զի իւրաքանչիւրոք ՚ի մէնջ պարտաւորեցեալ է ՚ի պահտանաւորել զայգէ հոգւոյ իւրոյ, և ՚ի հատուցանել Աստուծոյ զպտուղս բարեաց գործոց, Ուստի՝ որ ոչ առնէ զգործս բարիս, այլ յաւէտ առնէ զգործս չարս. փոխանակ բարեացն, է պարտապան Աստուծոյ. որ է՛ Ճշմարիտ իշխօղ և տէր ընչից այսոցիկ այգեաց։ Եւ զի մեք ամենեքեան յաճախապէս սովորեմք առնելով զայնս, զորս ոչ պարտէաք, և ոչ առնելով զայնս, զորս պարտէաք առնել։ Վասն որոյ ՚նամենայնում աւուր պարտ է մեզ, զաղմիցս մեծաւ խոնարհութեամբ աղաչեսցուք զԱստուած. զի թողուցու

ցու մեզ ըզ մերս պարտիս ։
Ընդէ՛ր առաջըրն, որպ̃ և մեք թո ղ,
ղումք մերոց պարտապանաց ։
Ասա՝ ևս ընդ պարտիսն իմա վ֊
նին վիշտն և անիրաւութ̃ին, զորս
մեք ընդունիմք ՚ի մերոյ մերձա֊
ւորաց ։ Եւ ասեմք ոչ, ներեա՛ մեզ
զվիշտն, որպ̃ և մեք ներեմք ըզ մեզ
վշտացուցանողաց ։ Աս̃ զի մինչ
աք ներէ զվիշտսն ընդունեցեալս
՚ի մերձաւորէն, մանաւանդապէս
տրամադրէ զինքն առ ՚ի ընդունիլ
զներումն վշտաց. զորս ինքն արա֊
րեալ է ոչ ։ Եւ հակադարձապէս
որ ոչ կամի ներել անիրաւութ̃ե
մերձաւորին, զինքն անընդունակ
առնէ ներողութ̃են ոչ ։
Այլ և մինչ մեք ներեմք անիրաւ֊
ութ̃ե մերձաւորին մերոց. ցուցա֊
նեմք, թէ մեզ հաճոյ իմն է ողոր֊
մութ̃ին. և թէ մեզ թուի կոչ
եք իմն մեծահոգւութ̃է, և այս

տուճական ներելն ողալանաց այ-
լոց : Սուտի՝ մինչ մեք խնդրիցեմք
զողորմութիւն յԱյ, նա ոչ կարէ յայն
ժամ պատասխանել մեզ և ասել.
զիարդ՝ կամիս, զի ողորմութիւն
ընդ քեզ կիրարկանիցեմ. մինչ
դու ողորմութիւն ատես : Եւ զի-
արդ՝ իշխես, զի ներիցեմ քեզ.
մինչ դու զներելն, ունիս իբրև
զիր իմն փոքրահոգութեան, և
խոտան :

Պարզաբանեմ ինձ այժմ զվեց-
Զ. երորդ հայցուածն. որ է. Եւ մի
տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն :

՚Յայսմիկ հայցուածոյս խնդ-
Է. րի օգնութիւն ընդդէմ չարեաց ապա-
գայից : այսինքն, ընդդէմ փորձու-
թեց. որք են միջնորդք առ ՚ի ձը-
գել զմեզ ՚ի մեղս : Արդ՝ պարտիս
գիտել թէ ոչ սկզբնապէս խնդ-
րի. զի Այ ոչ թոյլատայցէ մեզ ընկ-
ձիլ և յաղթիլ ՚ի փորձութեանց

Բայց

Բայց քանզի փորձութիւնքն են յոյժ վտանգաւորք և յաղթութիւն է անհաւաստի. վն այսր՝ խնդրեմ ես, զի Ած ոչ թուլացուցանիցէ մեզ փորձիլ. մանաւանդ՝ յորժամ ինքն տեսանէ զյաղթութիւն ոչ ելոց մեր. այլ դիւին : Աստուստ կարես արտաքարշել, զգեղեցիկ իմն վարդապետութիւն. այսինքն, թէ դեւն ոչ միայն ոչ կարէ յաղթել զմեզ. այլ և ոչ փորձել բաւէ զմեզ. եթէ Աստուած ոչ թուլացուցանիցէ :

Ո՞չ բարւոք իմանամ զխօսն ա- զայն, թէ Նա մի տանիր զմեզ 'ի փորձութին : վասնզի թուի այսպէս ասել. թէ Ած սովորիցէ տանել զմարդիկ 'ի փորձութին, ուստի աղաչեմք զնա. զի մի այսպէս տանիցէ :

Տանելն 'ի փորձութին, կամ է վ. փորձել զմարդն չարեաւ. կամ է

ձգել

Ձգել զմարդն 'ի մեղս. որ է յա
տուկ գործ դիւաց: Եւ ոչ իւիք
կերպիւ կարէ պատշաճիլ ա̃յ, որ
սաստկապէս ատէ զմեղս:

Բայց ըստ եղանակի խօսելոյն սր
բոց գրածոց. մինչ խօսի զա̃յ:

Տանիլն 'ի փորձութի̃. ոչ այլ ինչ
է, եթէ ոչ թուլացուցանել զի
փորձիցի ոք. կա̃մ յաղթիցի 'ի փոր
ձութե̃: Ուրեմն միտն այսորիկ
հայցուածոյս է այն. զոր ասացաք
այսինքն, զի մեք ճանաչելով ըզ
մերն տկարութի̃, և զբեկանելու
թիւն. Իսկ 'ի միւսոյ կողմանէ
զդաւաճանութի̃ և զկարողութի̃
դիւին. աղաչիցուք զա̃ծ, որ՝ ոչ
միայն, ոչ թուլացուցանիցէ. զի
մեք իցեմք ահաբեկեցեալք 'ի փոր
ձութենէ, այլև ոչ թուլացուցա
նիցէ. զի իցեմք փորձեցեալք, և
թէ ոչ. ինքն նախ՝ տեսեալ իցէ,
թէ մեք իցեմք յաղթելոցք:

Իսկ վերջին հայցուածն, որ ա-
սէ. Այլ փրկեա զմեզ 'ի չարէ:
Զորմէ չարէ խօսիմք 'ի յայսմիկ
հայցուածոջ:

Այս վերջին հայցուածս, ըստ ի-
մասին իմիք հաստատէ զվերոյա
սացեալս հայցուածս. և ըստ մա
սին իմիք առաւելցէ զայլ իմն նոր
ինչ: Վասն որոյ ասէ, թէ Այլ փըր
կեա զմեզ 'ի չարէ. այսինքն, ոչ
միայն խնդրէ, զի ներիցէ մեր
մեղաց անցելոց, և զերծուցանի-
ցէ զմեզ 'ի մեղաց ապագայից:
Այլ մանաւանդ՝ զի փրկեսցէ ըզ
մեզ 'ի բնաւից չարեաց ներկայից:
Ուշ դիր ուրեմն, թէ ո՞րչափ Տէրն մեր
մեծաւ խորով իմաստութեամբ ու-
սուցանէ մեզ խնդրել զփրկութի(ւն)
'ի չարէ ընդհանրականէ. և ոչ
խօսի զմասնականէ ումեքէ չարէ,
որպէս զաղքատութենէ, ըզհիւ-
անդութենէ. զհալածմանէ. և

փայլեց առջին նմանեաց ։ քանզի
բազումանգամ թուի մեզ. թէ
այս՝ ինչ իցէ բարի վն̃ մեր, . բայց՝
Ած̃ տեսանէ զնոյնն ոչ գոլ բարի
վասն մեր. և անդրադարձապէս
մինչ թուի մեզ. թէ այս ինչ իցէ
չար վն̃ մեր, տեսանէ Ած̃ զնոյնն
գոլ բարի վասն մեր ։ Վասն այսո
րիկ մեք ըստ վարդապետութեան
տն̃ մերոյ խնդրեմք յայ̃. զի փրր
կեսցէ զմեզ յամենից յայնցանէ,
զորս ինքն տեսանէ գոլ վասն մեր
չար. թէ ՚ի յաջողութեան, և
թէ ՚ի ձախողութեան ։

ա. Զ ինչ նշանակիցէ ասա՝
Ամէնն ։

վ. Ամէնն է եբրայական բառ, որ
որպէս ասացի քեզ. նշանակէ,
Այսպէս՝ եղիցի ։ կամ թէ.
Այսպէս է ։ Եւ որպէս ՚ի վերջ
նում Հաւատամին ։ Ամէնն,
նշանակէ, թէ Այսպէս է ։ և

այս

այսպէս՝ հաճատամ: Նոյնպէս ասա՝ 'ի վերջնում Հայր մերին նշանակէ, Այսպէս եղիցի. Այսպէս ըղձամ զի լինիցի. և Աղաչեմ, զի այսպէս եղանիցի:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ողջոյն Մարիամին:

Գլուխ Հինգերորդ:

ՅԵՏ՝ ՈՐՈՅ՝ ո, բացայայտեցեր ինձ զՀայր մերն, ըղձամ, զի բացայայտեսցես և, զՈղջոյն քեզ Մարիամին:

Յոյժ յօժարաբար՝ արարից զ.

զոր խնդրեմ։ քանզի բաղձամ, զի
լինիցիս ջերմեռանդագունեղ և
առաքինի ծառայ որբուհւոյ ա̃ծ
ածնին։ Ահա ուրեմն Ողջոյն
հրեշտակական է այս՝։ Ողջոյն
քեզ Մարիամ, լի շնորհօք․ Տ̃ր
ընդ քեզ։ օրհնեցեալ ես դու 'ի
կանայս, և օրհնեցեալ է պտուղ
որովայնի քո Յ̃ս։ Սուրբ Մարի
ամ, Մայր ա̃յ։ աղօթեա՛ վասն
մեր մեղաւորացս այժմ, և 'ի ժա
մու մահուան մերոյ․ Ամէն։
ա․ Ընդէ՞ր Հա՛յր մերին առակցի
իսկոյն Ողջոյն քեզ Մարիամն,
և ո՛չ այլ իմն աղօթ։
բ․ Վասնզի մերձ Քն̃ ոչ ունիմք
զայլոք փաստաբան, և միջնորդ
կարողագոյն 'ի Մօրէ նորին․ վ̃ս
որոյ մինչ աւարտեմք զաղօթն, զոր
Ք̃ս մեզ ուսուցեալ է, վաղվաղակի
դառնամք առ Մայրն նորին, զի
նա՛ իւրով բարեխօսութ̃ն օգնի
ցէ

ցէ մեզ. առ՚ի ընդունիլ յԱյ զայ
նոսիկ, զորս խնդրեցաք ՚ի նմանէ,
ասելով զՀայր մերն. զոր օրինակ
մինչ մատուցանէ ոք զմուրհակ
պաղատանաց առ իշխան ոք, և յե
տոյ գնայ առ կարողագոյնն Պալա
տին. և աղաչելով յանձնէ նմա
զերաշխաւորութիւն իւր, զոր յիշխա
նէն խնդրեալ է։

Ո՛վ էցէ՛ շարադրեալ զողջոյն ա.
քեզ Մարիամն։

Շարադրեալ է զնա նոյնինքն վ.
Ած. թէև ոչ էցէ ուսուցեալ մեզ
անմիջապէս՝ իւրով յատկաւ բե
րանով. այլ ընդ միջաբերանօք
Հրեշտակապետին Գաբրիէլի։
Սրբուհւոյն Եղիսաբեթի։ և
Սրբոյ Եկեղեցւոյն։ քանզի ըզ
բանս զայսոսիկ. Ողջոյն քեզ
Մարիամ, լի շնորհօք. Տէր ընդ
քեզ, օրհնեցեալ ես դու ՚ի կա
նայս։ է՛ ասացեալ Հրեշտակա
պետէն

պետն Գաբրիէլ, ետրև զդեսպան
ութ̃. և ՚ի կողմանէ ութ̃: զի ԱԾ է
ասացեալ զնոսա՛ բերանով դես
պանին իւրոյ: Իսկ զբանս զայսո
սին. Եւ օրհնեցեալ է պտուղ ո
րովայնի քո: է ասացեալ, սըր
բուհին Եղիսաբեթ. մինչ էր լի
հոգւով սրբով. ըստ որում վկայէ
Աւետարանիչն, Սուրբն Ղու
կաս: Ուստի տեսանի, թէ ըզ
նոյնս ասացեալ իցէ Հոգին Ս̃,
բերանով սրբուհւոյն Եղիսաբե
թի: Իսկ զայլս ամենայնս բառս
ծնացեալս առակցեալ է Սուրբ
Եկեղեցին, որ է առաջնորդե
ցեալ և վարդապետեցեալ ՚ի նոյ
նոյ Հոգւոյն Սրբոյ: Վ̃րյ իրաւի
կարէ ասիլ. թէ զնի Հայր մե
րին ՚զօր Քս̃ իւրով յատկաւ բերա
նով ուսուցեալ է մեզ. Ողջոյն քեզ
Մարիամ, է գերազանցագոյն
աղօթ. զի է շարադրեցեալ յա̃յ,
և ու

և ուսուցեալ մեզ բերանովք իւրոց
սրբոց:

Նկեսցուք այժմ 'ի ծնկնունին: ա,
Վ ասնէր ասեմք, Ողջոյն քեզ
Մարիամ:

Այս է բարև իմն, զոր մեք վ,
տամք նմա. առ'ի ցուցանել, թէ
իցեմք բարեկամք և ծանօթք նո
րին. վասն որոյ և համարձակիմք խօ
սիլ ընդ նմա: Եւ կիրառնումք
զխօսս հրեշտակին. զի գիտեմք
համառօտեաւ, թէ ամենասուրբ
Կոյսն 'ի լսելն յաճախապէս զնոր
լուրն զայն. զոր հրեշտակապետն
եբեր նմա մինչ ասէր զնոյն խօսն
յոյժ յարահրճուէր և բերկրէր:
Այլև մինչ տեսանէ, թէ մեք յա
րայիշեմք. և շնորհակալք եմք
զոյ վասն այնքանեայ մեծի բարերա
րութեանն:

Զինչ կամիցի ասել: Լի շն ա,
նորհօք:

Շնորհն

պ. Շնորհն այ գործէ զերիս մա
նաւանդականս գործս ՚ի հո
գւոջ. ջնջէ զմեղս, որք են իբրև
բիծք. որք տգեղացուցանեն ըզ
հոգին: Զարդարէ զնոյն հոգին
պարգևօք, և զօրութբք: Եւ զօ
րացուցանէ զհոգին առ ՚ի առնել
ըզ գործս արդիւնաւորս. և հա
ճոյս ածայնոյ հանդիսավեհու
թեան: Արդ Ածածինն է լի շնոր
հիւ. զի ըստ արարին առաջնոյ,
սրբուհին ոչ երբէք ունեաց ըզ
բիծս մեղաց. ոչ սկզբնականաց,
ո՛չ ներգործականաց, ո՛չ մահացւ
աց, և ո՛չ ներելեաց: Ըստ արա
րին երկրորդի. ունեաց ըզ հա
մայնս զօրութիս, և զպարգևս հո
գւոյն սրբոյ աստիճանաւ բարձ
րագունեղիւ: Իսկ ըստ արարին
երրորդի. գործեաց զայնքանիս
հաճոյս գործս այ, և զայնքանիս
արդիւնաւորս. մինչ զի եղև ար

ժա

ծանէ մերանալոյ գեր քան զբը-
նաւս դասս հրեշտակաց հոգւով
և մարմնով։

Ո՛չ թուէր, թէ Ա͞ծածինն ու- ա.
նեալ իցէ առաւելի շընորհ քան
զայլս սուրբս։ վ͞նզի բազմիցս լու-
եալ եմ, թէ Ս͞բն Ստեփանոս.
և այլք ս͞բք, եղեն լի շնորհօք։

Որքան և ասիցէ զայլոց սրբոց մ.
թէ լեալ իցեն լի շնորհօք։
սակայն Ա͞ծածինն միշտ ունեաց
զշնորհս առաւել քան զամենե-
սեան։ Վ͞նզի եղև յոյն արարեցել
ընդունակ մեծագունի շնորհի.
որպէս ոչոք ՚ի սրբոց այլոց եղև։
որգոն, օրինակի աղագաւ. եթէ
անօթք յոքունք, մինն մեծագոյն
՚ի միւսոյն, իցեն լցեալք ամենե-
քեան պալասամօք։ որք ամենեքեան
թէպէտ՝ լի իցեն պալասամօք.
սակայն՝ ՚նաւաճել մեծագունոյն
եղիցի առաւելի պալասան, քան
՚Նայլս

՚Նայլս ։ Եւ բան այսորիկ է, զի Ա՛Ծ առնէ զմարդս ընդունակս շնորհի մեծագունի. եւմ փոքրագունի, ըստ պատրաստմանց. զորս նոցա ընձեռէ ։ Եւ զի մեծագոյն պաշտօն քան զայլս, որք եղեն ի կեց ստեղծուածոց տուեցեալք, է լինելն մայր ա̃յ ։ վասն որոյ ա̃ծածինն եղեւ արարեցեալ ընդունակ. եւ յարալցեալ մեծագունիւ շընորհիւ, որպիսի լսկ ստեղծուած այլոք ոչ եղեւ ։

ա, Զինչ իցէ ասելն, Թէ Տ̃ր ընդ քեզ ։

բ, Այս է միւս գովութ̃ին եզական երանեցելոյ կուսին. որ նշանակէ մեզ, Թէ Տ̃րն եկաց ընդ ա̃ծածնին յորկզբանէ իւրոյն յղացման յարակայիւ առկայութ̃. կատարելով, կազդուրելով, եւ պահպանելով զնա. Աստուա՛ եղեւ յառաջնկեալ. զի նա զոչք

մեղ իցէ արարեալ երբեք ոչ խոր-
հրդով. ոչ խօսիւ, և ոչ գործով։
Ուստի ԱԾ ոչ միայն զարդարեաց
զնոյն սրբագունեղ Կոյսն շնորհօք
ամենայնիւք, այլև կամեցաւ ևս
գոլ միշտ ընդ նմա. իբրև զպահա-
պան մեծին այնորիկ գանձի։

Զինչ իցէ ասելն, թէ Օրհնե ա.
ցեալ ես դու 'ի կանայս։

Այս է երրորդ գովութիւն, որ վ.
լինի տուեցեալ Ա͞ծածնին, 'նո-
րում բացայայտի, թէ նմա ոչ մի-
այն իցէ լի համայնիւք շնորհօք.
որք կարեն համաբերիլ կուսի ու-
մեք, այլև այնոքիւք շնորհօք. որք
կարեն համաբերիլ ուհէոյ ումեք
ամուսնացելոյ. և այսպէս բացար-
ձակապէս գերազանցէ զամենայ-
նիւք այլօք կանամբք, որք են ե-
ղեալք, կամ լինելոցք։ Իսկ օրհ-
նութիւն կանանց ամուսնացելոց
է պտղաբերութիւն. որով ևս ոչ

Նուաճագեցաւ երանեցեալ Կոյսն. քանզի ծնաւ զոմն որդի. որ արժէ աւելի քան զհարիւր հազար որդի: և առաւել կարէ ասել. Թէ նա է Մայր Թոռնով բազմագունեղից որդեաց, վասն զի համայնք բարիք քրիստոնեայք են եղբարք Քի և հետևապէս՝ են որդիք Ածածնին. ոչ ծնելութբ և բնութբ, որով միայն Քս է որդի նր. այլ սիրով և գթութբ մայրականաւ, զոր ունի առ ամենեսեան: Ուստի՝ արժանապէս ասի օրհնեցեալ ՚ի մէջ ամենից կանանց, վասն զի այլքն. կամ՝ ունին զփառս կուսութե, առանց պտղաբերութե, կամ ունին զօրհնութի պտղատուութե առանց կուսութե: Իսկ նա միայն ունի առակցեցեալ եզականաւ խորամօրինութն այ. զպատիւ կատարելոյ կուսութե, ընդ օրհնութեան ծայրագունեղի ուրուք. և

երջան

երջանկագունեղի պտղաբերութե։
Զինչ իցէ ասելն, Թէ և օրհնե ա-
ցեալ է Պտուղ որովայնի քո Յս։
Այս է չորրորդ գովութին. որ
լինի տրեցեալ ածածնին։ որ ոչ մի-
այն է արժանի պատուոյ. վասն ի-
րեան արդիւնաւորութե։ այլև
է արժանի պատուոյ, վն արժանաւ-
որութե պտղոյն արգանդի իւրոյ։
զի գովութի պտղոյն, անդրահե-
ղու ևս 'ի ծառն։ և փառն որդւոյն
անդրահեղու ևս 'ի մայրն։ և քան
զի Յս ոչ միայն է Աշխարհի մարդ,
և օրհնեցեալ 'ի մէջ մարդկանց.
այլև է ԱԾ օրհնեցեալ 'ի վեր քան
զամենայն ինչ. ըստ որում ուսու-
ցանէ մեզ Սուրբն Պօղոս։ Վասն
այսորիկ Մայրն նորին, ոչ միայն
է օրհնեցեալ 'ի մէջ կանանց. այլև
է օրհնեցեալ 'ի մէջ բնաւից ըս-
տեղծուածոց. որպէս 'ըն յերկ-
րի, այսպէս՝ 'ըն յերկինս։

Բացա

ա. Բացայայտեա՛ ինձ զմնացեալըն
Ողջոյն քեզ Մարիամին ։
Վ. ’Ըն խօսս հետեւեցեալս. Եկե
ղեցին սուրբ, կրկնելով զսկզբնա
կան գովութիւն ա̃ծածնին, որ է
գոլն Մայր ա̃յ. եւ այսպէս ցուցա
նելով նմա, թէ նա կարիցէ առըն
դունիլ յա̃յ, զա̃մ ինչ, զոր կամիցի
աղաչէ զնա. զի բարեխօսիցէ վ̃ս
մեր ։ քանզի գոլով մեք մեղաւորք,
ունիմք զմեծ պիտոյս բարեխօսու
թեն նորին ։ Որ եւ զի միշտ օգնիցէ
մեզ. որքան կեամք, եւ յատկապէս
’ըն կիտօջ մահուան մերոյ, մինչ լի
նիցիմք’ըն մեծագունի վտանգօջ ։
Ըղձամ գիտել. թէ ընդէր ե
ա, րեք անգամ ’նաւուրն հնչեցուցա
նիցեն զզանգակս վ̃ս Ողջոյն քեզ
Մարիամին ։ ո̂րգոն, ընդ առաւ
օտն, ընդ երեկոյն, եւ ը̃ կէս օրն ։
Սակս այնորիկ հնչեցուցանիցեն
Վ, զզանգակս, զի ’ի միտ ածիցեմք,
մեզ

մեզ ողորմեա գոլ յաձախապէս առ-
ընթանալ 'ի յօգնութիւնն ա͠յ, եւ
որբոց նորին, գոլով 'ըն միջի թըշ-
նամեաց երեւելեաց եւ աներեւու-
թից: Նաեւ թէ ոչ պարտիմք բաւա-
կան համարիլ մեզ ձեռպելըն 'ի զէնա
ղօթից 'ըսկզբան մերոց գործոց
այլեւ պարտիմք առնել զնոյնն 'ըն
յառաջագնացս. եւ 'ըն վերջնում
նոցին գործոց. Գոյ եւս այլ իմն
խորհուրդ 'ի հնչեցուցանելըն եւ
ըկցս՝ զզանկական, վ͠ս Ողջոյն քեզ
Մարիամին: Որ է, զի ս͠բ եկեղե-
ցին կամի յիշեցուցանել մեզ յարա-
կայածս՝ զերիս խորհուրդս սկըզբ-
նականս մերոյ փրկութե. որք են
ներմարմնութին, կրելութին,
եւ յարութին: վ͠ս այսորիկ կամի,
զի բարեւեսցեմք զմ͠ծածինն ընդ ա-
ռաւօտն 'ի յիշատակ յարութեն
Տ͠ն, ընդ կէսօրն 'ի յիշատակ կրե-
լութե Տ͠ն: եւ ընդ գիշերն 'ի յիշա-
տակ

տակներմարմնութեան Տն ։ վնզի ոպ̃ մեք ոչ եմք երկրայք . Թէ Տէրն մեր եղև դրեալ ՚ի խաչին ընդ կէսօրն , և յարեաւ ընդ առաւօտն ։ այսպէս՝ և ս հաւատացեալ լինի , թէ ներմարմնութիւն նորա էջէ եղեալ ընդ գիշերն ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Տասն Պատուիրանացն Այ:

Գլուխ:
Վեցերորդ

ՅԱՐԴ՝ ԼՈՒԱՑ ա.
ընդ Հաւատամն, ընդ Հայր
մերն, և զՈղջոյն քեզ Մարիամն:
Այժմ բաղձամ զի բացայայտե
ցես ինձ. զտասն պատուիրանսն
Օրինին Այ: վասնզի այս է երրորդ
սկզբնական մասն քրիստոնէակա
նի վարդապետութեան. որպէս ա
սացեր ՚ի սկզբանն:

Բարուոք առնես, զի կամիս ու վ·
սանիլ և իմանալ զտասնպատուէի
րանսն

իրանսն օրինէն այ։ վասնզի հաւատն և յոյսն, առանց սիրելութե, և առանց պահպանութե օրինաց ոչ բաւականան մեզ առ կեցութին։

ա. Գոլով 'ի մէջ աշխարհի, և եկեղեցւոյ օրէնք բազումք. և պատուիրանք յոքունք։ Անէր ուրեմն, օրէնն այն՝ որ պարունակէ զտասն զպատուիրանսն, նախադրի այլոց ամենից։

բ. Բազումք բանք կարեն առածիլ վն գերազանցութե օրինիս այսորիկ։ Նախ՝ զի օրէնս այս՝ է արարեցեալ յայ, և գրեցեալ 'ի նմանէ յառաջ 'ի սիրտս մարդկան և յետոյ 'ի տախտակս մարմարեայս։ Երկրորդ՝ զի այս է հնագոյն 'ի բընաւից այլոց։ և է իբրև զաղբիւր այլոց ամենից։ Երրորդ՝ զի այս է ընդհանրագոյն օրէն քանզայլս քանզի պարաւանդէ ոչ միայն զքրիստոնեայս. այլև զյուդայ

եանս

եանս և զաղինս, զարս և զկանայս, ըզ փարթամս և զաղքատս. զիշ խանս և զռամիկս, զգիտունս և զտգէտս: Չորրորդ՝ զի այս է օ րէն անփոփոխելի, և ոչ կարէ 'ի բաց բառնիլ. յորմէ և ոչ մի ինչ կա րէ տարատրամիլ: Հինգերորդ՝ զի սա՛ հարկաւոր օրէն առկեցու թե՟ն ամենեցունց. որպ՟ բազմիցս՝ ուսուցեալ է մեզ. Տե՟ն մեր ,'ըն խուրում սրբոյ աւետարանոյ: Եւ եօթներորդ՝ զի օրէնս այս՝ և զկ հրատարակեցեալ մեծագունս զիւ հանդիսաւորութ՟բ 'ըն լերինն սինայի. հնչմամբք փողոց հրեշտա կայնոց, մեծօք որոտմամբք. և փայ լատակօք երկնայնօք, յանդիման համայնի ժողովրդեանն ի՟յ:

Ցաւալ քան զմասնաւորական ա· մեկնութե՟ն պատուիրանաց. ըզ Համ իմանալ զբովանդակութե՟ն և զկարգն այսոցիկ պատուիրանաց:

Աող

Պ. Պատճառն ամենից պատուիրանաց է սիրելութիւն ա՟յ, և մերձաւորին. քանզի բնաւքն վարդապետեն մեզ. ո՛չ վշտացուցանել զա՟ծ, և ո՛չ զմերձաւորն: Այսոր՝ եղեն բաժանեցեալք յերկուս մասունս և եղեն գրեցեալք, որպ արդ՝ տեսացի, 'ներկուս տախտակս մարմարեայս: Որոց առաջին մասն ունէր պարունակեալ զերիս հրամանս, որք ուսուցանեն մեզ զպարաւանդութիւն. զոր ունիմք առ ա՟ծ: Իսկ երկրորդն ունէր պարունակեալ զայլս եօթն հրամանս. որք ուսուցանեն մեզ զպարաւանդութիւն, զոր ունիմք առ մերձաւորն: Բայց պարտիս՝ գիտել զի թէպէտ 'ի միում տախտակոջ գոյին միայն՝ երեք հրամանք:
Իսկ 'ի միւսում եօթն. սակայն՝ երկոքեան տախտակքն էին հանդիտապէս լիք բովանդակքն գրուա

ծով

ծով։ մինչ երեք առաջինքն էին
գրեցեալք յոլովիւք խօսիւք, իսկ
այլք եօթն սակաւիւք, և այսպէս
եօթն հրամանքն կարճագոյնք.
էին հանգէտք ըստ գրեածոյն, և
րեց հրամանաց երկրորդունեց։

Որ աղագաւ, պատուիրանքն ա-
ռաջնոյ պնակտին. են երեք։

Սակս այնր՝ զի ուսուցանեն մեզ վ-
սիրել զած. սրտիւ, լեզուաւ,
և գործով։

Որ աղագաւ, են եօթն պա-
տուիրանքն երկրորդի պնակտին։

Յաղագս այնորիկ, զի մինն ու վ-
սուցանէ մեզ առնել մերում մեր-
ձաւորի զբարի։ Իսկ այլք վեցն,
ուսուցանեն մեզ. ոչ առնել զչար
մերում մերձաւորին. նախ՝ ան-
ձին նորա. յետոյ պատուոյ նր̃, և
յետոյ ընչից նր̃, և զայս՝ ոչ գոր-
ծով. ոչ լեզուաւ, և ոչ սրտիւ։

Եկեսցուք այժմ ՚ի տեսանել ա-

զնոյնս

զնոյնս պատուիրանս։ Ուստի ինձ ու-
րեմն յառաջ՝ զայնոսիկ խօսսն,
որովք եղեն գրեցեալք ՚ի պնա-
կիտս յոյ այնոքիկ պատուիրանքն։

Վ. Խօսքն, որովք գրեցան. են
այսոքիկ. Ես եմ Տր Այ քո, որ
արտահանի զքեզ յերկրէն եգիպ-
տոսէ ՚ի տանէ ծառայութեան։

Նախ՝ Մի ունիցիս զայլ Այ ա-
ռաջի իմ։

Երկրորդ՝ Մի առնուցուս զա-
նուանն Տյ ընդունայն։

Երրորդ՝ Յիշեա՛ սրբել զտօնս։

Չորրորդ՝ Պատուեա՛ զհայր քո
և զմայր։

Հինգերորդ՝ Մի՛ սպանանիցես։

Վեցերորդ՝ Մի՛ շնայցես։

Եօթներորդ՝ Մի՛ գողանայցես։

Ութերորդ՝ Մի՛ սուտ վկայիցես
ընդդէմ քում մերձաւորին։

Իններորդ՝ Մի՛ ցանկանայցես
կնոջ այլոց։

Տասներորդ՝ Մի՛ ցանկանայցես ընչից այլոց

Զինչ կամիցին ասել խօսքն այնոքիկ, որք են յառաջ քան ըզ պատուիրանս: ա.

Այսոքիկ բանքս ընձեռեն մեզ գչորս բանս. առ՚ի ցուցանել, թէ կարէ Ա՟ծ տալ մեզ զօրէնս. և թէ մեք իցեմք պարաճանդեցելք ՚ի պահել զնոյնս: Առաջին բանն է ՚նայսմիկ խօսում, Ես եմ Տ՟ր: Վ՟զի Ա՟ծ գոլով. մեր առաջինն և գերագունեղ Տ՟ր. որ ստեղծեալ է զմեզ յոչնչէ, թարց երկբայու թէ ուրուք կարէ տալ մեզ զօրէնս իբրև սեփականաց իւրոց ծառայից: Երկրորդն է ՚նայսմիկ բառում Ա՟ծ: զի բառս այս նշանակէ մեզ. թէ Տ՟րն մեր ոչ միայն է իշխող. այլև է վեհագունեղ դատաւոր, և կառավար համայնից: Ուստի կարէ տալ զօրէնս, և պատ վ.

ժեղ զօրհնաբանացն։ Երրորդն է ՚նայամիկ բառում, Քո։ զի բաց ՚ի պարաւանդութեն, զոր ունիմք առ ՚ի հնազանդիլ այ. ոպ̃ ծառայ.ք տն. և ոպ̃ հպատակ.ք դատաւորի, ունիմք և զայլ իմն պարաւանդութի ՚ի կողմանէ դաշինն, զոր առնէ Ած ընդ մեզ ՚ըն սրբոյ մկրտութե։ քանզի ՚ի նմին առնու զմեզ Ած իւրեան իբրև զսեփականս որդիս որդեգրականս. և մեք առնումք զած, մեզ իբրև զսեփական հայր. ըստ որում և առընդունի ած զհաւատարիմս ամենայնս ՚ի յատուկ ժողովուրդ իւրեան. և հաւատարիմքն առընդունին զած ՚ի յատուկ իւրեանց Ած և Տր։ Չորրորդն՝ է ՚նայօասիկ խօսսն, որք են, Արտահանի զքեզ յերկրէն եգիպտոսի, ՚ի տանէ ծառայութե։ Վզի բաց յայնքանեաց այլոց պարաւանդութեց, է և այս՝

նոր

շնորհակալութե՛ արժանի. զի ած ազատեաց զմեզ 'ի ծառայութէ դիւաց, և մեղաց. որք եղեն նշանակեցեալք ընդ ծառայութե՛ն այն՝ եգիպտոսի, և փարաւոնի. յորմէ նոյն Աճ ազատեաց զյուդայական ժողովուրդն:

Բացայայտեա՛ ինձ այժմ զառա ա-ջին պատուիրանն:

Առաջին պատուիրանն պարու մ-նակէ զերիս մասունս: Առաջինն է, զի պարտիմք մի այ ունել զնոյն ինքն Աճ: Երկրորդն է, զի ոչ պարտիմք կալնուլ զայլ իր ինչ 'ի տեղի այ: և երրորդն է, զի ոչ պարտիմք առնել զկուռս. այսինքն, պատկերս կռածոյս, և նկարունս: որք լինիցին համարեցեալք փոխանակ աստուծոյ. այլև ոչ պարտիմք երկրպագանել այնպիսեաց կռոց:

Բացայայտեա՛ ինձ զմասն առաջինն:

Աճ կամի գոլ ընդունեցեալ 'ի ա-

մենջ

մէնջ ըստ այնմ, որ են. այսինքն, ըստ այնմ, որ է Ճշմարիտ Ած: Եւ այս՝ եղանի կիրառնլով մեր հանդէպ ա̃ծայնոյ նորին հանդի սավեհութե̃ գչորս զօրութիս, որք են Հաւատն, Յոյսն, Սիրելութեն, և Կրօնն: քանզի որ հաւատայ յա̃ծ. ընդունի զնա, ըստ որում է Ած: զի ունի զնա վս̃ գերագունեղի Ճշմարտութե̃: ընդէմ այսմիկ մեղանչեն հերեսիկոսքն: Որ յուսայ յա̃ծ. ընդունի զնա, ըստ որում է Ած. զի ունի զնա վս̃ հաւատարմագունեղի և ողորմածագունեղի, այլև կարողագունեղի: վս̃զի նկատէ 'ի նա, որ կարէ, և կամի օգնել 'ըն բնաւս իւրս ալիտոյս: ընդէմ այսմիկ մեղանչեն այնոքիկ. որք յուսահատին յողորմութե̃ն ա̃յ. կամ յուսան առաւել 'ի մարդիկս, քան յա̃ծ. կամ այնքան 'ի մարդիկս, որ

քան յա՟ծ: Որ սիրէ զա՟ծ գեր
քան զա՟մ ինչ: ընդունի զա՟ծ.
բաւորում է ա՟ծ: զի ունի զնա՛
մ՟ ծայրագունեղի բարուոյ: ըն
դէմ այսմիկ, մեղանչեն այնոքիկ,
որք սիրեն զիւրաքանչիւրս սեղ
ծուճածս, առաւել՝ քան զա՟ծ,
կամ հաւասար՝ ա՟յ: Նաւս առաւ
ել մեղանչեն այնոքիկ, որք ատեն
զա՟ծ: Իսկ որ երկրպագէ ա՟յ, գե
րագունեղիւ պատկառելութ՟ք.
ա՟պ ուսուցանէ մեզ զօրութիւնն
կրօնի. այնպիսին ընդունի զա՟ծ,
բաւաորում է Ած: զի ունի զնա՛
մ՟ առաջնոյ սկզբան, և հեղինա
կի իրաց համայնից: ընդդէմ այսմիկ
մեղանչեն այնոքիկ, որք սակաւ՝
պատկառեն ա՟յ, և յայլոց իրաց
նմա՛ սրբազնադրեցելոց. որպիսիք
են եկեղեցիք, անօթք սրբազանք,
քահանայք, և այլք նմանք սոյին
իրք. Այլև այնոքիկ, որք պատ

են զմարդիկք հաւասար՝ ա̄յ. կամ
առաւել քան զա̄ծ մեծ։

ա. Բացայայտեա՛ ինձ զերկրորդ-
մասն այսորիկ պատուիրանիս։

վ, Ի երկրորդում մասին կամի
Ա̄ծ, և հրամայէ, զի մի ունիցիմք
զիր ինչ ստեղծեցեալ փոխանակ ա̄յ
ընդէմ այսմիկ մեղանչէին ազինք
հնագոյնք, որք ո՛չ ճանաչելով ըզ
ճշմարիտ ա̄ծն. ունէին, և երկիր
պագէին փոխանակ ա̄յ զանազա
նից ստեղծուածոց. որ̄ն, արեգա
կան, կամ լուսնոյ, կամ ոմանց
մարդկանց մեռելոց։ Ընդէմ այս
միկ մեղանչեն ես դիւթք, և դիւ
թայք, և ընաւք թուանատուք, կա
խարդք, և վհուկք. որք տան դիւ
աց դժոխոյն զայն պատիւն, որ մի
այնում ա̄յ պարտի տրիլ։ Յորոց
ոմանք ունին զդևս զայնոսիկ՝ և եր
կիրպագենն ն̄ծ, իբրև իւրեանց ա̄յ.
և նոցին միջնորդութ̄բ խորհին
կա

կարողանալ զնոս ապագայս գուշակել. կամ զգանձս գտանել, կամ առ հետևել խուրեանց այլոց անպորկեշտից հաճոյից։ Նուզն դեքն են գլխաւորք Թշնամիք զարմի մարդկայնոյ. վասն որոյ նանրն յուսով պատրեն զուանոյնս այնոսիկ մարդիկս, և տան գործել նց զմեղս բազումս. իսկ 'ըն վաղճանի կորուստնեն զհոգիս նց, և բազմիցս զմարմինս ևս։

Բացայայտեա՛ ինձ զերրորդ ամասն։

'Յերրորդում մասին, պատուէ վերէ ԱԾ, զի ոչ միայն՝ զնոս յինքենէ տտեղծեցելոյս ոչ ունիցիմք փոխանակ ինչ։ այլ ևս առաւել. զի մի առնիցեմք զնոս ածս, առ'ի պաշտպանել և երկրպագանել նմա, փոխանակ ինչ։ ընդդեմ որում մեղանչէին ազինք ամենայնք, որք այնքան էին կոյրք, մինչ զի առնէին

ին զկուռս. այսինքն, արձանս յոսկւոյ կամ յարծաթոյ. կամ ՚ի փայտէ, կամ ՚ի մարմարէ, և կամ յայլոց իրաց: զորս և հաւչակապէս՝ քարոզէին գոլ ա՟ծս. մանաւանդ զի դևն դժոխոյն երբեմն մտանէր ՚ի նոսա, և խօսեցուցանէր զնոյնս կամ շարժեցուցանէր: և զն՟ո որոյ՝ տայր զոհել նց՟. և երկրպագանել Իսկ զաւուրբս մարտիրոսս, զոչ կամեցօղս առնել զնոյնս, տայէին խըս տագնապեղեւք տանջանօք սպանանել:

[illegible]. Է՛ արդեօք այլինչ՝ նայսմիկ պատուիրանում:

Վ. Այն պատուիրանի առաջին ևս Ա՟Ծ, զպատուանայես ումեմս ա հարկուս ա՟ծ այնոցիկ, որք հակառակին այսմիկ պատուիրանի: Եւ զմեծագոյնս խոստմունս ա՟ծ այնոցիկ, որք պահպանեն զնոյնն: քանզի զկնի տալոյն ըզ պատուէ

րանն

րանն, ասէ ԱԾ զխօսս զայսոսիկ ։
Ես եմ ԱԾ նախանձոտ, որ պատ
ժեմ. ոչ միայն՝ զայնոսիկ, որք ո՛չ
սիրեն զիս ։ այլ զայնոսիկ ևս, որք
իջեալք են 'ի նոցունց մինչև 'ի
չորրորդ սերունդն նց. և բարի
առնեմ այնոցիկ, որք սիրեն զիս.
մինչև 'ի հազար սերունդն նոցա ։
Ասա՛ ուշադիր, Տրն մեր վն այնր
ասէ, թէ իցէ ի՛նքն ԱԾ նախան
ձոտ, զի իմանայցեմք թէ, կարէ
պատժել զմեզ ծանրագունեղա
պէս վնզի է ԱԾ ։ և թէ կամի պատ
ժել ծանրագունեղապէս վնզի է
նախանձոտ պատուէրոյ իւրոյ, և
իրաւանց. և արդարութե ։ վնո
րոյ ո՛չ կարէ տանել զամբարշտու
թի և զանիրաւութի ։ որև է ընդդէմ այ
նոցիկ, որք մեղանչեն հանապազ՝
բայց սակայն՝ կեան խնդութե.
ոպթէ ԱԾ ո՛չինչ զայնցանէ հոգայ
ցէ ։ Բայց արդ՝ տեսանես, թէ որ
պէս

պէս Ած հոգայ զայնցանէ, զորս
ցուցանէ 'ի դէպ ժամանակի:

ա, Ընդէ՞ր Ած զայնոսիկ, որք ըզ
չար գործեն, պատժէ մինչև 'ի չոր
րորդ սերունդն նոցա: և այնոցիկ,
որք զբարի գործեն, տայ զվարձս
մինչև 'ի հազար սերունդն նոցա:

վ. Ած պատժէ մինչև 'ի չորրորդ
սերունդն, վասնզի աւելի քան զայն
ոչ կարէ ապրիլ մարդն. եթէ ոչ
մինչև 'ի տեսանել զորդիս թո
ռանց իւրոց. կամ թէ և առաւ
ել մինչև 'ի տեսանել զթոռունս
թոռանց իւրոց: Ուստի ո՛չ կամի
պատժել. եթէ ոչ զայնոսիկ ի
ջեալս, զորս նոյնինքն մեղաւորն
կարէ տեսանել: Իսկ առ'ի առ
նել զբարի, Ած ձգտի ոչ միայն 'ի
չորրորդ սերունդն. այլև մինչև
'ի հազարն, եթէ այնքան սերունդ
լինէին: քանզի Տրն մեր՝ է ա
ռաւել 'ի վարձատրելն, քան 'ի
պատ

պատժելն յօժարի. զի զվարձա
տրելն ունինա՛ 'ի բարուէ իւրմէ,
ուստի և յօժարապէս առնէ ըզ
նոյնն: Իսկ զպատժել ունի 'ի մե
ղաց մերոց, վասն որոյ և առնէ ըզ
նոյնն. իբրև թէ ուժով. այսինքն,
ստիպեցեալ 'ի մերոց չարահաճու
թեանց:

Ընդէ՞ր առաւօտին այսոքիկ ըս ա,
դաւանալիք, և խոստովանիք առաջ
նոյ պատուիրանին միայն:

Զի այս՝ է սկզբնական, և առաւէ վ.
ել հարկաւոր քան զայլս: այլև զի
է առաջին. ուստի՝ որ ինչ վասն
նորա ասի, կարէ ևս իմանել յա
ղագս այլոց:

Ըղձամ գիտել, թէ ո՞վ ոչ է ա,
ընդէմ այսմիկ պատուիրանի պա
տիւն. զոր առնեմք սրբոց, և նո
ցին նշխարաց, և պատկերաց: վ̃
զի թուէր թէ, մեք երկրպագա
նեմք համայնից այսոցիկ իրաց:
որով

որովհետև առաջի նց̃ չոքիմք 'ի ծունկս: առ որս և առնումք զաղօթս, ըստ որում առնեմք առ աստուած.

Վ, Սուրբ եկեղեցին է հարսն ա̃յ. և ունի իւրեան վարդապետ զՀոգին սբ̃: Ուստի՝ 'ի նմին ո́չք գոյ վտանգ, թէ իցէ պատրեցեալ. և ո́չ թէ առնիցէ, կամ ուսուցանիցէ առնել զիմն ինչ. որ իցէ ը̃դէմ պատուիրանացն ա̃յ: Նւ զի առ մասնաւորս գայցեմք. մեք պատուեմք և կարդամք առ սբ̃ս. իբրև առ բարեկամս ա̃յ. որք կարեն օգնել մեզ արդեամբք իւրեանց, և աղօթիւք առաջի ա̃յ: Բայց ոչ ունիմք զնոսա. փոխանակ աստուծոյ, և ոչ երկրպագանեմք նց̃, իբրև աստուծոյ: Նւ զի չոքիմք 'ի ծունկս, այս՝ ոչինչ յարաբերէ, քանզի այսպիսիք պատկառանք ոչ են յատուկք ա̃յ միայնում, զի առ

նմանին

նանին եւ նոյնպիսիքն առաջի ըս
տեղծուածոց վեհականաց. որ
գոն, Փափին. եւ ՚ըն բազում տե
ղիս կրօնաւորքն չոքին ՚ի ծունկս
առաջի իւրեանց գերագունեցն ։
Մ՜ որոյ ոչ են զարմանք, թէ առ
նիցեն առաջի սրբոց, որք ընդ Ք՜ի
թագաւորեն ՚ըն երկինս. որով
հետեւ այնպիսիք պատկառանքն
ընծեռին եւ մարդկանց ՚ըն յերկ
րիս ։

Բայց մ՜ սրբոցն նշխարաց զինչ ա-
ասասցուք. զորս թէպէտ գիտե
ցեմք, թէ զոչինչ զգան. սակայն
առաջի ն՜ց չոքեմք ՚ի ծունկս. եւ
առնեմք առ նմ՜ զաղօթս ։

Մեք առնեմք զաղօթս առ նըշ-
խարս. զորս թէեւ գիտեմք գոլ ան
զգայս, բայց մ՜ այնր պատուեմք
զսուրբս զայնոսիկ նշխարս. զի ե
ղեալք են երբեմն գործիք հոգւոյ
սբ՜ց առ ՚ի գործել զգործս բարիս
բա

բաղումն: որք և եղոյք են ՚ընդ իւրում ժամանակի մարմինք կենդանիք, և փառաւորեցեալք, որք այժմ են առ մեզ իբր գրաւք թանկագինք սիրոյն, զոր նոյնք սրբքն յարաբերեին առ մեզ և յարաբերեն: այսորիկ աղագաւ ուրեմն մեք առաջի նոցին նշխարաց առնեմք զաղօթս առ նոյնս սրբս, աղաչելով զնոսա այսոքիւք գրաւիւք մեծագնօք, զորս ՚ի նոցունց առ մեզ ունիմք, զի յիշիցեն օգնել մեզ: որպէս և մեք յիշեմք վերապատուել զյիշատակ նոցա:

Ա. Կարիցէ արդեօք ասել նմանապէս վասն պատկերաց:

Վ. Այո՛, զի պատկերք Տեառն մերոյ. Աստուածածնին, և սրբոց. ոչ են ընդունեցեալք ՚ի մէնջ իբրև զաստուածս: ուստի ոչ կարեն կոչիլ կուռք. որպէս էին կուռքն հեթանոսաց: այլ են ընդունեցեալք ՚ի մէնջ իբրև ըզ-

պատ

պատկերս, որք յիշեցուցանեն մեզ
զՏ՟րն, զա՟ծածին, և զսուրբս: և այս
պէս այնպիսի, որք ոչ գիտեն ըն
թեռնուլ. ծառայեն փոխանակ
գրեանց. քանզի 'ի պատկերաց
ուսանին բազումք զխորհուրդս
օրէնս հաւատոյն մերոյ, և զկենս,
և զմահս բազմաց սրբոց: Եւ ըզ
պատիւն, զոր առնեմք ն՟ց. ոչ առ
նեմք, զի իցեն ձևք 'ի թղթոց, կամ
'ի մատենից: և ոչ զի իցեն, գեղեց
կապէս գունաճորեցեալք և յար
մարապէս կերպաճորեցեալք: այլ
զի յարացուցանիցեն մեզ զՏ՟րն
մեր, կամ զԱծածինն, և կամ
զայլս սուրբս: Եւ զի բարւոք գի
տեմք մեք զպատկերս ոչ գոլ կեն
դանիս, և ոչ զգայունս, ուստի՝
զո՞չինչ խնդրեմք 'ի նոցանէ. այլ
առաջի նոցա, աղաչեմք զայնոսիկ,
զորս նոքին մեզ յարացուցանեն.
Ք՟ս, զՏ՟րն, զա՟ծածինն և զայլ սուրբս:

Եթէ

Ա. Եթէ նշխարքն, և պատկերքն ոչ զգան, զիա՞րդ ուրեմն առնեն զայնքան սքանչելիս առ այնոցիկ, որք յանձնեն զինքեանս նոցա՛:

Վ. Զամենայն սքանչելիս առնէ ինքն ԱԾ. բայց բազում անգամ առնէ զնոյնս վն բարեխօսութե սրբոց. և մանաւանդ՝ ամենասրբուհւոյ Մօրն: և բազմիցս առնէ զնոյնս այնոսիկ, որք յանդիման նշխարաց, և պատկերաց կարդան զսուրբս: և յայնժամ կերառնու զնշխարս և զպատկերս. իբրև ըզգործիս այնպիսեաց սքանչելեաց: առ՚ի ցուցանել մեզ. թէ ինքեան հաճոյ իմն է առաքինութեն առ սբս և առ նոցին նշխարս և պատկերս:

Ա. Ուրեմն մինչ ասի, թէ այս ոք յանձնեալ իցէ զինքն այսպիսւոյ նշխարի, կամ այսպիսւոյ պատկերի: և թէ ընկալեալ իցէ զշնորհ

ինչ

ինչ 'ի նոցունց ։ Պարտի յայնժամ իմանիլ. թէ նա յանձնեալ իցէ զինքն սրբոյն այնմիկ, որոյ է՛ նշխարն այն՝ կամ պատկերն. եւթէ ԱԾ բարեխօսութե՟ սրբոյն այնորիկ, եւ միջնորդութե՟ նորին նշխարին, կամ պատկերին. արարեալ իցէ նմա զշնորհն զայն ։

Այլ, այդպէս է ։ Ուստի յոյժ վ, հրաժարիմ, մինչ զքեզ տեսանեմ բարեպէս իմացեալ զա՟մ ինչ, զոր ցարդ ասացեալ եմ ։

Ըղձամ գիտել եւս, թէ ընդէր ա, նկարի Հայր ԱԾ, իբրեւ զծեր ոք մարդ ։ եւ Հոգին Ս՟, իբրեւ զաղաւնի. եւ հրեշտակք, իբրեւ զմանկունս հանդերձ թեւօք ։ մինչ ԱԾ, եւ հրեշտակքն իցեն ոգիք, եւ ոչ ունիցին զձեւս մարմնականս, որք կարից են արտաքարշիլ 'ի նկարչաց, ըստ որում նկարեն զմարդիկս ։

Յորժամ ԱԾ հայրն նկարի 'ի վ,

ձեւ

ծերի ուրուք մարդոյ. և Հոգին ս̃բ 'ի ձև աղաւնւոյ, և Հրեշտակք 'ի ձև մանկանց: ոչ նկարեն այնոքիկ, որք են նոյնքն ներ ինքեանս քանզի որպէս ասացեր 'ի վերոյ, են ոգիք առանց մարմնոյ. այլ նկարեն այնու ձևով, որով երբեմն երևեցեալք են: Վ̃ այնր Հայր ա̃ծ նկարի իբրև զծեր ոք մարդ, զի այնու ձևով երևեցաւ 'ըն տեսլեանն Դանիէլի մարգարէին: և Հոգին ս̃բ նկարի ձևով աղաւնւոյ, զի այնու ձևով երևեցաւ 'ի վ̃ր Ք̃ի մինչ մկրտիւր 'ի սրբոյն յօհաննու մկրտչէն: և Հրեշտակք նկարին ձևով մանկանց, զի բազում անգամ այսպէս են երևեցեալք:

Մանաւանդ՝ գիտելի է, զի շատ անգամ նկարեն իրք ոմանք առ'ի ծանուցանել մեզ. ոչ զայնս, բստ որոց իրքն այնոքիկ են ներ ինքեանս, այլ զ յատկութիւն նոցին իրաց

իրաց. կամ զարարս, զորս սովորեն առնել: Ով նկարի հաւատն, իբրեւ զկին ոմն ունող 'ի ձեռին իւրում զբաժակ կենաց: իսկ սիրելութիւն, իբրեւ զկին ոմն ունող շուրջ զինքեամբ զբազում երեխայս:

Արդ՝ հաւատն, եւ սիրելութիւն յայտ է, զի ոչ են կանայք, այլ են զօրութիւնք ոմանք ունակականք: ըստ այսմ ուրեմն կարէ ասիլ. թէ Աստ-հայրն նկարի ձեւով ծերի ուրուք մարդոյ, առ 'ի ցուցանել մեզ զնա-գոյ Հնագունեղ. եւ ինքն յաւիտենական. եւ նախկին ամենեցուն իրաց ստեղծեցելոց: Իսկ Հոգին սբ. նըկարի ձեւով աղաւնւոյ, առ 'ի նշանակել մեզ զպարգեւս անմխասութեն, մաքրութեն, եւ սրբութեան. զորս ներգործէ 'ի մեզ Հոգին սբ: Իսկ հրեշտակք նկարին իբրեւ ընմանկունս. զի են միշտ գեղեցիկք եւ ուժեղք: Նկարին թեւօք, զի են

պա…

պատրաստք առ՚ի արտաքընթանալ
յո՛ և ՍԾ Հաւատին: Եւ նկարին
զգեստուք սպիտակօք, և ուրա
րիւք ոսկեղանիւք, զի են մաքուրք,
և անձնայք, և պաշտօնեայք
հանդիսավեհութեն
տ̃ծայնոյ:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Երկրորդի Պատուէրի
բանին:

ա, Եկեսցուք այժմ առ երկրորդ պատուէրանն: և տեսցուք թէ, զինչ կամիցի ասել. Մի առնուցուս զանունն ա̃յ ընդ՝ ունայն:

բ, ՚Ն այսմիկ պատուէրանաւ ըն ձեռի զպատուէրս, և զանպատուութէ, որ եղանի ա̃յ խօսիւք: այս ինքն, հրամայի պատուել, և արգելանի անպատուութիւն: Որև կարէ ՚ի չորս մասունս բաժանել: զ̃ա

զի ընդ չորս եղանակս պատուի ԱԾ խօսիւք, և անպատուի։ Նախ՝ պատուի ԱԾ, մինչ անուանեմք զնա յաճախապէս վն արարից սիրելութե։ Իսկ անպատուի մինչ անուանեմք զնա յաճախապէս թարց ուրուք առաջադրութե օգտակարի։ Երկրորդ՝ պատուի, երդմամբ. և անպատուի։ երդմնահարութբ։ Երրորդ՝ պատուի, ուխտադրութբ. և անպատուի ուխտազանցութբ։ Չորրորդ պատուի, մինչ ներկարդամք զնա և գովեմք։ Իսկ անպատուի, մինչ հայհոյեմք զնա և վատաբանեմք։

Բացայայտեա ինձ զմասն առաջին։ Ա.

Անուանելն զԱծ. ոչ եւս զԱծածինն, և զսուրբս, պարզապէս՝ կարէ եղանիլ բարի, կամ վատ։ Վ.
Աղքի այնոքիկ, որք մեծապէս սիրեն զԱծ. զորև բազմիցս՝ յիշեն,

զորմէ և յաՃախակի՝ տրամաբա
նեն։ և զայս՝ առնեն մեծաւ առա
քինութե՟ և զգածմամբ. որպ տե
սանի 'ընՆաամակս սրբոյն Պօղոսի.
'Նորա յաՃախակի ընթեռնանի ա
նունն ՅԻ ՔԻ. քանզի սր՟ն Պօ
ղոս, զՔսի որպ ունէր 'ըն սրտի իւ
րում, այսպս՝ ունէր զնա 'ըն բերա
նոջ իւրում։ Բայց են և այլք ո
մանք, որք վս չարսովորութե իւրեանց
անուանեն զԱծ, կամ զսբս անուանե
մինչ են զայրացեալք. կամ մինչ
խօսին դատարկապէս, Թարց խոր
հելոյ զայնմանէ, զորմէ ասեն.
ուստի՝ մինչ ոչինչ ածէ 'ի միտս,
անուանէ զԱծ ընդվայրաբար։
Եւ այս է չարն, զի զսրբագունեղ
անուննն Այ ոչ յարգեն. առոր տաց
քեզ զօրինակ, Թէպէտ ոչ ամենև
ին հանգէտ. որպ եթէ ոք ունիցի
զհանդերձ իմն գնոյ. զոր ագանի
ցի 'նմանում տեղւոջ և ժամանա
կում

նակում, առանց նկատման ու-
րուք և խորութե։ այսպէս է և
այն՝, որ ոչ յարգէ զանուննն տ̃յ։

Բացայայտեալ ինձ այժմ զերկ ա·
րորդ մասն, որ պատշաճի առ եր-
դումն։

Երդումն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ. վ·
կոչել զա̃ծ 'ի վկայութիւն ճշմար-
տութե։ որ զի լցէ բարեպէս եղեալ
պիտոյ է, զի ընկերակցեսցի ընդ
երիս իրս. այսինքն, ընդ ճշմար-
տութե, ընդ արդարութե, և ընդ
դատողութե. ո̃պ ուսուցանէ մեզ
նոյնինքն Ա̃Ծ, բերանով մարգա-
րէին Երեմիայի։ Եւ որպէս երդ-
մամբ եղելով ընդ պատեհականս
շրջահայութե, պատուի Ա̃Ծ։ զի
վկայեցեալ լինի, թէ նա է աւա-
նօղ ամենից իրաց, և է ծայրագու-
նեղապէս ճշմարտութեան, և ջա-
տագով ճշմարտութե։ Այսպէս հա-
կադարձ ո̃պս՝ անպատուի նոյնինքն
ԱԾ

Այն մեծապէս՝ մինչ եղանի երդումն թարց՝ ճշմարտութեան, կամ թարց՝ արդարութեան, կամ թարց՝ դատողութեան, զի որ այսպէս երդնու, ցուցանէ թէ կամ Այն ոչ գիտէ զիրս համայնս. կամ իցէ բարեկամ ստութեան, և անիրաւութեան: Ահա այսպիսի երդումնս է, որ կոչի երդմնահարութեան, կամ սուտերդմութիւն:

ա, Բացայայտեա ինձ առաւել մանաւորապէս, թէ զինչ իցէ, երդնուլն ընդ ճշմարտութեան:

բ. Առ՚ի ճշմարտութեան երդնուլն պէտոյ է, զի անձն որ ոչ ստորասխցէ երդմամբ զիր ինչ. եթէ ոչ զայն, զոր ինքն հաճաստապէս գիտէ գոլ ճշմարիտ. Եւ ոչ խոստանայցէ երդմամբ զիր ինչ, եթէ ոչ զայն՝ զոր ինքն ՚ի հարկէ կամի տալնուլ: Ուստի՝ են երդմնահարք, և մեղանչեն ծանրագունե

ղա

զայսպէս՝ այնոքիկ, որք ստորասեն երդմամբ զեր ինչ. զոր գիտեն գոլ սուտ. կամ գոնեա՛ ոչ գիտեն գոլ ճշմարիտ: Եւ նմանապէս այնոքիկ, որք երդմամբ խոստանան զեր ինչ. զոր ոչ ունին 'ի միտ առնուլ:

Զինչ իցէ երդնուլն ընդ արդարութեան:

Երդնուլն արդարութբ, է ոչ մխոստանալ երդմամբ առնել զեր ինչ. եթէ ոչ զայն, որ իցէ արդար, և պատեհ: Ը՟ որոյ մեղանչեն այնոքիկ ծանրապէս, որք խոստանան երդմամբ առնուլ զվրէժ անիրաւութեան ընդդէմ ինքեանց եղելոյ. կամ առնել զեր ինչ. որ իցէ անհաճոյ այ՟: Եւ ոչ պարտին պահպանել խոստմունս այնպիսիս. որք ոչ իւիք սակաւ պարտաւորեն զոք. քանզի ոչ ոք կարէ գոլ պարտաւորեցեալ 'ի գործել զչար:

մինչ

մինչ օրէնն ամ, պարահանդէ ըզ մեզ յոյզ առնել զնոյնն ։

ա. Զինչ էցէ երդնուլն ընդ դատողութեան ։

վ. Ի՛ երդնուլ խոհեմութբ և վերահասութբ. նկատելով, թէ ոչ ոչ պատշաճի կոչել զած 'ի վկայութիւն, եթէ ոչ առ իրս հարկաւորս, մեծի ներբերութեան. բազմաւ երկիւղիւ. և պատկառանաւ ։ Եւ վն այսր մեղանչէն այնոքիկ, որք վն ամենից փոքերց իրաց. մանաւանդ թէ խաղալով. և կատակելով երդնուն ։ որք այսու չար սովորութբ ներ ընթանան դիւրապէս բազում անգամ 'ի սուտ երդումն, որ մի է 'ի մեծագունից մեղաց. որք գործիլ կարեն ։ Որպէս Տրն մեր 'ըն աւետարանում, այսպէս և Սբն Յակոբոս' ըն իւրում նամակոջ հրամայէ, զի մի երդնուցուք. այսինքն, թարց հարկաւորու

տրուն, և զբան այսորիկ ընձեռեն մեզ հարքն սուրբք, ասելով. երդումն եղև գտեցեալ վն բուժելոյ զտկարութի մարդկայնոյ հաճատոյն՝ զի մարդիկք իւրերաց դժուարապէս հաճատան. վն որոյ պարտիմք կիրառնուլ զերդումն, ոչ կիրառնումք զդարմանս. որք ո՛չ առնանեն խոտակի, այլ յաճէտ անօսրակի, որքան ինչ կարելի:

Բացայայտեալ լինի զերրորդ ա. մասն պատուէրանին. որ ՚ըն ուխտադրութե կայանայ:

Ուխտն, է խոստումն իմն արա վ· րեցեալ միջ. բարուոյ ուքումն իրի, և իւրում ածայնոյ հանդիսավեհութե հաձոյի: Աստուած՝ կարես նկատել դու զերկս իրս:

Ասաի՝ զի ուխտն է խոստումն իմն. վասնորոյ առ՚ի առնել զուխտն ոչ է բաւական լոկ մտածութին, և յոյժ նուհաց՝ լոկ իղձն առնելոյ

զէրէնչ։ այլ է հարկաւոր խոս
տումն արտայայտեցեալ. բերանով
կամ գանեան սրտիւ։ Յետայսորիկ
ուշդիր լեր. զի այս՝ խոստումն ե
ղանել պարտի ոյ, որում յատկա
պէս պատկանին ուխտքն։ Իսկ
մինչ լսես ասել. Թէ լինին եւ
ուխտքն առ Ածածինն, կամ առ
սուրբս. պարտիս իմանալ. Թէ
ուխտքն այնոքիկ՝ լինին եւ սկզբնա
պէս առ Ած. բայց՝ 'ի պատիւ
Ածածնին. կամ այլոց սրբոց.
'նորս բնակի Ած ոմամբ եղանա
կաւ եզագունիւ, եւ բարձրագու
նիւ. քան 'նայլս ստեղծուածս։
ուրեմն ուխտն առ սբս արարեցել
ոչ այլինչ է, եթէ ոչ խոստումն
իմն արարեցեալ ոյ. առ 'ի պատուէ
ել զ յիշատակ սրբոցն այնոցիկ.
ընծայիւք ոմամբք։ Որ է պատուէ
ել զնոյնինքն Ած 'ըն իւրում սըր
բոյն այնմիկ։ Երրորդ՝ պարտիս
գիտել

գիտել. թէ ուխտն ոչ կարէ եղա
նիլ. եթէ ոչ. վս̃ նորաց բարեաց,
և ա̃յ հաճոյից, որպիսիք է ս̃ք կու
սութիւն, կամաւոր աղքատութի,
և նմանք սոյին։ Ուստի որ ու
նեալ է զուխտ առնելոյ զմեղ ինչ.
կամ առնելութի իմն անպատշաճ
ծառայութեն ա̃յ։ կամ թէ առ
նելոյ զբարի ինչ. վս̃ հակադրելոյ
մեծագունից բարեաց զարգելա
ոմանս։ խոստումն այնպիսի, ոչ
երբեք ելոյց է հաճոյ ա̃ծայնոյ հան
դիսավեհութե. Վ̃սորոյ ոչ պա
տիւ նմա, այլ անպատուութի է
զիցի. և որ առնէ զնոյնս, մեղանչէ
ընդդէմ այսմիկ երկրորդի պատու
իրանիս։ Ոչ մեղանչեն եւս ծան
րապէս այնոքիկ ընդդէմ այսմիկ
պատուիրանիս. որք առնեն զուխտ
և ոչ առնուն զնոյնն. որքան կան
խապէս ձեռնտուցէ նմա կատարել
զնոյնն։ Վ̃զի Ա̃Ծ հրամայէ ՚ի ն

գրու

գրուածս սրբազանս. Թէ որ առնէ զուխտ, ոչ միայն յիշեցէ կատարել զնոյնն. այլև ոչ լինիցի յամր առ՚ի կատարել զնոյնն:

ա. Բացայայտեմ ինձ զվերջին մասն. որ ընձեռէ զգովութէն ա̃յ, և զհայհոյութենէն:

վ. Հրամայէ Ած՝ ըն վերջնում մասին այսորիկ երկրորդի պատուիրանիս. զի մի հայհոյեսցի, այլ ե̃ հակառակն սորին. գովեսցի և բարեբանեսցի անունն իւր սուրբ:

Արդ՝ յաղագս պատշաճաւորութե գովութեն ա̃յ, ոչինչ գոյ մեզ դժուարութի, մինչ յայտնապէս տեսանեմք զբարիս ամենայնս գոլ յա̃յ. և մինչ տեսանեմք զամենայնս գործս ա̃յ. գոլ լի իմաստութ̃ արդարութ̃, և ողորմութ̃: բանական իմն է ուրեմն. զի ըստ ա̃մի լինիցի գովեցեալ Ած և բարեբանեցեալ. Բայց՝ յաղագս անպատ

շաճաւ

շաճաւորութե՟ն հայհոյութե՟. գի
տելի է, թէ հայհոյութիւնն ոչ
այլինչ է. եթէ ոչ անիրաւութի՟ իմն
որ խօսիւք եղանի ընդդէմ ա՟յ, առ
նոյնինքն, կամ առ սուրբս նորին:
Եւ գտանին վեց ցեղք հայհոյու
թեան: Առաջինն է, յորժամ
առընծեալի ա՟յ, իր ինչ. որ նմա ոչ
շարայարի. որգոն, թէ նա ունիցի
զեղջերս. կամ զայլս սոյնպիսիս
անպատեհութիս: Երկրորդ՝ յոր
ժամ բացասի զա՟յ իր ինչ. որ նմա
շարայարի: որգոն, կարողութի՟,
իմաստութի՟, արդարութի՟, կամ
այլք սոյնպիսիք գերազանցութի՟ք,
որ՟պ մինչ ասէ ոք, թէ Ա՟ծ ոչ կարի
ցէ առնել զայս ինչ: կամ թէ ոչ
տեսանիցէ, կամ թէ ոչ իցէ ար
դար: Երրորդն՝ յորժամ առըն
ծեալի ստեղծուածոյ ումեք, իր
ինչ. որ է յատուկ ա՟յ, որ՟պ առնեն
այնոքիկ. որք ասեն, թէ դևք գի
տեն

տեն զիրս ապադայս. կամ թէ կա
րիցեն առնել զսքանչելիս Աչմա
րեաս : Չորրորդն, յորժամ վա
տաքանի Ած. կամ Ածածինն.
կամ այլք սրբքն : Հինգերորդն՝
յորժամ անուանի անդամ իմն
Քրի. կամ սրբոց : առ՚ի այպանել
զնոյնս, եթէ ՚ընՆն լիցին եւ ա
մաչելիք, որպէս գան ՚ընՆ մեզ :
Վեցերորդն՝ յորժամ անուանին
մասունք ոմանք Քրի. կամ սրբոց
առ՚ի կատակել զնոքօք. ոմ ա
նեն այնոքիկ. որք ասեն, ընդ մօ
րուսն Քրի. կամ սրբոյն Պետրոսի
կամ այլոց սրբոց : Եւ այլք նմանք
սոցին անպատշաճք. զորս գտեալք
են ախտակալութեն դիւաց, եւ չա
րասիրութեն մարդկանց :

ա. Բաղձամ գիտել. թէ որքան մեծ
մեղ լինի հայհոյութիւնն :

բ. Է՛ այնքան մեծ մեղ. մինչեւ
թուի գոլ մեծագոյն ՚ի բնաւից :

Եւ այս՝

Իւ այս՝ կարէ ճանաչել 'ի պատժոյն, զոր արդիւնաւորի: վասնզի 'ի մէջ հնոյ կտակին. Աստուած պատուիրէր, զի հայհոյիչքն իսկոյն՝ լինիցին քարկոծեցեալք 'ի բոլորից ժողովրդոց: Այսպէս և օրէնք քաղաքականք պատժեն 'ի մահ զհայհոյիչսն: Իւ սուրբն Գրիգոր գրէ, թէ տղայ ոմն հինգամեայ՝ ուսեալ էր հայհոյել զԱստուած. և ոչ գոլով յանդիմանեցեալ 'ի հօրէն իւրմէ, մեռաւ 'ընդ գոգոյ նոյնոյ հօրն: և հոգի նորին, 'ի դիւաց. որք յայտնապէս երևեցան, եղև տարեցեալ 'ի հուրն դժոխոյն:

Արդ ոչ ընթեռնանի գոլ երբէք հանդիպեցեալ այսպիսի ինչ. վասն այլոց մեղաց. ուստի՝ է հարկաւոր վարիլ ամենայն բաղձիւ և զգուշութեամբ, 'ի բաց կալ 'ի մեծագունէ այսպիսւոյ վշտէ, աստուածայնոյ հանդիսամեհութենէ:

Այլև փախչելն 'ի մեղանէ յայսմա

նէ

նէ է դիւրագոյն իմն պատկանա-
ւորուն, որովհետև ՚ի նմանէ ոչզք
օգտութին, և ոչինչ բերկրութիւն
հաւաքի։ Ը՟որում ՚ի մեղանաց այ-
լոց լինին զգայեալք։ այլ միայն
վնասն, զոր բերէ ընդ ինքեան նոյն
մեղն։ Թէպէտ ոչ երբեք պար-
տիմք մեղանչել. Թէև կարիցեմք
ստանալ անտուստ՝ զորդիխս և
իցէ օգտութիս կամ բեր-
կրութիւնս։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Երրորդի Պատուէի բանին։

ա, Իմացայ ցարդ՝ զերկուս պատուէի
բանս առաջինս։ Բաղձամ այժմ,
զի բացայայտիցես ինձ և զեր-
րորդն։

Երրորդ պատուէրանն, որ է վ՟
Վ. սրբելոյ զտօնս։ որև ըստ եղանա-
կի

կի խմբք տարբերի յայլոցն։ վասն
զի այլքն ամենեքեան թէ երկու-
նախընթացքն, եթէ եօթն հե-
տևեցելքն են բոլորովին բնականք
և պարաւանդեն, ոչ միայն՝ զքրիս-
տոնեայս։ այլև ըզյուդայեանս.
և զայլ ազգիս։ Բայց այս երրորդս
ըստ մասին է բնական. և պարա-
ւանդէ զմարդիկս ամենայնս. իսկ
ըստ մասին ոչ է բնական, և ո՛չ պա-
րաւանդէ զհամայնս։ քանզի սըր-
բել զտօնս. այսինքն, ունել զօրս
ոմանս. իբրև զսուրբս, որք պար-
տին ծախիլ 'ի գործս ս̃բս. և մա-
նաւանդ 'ի պաշտօնն ա̃ծայինն։
Եւ է հրաման բնական, վասն զի
բանն բնական ուսուցանէ զնոյն
բնաւից մարդկանց. ուստի՝ 'ըն
բոլորս մասունս աշխարհի պահ-
պանի օր իմն տօնի։ Բայց ադի
զերումն այնպիսւոյ աւուր. այս
ինքն, զի իցէ մանաւանդ մին. քան

միւսն

միւսն ։ ոչ է՛ բնական . և վ̃ այսո
րիկ . առ յուդայեանս տօնն սկըզ
բնական էր շաբաթն . իսկ առ մեզ
քրիստոնեայս է կիրակին ։

ա. Ընդէր պատուիրեաց Ած Յու
դայեանց . զի պահեսցեն զշաբաթն,
մանաւանդ քան զայլ իմն օր ։

վ, Առ այս՝ գոն երկու բանք սկըզբ
նականք ։ առաջինն է, զի ՚ըն շաբա
թոջ աւարտեաց Ած ըզ կերտու
ածն աշխարհի . վ̃ այնորիկ կամե
ցաւ, զի որբեսցեն զօրն զայն, ՚ի յի
շատակ այնորիկ մեծի բարերարու
թե̃ ստեղծելութե̃ն աշխարհի ։
Որև օգնէր առ՚ի բաց ձգել յերկ
րէ զմոլորութին ոմանց փիլիսո
փայից . որք ասացեալ էին թէ, աշ
խարհս միշտ լեալ իցէր, Վասն զի
հռչակելով ըզ տօնն ՚ի յիշատակ
ստեղծելութե̃ աշխարհի, խոստո
վանեցեալ լինիւր, թէ աշխարհս
ունեալ իցէ զսկիզբն ։ Իսկ երկ

րորդ բանն է. զի մարդիկք, մինչ
զվեց աւուրս եօթներեկին աշխա
տեցուցանեն, և վաստակեցուցա
նեն զծառայս իւրեանց. և զաղախ
նեայս, և զանասունս: կամեցաւ
Ած զի 'ըն եօթներորդումն աւ
ուր, որ է շաբաթն, հանգիցեն վե
րոյասացեալք ծառայքն և աղախ
նեայքն, այլև եզինքն և էշքն: և
զի տեարքն նոցին ուսանիցեն գոլ
գթածք հանդէպ իւրեանց աշխա
տաւորաց: և ոչ լինել խստաբա
րոյք, այլ ցաւակեցք լինել այնո
ցիկ և անասնոց:

Եթէ բանքն պահելոյ զշա ա,
բաթն իցեն այդքան վայելուչք.
ընդէր ուրեմն մեք քրիստոնեայք
ոչ պահեմք զնոյնն, որպէս պա
հեն յուդայեանքն,

Ած վասն բազմաց բանից զշա վ,
բաթն փոխարկեաց 'ի կիրակէն:
ոչ և զթլփատութին 'ի մկրտու

թն։ զփառն պսակքին 'ի սրբագործու-
նեալ սրբազնութիւնն պատարա-
գին։ և զայլս համայնս իրս բարեա-
հնոյ կտակին։ յայլս իրս բարե-
գոյնս նորոյս կտակի։ Ուստի՛
եթէ շաբաթն հուշակիւր, 'ի յի-
շատակ ստեղծելութեան աշխարհի,
զի 'ըն նմին աւուր աւարտեցաւ
գործն ստեղծելութեան։ Գերա-
զանցիւ ուրեմն բանիւ հուշակի
կիրակին 'ի յիշատակ նոյնոյ ստեղ-
ծելութեան։ որովհետև 'ըն կիրա-
կւոջ տրեալ եղև սկիզբն առաջելոյ
այնմիկ ստեղծելութեան։ և եթէ
յուդայեանքն տային մեծ զվերջին
օրն եօթներեկին։ բարեգոյն առ-
նեն քրիստոնեայքն, զի տան մեծ
զօրն առաջին։ Եւ բաց յայսմանէ,
'ըն կիրակւոջ եղանի յիշատակն
երից սկզբնականաց բարերարու-
թեանց մերոյ փրկագործութեան։ քան
զի Քս 'ըն կիրակւոջ եղև ծնե-
ցեալ

ցեալ. 'ըն կիրակուոջ յարեալ. և
'ըն կիրակուոջ առաքեաց 'ի վերայ
առաքելոց զՀոգին Սուրբ:
Յետայսց՝ ևս, շաբաթն նշանա
կէր զհանգիստն, զոր ունէին հո
գիքն սրբ՟ք 'ըն Լիմպոսում: Իսկ
կիրակին նշանակէ զփառն, զոր
այժմ ունին հոգիքն սրբ՟ք: և զկնի
ունեսցին ևս զնոյնն մարմինքն 'ըն
յերկնում: Վասն որոյ՝ յուդայ
եանքն հաչակէին զշաբաթն. զի
մինչ մեռանէին, գնային առ 'ի
հանգիստն լիմպոսին: Իսկ քրիս
տոնեայքն պարտին հաչակել զկի
րակին. զի մինչ մեռանին, ժամա
նեն 'ի փառն երանեցեալ Դրախ
տին: Յաղագս որոյ՝ ենթիմանի,
եթէ գործեալ իցեն զբարիս, հան
գէստ օրինին սրբոյ. զոր Ա՟Ծ տու
եալ է հրեանց:
Իցէ արդեօք հարկաւոր, պահել ա,
զայլս տօնս, բաց 'ի կիրակուոյն:
Է՛ հար.

պ. Է՞ հարկաւոր, պահել զայլս բա
զումս տօնս, թէ զտօնս Տ՟ն. թէ
Ածածնին, և թէ այլոց սրբոց.
այսինքն, զբնաւս զայնոսիկ. որք
են հրամայեցեալք 'ի սրբոյ եկեղե
ցւոյն: Բայց մեք աստ՝ խօսեցաք
եզականապէս զկիրակւոյն. զի նա՛
է՛ հնագոյն յայլոց, որև յաճախա
գունապէս քան զայլս ամենայնս
հռչակի. Ո՟պ և առ յուդայեանս
գոյին թէպէտ բազումք տօնք.
սակայն հնագոյնն յայլոց, և յաճա
խագոյնն, և մեծագոյնն 'ի համայ
նից, էր շաբաթն: Ուստի՝ 'ըն
տասն պատուիրանս. ոչ լինի մտա
ծուի, եթէ ոչ վասն շաբաթու,
որում ասացաք յաջորդեաց կիրա
կէն:

ա. Զինչ պիտոյ է առնել. առ'ի
պահել զտօնս:

պ. Երկու ինչք են հարկաւորք.
Առաջինն է 'ի բաց կալ 'ի գործոց
ծա

ծառայականաց. որք են այնոքիկ, զորս սովորեն առնել. մշակք, և արհեստաւորք, որք ոչ աշխատին եթէ ոչ մարմնով: զի գործքն այնոքիկ, նորա ներգործէ սկզբնապէս միտն, ոչ կարեն կոչիլ ծառայականք: Թէև նպաստաւորութ̃ե մտին արտագործիցեն ևս լեզուն, կամ ձեռն, կամ այլ անդամ ինչ մարմնական: Երկրորդն է, որ 'ըն տօնս հրամայեցեալս եմք պարաճանդեցելք գտանիլ ներկայք առ սր̃բ սրբազնագործութ̃ին պատարագին: Եւ թէպէտ սր̃բ եկեղեցին ոչ պարաճանդէ զմեզ առ այլինչ: Սակայն՝ յոյժ յարաբերի, զի բոլոր օրն տօնին, կամ թէ ըստ ուրուք մասնին նորին. ծախիցի յաղօթս, և յընթերցմունս հոգեկանս. և 'ի գնալն յեկեղեցիս, և 'ի լսելն զքարոզս, և 'ի գործել զայլս նմանս սոցին կրթութեանս սուրբս:

սուրբս: որովհետեւ այս՝ վաղ Ջանն, յաղագս որոյ տօնքն են կացուցեալք:

ա, Եթէ ՚ըն տօնս ո՛չ կարեն առնել գործք ծառայականք. ուրեմն և ո՛չ կարիցեն հնչեցուցանել զան կակք, ոչ պատրաստել սեղանք, եւս առաւել ո՛չ եփիցեն կերա կուրք: զի այսոքիկ ամենեքեան են գործք ծառայականք:

բ. Պատուհիրանն ոչ առնելոյ ըզ գործ ծառայական իմանի երկո քումբք նպաստաւորութ̃բք: Նախ՝ զի ո՛չ իցեն հարկաւորք մարդկայնոյ կենցաղաւորութե. վ̃ն այսորիկ անխայի եփելն, պատ րաստելն զսեղանն, և առնել զայլս իրս. որք ոչ կարեն ՚ըն նախընթա ցումն առնիլ աճուր: Երկրորդ՝ զի ո՛չ իցեն հարկաւորք ծառայու թեն ա̃յ: և վասն այսորիկ, շնորհի հնչելն զանկակին. և առնել զայլս

ծա

ծառայականութեանս ՚ն եկեղեցւոյ. որք ոչ կարեն առնել ՚նայլ աւուրս: Եւ բաց յայսցանեաց նպաստաւորութեց: է եւս պատեհական, առնել զգործս ծառայականս ՚նաւուրս տօնից. մինչ վ̃ բանականի ուրուք պատճառ աւ լինի հրաման յառաջնորդէն:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Չորրորդի Պատուէրի բանին:

Հետեւի չորրորդ Պատուիրանն, ա· որ է վասն պատուելոյ զհայր, և զմայր: Եւ ըղձամ գիտել. թէ ընդէր պատուիրանքն երկրորդի պնակտին սկսանիցեն ՚ի պատուելոյ զհայր և զմայր:

Պատուիրանքն երկրորդի պը վ, նակտին պատշաճին առ մերձաւ որս

որս ։ ոչ որք առաջնոյ պնակտին պատշաճին առ Այծ ։ Եւզի 'ի մէջ մերձաւորաց ամենից առաջնագոյնք, և որոց առաւել իցեմք պարաւանդեցելք, են հայրն և մայրն յորոց ունիմք զգոյն, և զկեանն, որ է հիմն բնաւից բարեաց ժամանակաւորաց ։ վասնորոյ ըստ յոլովից բանից սկսանի երկրորդ պնակտին 'ի պատուելոյ զհայր և զմայր ։

ա. Ինչ էր իմացեալ լինի այսու պատուով. զոր պարտիմք առնել հօր և մօրն ։

բ. Երեք իրք այսու պատուով իմանին. որք են ձեռնտուութիւն, հնազանդութիւն, և պատկառանս, զի նախ՝ եմք պարաւանդեցեալք առ 'ի օգնել և ձեռնտուք լինել հօր մերում և մօր, 'ըստ հարկաւորութեան նոցին ։ Եւ այս՝ ձեռնտուութիւն կոչի 'ի գրուածոց սըրբոց պատիւ ։ և է յոյժ բանական

իմն

իմն, զի որդիք, որք ընկալեալք
են զկեանս ՚ի հօրէ և ՚ի մօրէ իւ
րեանց. Նախահոգայցեն յարա
պահել նոյն կեանն ՚ի նոսա: Երկ
րորդ՝ եմք պարաճանդեցեալք առ
՚ի հնազանդել հօր և մօր մերում,
որպէս ասէ ս՟բն Պօղոս, ըստ ա՟մե
՚ի Տ՟ր: ֆ՟, ՚ըն էլս ամենայնս. որք
լիցին հանդէպք կամաց Տ՟ն: քան
զի յորժամ հայր և մայրն հրամայ
են մեզ զիր ինչ. որիցէ հակառակ
կամացն ա՟յ: յայնժամ ըստ Պ՟ե
պատուիրանին, պիտոյ է առնել ըզ
հայր և զմայր. այսինքն, ո՛չ հնա
զանդել ն՟ց: և ո՛չ անսալ ն՟ց. որպէս
Թէ լեալք իցեն մեզ Թշնամիք:
Երրորդ եմք պարաճանդեցեալք,
առ ՚ի առնել զպատկառանս հօր
մերում և մօր: տանելով նոցա ըզ
նկատս, և մեծարելով զնոսա խօ
սիւք, և այլովք առիւք արտաքնօք,
ո՟մ պատշաճի ն՟ց: Եւ Թէ որքա

նճոյ

նւոյ մեծի դիպուածոյ համարէր զնոյնս ԱԾ, յայտ է 'ի պատժոյն, զոր 'ըն հնոյ կտակում կացուցանէ, քանզի պատուէրէ սպանանել զայնոսիկ. որք յանդգնին անիծանել զհայր, կամ զմայր:

Վ. Ո՛չ գիտեմ, ընդէ՞ր օրէնն ա̃յ պատուէրէ որդւոց, զի օգնիցեն, և ձեռնտայցեն հօր և մօրն: և ոչ պատուէրէ ևս հօր և մօրն, զի օգնիցեն, և ձեռնտայցեն որդւոց: մանաւանդ՝ մինչ տակաւին իցեն փոքերք, և ունիցին զպիտոյս օգնութեան:

Ա. Ճշմարտապէ՛ս ասեմ, պարտաւանդութիւն է անդրադարձական: 'ի մէջ հարց, և որդւոց, զի ո̃պ այսոքիկ են պարտաւանդեցեալք առ 'ի սատարել. և օգնել, և հնազանդել ն̃ց: նոյնպէս այնոքիկ, են պարտաւանդեցեալք առ 'ի նախադիտել ն̃ց, ո՛չ միայն զկերակուրս և

զհան

զհանդերձս, այլև զհրաճուանս, և զուսմունս նոցա հոգալ:

Իսկ սէր հօրն առ որդիս այնքան է բնական, և կարգաւոր, մինչ զի օրինի ումեք այլում գրեցելոյ ոչ պիտանաւորի, զի հարքն յիշեցեն զպարաւանդութիւնն իւրեանց առ որդիս: Բայց՝ որդիքն հակադարձաբար՝ յաճախակի՝ տեսանին, ոչ բարուք՝ պատասխանել սիրոյ ծնողաց իւրեանց: Վա̃ որոյ հարկաւորեցաւ, ազդել նց̃ զպարաւանդութի̃ն իւրեանց այսու պատուիրանաւ: Եւ ոչ միայն բաւականացաւ Ա̃Ծ լոկիւ այսու պատուիրանաւ: այլ առադրեաց ևս նմա զխոստումն իմն, և զսպառնալիս, առ՚ի պահպանել զնոյն պատուիրանն:

Ըղձամ գիտել զխոստումն զայն, ա, և զսպառնալիս:

Այսմիկ չորրորդի պատուիրա Վ.

նի

նի առադրեաց Աճ զխօսս զայսո-
սիկ: Զի կեայցես երկարապէս
՚ի վ͞ր երկրի: կամելով ասել. Թէ
այնոքիկ, որք պատուիցեն զհայր
և զմայր: ունեսցին վ͞ն վարձու,
զկեալն երկարապէս: և այնոքիկ,
որք ո՛չ պատուիցեն. ունեսցին ՚ի
մէջ այլոց պատժոց: և զո՛չ կեալն
երկարապէս: Որ է պատիժ յոյժ
հանդիտաւորեցեալ: զի ո՛չ է բա-
նական իմն, Թէ հրճուիցի այն՝
երկարակեցութ͞բ. որ անպատուի-
ցէ զայնոսիկ, յորոց առընկալեալ
է զնոյն կեանն:

ա. Աստ՝ առաջիկայի ինձ հարցանել:
Թէ զոր ինչ ասացեր վասն հօր և
մօրն, իմանին և վ͞ն այլոց վերա-
կացուաց. որք ՚ի դէմս մեր ունին
կալեալ զտեղի հարց:

բ. Յոյժ բարւոք՝ խորհեցար.
քանզի այս՝ պատուիրան, տարա-
ծի առ ամենայնս գերագոյնս, Թէ

եկե

եկեղեցականս, Թէ մարմնականս ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հինգերորդի Պատուէ րանին ։

Բացայայտեա՛ ինձ այժմ զհինգ ա, երորդ պատուէրանն ։

Այս պատուէրան արգելու վ, նախ և յառաջ՝ զմարդասպանութիւն ։ զի ասէ, Թէ Մի սպանանիցես ։ քանզի սպանանել զայլս կենդանիս այսու պատուէրանաւ ոչ լինի արգելեցեալ ։ Իսկ բան է սորին, զի այլք կենդանիք են ստեղծեցեալք վս մարդոյն ։ վս այսր՝ մինչ մարդն բարձոք կերանու զմահ այնոցիկ կենդանեաց . կարէ սպանանել զնոսա ։ Բայց՝ մարդն ոչ է ստեղծեցեալ վս այլոյ մարդոյ . այլ վս այ ։ Եղի մարդն ոչ է Տր կենաց այլոց մարդկանց,

ուստի՝ ոչ է նմա պատկան սպանա
նել զմարդն :
ա, Բայց տեսանեմք, զի իշխանք,
և քաղաքապետք մեռուցանեն
զաւազակս և զայլս չարագործս :
որք են մարդիկք : և սակայն ոչ
համարին առնել զչար, այլ ըզ
բարիս :
բ, Իշխանք և քաղաքապետք, որք
հրապարակաւ հեղինակութե՟ մե
ռուցանեն զչարագործս . ոչ իբ
րև տեարք կենաց նոցունց, այլ
իբրև պաշտօնեայք ա՟յ . որ՟պ ասէ
Ս՟բն Պօղոս : քանզի Ա՟Ծ կամի,
և հրամայէ, զի պատժեսցին չարա
գործքն : և մինչ արդիւնանան ըզ
մահ, սպանիցին : զի մարդիկք բա
րեգործք լինիցին ապահովք, և
կեայցեն խաղաղութեամբ :
Վա՟ այսորիկ նոյն ինքն Ա՟Ծ, տու
եալ է իշխանաց և քաղաքապե
տաց զսուսեր 'ի ձեռս առ 'ի առնել
զար

զարդարութիւն, Ջատագովելով զբարեգործս և նուաճելով զչարագործս: Ուստի՝ յորժամ՝ հը րապարակաւ հեղինակութեամբ մեռուցանէ զչարարարս, ոչ կոչի մարդասպանութիւն, այլ արդարութեան իշխանին: Եւ մինչ պատուիրանն այլ ասէ, Մի սպանանիցես: իմանի, յատկաւ քոյով հեղինակութբ մի սպանանիցես:

Ինչ տարակոյս իշխն ադիպլի: ա.
մինթէ այս՝ պատուիրան արգելուցու եւ սպանանել ինքն զինքն, թէ ո՛չ: որպէս արգելու սպանանել զայլս:

Թարց տարակուսի ումեք, այս բ.
պատուիրան արգելու եւ սպանանել ինքն զինքն: զի ո՛չոք է տէր կենի իւրոյ յատկի: զի մարդն ո՛չ է արարեցեալ վն իւրեան ինքեան այլ վն այլ: ուստի՝ ո՛չ կարէ ոք իւրով յատկաւ հեղինակութեամբ

բառ

բառնալ յինքենէ զկեանն։ Եւ եթէ սրբք, կամ սրբուհիք ոմանք վասն ոչ կորուսանելոյ զհաւատն, կամ զողջախոհութիւնն, սպանեալք իցեն զինքեանս։ Պարտիս խորհել, թէ ունեալք են նոքա զառանձնական և յայտնի իմն ներշնչութիւն յԱյ. առ՚ի առնել զնոյնն։ ապա թէ ոչ, արտաբասռել զինքեանս ոչ կարէին յայտապխաճոյ մեղանէ ծանրագունեղէ։ քանզի որ սպանանէ զինքն. սպանանէ զոմն մարդ, ուրեմն առնէ զմարդասպանութիւն, որ է մեղ իմն արգելեցեալ մանաւանդապէս նայամիկ հինգերորդում հրամանի օրինաց։

ա. Ա̃էր ասես մանաւանդապէս։

վ. Ա̃նզի ոչ միայն է արգելեցեալ սպանանելն։ այլև արգելեցեալք ևս են, վիրաւորելն, ճաղելն, և այլք այսպիսիք անիրաւութիւնք

ընդէմ կենաց և անձանց մերձաւո
րաց ։ Այլև Քս̃ Տէրն մեր 'ի
սրբում աւետարանին, բացայայ
տելով զայս պատուէրան. արգե
լու համանգամայն զբարկութիւն,
զատելութիւն, զոխակալութիւն, զա
նարգանս և զայլս նմանս սոցին ա
րարս, կամ խօսս. որք սովորեն
լինել պատճառք, և արմատք սպա
նութեան ։ և 'ընդ հակառակն, կա
մի նոյն Տէրն մեր, զի լիցուք հեզք,
և բարերարոյք, նախահոգալով
զխաղաղութիւն, և զհամա
ձայնութիւն ընդ ա
մենեսեան ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Վեցերորդի Պատուէր
անին ։

Զինչ պարունակէ վեցերորդ ա
պատուէրանն ։

Պ. Սախկնապէս պարունակէ զար
գելումն շնութե. որ է մեղանչել
ընդ կնոջ այլոյ: Եւ զի զկնի կե
նաց, առաւել վարկեցեալ ինչ է
պատիւն: Վս որոյ յետ պատուի
րանին ոչ սպանանելոյ, արգելե
ցեալ լինի մեզ շնութին, ընդ որ
կորնչի պատիւն:

Ա. Վեր ասես նախկնապէս:

Պ. Զի տասն պատուիրանքն գոլով
օրէն արդարութե, նախկնապէս
արգելուն զմեղս զայնոսիկ, որովք
յայտնագունապէս արտագործի
անարդարութին: Բայց սակայն
արգելանին և երկրորդապէս,
այլք ամենայնք ցեղքն մեղաց մսե
ղինաց. որպիսիք են, սրբաղնա
ղանցութին. որ է մեղանչել ընդ
անձին ումեք սրբաղնագրեցելում
ոյ: ազգապղծութին, որ է մե
ղանչել, ը ազգականի ումեք: կու
սապղծութին, որ է մեղանչել
ընդ

ընդ կուսի ումեք։ Պոռնկութիւն,
որ է մեղանչել ընդ կնոջ ումեք եղ
ծեցելոյ․ և աղատի, որպիսիք են
այրիք, և բոզք։ և այլք այսպիսիք
ցեղք մեղաց զազրագունից, որք
ևոչ պարտին անուանիլ 'ի մէջ
քրիստոնէից։

Թէպէտ հաւատամ զքեզ, զոր ա-
սացեր գոլ Ճշմարիտ։ սակայն՝
բաղձամ իմանալ․ ուր գուցէ հիմ
նեցեալ․ թէ պոռնկութիւն իցէ
մեղ․ զի ոչ թուի, թէ առնիցէ
վնաս ինչ․ կամ անիրաւութիւն
ընդդէմ ումեք, որ շարագործիցէ
զլուկ պոռնկութի։

Գոյ հիմնեցեալ 'նամենայնս օ- Վ.
րէնս։ 'Նօրինում բնութե, 'նօ
րինում գրեցելում, և 'նօրինում
շնորհաց։ զի 'նօրինում բնութե
գտանի, թէ Պատրիարքն Յու-
դա կամեցաւ մեռուցանել զայրի
ոմն կին, կոչեցեալ Թամար, որ

էր-

էր հարսն իւր. որև գողով յայնժամ
այրի, եղև գտեցեալ յղի։ Ուստի
երևի, թէ 'ի ժամանակին այն
միկ, յառաջ քանթէ տրեալ էր
օրէնն մօւսէսի, ներխայթիւ բնու
թե ճանաչէին մարդիկք զպտուն
կութին գոլ մեղ։ Յետ որոյ օրէնն
Մօւսէսի 'ի բազում տեղիս առ
գելու զպտունկութին։ Եւ 'ի
նամակս Առբոյն Պօղոսի բազմիցս
ընթեռնումք, թէ պոռնիկք ոչ
մտցեն 'ի փառս դրախտին։ Եւ ո՛չ
ևս է ճշմարիտ, թէ պոռնկութին
ոչ առնիցէ զմիաս և զանիրաւու
թին լինչ ումէք։ քանզի առնէ ըզ
միաս իւրեան կնոջ. որ է՛ն այսո
րիկ մնայ վատահամբաւ։ առնէ
զմիաս զանձակաց. որք ծնանին ան
օրինաւորք, առնէ զանիրաւուն
ընդէմ Քի, զի գողով, մէք ամենե
քեան անդամք Քի։ ուստի եթէ
ոք շարագործէ զպոռնկութիւն.

տունէ, զի անդամն Քն լինիցի, անդամ բոզի։ Եւ յետ այսց տունէ զանիրաւութին ընդդէմ Հոգւոյն սրբոյ. քանզի մարմինք մեր են տաճարք Հոգւոյն սրբոյ. ուստի եթէ ոք պղծիցէ զմարմին իւր պոռնկութբ, անյարգէ զտաճար Հոգւոյն Սրբոյ։

Չորրորդ պատուիրանս այս՝ ա-բաց 'ի մեղացն. զորս ասացեր, որ գելու արգելոք զայլս մեղս։

Արգելու ես զայլս ամենայնս վ-տաս անպարկեշտս. որք են, երբ Ճանապարհք առ շնութին, կամ առ պոռնկութին. այսինքն, հայեցմունքն վաւաշոտք, և համբոյրք լրփականք, և այլք սոյին նմանք։ զի այսպէս ուսոյց մեզ Տրն մեր 'ըն իւրում աւետարանոջ. ուր բացայայտելով զայս վեցերորդ պատուիրան. ասէ, եթէ ոք հայեցի 'ի կին, առ 'ի ցանկանալ. ան

դէն

դէն շարագործեաց զշնուԹն 'ըն Հոգւոյ իւրում: Ամ այսօրէն, է հարկաւոր այնմիկ, որ կամի փախչիլ 'ի պարտաւորուԹենէ այսպիսեաց մեղաց. ունել զհոգ մեծ վն իւրոց զգայուԹեց ։ և մանաւանդ աչացն, որք են իբր դրունք, 'ընդ որս մտանէ մահն հոգւոյն ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եօթներորդի Պատուիրանին ։

ա. Զինչ պարունակէ եօթներորդ պատուիրանն ։

բ, Պարունակէ զարգելումն գողութեան, այսինքն. զառնուլն ինչս այլոց, ընդ կամաց տեառցն ։ Եւ բարեաւ իմիք կարգաւ արգելանի արդ՝ գողանալն. յետորոյ եղեն արգելեցեալք մարդասպանու

նութ̃ն, և շնութ̃ն. զի 'ի մէջ
բարեաց այսորիկ աշխարհի, զկնի
կենաց վարկանի պատիւն, և յետ
պատուոյն վարկանին ինչքն։

Քանեօք եղանակօք ընդդէմ ա,
եօթներորդի այսմիկ պատուիրա֊
նի արտագործի։

Երկօքումբք եղանակօք սկըզբ֊
նականօք, առ որս վերածին այլքն
համայնք։ Առաջին եղանակ ըս֊
կզբնական, է բառնալ զինչս այ֊
լոց գաղտաբար։ և այս՝ յատկա֊
պէս կոչի գողութ̃ի։ Երկրորդ
եղանակ սկզբնական, է բառնալ
զինչս այլոց յայտնապէս։ որպ̃ յա֊
փշտակեն աւազակքն ճանապար֊
հաց։ և այս՝ կոչի յափշտակութ̃ի։
Եւ թէպէտ պատուիրանն խօսի
ցի զառաջնոյն. ասելով, Մի գո֊
ղանայցես։ Սակայն իմանի ևս
զերկրորդէն, զի որ արգելու ըզ֊
չարն փոքրագոյն. արգելու ևս

Թարց

Թարց երկրայութեան իմիք, և ըղ-
ձարն մեծագոյն ։

ա. Որք լցեն մեղք այնոքիկ, որք
վերաբերին, առ գողութին, և
առ յափշտակութիւնն, և են որ
գեղեցեալք յայսմանէ պատուէ-
րանէ ։

բ. Են այսոքիկ, նախ համայնք
զրկանք, և խաբէութիւնք, որք լի-
նին, 'ի ծախելն և 'ի գնելն, և
*նայլս նոյնին նմանս գաշնակցու-
թիւն ։ Եւ այս՝ վերաբերի առ գո-
ղութին, զի որ առնէ զայնպի-
սիս զրկանս, գաղտապէս առնու
'ի մերձաւորէն աւելի քան, զոր
պարտի ինքեան մերձաւորն իւր ։
Երկրորդ՝ համայնք տոկոսք, որք
լինին, փոխատրելով զփողս այնու-
պայմանաւ. զի աւելորդաւ այոքա-
նեաւ հատուցանիցեն ։ Եւ այս՝
վերաբերի առ յափշտակութին ։
զի որ առնէ զտոկոս, յայտնապէս
պա

պատահանիցէ առաւել քան զայն, զոր տուեալ է։ Երրորդ՝ բնաւք վնասքն, որք լինին տրեցեալք մեր ծառորին։ Թէեւ որ առնէ զվնասն, զոչինչ 'ի նմանէ շահեցի։ ոչ մինչ կեղեցէ ո՛ք զտուգանս այլոց։ Եւ այս վերածի երբեմն առ գողութին, եւ երբեմն առ յափշտակութին։ ըստ գաղտաբար, եւ ըստ յայտնապէս առնելոյն զնոյնն։ Չորրորդ որ ոչ հատուցանէ զայն. վս որոյ է պարաւանդեցեալ 'ի հատուցանել։ այնպիսեն մեղանչէ ընդդէմ նոյնում պատուիրանիս, ոպթէ էցէ գողացեալ զնոյնն։ քանզի յարակայնու առնինքն զինչս այլոց. հակառակ կամաց տեարցն։

Հինգերորդ՝ մեղանչէ ընդդէմ նոյնում պատուիրանիս, եւ առնէ զգողութի, որ գտանէ զիր ինչ, զոր այլոք էցէ կորուսեալ. եւ յարտ պահէ զնոյնն առ ինքն։ Ասեմ, Թէ

թէ այլոք իցէ կորուսեալ։ վս զի
ոչ է մեզ կալնուլ զիր ինչ առինքն,
զոր ոչոք իցէ կորուսեալ. որպէս
երբեմն գտանին ՚ըն ծովեզերս ա
կունք։ Վեցերորդ՝ յարաբերի
առ գողութին, կամառ յափշտա
կուին յատկացուցանելն ինքեան
զիրս հասարակս։ զի որք իւրացու
ցանեն զիրս հասարակաց, զըր
կեն զընկերս ՚ի վայելմանէ իրացն
այնոցիկ, որք առ նոսա պատշա
ճին։

ա Ըղձամ գիտել. եթէ գողու
թիւնն իցէ մեծ մեղ։

պ. Մեղք մահացուք ամենեքեան
կարեն կոչիլ մեծք, որովհետեւ
զրկեն զմարդն ՚ի կենաց յաւիտե
նականաց։ Իսկ գողութին ունի
զայս ինքեան յատուկ, զի ներա
ծէ զգողն ՚ի մեծագունեղս չարս։
ոպ տեսանեմք, զՅուդաս, որ վս
չարսովորութեն, զոր ունէր ՚ի
գողա

գողանալ. Իւրացուցանէր զայնս,
որք նմա լինէին տրեցեալք առ՚ի
հասարակ կիրառութ՟ի Տ՟ն, և
սրբոց Առաքելոց առածեցաւ ՚ըն
վերջնում, ՚ի մատնել զսրբագու
նեղ վարդապետն իւր: Այլ և հա
նապազ տեսանեմք, զի յափշ
տակողքն եղերեն զինքեանս առ
՚ի սպանանել զմարդիկս, զորս ոչ
են երբէք տեսեալք և ընդ որս ոչ
զատելութ՟ի և ոչ զթշնամութ՟ի
ինչ ունէին, այլ միայն վ՟ս ըղձի գօ
ղանալոյ զինչս նոցին սակաւս,
զորս տանէին ընդ ինքեանս: Իսկ
Ա՟ծ թոյլ տայ նոցա: զի որք խլեն
զինչս այլոց, սակաւ ինչ հրճուէիլ
կարիցեն նոքօք: որպէս Յուդաս
ինքն զինքն կախեաց, և խեղ
դեցաւ: Իսկ աւազակքն
ըստ մեծի մասին ան
կանէին ՚ի ձեռն ար
դարութեան:

ՊԱՐ

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ութերորդի Պատուի րանին։

ա. Զինչ պարունակէ Ութերորդ Պատուիրանն։

վ. Յարդ` ասացաւ վն անիրաւու թեց. որք լինին գործովք ընդդէմ մերձաւորին։ այժմ հետևէին ա նիրաւութիւնքն, որք լինին խօ սիւք։ Ա՞ որոյ ութերորդ պա տուիրանն արգելու զսուտ վկայու թին։ որ է մանաւանդագունեղ անիրաւութիւն 'ի մէջ այնոցիկ, որք լինին խօսիւք։

ա. Կամիմ գիտել, թէ մինչ ոք ասի ցէ զսուտ իմն, թայց` ոչ ումեք մնասելոյ։ առնիցէ արդեօք ըէմ այսմիկ պատուիրանի։

վ. Երկուք եղանակօք սովորէ լինել ստասացութին։ Նախ` կամելով առնել զմնաս իմն մերձաւորին և քում։

րում: որպէս յորժամ առաջին դա
տաւորին վկայէ ոք զայլմէ, թէ
լցէ գողացեալ. կամ սպանեալ:
գիտելով ո՛չ գոլ ճշմարիտ, զոր
ասէն: և այս՝ կոչի զո՛ւր, վնասա
կար, և մահաբեր: Երկրորդ՝ օգ
նելով մերձաւորին իւրում, ո՛չ
մինչ ոք ասէ զսուտ, վասն փրկելոյ
զայլ ոք 'ի վտանգէ ումեքէ: և այս
կոչի սուտ պաշտօնաւոր: Երրորդ
ոչ վնասելով, և ո՛չ օգնելով. և այս
կոչի սո՛ւտ դատարկ: Առաջինն այ
սոցիկ եղանակաց է՛ յատկապէս՝
արգելեցեալ այսու պատուիրա
նաւ, զի նա՛ է վկայութի ո՛չ միայն
սուտ, այլև անիրաւ: և ծանրա
գունեղ մեղ: Իսկ այլ.ք երկոքեան
եղանակքն թէպէտ՝ ո՛չ պարունա
կեցեն զանիրաւութի, և ոչ իցեն
մեղ.ք այնքան ծանունք, որքան ա
ռաջինն: սակայն են ճշմարտապէս
մեղ.ք, գոնեա՛ ներելիք: քանզի ոչ

երբէք

երբէք կարէ առնել սուտ ինչ, վ̃
ոյր և իցէ երբ, աշխարհիս։

ա, Պարունակիցէ արդեօք այս՝ հրաման զայլ ինչ. բաց յարգելմանէ ստոյն։

վ. Պարունակէ զարգելմունս և րից այլոց ցեղից մեղաց։ որք գործին լեզուաւ. և ըստ իմիք եղանակի յարաբերին առ սուտ վկայութին։ որք են այսոքիկ։ քամահանք, բանբասանք, և անէծք։

ա. Զինչ իցէ քամահանն։

Քամահութիւն է խօս իմն անիրաւական. որ առէ վասն անպատուելոյ զմերձաւորն։ որպէս մինչ ասի զումեքէ, թէ իցէ տգէտ, սակաւախել, գուեհիկ, վատահամբաւ. և այլք սոցին նմանք։ Եւ թէ այսոքիկ իցեն մեծք մեղք, մինչ այնու սրտիւ ասին, զի առնիցեն զանիրաւութին։ ցուցանէ զնոյնս կեցուցիչն մեր ՚ըն սրբոյ աւետարանում,

նում, ուր ասէ, եթէ ոք ասիցէ մերձաւորին իւրում անխել. եղիցի արժանի հրոյն դժոխոյ, և ասացի, թէ մինչ այնու սրտիւ ասին, զի առնիցեն զանիրաւութի. քանզի յերբ ասի՝ ընդ կատակ, կամ վա̃ խրատու, և յանդիմանելոյ. որպէս երբեմն առնեն հարք ընդ որդիս, կամ վարդապետք ը̃ դեռավարժս թարց խոկման արհամարհանաց: և յայնժամ ոչ կոչի քամահումն, և ոչ է մեղ. եթէ ոչ թերևս ներելի:

Զինչ իցէ բանբասանն: Ա.

Բանբասանն է՛ բառնալ զբարի համբաւն մերձաւորին ասելով ըզչար ինչ զնմանէ: և այս լինի, կամ զչար ինչ ստապէս ասելով զմերձաւորէն, կամ վիպելով զճշմարիտ չարն և զծածուկն. առ՚ի կորուսանել զբարի համբաւն մերձաւորին. զոր ունէր առ նոսա, Վ.

որմ

որք ո՛չ գիտէին զմեղս նորին ։ Այս բանբասան, է չար իմն յաճախագոյն 'ի մէջ մարդկան, և մեծագոյն, և վտանգաւոր. քանզի համբաւն է՛ առաւել ներբերող քան զինչս ։ և յոմանց է վարկեցեալ առաւել քան զկեանս ։ Ա՜ որոյ է մեծ չար իմն կորուսանել զնոյնն ։ Այլև այլոց չարեաց դիւրին է գտանել զբժշկութիւն, բայց զհամբաւն կորուսեցեալ ծայրագունե ղին դժուարութ՟ հազիւ կարեմք ստանալ ։ բայց սակայն այն, որ իւրովք բանբասանօք բարձեալ է զնոյնն 'ի նմանէ, պարտաւանդեցեալ է՛ առ'ի վերակազդուրել զնոյնն ։ ուստի՛ օգտագունեղ իրրաւ է, միշտ ասել զբարի զամենեցունց. երբ կարէ ասել ճշմարտութ՟ ։ և երբ ոչ կարէ ասել. յայնժամ կալ լռութ՟ ։

ա. Զ ինչ իցէ անէծն ։

Անէծնէ, մինչ ոք վատաբանէ զ-
զմերձաւորէն իւրմէ, ասելով. անի
ծեցեալ լինիցի: կամ թէ, յղէ
առնա զզանազանս ցեղս չարաբա
նութեց. ասելով, դիպեսցին քեզ
այսպիսիք, կամ այնպիսիք չարիք:
և այս՝ անիծանելու է մեղ իմն ծան
րագունեղ. յերբ լինի ասելուն,
և բաղձանով. զի չարիքն այնորիկ
՚ի հարկէ դիպիցին մերձաւորին:
Իսկ երբ եղանի թարց ասելու
թե, և առանց վատի բաղձանի,
ընդ կատակ. կամ ընդ թեթևու
թի, կամ ընդ անկարծ բարկու
թի իմն, առանց ումեք ուշադրու
թե առայն՝ որ ասի, է նուաղ իմն
չար: Բայց վասն այնորիկ է մեծա
չար, զի ՚ի բերանոյ քրիստոնեի ու
րուք, որ է ուղղեգրութե ուղղի
ոյ. ոչ պարտի ելանել, եթէ
ոչ բարերարութե. և օր
հնութե:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Իններորդի Պատուի-
րանին ։

Աշ. Զինչ պարունակիցէ իններորդ
պատուիրանն ։

Վ. Պարունակէ զարգելուածս ցան
կութեան ունելոյ առ կինն մեր
ձաւորին ։ զի թէպէտ 'ըն վեցերոր
դումն պատուիրանին արգելեցել
եղև շնութիւն, սակայն կամեցաւ
Ած առանձնապէս արգելուլ ըզ
ցանկութի շնութեան, առ'ի ծա
նուցանել մեզ. թէ այսպիսի իցեն
մեղք տարբերք 'ի միմեանց ։

Աշ. Թուի թէ, այս պատուիրան
ոչ արգելուցու զ ցանկութիւն
շնութե. զոր ունել կարէ կինն ըզ
առ այրն այլոյ կնոջ. բայց միայն
զ ցանկութիւն շնութեան, զոր
այր ըզ ունել կարէ առ կինն այ
լոյ առն ։ քանզի ասէ Մի ցան
կա

կանայցես կընոջ այլոց։
Ո՛չ է այդպէս, այլ արգելանի վա-
ցանկութին շնութեն, թէ առն,
թէ կնոջ։ Եւ թէպէտ ասէ, Մի
ցանկանայցես կնոջ այլոց. սա-
կայն՝ որ ինչ ասէ զառնէ, իմանի
եւ զոլ ասացեալ ըզկնոջէն։ զի
՚ն առն իբր ՚ըն պատմականագու-
նոջ. պարունակի եւ կինն։ մա-
նաւանդ՝ ամ որք գիտէ, վատա-
համբաւագոյն գոլ. գոնեա՛ ՚ի մէջ
աշխարհի շնութի կնոջն, ՚ի շը-
նութէ առն. ոչ եւ պարկեշտու-
թե և ամօթխածութե առաւել
գովելի ՚ըն կնոջ. քան ՚ն առն։
Ուրեմն եթէ իցէ արգելեցեալ
առն ցանկալն կնոջ այլոց. առանց
երկբայութե իմիք արգելեցեալ
է եւ կնոջ ցանկալ այլոց արանց։
՚Ի վերոյ ասացեր, թէ ուր ար-
գելանի շնութին, արգելանին
եւ այլք ամենայնք ցեղք մեղաց
մա

մնեղինաց. ըղձամ ուրեմն գիտել
եթէ պարտիցի արդեօք նոյնն իմա
նիլ եւ զ ցանկութենէ:

վ. Ո՛չ գոյ երկբայութիւն ինչ առ
այդ: զի մինչ արգելանի ցանկու
թիւնն շնութեան, իմանին եւ գոլ
արգելեցեալք ցանկութիւնն պոռն
կութեան, եւ համայնից այլոց ան
պարկեշտութեանց: զի նոյն բան է,
բնաւէից այսոցիկ մեղաց:

ա. Ըղձամ գիտել. թէ ո՞ր ցան
կութիւն առ կանայս այլոց իցէ մեղ.
թէ եւ՛ս հաճանիցի որ կամաւ իւ
րով այնպիսւոյ ցանկութեան:

վ. Սուրբ Գրիգոր Փափն ուսու
ցեալ է մեզ. թէ 'ըն չարցանկու
թեան իցեն երեք աստիճանք:
Առաջինն, կոչի բանսարկութիւն
Երկրորդն հեշտութիւն. եւ Երրորդն
հաճանութիւն: Բանսարկութիւն
է, յորժամ դեւն արկանէ 'ի միտս
ուրուք զմտածութիւն իմն անպար

կեշտ

կեշտ, որում վաղվաղակի ընկե
րակցի սկիզբն իմն չարցանկու
թե: Եթէ ոք այսմիկ բանսարկու
թե առժամայն ընդդիմանայցէ,
մինչզի ոչ թողուցու զնա առ հեշ
տութիւնն, ոչ իւիք մեղանչէ
մարդն: այլ յաճէտ արդիւնանայ
առաջի այ: Իսկ եթէ բանսարկու
թին այն՝ անցանիցէ առ զգայա
կան հեշտութիւն, բայց հաճա
նութիւն բանին, և կամին ոչ իցէ
անդ: յայնժամ մարդն ոչ է թարց
մեղի իճիք ներելոյ: Իսկ եթէ
բանսարկութեան այնմիկ, և հեշ
տութեանն առակցիցի հաճա
նութիւն բանին, և կամին, մինչ
զի ներխուժայցէ մադն զայնմա
նէ, զոր մտածէ և ցանկայ: և
կամաճորապէս ՚ի նմին ցանկու
թեան, և մտածութեան զկայա
նու. մեղանչէ մահացապէս: Եւ
այս է այն, որ յատկապէս արգե

լցեալ այսու պատուէրանաւ ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Տասներորդի Պատուէ րանին ։

Հ, Զինչ պարունակէ Տասներորդ պատուէրանն ։

Պ. Պարունակէ զարգելումն ցանկութեան ընչից այլոց ։ Թէ կայունաց, որպիսիք են տունք, և անդաստանք ։ Թէ շարժելեաց, որպիսիք են փողք, անասունք, պըտուղք, և այլք սոցին նմանք ։ և այսպէս համալրի կատարեալ արդարութիւն, ոչ առնելով զանիրաւութիւն ինչ մերում մերձաւորի, ոչ գործովք, ոչ խօսիւք, և ոչ մըտածութեամբք և ցանկութեամբք ։

Հ, Զարմանամ, թէ ԱԾ մինչ արգելեաց զմարդասպանութիւն, ըզշնութիւն, և զգողութիւն ։ ընդէր

ոչ

ոչ արգելեաց եւս զ ցանկութիւն
մարդասպանութեն ։ ոչ արգե
լեաց զ ցանկութի շնութե և դո
ղութեան ։

Այսորիկ է բան, զի մարդ ոչ վ.
ցանկայ սկզբնապէս եթէ ոչ այն
մին, որ առբերէ ինքեան զբարի
ինչ գտնելոյ երևելի ։ ուստի ցան
կայ շնութե, զի առբերէ զհեշտութի,
ցանկայ գողութե. զի առբերէ
զօգտութի ։ Իսկ մարդասպանու
թեն ոչ լինի ցանկացեալ ըստ ին
քեան ։ այլ միայն վս ժամանելոյ
առ շնութին. կամ առ գողութին,
կամ առ այլս ինչս ինքեան պէ
տոյս ։ Վս այսորիկ թէպէտ ցան
կութին մարդասպանութե, իցէ
մեղ ծանրագունեղ. սակայն Այ
ոչ հոգայ արգելուլ զնա մասնաւո
րապէս ։ քանզի դիւրապէս իմա
նիւր գոլ արգելեցեալ. մինչ նոյն
ինքն մարդասպանութին էր ար
գե

գելեցեալ: Դարձեալ, զի փակե
լով զդուռն անկարգի ցանկութե̃,
հեշտութե̃ն, և օգտութե̃ն: փա
կեցեալ լինիւր ևս դուռն ցանկու
թե̃ մարդասպանութե̃ն: որ ըստ
մեծագունի մասին, ո՛չ լինի ցան
կացեալ. եթէ ոչ վն̃ ժամանելոյ
առ օգտութի̃ իմ̃ն, և հեշտութի̃:

ա, Կամիմ գիտել. թէ ընդէր 'նո
րենս մարդկայինս, ո՛չ տեսանի եր
բե̃ք արգելեցեալ գոլ ցանկութե̃ն:
ո̃չ տեսանի արգելեցեալ 'նայս
միկ ա̃յ օրինում:

բ, Բանն այսորիկ է առձեռն. զի
մարդիկք, թէև իցեն Վեհա
պետք, կամ Կայսերք. ո՛չ տեսա
նեն զսիրտս, այլ միայն զիրս ար
տաքինս: ուստի մինչ ոչ կարեն
դատել զմտածութիս, և զ ցան
կութիս, ո՛չ կարեն ևս պատժել
զոք վն̃ նց̃: Սակս այսր՝ ո՛չ է փոյթ
նց̃ արգելուլ զնոյնս: Իսկ Ա̃ծ,

որ

որ քննէ զխորս ընտանեաց մարդկանց, կարէ պատժել զչարմտածմունս, և զչարցանկունս. վ̃որոյ և արգելու զնոս 'ըն խուրում սրբոյ օրինօք ։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Պատուէրանաց Եկեղեցւոյն ։

Գլուխ Եօթներորդ ։

ԲԱՑ'Ի ՊԱՏՈՒԻ րանացն ԱՅ, Ցանկամ գիտել թէ իցեն արդեօք այլք պահպանելիք մեզ ։

Են ևս պատուէրանքն սրբոյ եկեղեցւոյ, որք են այսոքիկ ։

Նախ, Գտանիլ պատրաստ առ

Պատարագին ՚նաւուրս Տօնից:

2 Երկրորդ, Պահել ծոմովպահս
աղուհացին, և զպահս չորից եղա
նակաց տարւոյն, և զպահս հրեկ
մանց հրամայեցեալս: Այլև ՚ի
բաց կալ ՚ի մսնեղէնաց ՚նաւուրս ուր
բաթու և շաբաթու:

3 Երրորդ՝ Խոստովանիլ զմեղս
գոնեա յայժ սակաւ միանգամ ՚ըն
տարւոջն:

4 Չորրորդ՝ Հաղորդիլ թէ և
յայժ սակաւ գոնեայ ՚ըն Զատկի
յարութեն Տեառն:

5 Հինգերորդ՝ Հատուցանել ըզ
տասանորդս ստացուածոց Եկե
ղեցւոյ:

6 Վեցերորդ՝ Ո՛չ հռչակել ըզ
հարսանիս ՚ըն ժամանակս արգե
լեցեալս: այսինքն, յառաջնոյ կի
րակէոյն Գալստեան Տն, մինչև
՚ի յայտնութիւն Տն. և յառաջ
նոյ յօրէ քառասներորդէին, մին

չև

չև յութերորդօրն Զատկին։

Արդ՝ զայսցանէ պատուէրանաց, ոչ ճարկհիմ ասել քեզ աստ՝ զայլինչ. քանզի յաղագս Պատարագին, յաղագս խոստովանութե, և հաղորդութե, այլև յաղագս Ծոմից խօսեսցուք անդ՝ մինչ պարզաբանիցուք զոճս սրբազ նուէրս։

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻւն Խրատուց Աւետարանականաց։

Գլուխ Ութերորդ։

ԲԱՂՁԱՄԻՏԵԼ ա, Թէ բաց ՚ի պատուիրանաց Տն. իցեն արդեօք ՚ի նմանէ մեզ տուեալք այլք ոմանք խրատք առ՚ի կեալ ևս կատարելագոյս։ Գոն ևս բազումք սրբազգունեղք ՚ի

և օգտագունեղք խրատք, առ՚ի
՚յարապահել զպատուէրանս յաւ-
ետ կատարելութ̃. որոց սկզբնա-
կանքն են երեք, կամաւոր աղքա-
տութի̃, ողջախոհութի̃. և հնա-
զանդութիւն ։

ա. ՚Ն որում կայանայ խրատն աղ-
քատութեան ։

վ. Կայանայ ՚նոյ ունելն զիր ինչ
յատուկ ։ տալով զա̃մ, զոր յառաջ
ունեցեալ էր, աղքատաց ։ կամ դը-
նելով ՚ի տեղւոջ հասարակաց ։ որ
և ևս է տալ աղքատաց ։ զայս ՝խը-
րատս ուսուցանէ Քս̃. ոչ միայն
խօսիւք ։ այլև օրինակաւ ։ Եզկնի
Քի̃ առաքեալքն սբ̃ք հետևեցան
նմա ։ այլև համայնք քրիստոնէյք,
որք բնակէին ՚Ներուսաղէմ ՚ի ժա-
մանակս նախկնականի եկեղեցւոյն,
բոլորում առնէն ևևս զուխտ, յա-
րապահել զսուրբ խրատս զայս կա-
մաւորի աղքատութեան Կրօ-
նաւ

նաճորքն ամենեքեան ։

'Յորում կայանայ խրատն ող ա,
ջախոհութեան ։

'Ըն կամիլն յարակայապէս գոլ
ողջախոհ. ոչ միայն ժուժկալե վ.
լով յամենից ցեղից մեղաց մսեղե
նաց ։ այլև յամուսնութէ. և զայս
խրատ ևս ուսոյց Տ̃րն մեր, խօ
սիւք, և օրինակաւ ։ որում հետև
եցան, Ածածինն, Ս̃բն Յոհան
նէս մկրտիչ. և առաքեալք ամենե
քեան, զկնի կոչելոյն իւրեանց 'ի
Քէ 'յառաքելութի ։ և յետ նո
ցին կրօնաւորք համայնք, որք առ
նեն մա̃ այոր՝ զմասնական ուխտ ։
Ը̃որում ևս բնաւք եկեղեցականք,
որք ունին զկարգս սրբազանս ։

'Յորում կայանայ խրատն հնա ա.
զանդութեան ։

Կայանայ 'ըն հրաժարիլն 'ի յատ վ,
կէ իւրմէ դատողութէ, և 'ի յատ
կէ իւրմէ կամէ ։ որ 'նաճետարա

նում

նում սրբոյ կոչէ ուրանալ զինքն իւր։ և հաստատել զինքն կամաց գերագունին ըստ ամի, որ ոչ էցէ ընդդէմ այ։ Եւ զայս խրատ ուսոյց Կեցուցիչն աշխարհի, ոչ միայն խօսիւք. այլ օրինակաւ ևս, զնա զանդելով ըստ ամի Հօրն իւրում յաւիտենականի։ այլև հաստատե լով մինչ մանուկն էր մօրն իւրում և սրբոյն Յովսէփու, որ էր Հայր նորին վարկեցեալ. զի էր փեսայ խօսեցեալ ևեթ Ածածնին. քան զի ըստ ճշմարտութեան ոչ էր Հայր Յի, որ եղև ծնեցեալ 'ի մօրէ միշտ կուսէ։ Եւ այս է երրորդ խը րատն. որում պարաճանդեցելք են ուխտիւ Կրօնաւորք ամենե քեան։

ա. Ընդէր են երեք խրատք սկզբ նականք, և ոչ աւելիք։

բ. Զի խրատքն սկզբնականք ծառայ են առ 'ի բառնալ զարգելմունս

կա

կատարելուն, որ կայանայ 'ի սէ
րելութե՛: Իսկ որդեմունքն, են
երեք. այ͞ն, ընչասիրութին, որ բառ
նի աղքատութե՛: Հեշտասիրութեն
մարմնական, որ բառնի ողջախոհու
թե՛: և պատուասիրութին, իշ
խանասիրութին իսկ, որք բառ
նին հնազանդութե՛: Այլև զի
միտն ոչ ունի, եթէ ոչ զերիս ցեղ
բարեաց. այ͞ն, զհոգի, զմարմին.
և զերս արտաքինս: Ուստի մինչ
ընծայիցէ մ͞յ զբարիս արտաքինս
ընդ աղքատութե՛: զմարմինն, ը͞ն
ողջախոհութե՛. և զհոգին, ընդ
հնազանդութե՛. առնէ մ͞յ զսրբազ
նագործութի կա͞տ յամենեցն ըն
չեցելոց, և այսպէս տրամադրէ
զինքն առ կատարելուն սիրելուն
լաւագունիւ եղանակաւ,
որ իցէ կարելի
'Նայսմիկ կեան
ցաղոջ:

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Սրբազնութեանց Սրբոյ Եկեղեցւոյ։

Գլուխ Իններորդ։

ա. ՈՒՍԱՅՇՆՈՐՀԻՒՆ Տն զերիս սկզբնականս մասունս քրիստոնէականի վարդապետութե, վերամնայ ուրեմն, զե բացայայտեցես ինձ այժմ զչորրորդն. զոր եթէ բարւոք յիշեցեմ, պարունակէր զեօթն սրբազնութիւնս եկեղեցւոյ։

բ. Այս մասն վարդապետութե է օգտաագունեղ ինչ. վն որոյ պատ

կան իմն է, զի ուսանիցիս և զնոյնս մեծաւ զգուշութ՟բ: Պարտիս ուրեմն գիտել. թէ գտանի՚ի մէջ եկեղեցւոյ սբ՟յ մեծամեծ իմն գանձ, որք են եօթն սրբազնութիւնքն, միջնորդիւք որովք աստուածայնովք մեք զշնորհն նոյ. զորս յարապահեմք, և աճեցուցանեմք. և յորժամ մեռօք յանցանօք կորուսանեմք զնա. դարձեալ վերստանամք զնոյնն սրբազնութեա՟ք: Կամիմ ուրեմն նախ բացայայտել քեզ. թէ զինչ իցէ սրբազնութիւն. քանիք իցեն նոյնքն. և յորմէ իցեն ներկացուցեալք. և զայլս ինչս սակաւս: Եւ ապա և կեսցուք՚ի պարզաբանութե այնոցիկ իւրաքանչիւրոց յատկապէս:

Ակնեա ուրեմն բացայայտել ա-ինձ. թէ զինչ իցէ սրբազնութիւն, քանզի յոյժ բաղձամ իմանալ ըզ նոյնս:

Սրբազնութիւն է սրբազան իմն մ-

խորհուրդ, որով Ած շարաբերէ
մեզ զիւրն շնորհ, և համայնգա
ման յարտացուցէ մեզ արտաքսա
պէս զարարն աներևոյթ, զոր ներ
գործէ շնորհն Նորին 'ի հոգւոջ
մերում։ քանզի եթէ մեք լեալք
էաք ոգիք առանց մարմնոյ. ոչ էին
հրեշտակք, Ած տայր մեզ զշնորհն
իւր ոգեպէս։ Բայց վասն զի մեք եմք
բաղադրեցեալք 'ի հոգւոյ և 'ի
մարմնոյ. վս որոյ Տրն մեր, զիջա
նելով առ մերն բնութիւն, տայ մեզ
զշնորհն իւր միջնորդիւք ոմանց
հաճաստեաց առածութեանց մարմ
նականաց։ որք ոչ ասացի, հաճա
տեւք ոմամբք արտաքնօք յ'րացու
ցուեք բացայայտեն մեզ զներքին
արարն շնորհաց, ոչ օրինակի ա
զադաւ. Սբ մկրտութիւն, որ է
մի յեօթն սրբազնութեանց եկեղե
ցւոյն, եղանի լուծանալով զմար
մինն ջրով. և ներկոշելով համան

քամայն զամենասբ̃ Երրորդու-թ̃ին: միջնորդեւ այնորիկ արարողուէ լուծանալոյն, Աճ պարգեւէ զշնորհն իւր. զորս արկանէ 'ի հոգի այնորիկ, որ մկրտի. որպէս մեզ իմացուցանէ, թէ ոչ ջուրքն այն լուծանայ զմարմինն. այսպէս շը-նորհն լուծանայ զհոգին, եւ մաքրէ զնոյնն յամենայն մեղաց:

Ուրեմն, եթէ ես բարւոք իցեմ ․ սա հասկացեալ. առ 'ի առնել, զի եր-կինչ լինիցի սրբազնուէ, պիտոյք են երեք նպաստաւորութ̃իք: առաջինն է, զի իցէ արարողութ̃ն իմն. կամ թէ ոչ կամիմք առնել, առածութ̃ն իմն արտաքին: երկրորդն՝ զի նոյնով տայցէ Աճ զիւրն շնորհ. եւ երրորդ՝ զի արարողութեն այն ունիցի զնմանութ̃ն իմն ընդ արարին այնմիկ շնորհաց: ոպ̃զի յարացուցիցէ, եւ նշանակիցէ զնոյնն արտաքսապէս:

Այ

Պ. Այո՛, բարեգունեղապէս հասկա
ցեալ ես. Այժմ պարտիս ես ա
ուաճել գիտել. զայսոսիկ սրբազ
նութիս գոլ բոլորովիմբ եօթն,
որք և կոչին, Մկրտութիւն: Կնքա
դրութիւն, կամ Օծումն: Եւքա
րիստիա: Ապաշխարութիւն:
Վերջին օծումն: Կարգ: և Ամուս
նութիւն: Իսկ բան, յաղագս որոյ
եօթն իցեն. է այս, զի Ած հաճե
ցաւ յառաջանալ 'ի տալն մեզ ըզ
հոգեկան կեանն ոչ՝ սովորէ յառա
ջանալ 'ի տալն մեզ զկեանն մարմ
նական: Արդ՝ առ կեանն մարմնա
կան. Նախ՝ պիտոյ է ծնիլ. Երկ
րորդ՝ պիտոյ է աճիլ: Երրորդ՝ պի
տոյ է սնիլ: Չորրորդ՝ յորժամ
մարդն խօթանայցէ, պիտոյ է բու
ժիլ: Հինգերորդ՝ յորժամ պար
տի սպառերազմիլ. պիտոյ է զինաւո
րիլ: Վեցերորդ՝ պիտոյ է, զի իցէ
ուղղիչ ոք և կառավարիչ մարդ
կանց

կանց արդէն ծնիցելոյ և աճեցե
լոյ։ Եօթներորդ՝ պիտոյ է, զի իցե
նր ինչ. որով բազմապատկեսցին սե
ռի մարդկայնոյ նախահօրասցի։
զի եթէ ծնիցեալքն մեռանիցին,
և այլք զնա ոչ յաջորդիցեն, վաղ
վաղակի՝ պակասեսցի սերունդն
մարդկային։ Այսպէս ուրեմն առ
կեանն հոգեկան. Նախ՝ պիտոյ է,
զի ներծնիցի 'ի մեզ շնորհն այ։ և
այս՝ եղանի Մկրտութբ։ Երկ
րորդ՝ պիտոյ է, զի նոյն շնորհն աճի
ցի և զօրանայցէ, և այս՝ եղանի
Կնքադրութբ։ Երրորդ՝ պիտոյ է,
զի անիցի, և տածիցի. և այս եղա
նի Եւքարիստիայիւ։ Չորրորդ
պիտոյ է, զի վերստանայցի նոյն շը
նորհն, մինչ կորիցի. և այս՝ եղանի
դարմանիւ ապաշխարութեն։ Հինգ
երորդ՝ պիտոյ է, զի մարդն 'ի կէտ
մահուն զինուորեսցի ընդէմ թշնա
մեոյն դժոխայնոյ. որ առաւելա
պէս։

պէս 'ի նմին ժամու, քանթէ այլ
երբէք մարտնչի: և այս՝ զինուո
րելս եղանի վերջնով օծմամբ:
Վեցերորդ՝ այնոյ է, զի 'ի մէջ ե
կեղեցւոյ էցեն. որք հոգայցեն,
և կառավարիցեն զայս կեանս հո
գեկան. և այս՝ եղանի Կարգաւն:
և Եօթներորդ՝ այնոյ է, զի էցեն
ևս 'ի մէջ եկեղեցւոյ. որք սրբա
պէս դիտիցեն զբազմապատկութիւն
սեռի մարդկայնոյ: ածցեն բազմա
նայցէ թիւն հաւատարմաց: և
այս՝ եղանի սրբազնութ̃բ ամուս
նութեանն:

ա. Ո՛վ արդեօք եգիտ, և ներկայացոյց
զիրս այսպիսիս զարմանալիս:

Վ. Այսոքիկ սրբազնութիւնք այս
քան զարմանաւորք ո՛չ կարէին գը
տանիլ. եթէ ո՛չ յիմաստութէն
ա̃ծայնոյ: և ո՛չ ներկայացուցանել. ե
թէ ո՛չ յ̃ոյ, որ կարէ տալ զշնորհս:
Յսուի Ք̃ս Տ̃ըն մեր, որ է Ա̃ծ և
մարդ

մարդ, գտեալ է զնոյն և ներկայ
ացուցեալ։ Այլև զի համայնք
սրբազնութիւնք են իբրև խողովակք
ամանք հաւաստիք, ՚ընդ որս ա
ծանցի ՚ի մեզ զօրութիւն կրելուէն
նոյնոյ Քի։ Ուստի հաւաստի իմն
է, զի ոչ ոք կարէ առատաբաշխել
զգանձս կրելուէն Քի, եթէ ոչ
այնու եղանակաւ և ընդ միջնորդս
այնոսիկ, զորս ներկայացուցեալ
է Քրիստոս։

Ըղձամ գիտել. թէ գոյին ար ա,
դեօք սրբազնութիւնք ՚ի ժամանակս
հնոյ կտակին։ և թէ էին այսպէս
գերազանցք, որպէս են մերքն։

՚Ի ժամանակս հնոյ կտակին վ.
լեալք էին բազումք սրբազնութիւնք
բայց էին տարբերք ՚ի մերոցս
՚ի չորս իրս։ Նախ՝ Այնք՝ էին
թուով բազումք, քան զմերսն. զի
հին օրէնն, էր դժուարագոյն ՚ի
նորոյ օրինէս։ Երկրորդ՝ Այնք՝
էին

էին դժուարագոյնք 'ի յարապա
հել, քան մերքն։ Երրորդ՝ Այնք
էին մըլթագոյնք, ուստի՝ 'ի սա
կաւուց հազիւ իմացեալ լինիւք
ոյն, զոր նոյնքն նշանակէին։ Իսկ
մերքն ունէին զնշանակութ այնքան
զգայծառ, մինչզի ա̃մ ոք կարէ հաս
կանալ զնոյնն։ Չորրորդ՝ Այնք,
ոչ տային զշնորհս. որ̃պ մերքն ներ
գործեն։ այլ միայն նախաձևացու
ցանէին, և խոստանային զնոյնն։
Ուստի՝ մերքն սրբազնութք, են
գերազանցագոյնք, զի են գործնա
գոյնք, որպիսիք ոչ էին հինքն այ
նոքիկ։

ա. Կամիմ գիտել ես։ Թէ մեծա
գոյն յայլոց ամենեցունց որն իցէ
'ի մէջ եօթն սրբազնութեց մերոց։

բ. Համայնք են մեծք, և իւրաքան
չիւրն նոցունց ունին զյատուկ մե
ծութին իւր, բայց մեծագոյն 'է հա
մայնից է սրբագունեղ սրբազնու
թին

թեն Եւքարիստիային, զի 'ի նմին
ներունակի հեղինակն շնորհաց,
և ամենից այլոց բարեաց. որ է Քս̃
Տէ̃րն: Բայց սակայն ը̃ հարկաւո
րութե, հարկաւորագոյնք 'ի բը
նաւէից են մկրտութիւն, և ապաշ
խարութիւն: Ըստ՝ արժանապա
տւութե այնորիկ, որ կարէ տալ
զարբաղնութիս: արժանապատւա
գոյնք են Կնքադրութիւնն. և
կարգն. զի զայսոսիկ երկու արբաղ
նութիս, ոչաք կարէ տալ կարգաւո
րապէս եթէ ոչ Եպիսկոպոսն:
Ըստ դիւրութե դիւրագոյն է վեր
ջին Օծումն, զի նովաւ թողանին
մեղքն սուանց աշխատանաց ապաշ
խարութե: Ըստ նշանակեցելոյն,
մեծագոյն է ամուսնութիւն,
զի նշանակէ զմիաւորու
թիւնն Քի ընդ
Եկեղե
ցւոյն:

ՅԱՂԱԳՍ ՄԿՐՏ ութեան:

ա. Սկսեալ թէ հաճիցես, ՚ի բացա յայտել զառաջին սրբազնութին: Եւ նախ ասա ինձ թէ ընդէ՞ր կոչի Պափթիսմուս, որ է Մկրտութին:

բ. Անուանս այս՝ Պափթիսմուս է յունական: որ նշանակէ լուա ցումն: Բայց եկեղեցին Այ֊, կամե ցաւ կիրառնուլ զանուանս զայս յու նական: զի անուանս այս լուացումն է խիստ՝ հասարակ, և ՚ի նմանութեան ուր կիրառնանք ՚ըն իւրս գաւեհկա գունեղս: Վ՟ որոյ զի այս սրբազ նութին ունիցի զ յատուկ անուն ինչ. և իցէ լուացունային՝ Ճանա չեցեալ. և պատուեցեալ կոչեցաւ Լաթիներէն և Պափթիսմուս: ուստի և Հայերէն Մկրտութի ասացա որ նշանակէ և Լուացումն:

գ. Զինչ պիտոյ իցէ մեզ. վասն առ նելոյ զմկրտութին

Պիտոյանան գոնեայ երեք են. մի
է ջանալ բարւոք. ուսանել զայնո
ւնել ։ զի 'ընդ դիպուածս ամենս հար
կաւորութե, ոչ առասցուք վաղ
վաղակի, ամ ոք կարէ մկրտել. ուս
տի՝ պիտոյ է, զի ամ ոք գիտիցէ
մկրտել ։ Նախ՝ ուրեմն պահան
ջի ջուր ճշմարիտ, և բնական. ո
րով լուանի անձն այն, որ մկրտի ։
Երկրորդ՝ հարկ է, ասել համան
գամայն մինչ առհեղանի ջուրն,
զխօսս զայս. Ես մկրտեմ զքեզ.
'յանուն Հօր և Որդւոյ և Հո
գւոյն Սրբոյ ։ Երրորդ՝ է հար
կաւոր, զի անձն որ մկրտէ. ունիցի
զդիտաւորութիւն ճշմարտապէս
մկրտելոյ. այսինքն, տալոյ զսր
բաղնութին. զոր Քս ներկայացու
ցեալ է, զոր և Սբ եկեղեցին սովո
րէ տալ մինչ մկրտէ ։ Ապա եթէ
ոք ունիցի զդիտաւորութիւն միայն
կատակելոյ, կամ լուանալոյ միայն
զմար

զմարմինն յաղտէ իմեքէ. մեղան
չեւեցէ մեծագունեղապէս և տող
քատ անձն այն՝ ոչ եղիցի Ճշմար
տապէս մկրտեցեալ:

ա. Չորս տարբերս ունի մկրտութիւն:

բ. Առնէ զերիս տարբերս. Նախ՝ մկ
րտանորդք զմարդն կատարեալ
պէս, տալով նմա զշնորհն այ, ա
րով այն՝ որ էր որդի դիւին, լինի
որդի այ: և որ է մեղաւոր, լինի ար
դար: և ոչ միայն լուանայ զհոգին
'ի բնական բծից յանցանաց: այլ
ազատէ և 'ի համայնից պատժոց
դժոխոյն. և քաւարանին: մինչզի
եթէ ոք մեռանիցի իսկոյն զկնի
մկրտութեան, գնասցէ ուղղապէս
'ի դրախտն, եթէ ոչ երբէք արա
րեալ իցէ զմեղս: Երկրորդ՝ մկրտ
թութեան տպէ 'ըն հոգւոյն նշան
իմն հոգեկան, որ ոչ իւիք եղական
եղծիլ կարէ 'ի հոգւոյն, և նուա
Ճանաչի միշտ: Եթէ և գնայ 'ի դը
ժոխն

ժողն: Թէ անձն այն՝ իցէ մկրտե
ցեալ. և մնեալ իցէ ՚ի հօտն Քի,
ըստ որում ՚ըն կենցաղոյ այսմիկ
ճանաչէին գերեքն, և անհաստատունքն
Թէ ոյր էցեն: Եւ այս՝ է պատ
ճառն. յաղագս որոյ մկրտութին
ոչ կարէ առնանիլ. եթէ ոչ միան
գամ. քանզի ոչ երբեք կորնչի, զի
արարն նորին միշտ ներտպեցեալ
մնայ ՚ըն հոգւոյ մկրտեցելոյն:
Երրորդ՝ ընդ մկրտութին անձն
մկրտեցեալ մտանէ յեկեղեցին.
և հաղորդակցի համայնից նորին
բարեաց, իբրև զորդի որդւոյ եկե
ղեցւոյն: և առնէ զդաճանութի
հնազանդելոյ այնոցիկ, որք փոխա
նակ Քի կառավարեն զեկեղեցի:

Ում պատկանի յատկապէս տալ ա.
զսբ մկրտութիւնն:

Պատկանի քահանայից եպս յատ վ.
կի իւրում պաշտօնի: և մանաւ
անդ՝ այնմիկ քահանայի, որում ըզ
հոգ

հոգ յանձնեալ իցէն հոգեաց ա ռաջնորդքն։ Բայց մինչ քահա նայն ոչ լինիցի անդ, պատկանի առքկաճագին։ Իսկ 'ըն դիպու ածս հարկաւորութե. ա̃, մինչ գուցէ վտանգ մեռանելոյ Թարց մկրտութե առեղծուածոյն. պատ կանի յայնժամ ամենայնում ու մեք. Թէ քահանայի, Թէ աշխար հականի, Թէ առն, Թէ կնոջ։ Բայց միշտ՝ պարտին պահել զայս կարգ։ զի կինն ոչ պարտի մկրտել. եթէ կարիցէ անդ գտանիլ այր ոք։ զի աշխարհականն ոչ պարտի մկր տել. եթէ իցէ անդ՝ ներկայ եկե ղեցական ոք։ Եւ 'ի մէջ եկեղեցա կանաց փոքրագոյնն միշտ՝ պարտի տալ զտեղի մեծագունին։

ա̃, Զարմանամ, Թէ ընդէր տրեցել լինի մկրտութիւն երեխայից դե ռածնաց. որք ոչ Ճանաչեն զայն՝ զոր առընդունին։

Այն

Այնքան է հարկաւորութիւն մ·
մկրտութեն, մինչզի եթէ ոք մե
ռանիցի առանց ընդունելոյ ըզ
նոյն. կամ գոնեայ առանց ըղձի ու
նելոյ զնոյնն, ո՛չ կարէ մտանել 'ի
դրախտն: Եւզի երեխայքն փո
քերք, են յոյժ վտանգաւորք 'ի
դիւրապէս մեռանել: Եւ ո՛չ են ըն
դունակք ունելոյ զըղձ մկրտու
թեն: Վ̃ որո՛յ է հարկաւոր մկըր
տել զնոսա կանխապէս և թէպէտ
ոչ ճանաչիցեն նոքա. զոր առըն
դունին, սակայն եկեղեցին առ'ի
ենթալնուլ զայս՝ նոցին պակա
սութիւն. պատասխանէ, և խոս
տանայ փոխանա՛կ նց̃ միջնորդութ̃
կնքահօրն, կամ կնքամօրն: և այս
բաւականէ. զի ո̃ք միջնորդութ̃ն
ադամայ եմք անկեալք 'ի մեղս, և
յաղաշնորհութես յս̃, թարց գի
տելոյ մեր զոչինչ: այսպէս Ա̃ծ
հաճեցաւ, զի միջնորդութ̃ մկըր
տու

ութեն. 'և եկեղեցւոյ լցեմք ա
զատեցեալք 'ի մեղաց. և դառնայ
ցեմք 'ի շնորհն իւր, Թէև ոչ առե
մանայցեմք զնոյնն:

ա. Զինչ լցէ կնքահայրն, և կնքա
մայրն. զորս առդ՝ յանձնեցեր: և որ
լցէ պաշտօն Նոցա:

վ. Առ'ի տալն զօծ մկրտութեն.
բստ Հնոյ սովորութե եկեղեցւոյն
համարնթանայ այր մը, որ կոչի
կնքահայր. այսինքն, հայր վերա
ծնելութե մերոյ: և երբեմն համա
րնթանայ կին մը, որ կոչի կնքա
մայր. այս, մայր վերածնելութե
մերոյ: և այսպէսկ երկոքեանս, կամ
մինն 'ի Նոցունց կալնու զերեխայն
մինչ մկրտի. և պատասխանէ փո
խանակ Նր, յորժամ քահանայն
հարցանէ զերեխայն, թէ կամիցի
մկրտիլ, և հաւատալ զյօդուածս
հաւատոյն. և զայլս սոցին Նմանս:
Եւ մինչ մանուկն աճիցի, կնքա

հայրն, և կնքամայրն, են պարտա
ւորեալք 'յունել զհոգ կրթե
լոյ զնա յիրս հաւատոյ, և 'ի վարս
բարիս: Մանաւանդ յորժամ հայր
և մայր մանկանն ստունկանեն առ
նել զնոյնն: Այլ և ստ՝ ուշադրու
լի է, զի մկրտութե՟ն լինին ազգա
կանք, ազգականութ՟ ոմամբ հոգե
կանաւ: Մանուկն մկրտեցեալ. և
հայր, և մայր նորին, և կնքա
հայրն, և կնքամայրն,
որք մկրտեն զնոյն
մանուկն:

ՅԱՂԱԳՍ ԿՆՔԱԴԸ
րութեան:

Խօսեցաք ըստ բաւականութե ա,
զմկրտութե՟ն: Ասա ինձ այժմ,
թէ ընդէր երկրորդ՝ սրբազնու
թի՟ն, որ է կնքադրութի՟ն, կոչի հաս
տատելութի, կամ թէ Քրիսմա:
Կոչի հաստատելութիւն, զի ա մ.

 բարն

արարին իւր է՛ վերահաստատել ըզ
մարդն ՚ի հաւատն ։ Կոչի Քրիս
մա, որ է անուն յունական, և
Թարգմանի Օծումն, զի ՚նայս
միկ սրբազնութե օծանի ճակատն
այնորիկ, որ առընդունին զնոյն
սրբազնութեն ։ զի ոչ ՚ըն մկրտու
թենն լուանի ջրով այն, որ մկրտի,
առ ՚ի նշանակել․ թէ շնորհն այ
լուանայցէ զհոգի նորին ՚յաղտից
բնաւից մեղաց ։ այսպէս և ՚ըն
կնքադրութե օծանի ճակատն առ
՚ի նշանակել․ թէ շնորհն այ օծա
նիցէ զհոգին, ոպզի քաջալերիցէ
և զօրացուցանիցէ զնոյնն, զի կա
րիցէ գիմամարտել ընդդէմ դիւին,
և դաւանել համարձակապէս ըզ
հաւատն սուրբ, Թարց երկիւղի
ումէք տանջանաց, և ինքեան մա
հուան ։

ա, ՚Սորում հասակի պարտի առ
ընդունել այս՝ սրբազնութեն ։

Պար

Պարտէ յայնժամ առընդունել. վ-
՚յորժամ անձն մկրտեցեալ սկանե-
ցի վարել բանիւ իւրով. զի ՚ի նմին
ժամանակի սկսանի խոստովանել
զհաւատն ։ Ուստի՝ յայնժամ կա-
բոտի վերահաստատելութէ, և
կազդուրելութէ ՚ըն շնորհս ոգ͞յ ։

Սրբազնութիւս այս՝ առնէ ար ա-
դեօք՝ զայլ իմն արար ։ բաց ՚ի զօրա-
ցուցանելոյ զհոգին ։

Մակադրէ ՚ըն հոգւոյ զկնիք վ-
իմն յարամնացական, և ներքսա-
կան, որ ՚յաւիտեան ՚ի բաց կորզել
ոչ կարէ ։ Եւ վասն այսորիկ կնքոյս,
եղև կոչեցեալ այս՝ սրբազնութե
՚ի հայկազնեաց Դրոշմ, կամ կըն-
քադրութի ։ Այլև յաղագս այսո-
րիկ կնքոյ կամ տպի յարամնացա-
կանի, ոչ կարէ առընդունել այս՝
սրբազնութիւն, եթէ ոչ մի ան-
գամ միայն ։

Զինչ պիտոյից տայել ՚ըն հոգւոյ ա-

զայլ

զայլեմն կնիք: մինչ կարէր բաժա
կանանալ նմա կնիքն մկրտուե՟:

Վ. Ո՛չ առանց պատճառի ներքոյէ
հոգւոյն այս՝ երկրորդ կնիքս,
զի առաջնովն միայն՝ ճանաչի
մարդն գոլ քրիստոնեայ. այլ, ընտա
նի Քի: Բայց երկրորդիւս այսու
նշանաւ ճանաչի գոլ զինուոր Քի:
որ սակս այնր՝ կրէ 'ըն հոգւոյ իւ
րում զնշանակն Գլխաւորին իւ
րոյ: ըստ որում աստ 'ներկրի զի
նուորքն կրեն 'ի վր հանդերձից ըզ
նշանակս իւրեանց իշխանաց:

Արդ այնոքիկ, որք զկնի առընդու
նելոյ զայս՝ սրբազնութի, գնաս
ցեն 'ի դժոխն, իրաւի ունեացին
'ի նմին զմեծագունեղ ամօթ, զի
իւրաքանչիւրոք տեսանիցէ, թէ
ոմ այնոքիկ, որք արարեալ-ք էին
զդաշանութի ելոյ զինուոր Քի: և
յետոյ 'ի նմանէ այնպէս զազրա
ղէս ապստամբք լեալք են:

ՅԱՂԱԳՍ ԵՒՔԱՐԻՍԹԵԱՅԻ

Այսինքն Յաղագս Պատարագի և Հաղորդութեան։

Բացայայտեա ինձ այժմ զեր․ա րորդ սրբազնութիւն։ Եւ նախ ասա ինձ, Զինչ նշանակէ Եւքարիստեայն։

Այս՝ կոյ է անուն յունական, վ․ և թարգմանի հայերէն յիշատակ։ կամ շնորհակալութիւ։ զի 'նայսմիկ խորհրդոյ եղանի յիշատակ, և գոհացեալ լինի զՔս, յաղագս՝ գերազանցագունեղի, որը բագունեղի իսկ կրելութեն կեցուցչէն։ և համանգամայն տրեցեալ լինի մեզ 'ի նմին Ճշմարիտ մարմին, և արիւն Տն։ Վասորոյ և մք պարաճանդեցելք 'ի հաստացանել զՔս զգոհութիւս յարակայս։

Բացայայտեա ինձ լինագունա ա-

պէս

պէս զընաւս իւր, որք պարունա-
կին ՚նայսմիկ սրբում սրբազնու-
թե՛ն: ո՛րզլի Ճանաչելով զմեծութե՛ն
նորին, այնքան բարեգունապէս
կարիցեմ պատուել զնոյնն:

Վ, Աշխարհն, զոր տեսանես ՚ի մջ̃
բեմին, յառաջ քանթէ իցէ սըր
բազնագրեցեալ. ո՛չ է այլինչ, և
թէ ո՛չ փոքրիկ իմն հաց արարեցեալ
՚ի ձև անօսրի ուրուք բլթկի:
Բայց՝ մինչ քահանայն արտաբե
րեալ է զբանս սրբազնագրութե՛ն,
իսկո՛յն ներգտանի ՚նայնմիկ նշխա
րոջ Ճշմարիտ մարմինն Տն̃: Եւ զի
Ճշմարիտ մարմին Տն̃ է կենդանի,
և միաւորեցեալ ընդ ա̃ծութե̃ն,
՚ըն անձին որդւոյն ա̃յ: Վ̃ն որո՛յ
իմիասին ընդ մարմնոյն ներգտանի
ևս անդ՝ արիւնն, և հոգին, և
ա̃ծութի̃ն: այս̃, բոլոր Քս̃ Ած և
մարդն: Նմանապէս՝ ՚ըն բաժա
կոյն, յառաջ քան զսրբազնագրու
թին

թեն , ոչ այլինչ գոյ , եթէ ոչ սա
կաւ ինչ գինի , ընդ սակաւկի իմիք
ջրոյ ։ Իսկ առ ժամայն մինչ աւ
արտի սրբազնագրութեն ներգը
տանի անդ՝ ՚ի բաժակոջ ճշմա
րիտ արիւնն Քի ։ Եւ քանզի ա
րիւնն Քի , ոչ է արտաքոյ մարմնոյ
նորին ։ վս որոյ ՚ի բաժակոջ անդ՝
գտանին ևս իմիջաւին ը̃ արեանն
մարմինն , և հոգին , և ա̃ծութիւն ։
Ք̃ , բոլոր Ք̃ս ԱԾ և մարդն ։

Բայց սակայն ես տեսանեմ ըզ ա,
նոյն նշխարն , զկնի սրբազնագրու
թեն , զի ունի զձև հացի , որպէս յա
ռաջն ։ Այնպէս և զայն , որ է ՚ի
մէջ բաժակոյն , զի ունի զձև գինւոյ ,
որպէս յառաջն ։

Այր . այդպէս է ։ զի ՚ի նշխա
րոջ անդ՝ վերամնայ ձևն ։ այլև
գոյն , և համն հացին . որք յառաջ
գոյին անդ ։ Բայց ոչ գոյ անդ են
թակայ կամ գոյացութն հացին .

որ յառաջ գոյր անդ: Ուսանի՝
ենթ ձեւոջ հացին, ոչ գոյ ևս անդ՝
հաց. այլ մարմին Տն: Ա՛ռ'ի բա
րւոք իմանալ զայս, տաց քեզ'ի յօ
րինակ զկինն Ղովտայ, որ անդ
րադարձաւ 'ի յարձան իմն աղի:
Արդ՝ որ տեսանէր զարձանն զայն
տեսանէր զձեւ կնոջն Ղովտայ:
բայց՝ սակայն, ոչևս էր նա՛ կինն
Ղովտայ: այլ ա՛ղ ենթ ձեւոջ ու
րուք կնոջ: Ոչ ուրեմն 'նայնմիկ
անդրադարձութե փոխարկեցաւ
գոյացութի ներքին, և վերամնաց
ձեւն արտաքին: այսպէս 'նայսմիկ
խորհրդոյ փոխարկի գոյացութի
ներքին հացին 'ի մարմին Տն, և
վերամնայ արտաքին ձեւն հացին,
որ էր անդ՝ յառաջն: Զնոյնս պար
տիս իմանալ վա բաժակին. զի, թէ
գոյ անդ՝ ձեւն, համն, գոյնն, և
հոտն գինւոյն: ոչ սակայն է անդ
գոյացութին գինւոյն: այլ արիւն
Տն

Տեառն ընդ այնմիկ տեսակի գե
նուոյն :
Ինձ երեւի գոլ մեծ իմն, զի մեծ ա·
մարմին Տն : կարիցէ կալ ընդ տե
սակաւ այնքան փոքերբ : որպիսի
է տեսակն նշխարին սրբազնագրե
ցելոյ :
Համառօտապէս է մեծ իմն : բայց Վ,
մեծ է եւ կարողութիւն այ : որ կա
րէ առնել զիրս մեծագոյնս քան
զայնս, զորս մեք կարիցեմք իմա
նալ : զի այսպէս գրէ, մինչ ասաց
'նաւետարանում սրբոյ, թէ Ած
կարէր առնել. զի ուղտն, որ է մե
ծագոյն 'ի ձիոյ, անցանիցէ ը̃ ծակ
ասղանն : առակցեաց նմին. Զի
այսպէս, որք թէպէտ իցեն անկա
րելիք 'ի մարդկանէ : Սակայն առ
Ած կարելի է ամ ինչ :
Ըղձամ եւ ունիլ զօրինակ ինչ. ա,
առ 'ի իմանալ, թէ զի արդ կարէ
նոյն մարմին Տն կալ 'ըն բազում
նըշ

նշխարս, որք գտանին 'ըն բա
զում բեմս ։
Վ, Զարմանչելին այ, ոչ է հարկաւ
որ իմանալ. այլ բաւական է հաւա
տալ ։ որովհետեւ մեք լսեմք հաւ
ատովք, թէ Այ զմեզ պատրել ոչ
կարէ ։ Բայց սակայն տամ քեզ զօ
րինակ ինչ. վ̃ քոյոյ մխիթարութե ։
Հաւաստի իմն է, թէ հոգին մեր
իցէ մի միայն. եւ է բոլորն 'ըն բո
լորս անդամս մարմնոյն. բոլորն
'ըն գլխոյ, եւ բոլորն 'նոտս, այլեւ
բոլորն 'ըն իւրաքանչիւրս մասն
կունս մերոյ մարմնոյն ։ Զինչ զար
մանք ուրեմն, թէ Այ կարէցէ
կացուցանել զմարմին որդւոյ իւ
րոյ 'ըն բազումս նշխարս ։ Որ կա
ցուցանէ զմի եւ զնոյն բոլոր եւ ամ
բողջ հոգին 'նայն քան բազումս,
զանազանս, եւ տարակայս մասունս
մարմնոյն ։ Այլեւ ընթեռնանի 'ըն
կեանս սրբոյն Անտոնիոսի փա
թաւ

Թաճկան, Թէնոյն Ս՟րն, երբեմն
մինչ քարոզէր ներ քաղաքոջ ու-
մեք իտալացւոց: Համանգամայն
եղև գտեցեալ ա՟ծայնով կարողու-
թ՟ն ՚ըն Լուսիթանիա, առ՚ի գոր-
ծել զայլ իմն գործ բարի: Արդ-
ևլթէ կարաց Ած առնել. զի Ս՟րն
Անտոնիոս լեալ էցէր համանգա
մայն ՚ներկուսեանս տեղիս, այնքան
տարակայս: և իւրով իսկ յատկա-
կերպիւ: Ընդէր ոչ կարասցէ առ-
նել. զի Ք՟ս լինիցի ՚ըն բազում
նշխարս, ընդ տեսակաւ նոյնոց
նշխարաց:

Ծանիր ինձ, աղաչեմ: Ք՟ս չոճէ ա,
րդեօք ՚յերկնէ, մինչ ներգայ ՚ի
նշխարն: թէ յարամնայ դարձել
՚ներկնուամ:

Յորժամ Տ՟րն մեր սկսանի ներ վ,
գտանիլ ՚ըն նշխարոջ օրբաղա
նում, ոչ չոճէ յերկնէ: այլ զօրու-
թ՟ն ա՟ծայնով գտանի համանգա
մայն

մայն 'ներկնում և նշխարով: առ
այս՝ կալ քեզ 'յօրինակ զհոգւն
մեր: մինչ ոմն մարդ է տակաւին և
ընխոյ տակաւուց աւուրց, և փոք
րագունեղ. ոմն տեսանես: Թէ ոք
չափիցէ զնա, գտանէ գոլ Թզա
չափ մի, կամ գոյն ինչ առաւելի, կամ
պակաս: որ յետոյ մինչ աճիցէ,
եղանի մեծ, երկպատկագոյն քան
զայն. որ էր յառաջն: որև եԹէ
յայնժամ չափիցի, գտանի գոլ
մեծ, առաւելի քան զԹիզս երկուս:
Արդ՝ ես հարցանեմ 'ի քէն: Հո
գին, որ յառաջ էր 'ըն միաԹզաչա
փում միայն, Թողեալ իցէ արդեօք
զմիաԹզաչափն, մինչ եկն առ եր
կաԹզաչափն: եԹէ ոչ: և իրաւի
իմն է, զի ոչ Թողեալ իցէ զառա
ջին: և ոչ անդրաձգտեցեալ: քան
զի հոգին անբաժանելի իմն է: ա
պա ուրեմն, Թարց Թողլոյ զառա
ջինն, սկսեաց կալ. և լինիլ եա

'ներկ

ներկրորդութիւնս: Յետ այսմ ուրեմն,
Տէր մեր ոչ թողու զերկինսն, ա-
'ի ներգոյանալ 'ըն նշխարովք: Եւ ոչ
թողու զմի նշխարն, ու 'ի ներգոյա-
նալ 'ըն միւսումն. այլ ներգոյանէ
համանգամայն 'ներկինսն, և 'ըն
բնաւս նշխարս սրբազնագործեցելս:

Ուսաւ արդ՝ զայն, որ պարունա- ա.
կի 'նոյնամիկ սրբագունեղի սրբազ-
նութե: Այժմ ըղձամ գիտել,
թէ զինչ խնդրեցի վս՟ արժանա-
պէս ընդունելոյ զնոյնն:

Խնդրին երեք իրք: Առաջինն բ.
է, զի որ կամիցի հաղորդել. պար-
տի խոստովանել զմեղս իւրս, և նա
խահոգալ՝ զի լինիցի 'ըն շնորհս այ
մինչ գնայ 'ի հաղորդել: որովհե
տև մի պատճառն, թէ ընդէր այս
սրբազնութի մեզ տրեցեալ լինի
'ի ձև հացի, է, զի մեք իմանայցեմք
թէ որի կենդանեաց, և ոչ մեռե-
լոց առ 'ի ընդունանել զշնորհս այ,
և աձե

և աճեցուցանել ըզնոյնս։ Երկ
րորդ էր հարկաւոր է, զի մեք լցեմք
ծոմք ամենևին, և ըստ ամի. յ̃, զի
գոնեա՛ 'ի մէջ գիշերոյն ցայս՝ ոչ
լցեմք ճաշակեցեալք զեր ինչ. և
ո՛չ սակաւ ինչ ջրոյ։ Երրորդն է,
զի մեք խնամնայցեմք զայն, զոր առ
նեմք։ և զի ունիցիմք զջերմեռանդ
դութն առ այսքան մեծագոյն խոր
հուրդն։ Եւ վն̃ այսորիկ այս՝ սըր
բազնութն ոչ լինի տրեցեալ տղայ
ոց, ո՛չ խելագարաց, և ո՛չ այլոց, որք
ո՛չ ունին զգործածելութն բանին։

ա. Որքան՝ յաճախագէս պարտե
ցիմք հաղորդել։

Պարաւանդութն սրբոյ եկեղե
բ. ցւոյն գոյ 'ի վն̃ մեր, զի հաղորդի
ցիմք, յոյժ սակաւ միանգամ 'ըն
տարւոյն. այսինքն, 'ըն Զատկի
յարութեան Տն̃։ Բայց սակայն
յոյժ օգտակար և վայելուչ իմն է
առնել զնոյնն յաճախագէս՝ ըստ
խրատ

խրատու խոստովանահօրն։

Բացայայտեա՛ ինձ այժմ զայլ ա.
տուղս, որք առընդունեցեալք լի
նին յայսմանէ սրբազնութեա։ Եւ
որ լիցի վաղճանն, յաղագս որոյ ե
ղեւ ներկայացուցնել այս՛ սրբազնութին։

Յաղագս երից պատճառաց Քս̃ վ.
Տր̃ն մեր, ներկայացոյց զայս պա
տուհասկանագունեղ սրբազնութիս։
Նախ՝ զի լիցի կերակուր հոգւոյ։
Երկրորդ՝ զի լիցի սրբագնագործու
թե նորոյ օրինիս։ Երրորդ՝ զի լիցէ
յարակայ յիշատակարան կրելուն
Տն̃, եւ դրաւ ամենամեծագնի սե
րոյ նորին առ մեզ։

Ըստ որում հաղորդն է կերա ա.
կուր հոգւոյ, զինչ արար առնէ հո
գւոյ։

Առնէ զայն արարն, զոր առնէ վ.
կերակուրն մարմնական 'ի մարմ
նում, որեւ վս̃ այսր՝ տրի մեզ 'ի տե
սակ հացի։ վ՛ոչ զի ոչ հացն պահպա

նէ

նէ զբնական ջերմութիւն, 'նորում
կայանայ կեանն մարմնոյն: Այս
պէս այս որբագունեղ սրբագնու
թիւս, մինչ է տարընդունեցեալ որ
ժանապէս, պահպանէ, և աճեցու
ցանէ զսխրելութիւն, որ է առող
ջութիւն հոգւոյն:

ա. Ըստորում է սրբագնագործութիւն,
Զինչ արար առնէ պատարագն:

բ. Հաշտեցուցանէ զմեզ ը̄ աշխար
հի: և անդրադառնայ 'ի նմանէ ըղ
բաղումն քաւութեանս ոչ միայն
վս̄ կենդանեաց, այլև վս̄ մեռելոց,
որք են 'ըն քաւարանում: Պար
տիս ուրեմն գիտել. թէ 'ըն հնոց
կտակում մատուցելք լինէին ո̄յ
բաղումք սրբագնագործութիւնք կեն
դանեաց: Իսկ 'ըն նորոյ կտակումն
զտեղի այնց ամենից սրբագնագոր
ծութեց յաջորդեաց սրբագնագոր
ծութիւն Պատարագին: 'նորում
'ի ձեռն քահանային մատուցանի

նոյ սրբազնագործութեան ամենա
ընդունելի մարմնոյ և արեան որ
դւոյ իւրոյ։ որ էր նշանակեցեալ
համայնիւք այնոքիւք հնոյ կտա
կին սրբազնագործութեամբքն։

Ըստ որում է յիշատակարան։ ·ա
և գրաւ սիրոյ Տն առ մեզ · զորպի
սիս արարս առնէ մեզ։ ·բ

Արդ, զի յիշիցեմք զայնքան
մեծ բարերարութիւն։ և բորբոքի
ցիմք 'ի սիրել զայն, որ այնքան մե
ծապէս սիրեաց զմեզ։ Եւ զի ոչ
Ած 'ըն հնում կտակին կամեցաւ
զի եբրայեցիքն, ոչ միայն մեծարե
ցեն զմանանայն, զոր առաքեաց
նմ յերկնից։ այլ կամեցաւ ևս, զի
յարապահիցեն զանօթ իմն լի այ
նու մանանայիւ 'ի յիշատակ ընաէ
ից բարերարութեացն, զորս Ած նմ
արարեալ էր, մինչ եհան զնա յե
գիպտոսէ։ Այսպէս Քս կամե
ցաւ, զի այս՝ սրբագունեղ սրբազ

նուէս ոչ միայն 'ի մէնջ իցէ մեծա
րեցեալ. այլ զի իցէ և յարատա
հեցեալ 'ի վր̅ բեմին. և երբեմն է
ցէ վերաբերեցեալ 'ի պարագնա
ցութիւ: ոպզի քանիցս անգամ
տեսանիցեմք ըզնոյնն, յիշիցեմք
զանհուն սէրն նորին առ մեզ:

Այլև յատկապէս սուրբ պատա
րագն, է համառօտութիւն իմն բոլո
րի կենցաղավարութեն Տն. ոպզի
ոչ երբէք տարանջատիցի 'ի մտաց
մերոց:

ա, Ցանկամ գիտել. թէ զիարդ
իցէ պատարագն համառօտութիւն
իմն բոլորի կենցաղավարութեն
Քի: զի օգնեցէ ինձ առ 'ի կալ
յաճախ առաքինապէս, և առաւ
ել յուշադրապէս, մինչ լինիցիմ
ներկայ նմին:

վ, Ասացից զնոյնն համառօտապէս
Ժամամուտն Պատարագին, նշա
նակէ զբաղձանս սրբոյ հարցն,
զորս

զորս ունէին առ գալուստ Տ՟ն։
Տե՟ ողորմէայքն, նշանակէն ըզ
ձայնս որբոց նահապետաց, և մար
գարէից . որք հայցէին յա՟յ զայս
գալուստ՝ ընդ այնքան ժամանակս
ցանկացեալ ։ Փուշք 'ի բարձունս,
նշանակէ զծնունդ Տ՟ն ։ Աղօթն,
որ հեռուի վաղվաղակի . նշանակէ
զառընծայելութի՟ն, և նուիրելու
թի՟ն նորին 'ի տաճարն ։ Ընթեր
ցուածն, որ ասի 'ըն ձախակողման
բեմին . նշանակէ զ.քարոզութի՟ն
սրբոյն յոհաննու մկրտչին . որ հը
րաւիրէր զմարդիկ առ Ք՟ս ։ Աւե
լուեայքն առաջնականք, նշա
նակեն զդարձումն ազանց առ քա
րոզութեն սրբոյն Յոհաննու ։ Աւե
տարանն, որ ընթեռնանի 'ի աջա
կողման բեմին . նշանակէ զքարո
զութի Տ՟ն ։ որ զմեզ անդրաբերէ
'ի ձախոյն առ աջն ։ Թ՟, յիրաց ժա
մանակաւորաց առ յաւիտենա
կանս ։

կանս ։ և 'ի մեղաց առ շնորհս ։ Եզի բերին իմաստին լոյսք և խունկ, առ 'ի նշանակել. թէ սբ աւետարանն լուսաւորեալ եղէ զաշխարհ, և լցուցեալ զնոյնն հոտով անուշութեն շնորհացն այ ։ Հաւատամն, նշանակէ զդարձումն սրբոց առաքելոց, և այլոց աշակերտաց Տն ։ Աղօթքն ծածուկք, որք ասկանին զկնի Հաւատամքն, նշանակեն զներքնձեռնութիւնս, ծածուկս Յուդայեանց ընդդէմ Քի ։ Սրբասացութին, որ երգի բարձու ձայնիւ, և աւարտի 'յՕվսաննա 'ի բարձունս. Նշանակէ զհանդիսաւոր մուտն, զոր արար Քս յերուսաղէմ, նաւուր ծաղկազարդին ։ Խորհուրդքն, որք հետևին զկնի, նշանակեն զկրելութի Տն ։ Եվերացուցանելն ընծայից, նշանակէ զխաչելութին Քի ։ Հայր մերն, նշանակէ զաղօթելն Տն 'ի վր խաչին ։

չէին։ Բեկումն նշխարին, նշանա
կէ զմիջամխոցիլուէին Տն։ Գաւռն
ոյ, նշանակէ զողբումն Մարիա
մու ՚ի իջուցանելութեն Քի ՚ի
խաչէն։ Զաղորդութին քահանայ
քին, նշանակէ զթաղումն Քի։
Ցետհաղորդութեն, որ երգի ցըն
ծութք. նշանակէ զյարութի Տն։
Իրթայք պատարագեցէք, կամ
Օրհնեցեալք եղերուք. նշանա
կէ զհամբարձումն Տն։ Օրհնու
թին քահանային ✠, զոր խաչա
նիշելով տայ. նշանակէ զգալուստ
Հոգւոյն սրբոյ։ Արձակարանն
զկնի պատարագին, նշանակէ զքա
րոզութի սրբոց առաքելոց. որք
մինչ լցան հոգւով սրբով. սկսա
ցին ՚ի քարոզել զարձակարանն
ընդամենայն աշխարհ,
և այսպէս՝ ետուն զբա
կիզըն հակադարձ
մեան ազանց։

ՅԱՂԱԳՍ ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ։

ա. Հետեւի այժմ չորրորդ սրբազնութիւն. որ կոչի Ապաշխարութիւն։ Բացայայտեա ինձ ուրեմն, թէ զինչ իցէ այս՝ սրբազնութիւն։

Վ. Ապաշխարութիւն նշանակէ զերկս իրս. Նախ՝ նշանակէ զզօրութիւն, որով մարդ զղջայ ՚ի մեղաց իւրոց։ Իսկ հակառակ մոլորութիւն սորին. կոչի անզղջութիւն, այսինքն, մինչ մարդն ոչ կամի ապաշխարել. այլ կամի յարատեւել ՚ի մեղս իւրս։ Երկրորդ՝ ապաշխարութիւն կոչեմք զպատիժս, եւ զվշտակրութիւնս, զորս առնէ մարդ առ՚ի վճարել ոյ վն չարեացն. զորս արարեալ է։ ուստի՝ ասեմք, թէ այս՝ ոք կրէ զմեծ ապաշխարութիւն, զի վշտանգէ զինքն բազմօք ծոմիւք, եւ այլօք խստակրութեամբք։ Երրորդ՝ ապաշ

ապաշխարութին նշանակէ զորբագ-
նութին իմն ներկացուցեալ 'ի Քէ.
վասն Թողլոյ զմեղս այնոցիկ, որք
զկնի մկրտութեն կորուսեալք
են զշնորհն այ. և յետոյ զղջա-
ցեալք են 'ի մոլորութեց իւրեանց,
և բաղձան դառնալ անդրէն 'ի շը-
նորհն այ։

'Ի սորում կայանայ սկզբնակա ա-
նապէս այս սրբազնութի։

'Ի երկուս իրս կայանայ ապաշ-
խարութին. այսինքն, 'ի խոստովա-
նութե մեղաց. և 'ի արձակման, քա-
հանային, քանզի Քս զքհնյս արար
դատաւորս մեղաց, զկնի մկրտութե
գործեցելոց, և կամեցաւ զի փոխա-
նակ իւրն ունիցին զհեղինակութի
վերաԹողլոյ զմեղս։ յերբ՝ մեղաւ-
որն խոստովանիցի քահանային, և
իցէ տրամադրեցեալ ըստ պատշա-
ճին։ ուրեմն 'նայսմիկ կայանայ
սրբազնութին. զի մինչ արտաք-

սա

սապէս մեղաւորն խոստովանիցի
զմեղս իւրս. և քահանայն արտաք
սապէս՝ արտաբերիցէ զարձա
կումն, յայնժամ Ած ներքսապէս
միջնորդութբ այնոցիկ բանից քա
հանայիւն. արձակէ զհոգին զայն
՚ի կապից մեղաց, որովք գոյր կա
պեցեալ: և անդրադարձուցանէ
նմա զշնորհս իւրս. և ազատէ
զնա ՚ի պարաճանդութէն, որով
պարտիւր գահավէժիլ ՚ի դժոխն:

ա, Զինչ իցէ հարկաւոր առ՚ի ըն
դունիլ զայս՝ սրբազնութի:

վ. Երեք իրք են հարկաւորք. որք
են ներզղջութի, խոստովանութի,
և վճարութի: որք են երեք մա
սունք ապաշխարութե:

ա. Զինչ իցէ ներզղջութի:

վ. Զի կարծր սէրտ մեղաւորին կակ
ղանայցէ: և ըստ կերպի իմիք ներ
բեկանիցի ցաւելով վն վշտացու
ցանելոյն իւրոյ զԱծ: Բայց մա

նաւ

խաւորապէս զերկու ինչ պարունա
կէ ներզղջութ՟ն ։ Նախ՝ զի մե
ղաւորն ներցաւեսցի 'ի Հարկէ վ՟ն
ընաւից մեղաց իւրոց . զորս զկնի
մկրտութե՟ն գործեալ է ։ վ՟նորոյ
Հարկաւոր է բարւոք ներզննել
զինքն , և ներընկատել զառածս
իւրս ա՟մն ։ և ապաշաւել վ՟ն ոչ ա
նելոյ զնոյնս ըստ կանոնի սրբոյ օրէ
նին ա՟յ ։ Երկրորդ մեղաւորն ունի
ցի զհաստատ իմ՟ն յառաջադրութի .
վ՟ն ոչ եւս մեղանչելոյ ։

Զինչ իցէ խոստովանութի՟ն ։ ա.

Զի մեղաւորն, ոչ բաւական Հա վ.
մարեսցի զներզղջութե՟ն ։ այլ գնաս
ցէ եւս առ ոտս քահանայի՟ն ։ ուր
Մագդաղենացին գնաց առ ոտս
Ք՟ի , և խոստովանեսցի նմա զճշմար
տութ՟ն զմեղս իւրս ։ ոչ առաւելե
լով, ոչ կեղծելով, և ոչ խառնելով
զսուտ ինչ ։ այլ պարզամտութ՟բ ,
և ոչ արտափաստելով զինքն , ոչ մե

ղա

դատելով այլոց, ոչ բազմապատկե-
լով զխօսս վարկպարազիս։ այլ ամ-
բողջութբ և ասելով զհամայնս.
և ոչինչ թողլով վասն ամօթոյ։
Այլև ասելով զթիւս իւրաքան-
չիւրոցն, և զպարագայս ծանունս,
որքան կարասցէ 'ի միտածիլ։
Այլև հանդերձ ամօթխածութբ,
և խոնարհութբ, ոչ մակաթուճե-
լով զմեղս. ըստորումմակաթուճէ
վիզաստան ոք։ այլ խոստովանելով
զնոյնս Նմա. իբրև զիրս ամօթա-
բերս և անվայելուչս քրիստոնէի-
ումեք. և պաղատելով 'ի Նմանէ
Նուաստապէս զՆերումն։

ա. Զինչ էցէ վճարութին։

վ. Զի մեղաւորն ունիցի 'ըն մտի
իւրում առնել զապաշխարութին։
Ա̃օրոյ և առընդունիցի յօժարա-
պէս զպատիժսն զայնոսիկ, զորս
խոստովանահայրն առադրեսցէ
Նմա։ զորս և կանխապէս կատա-

րես

քեսցէ։ Նկատելով թէ Ած արար
եալ լիցէ նմա զմեծագունեղ շնորհ
մինչ յարատազարգեւեալ նմա զ յաւ
իտենական պատիժ դժոխոյն։ և
շատացաւ, զի կրիցեմք զպատիժ
ոմանս ժամանակականս. յոյժ
փոքրագոյնս յայնցանէ, զորս
մեղքն արժանանային։

. Խնդրեմք, զի ասիցես ինձ. թէ .ա
զինչ պտուղ առբերիցէ մեզ այս՝
սրբաղնութիւն։

Զչորս մեծագունեղս պտուղս Վ.
վերընդունիմք 'յայսմանէ սրբաղ
նութէ. Առաջինն է այն, զոր ա
սացաք, թէ Ած թողու զմեղս գոր
ծեցեալս զկնի մկրտութեան։ և
փոխարկէ զպատիժն յաւիտենա
կան դժոխոյն, 'ի պատիժն ժամա
նակական առ 'ի կրել զնոյնն 'նայս
մէկ կենցաղոջ. կամ 'ըն քաւարա
նում։ Երկրորդն՝ է, զի գործքն
բարիք 'ի մէնջ գործեցեալք մինչ

եալք 'ըն շնորհօ ա̃յ։ և յետոյ ընդ-
մեղօ մերս կորուսեցեալք, առ մեզ
վերադարձուցանէն. միջնորդու-
թե̃ այսորիկ սրբազնութեան։
Երրորդն է, զի լինիմք արձակե-
ցեալք 'ի կապանաց նզովից. եթէ
լե՛ալք իցեմք թերևս կապեցեալք
նոքօք։ զի գիտելի է զնզովս գոլ,
պատիժս ամանս ծանրագունեղս.
որք զմեզ զրկեն յաղօթից սրբոց ե-
կեղեցւոյն։ յաւընդունելոյ զսրբ-
բազնութե̃ս։ 'ի կենցաղավարելոյ
ընդ հաւատացելոց։ և 'ի թաղելոյ
'ըն տեղւոջ սրբազանում։ Արդ՝
յայսմանէ պատժոյ այսքան զար-
հուրելւոյ զերծանիմք 'ըն սրբազ-
նութե̃ ապաշխարութե̃, ըստ հե-
ղինակութե̃ զոր ունին, խոստովա-
նահարքն 'յեպիսկոպոսէն, կամ
'ի Փափէն։ Թէպէտ այս՝ արձա-
կումն 'ի նզովից կարիցէ տրիլ ևս
արտաքոյ սրբազնութե̃։ և յաւաջ
նոր

նորդէ էա, որ ոչ իցէ քահանայ:
Չորրորդ և վերջին պտուղն է, զի
մեք լինիմք ընդունակք գանձուց
ներողութեցն. զորս բաշխեցս՝ տայ
գերագունեղ Վեհապետն:

Ինտուլճենցիայն, որ ներողութի ա.
Թարքմանի, Զինչ արդեօք իցէ:

Ինտուլճենցիայն է ազատակա վ.
նութիւն. զոր Ած ՛ի գործ ածէ ՛ի
ձեռն փոխանորդին իւրոյ առ
իւրս հաւատարիմս, առ՛ի ներել
նոցա զպատիժն ժամանակաւոր, թէ
մասին, կամ ըստ բոլորին. որք է
ին պարտաճանդեցեալք ՛ի կրել զը
նոյնն վս̃ մեղաց իւրեանց ՛ի յայսմիկ
կենցաղոյ, կամ ՛ի քաւարանում:

Զինչ խնդրեսցի արդեօք առ՛ի ա.
ստանալ զինտուլճենցիայս:

Խնդրի, զի մարդն իցէ ՛ի շը Դ.
նորհս Այ: ուստի պարտի խոստո
վանել. եթէ գտանիցի ՛ի մեղս:
այլև զի կատարեսցէ զայնս, զորս
պա

պատուէրեալ է գերագունեղ Մե
հապետն 'ի շնորհելն իւր զնոյնա
ներողութիւնս ։

ա, Որքան յաճախապէս լցէ հար
կաւոր վերընդունիլ զսրբազնու
թն ապաշխարութեան ։

վ· Սուրբ եկեղեցին հրամայէ, զի
ամ որ խոստովանիցի գոնեա մի ան
գամ 'ըն տարւոյն ։ Բայց առա
ել հարկաւոր է խոստովանիլն,
մինչ անձն որ կամիցի հաղորդիլ·
եթէ ունիցի զմեղաւորութիս վն մե
ղաց մահացուաց ։ Նմանապէս մինչ
որ լցէ ժամանեալ առ դուռն մա
հու ։ կամ մինչ գնիցէ զինքն 'ըն
գործառնութեան իմիք 'նորում
գուցէ վտանգ ինչ մեռանելոյ ։
Իսկ բաց յայսցանէ պարտաւորու
թեց, յոյժ բարի իմն է խոստովա
նիլ յաճախակի, և կալնուլ զխղճ
մտութին իւր զուտ ։ և մանաւանդ
մինչ որք անօսրակի խոստովանին,
այն

այնպիսին մեծաւ դժուարութբ
բարեպէս առնել կարէ զնոյնն։
Կամիմ հարցանել՚ի քէն այժմ, ա,
Թէ որք իցեն գործքն բարիք, և հա
ճոյք այ, առ՚ի վճարել նմա վն մե
ղաց մերոց։
Ա. Երիս իրս մակաբերին բը վ,
նաւքն։ որք են, աղօթ, ծոմ, և ո
ղորմութի։ զի հրեշտակն ռափայ
էլ այսպէս ուսուցանէ Թովբիայի։
և բանն է այս։ զի մարդն, որ ու
նի զհոգի, զմարմին, և զինչս ար
տաքինս։ աղօթիւն մատուցանէ
այ զբարեգործութիւս հոգւոյն։
ծոմաւն զբարեգործութիւս մարմ
նոյն։ և ողորմութբն զբարիս ար
տաքինս։ Արդ՝ աղօթիւն իմանին
և լսելն ըղպատարագ, առնելն
զեօթն սաղմոսս ապաշխարականս։
առնել զպաշտօնս փառն մեռելոց։ և
այլք սոյին նմանք։ Ընդ ծոմին են
մանին այլք ամենայնք խստակրօ
Թիւնք

թիւնք մարմնականք, որպիսիք են քուրձքն, խարազանքն, ննջելն ՚ի վ͞ր գետնոյ, և ուխտագնացութիւքն. և այլք սոյին նմանիք: Ընդ ողորմութեան խնամելին համայնք այլք սիրելութիւք, և ծառայութիւք. որք լինին առ մերձաւորն, վասն սիրոյն ա͞յ:

ա. Զինչ իր խնդրեսցի օգնեօք առ ՚ի բարւոք պահել զծոմն:

բ, Երեք իրք խնդրին: ուտել մի անգամ միայն ՚ի նաւուրն: և այս՝ ՚ըն կէսօրէի, զի որքան յետի ուտի, այնքան է բարեգոյն: և ժուժկալել ՚ի մսոյ, ՚ի ձուոյ, և ՚ի կաթնեղինաց:

գ, Որն իցէ բարեգոյն, վճարել ա͞յ այսոքիւք գործովքս ինքն ըստ ինքեան: թէ ըստանալով զինտուլ ճէնցիայս:

դ, Բարեգոյն է վճարել ա͞յ այսոքիւք գործովք ինքնին: քանզի

ներողութ՟ն վճարի միայն վ՟ն պա
րտականութե՟ պատժոցն ։ իսկ այ
դոքիւք գործովք վճարէ զք , և ի
միասին արդիւնաւորեն զկենաւն յաւ
իտենականն ։ Բայց բարեգոյնն ՚ի
համբոյնից է, վարել ընչիւք համբոյ
նիւք․ այսինքն, վճարելով ինք
նին, և ստանալով իմիասին
զինտուլջէնցիայս ։

ՅԱՂԱԳՍ ՎԵՐՋՆՈՅ ՕԾՄԱՆ ։

Զինչ իցէ վերջին Օծումն ։ ա,

Վերջին օծումն է սրբազնուէ վ․
իւն, զոր Տ՟ն մեր ներկայացոյց վ՟ն
հիւանդաց ։ որ ասի օծումն, զի
կայանայ ՚ի օծելն Հիւթով սրբով
զհիւանդն ։ և ՚ի տրասաբերելն ՚ի
վ՟ր ն՟ր զամանս աղօթս ։ որև ասի
վերջին, զի է յետին ՚ի մէջ օծ
մանց, որք տրին ՚ի սրբազնութեանս
եկեղեցւոյն․ զի առաջին օծումն

տրէ .՚ըն մկրտուԹն : Երկրորդն՝ ՚ըն կնքադրուն :Երրորդն՝ ՚ըն քահանայուԹն, և յետինն ՚ըն հիւանդուԹն : այլև վն այնր ասի վերջին. զի տրի ՚ըն վերջնում այսարեկ կենիս:

ա, Որք իցեն արարք այսորիկ սըրբազնուԹեան:

վ. Են երեք: Առաջինն է Թողուլ զմեղս. որք վերամնան երբեմն զկընի այլոց սրբազնուԹեց. ծ̃, այնոքիկ. զորս մոռացեալ է անձն օծելի, կամ ոչ ճանաչէ զնս գոլ մեղս: զորս եԹէ ճանաչեալ էր, կամ ՚ի միտածեալ: յօժարապէս իցեր ապաշաւեալ զնոցանէ, և խոստովանեալ զնս: Իսկ երկրորդն է ուրախացուցանել զհիւանդն. և քաջալերել զնոյնն ՚ըն ժամանակին այնմիկ, ՚նորում գտանի պաշարեցել ՚ի տկարուԹէն, և ՚ի փորձելուԹէ Դիւէին: Եւ երրորդն է, վե

րա

րաբերել զառողջութի մարմնոյն, եթէ լիցի նոյնն պատկան յաճախա նականի կեցութե նոյնոյ հիւան դին: Եւ այսոքիկ երեքեան ա րարքս են նշանակեցեալք ՚ի ձի թոյն. որ կերառնանի ՚նայսմիկ որբագնութե: քանզի ձէթն կազ դուրէ, զովացուցանէ, և բուժէ: ա.

՚Ստորում ժամանակի պարտի Վ. առնանիլ այս որբագնութի:

՚Ստայամիկ բազումք առնեն ըզ մեծ իմն մոլորութի: զի ոչ կամին առնուլ զայս որբագնութի, եթէ ոչ մինչ կան ՚ըն կլիտուեմ անդրա փոխմանն իւրեանց: Այլ ճշմա րիտ ժամանակ առընդունելոյ ըզ նոյնն է, յորժամ բժիշկքն ենթա դատեն զհիւանդութիւն գոլ վը տանգաւոր: և մինչ դարմանքն մարդկայինք ոչ թուէին գոլ բաւա կանք: Ուստի յայնժամ վերըն թանալի է, առ դարմանս երկնայ ինս:

ինս ։ վասնզի ոչ անօսրակէ առդիպի, զի միջնորդութ̃ սրբոյ ձիթոյն հիւանդն առողջանայցէ ։ Ա̃ որո՛յ ոչ պարտի խնդրել այս՝ սրբազնութի̃. յորժամ ոչ գոյ վտանգ ինչ մեռանելոյ ։ և ո՛չ երբէք պարտէ այնքան սպասել. մինչ զի ամենևին բառնայցի յոյսն կելոյ հիւանդին ։ Եւ այս է պատճառն, զի ոչ տրի ձէթն սբ̃ այնոցիկ, որք մեռուցանին դատաստանաւ արդարութե̃ ։ քանզի այնպիսիքն, ո՛չ են հիւանդք և ո՛չ զյոյս կելոյ ունին ։

ՅԱՂԱԳՍ ՍՐԲԱԶՆՈՒԹԵԱՆ,

Կարգին ։

ա. Զինչ իցէ սրբազնութ̃ն Կարգին ։

բ. Է՛ սրբազնութիւն իմն, 'նորում տրի իշխանութի̃, սրբազնագործելոյ զսրբագունեղ Եւքարիսթեան ։ և տուճեանել ժողովրդեան զայլս

սրբազ

սրբազնութիս ։ կամ թէ այնց սպա
տաճարելոյ ըն յատկի խորում պաշ
տօնի . որք վերընկալէլք են զնոյն
իշխանութին ։ Որև կոչի Կարգ ,
զի 'նայսմիկ սրբազնութէ գոն բա
զումք աստիձանք . մին ստորակար
գեցեալ միւսում ։ ոմ քահանայ
ութեն սարկաւագութին ։ և այլք
ստորագոյնքն ։ Բայց զայսմանէ ոչ
այլինչ աստ՝ հանդիպի քեզ բացա
յայտելոյ ։ զի այս սրբազնութի ոչ
ամենեցունց տաբերի , այլ միայն
այնոցիկ մարդկանց , որք արդէն
մեծացեալք են հասակաւ , և ձօ
խացեալք կիտութ ։ որք ոչ ունին
զպէտոյս ուսանելոյ զայս քրիստո
նէական վարդապետու
թի ։ որովհետև՝ նո
ցա պատշաճի ու
սուցանելն ըզ
նոյնս այ
լոյ ։

ՑԱՂԱԳՍ ՍՐԲԱԶ ՆՈՒԹԵԱՆ

Ամուսնութեան :

Զի՞նչ իցէ սրբազնութիւնն Ամուսնութեան :

Սրբազնութիւն Ամուսնութե
ա. է՛ բաղակցութիւն առն և կնոջ : որ
բաղակցութիւնն նշանակէ, և յա
վ. բայուցանէ զմիաւորութիւն Քրիստոսի
ընդ եկեղեցւոյն, միջնորդութեամբ
ներմարմնութեան : Այլ և նշանա
կէ զմիաւորութիւն ոյ ընդ մարդ
կան, միջնորդութեամբ շնորհաց :

Զորպիսիս արարս առնէ այս՝ սրբազնութիւնս :

Նախ՝ շարաբերէ զշնորհս առ
ա. 'ի բաշխեալս տանել միմեանց զայրն
և կինն : և սիրել զիրեարս հոգե
վ. կանապէս . որպէս Քրիստոս սիրէ զեկեղե
ցի : և որպէս Աստուած սիրէ զհոգիս հաւա
տարմաց, և արդարոց : Երկրորդ՝

շա

չարաբերէ զշնորհս առ՚ի գիտել. և կամիլ կրթել զզաւակս իւրս յերկիւղն և ՚ի սէրն այ: Երրորդ՝ յառաջածէ զկապակցութն իմն այն քան ընտանագոյն ՚ի մէջ ամուսնոյն և ամուսնուհւոյն մինչ զի ոչիւիք կերպիւ իցէ կարելի արձակել ըզնոյնն: որպ ո՛չ է կարելի արձակել զկապն, որ է ՚ի մէջ Քի, և եկեղեցւոյն: Եւ աստուածածնանի, զի ոչ ոք կարէ առատաբաշխել. զի ամուսինն թողուցու զառաջին ամուսնուհին իւր, և առնուցու զայլն: Նմանապէս և ոչ կինն թողուցու զառաջին այրն իւր, և առնուցու զայլ ոք:

Զինչ իցէ հարկաւոր առ՚ի առնել զամուսնութիւն: Հ.

Երեք իրք են հարկաւորք: Նախ Պ. զի անձինքն իցեն յարմարք առ՚ի ամուսնանալ. Բ, զի ունիցին զօրինաւոր հասակ: և ո՛չ իցեն ազգա

կիցք

կեցք ՚ի չորրորդէ աստիճանէն ՚ի
վեր ։ Եւ ո՛չ ունիցին զհանդերձաւոր
ուխտ ողջախոհութե՛ ։ եւ այլք ստ
ցէին նմանք ։ Երկրորդ՝ ՚ըն առնելն
զդաշնակցութի՛ Ամուսնութե՛ն
լիցեն վկայք ներկայք ։ Եւ յատկա
պէս գտանիցի անդ՝ ներկայ հօ
վուիչ քահանայն տեղւոյն այնո
րիկ ։ որում յանձնեցեալ է հոգ կե
ցութե՛ հոգւոց նոցին ։ Երրորդ՝
զի համահաւանութե՛ երկոցունց
կողմանցն լիցէ ազատ, եւ ո՛չ ստիպե
ցեալ յումեքէ երկիւղէ ծանրա
գունէ ։ որ եւ լիցէ արտատպեցեալ
խօսիւք. կամ այլով նշանաւ խօ
սից համահանգիտիւ ։ Արդ՝ որ ոք
եւ լիցէ յերկիցս յայսցանէ նըպաս
տաւորութե՛ց եթէ նուաղիցի, ա
մուսնութի՛ն ո՛չ եղիցի կարեւոր ։

ա. Ո՛րն լիցէ լաւագոյն ։ առնուլն
ըզ սրբազնութի՛ ամուսնութե՛ն.
թէ պահպանել զկուսութիւնն ։

Առա

Առաքեալն, Սբն Պօղոս, մեզ վ.
բացայայտեաց զայս՝ տարակոյս.
գրելով թէ. որ կապակցին 'ի յա
մուսնութի, բարւոք առնէ: Իսկ որ
ոչ կապակցի. վս պահպանելոյ. ըզ
կուսութի, բարեգոյն առնէ:
Եւ բան է սորին. զի ամուսնութին
է իր մարդկային: Իսկ կուսութին
է իր հրեշտակային: Ամուսնութին
է ըստ բնութե: Իսկ կուսութին է
գեր քան զբնութին: Եւ ո՛չ միայն
կուսութին, այլև այրիութին ևս
է մեծագոյն յամուսնութէ: Ուս
տի զառաջեալն կեցուցչին 'Նառա
կումանք, թէ բարի սերմն. 'Նա
գարակոջ ունիք եցէ առարեալ ըզ
պտուղս երեսնաւորս: 'Յայլում
վաթսնաւորս: և 'ըն միւսում հա
րիւրաւորս: Վարդապետքն սրք
բացայայտեալք են, թէ պտուղն
երեսնաւոր է ամուսնութե: վաթ
սնաւորն է այրիութեան: Իսկ

հարկաւորն է կուսութեան։

ՅԱՂԱԳՍ ԶՕՐՈՒ

թե՜ց Հասարակապէս։

Գլուխ Տասն երորդ։

ա, ԲԱՑԱՅԱՅՏԵՑԵՐ ցարդ՝ զչորս սկզբնականս մասունս քրիստոնէականի վարդապետութեան։ Այժմ ըղձամ գիտել. թէ կցեն արդեօք՝ այլք ինչք ուսանելիք։

բ, Գիտելիքն հարկաւորք են այնոքիկ չորսքն։ զորս ցարդ՝ քեզ ուսուցի։ Բայց են եւ այլք իրք ոմանք օգտագունեղք առ վաղճանն, զոր մեք ստանալ ձգտիմք. որ է

որ է կեցութիւն յաւիտենական։
այսինքն, զօրութիւնք, մոլութիւնք,
գործք բարիք, և մեղք։ զի թէ
պէտ զայսցանէ խօսեսցուք խառնի
խուռն ՚ի պարզաբանութեան Հաւ
ատամքն, և պատուիրանաց։ սա
կայն եղիցի յոյժ օգտակար խօսիլ
եւս անջատապէս, և մասնաւորա
պէս զնոցանէ։

Ասա ինձ ուրեմն, թէ զինչ իցէ ա,
զօրութիւնն։

Զօրութիւն է որակութիւն. որ վ,
լինի ներընդունեցեալ ՚ի հոգւոջ.
որ առնէ, զի մարդն լինիցի բարի։
Եւ ոչ գիտութիւն առնէ զմարդն
լաւ փիլիսոփայ։ և արհեստն առ
նէ զմարդն լաւ գործաւոր։ այս
պէս զօրութիւն առնէ զմարդն բա
րի։ Եւս առաւել առնէ. զի անձն
գործիցէ զբարին դիւրութեամբ յօժա
րութեամբ, և կատարելութեամբ։ Իսկ որ ոչ
ունի զզօրութիւն զայն, թէև կա
րէ

րիցէ երբեմն գործել զբարին:
Բայց՝ ո՛չ արասցէ զնոյնն, եթէ ոչ
դժուարութե՛, և անկատարութե՛:
Նաև զի տաց քեզ զօրինակ իմն,
զօրութիւն է նման արհեստի, և
սովորութեն: ոմն ուսանես զոք, որ
ունի զարհեստ. և զսովորութի
հնչեցուցանելոյ զքնարս, կամ ըզ
օրունկս, հնչեցուցանէ ըզնոյնս
քաղցրաձայնապէս և մեծաւ դիւ
րութե՛, թէ և ո՛չ հայիցի երբե՛ք
՚ի լարս: զորս եթէ այլոք, որ ոչ
զարհեստ, կամ վարժութի ունի,
թէպէտ շօշափիցէ ևս զլարսն,
և հայելով հնչեցուցանիցէ: սա
կա՛յն ո՛չ փոյթ է՛ փոյթ ևս քաղց
րաձայնապէս՝ հնչեցուցանէ զնոյնսն:
Այսպէս ուրեմն որ ունի զզօրու
թի. օրինակի աղագաւ զբարե
խառնութի, մեծաւ դիւրութե՛
և խնդութե՛ ծոմապահէ, յերբ
պարտ իցէ: Ծոմապահէ ևս կա

տարէլապէս, սպասելով ժամուն
պատշաճաւորի, և ուտելով զկե
րակուրս պատկանաւորս, և միան
գամ միայն: Իսկ որ ոչ ունի զայս
զօրութի: կամ եթէ ունի զներհակն
սմին զորկորամոլութի: այնպիսւոյն
ներքև զմահ թուէր ծոմապահելն:
որև եթէ ծոմապահիցէ եւս, ոչկա
րէ սպասել մինչև 'ի ժամն ճաշուն
և 'ըն ժամու երեկոյին, փոխանակ
ըմպելոյ միանգամ, ըստ սովորու
թե: կամի առնել զճաշակումն իւր
այնքան խորախական. որ լիցի դոյն
ինչ փոքր քան զընթրիս:

Որքան լիցեն զօրութիւնքն: ա.

Զօրութիւնքն են բազումք: բայց բ,
առաւել սկզբնականքն, առ որս
մակաբերին այլք ամենայնք, են
եօթն: այ̃, երեք ա̃ծաբանականք.
Հաւատ, Յոյս, և Սիրելութի:
և չորս Կարդինալականք: Խոհե
մութի, Արդարութի, Արիու
թիւն,

թիւն, և Բարեխառնութ՟ն ։ Այլև
են և եօթն Պարգևքն հոգւոյն
սրբոյ ։ Եւ երանութիւնքն ութն տա-
րանականք, որք զմեզ առ կատարե-
լութիւն քրիստոնէականի կենցա-
ղավարութ՟ե ժամանեցուցանեն ։
Են և եօթն գործքն ողորմութ՟ե
մարմնականի ։ և եօթն գործք ողոր-
մութ՟ե հոգևականի ։ Յաղագս որոց
ամենեցուն կամիմ տալ քեզ զհա-
մառօտ իմն ծանօթութիւն ։

ՅԱՂԱԳՍ ԶՕՐՈՒ
թ՟եց Ա՟ծաբանականաց ։
Գլուխ Մետասան երորդ ։

Ա. ԶԻՆՉԻՑԷ
Հաւատն ։

Վ. Հաւատն է, առաջինն
զօրութ՟եց Ա՟ծաբանականաց ։ որք
են այնոքիկ, որք առ Ա՟ծ վերանկա-
տեն ։

տեն ։ յատուկ պաշտօն Հաւատոյն է լուսաւորել զմիտս, և ներմերացուցանել զնոյնս առ՚ի հաւատալ հաստատապէս զա̃մ ինչ. զոր Ած միջնորդութե̄ եկեղեցւոյն յայտնէ մեզ. թէև լիցեն իրք դժուարինք, և ՚ի վեր քան զբանն բնական ։

Ա̃ որք պատճառք, պիտոյ է այսպէս հաստատապէս հաւատալ զիրս Հաւատոյն ։ ա.

Պատճառ սորին է, զի հաւատն յենու ՚ի վր̃ անպատրելւոյ ճշմարտութե̃ ։ վա̃ն զի ա̃մ ինչ, զոր հաւատն մեզ յառաջադրէ. է արտայայտնեցեալ ՚յԱյ ։ և զի Ած է նոյնինքն ճշմարտութի ։ Ուստի՝ է անկարելի զի զոր ինչ Ած ասէ, իցէ սուտ ։ ուրեմն մինչ հաւատն մեզ յառաջադրէ զիր իմն, որ թուիցի գոլ հակառակ բանին ։ որգոն, թէ ոմն կոյս յղացեալ իցէ ։ պիտոյ է վերլուծել թէ բանն մարդկային է տկար, և վ.

կա

կարէ զխուրադէն խաւսել: Իսկ Ած
ո՛չ խաւսել կարէ, և ո՛չ խօսել:

ա. Զինչ ինչ է հարկաւոր առ՚ի հաւ
ատալ. այսու զօրութ Հաւատոյ:

վ. Է՛ հարկաւոր հաւատալ տար
անջատապէս զբնաւս յօդուածս
Դաւանացուցին. զորս 'ի վերոյ
բացայայտեցաք: և մանաւանդ՝
զայնոսիկ յօդուածս վն որոց եղա
նին տօնախմբութիւնք 'ի մէջ սրբոյ
եկեղեցւոյ 'ըն բոլորում տարւոյ:
որպիսիք են: Ներմարմնութն Տն,
Ծնունդն, Կրելութին, Յարու
թին, և համբարձումն Տն: Գա
լուստ Հոգւոյն սրբոյ: և Սուրբ
Երրորդութին: Այլև պիտոյ է
գո՛լ տրամադրեցեալ 'ի հաւատալ
զամ ինչ. որ մեզ բացայայտիցի 'ի
սրբոյ եկեղեցւոյն: Յետ այսոցիկ
պիտոյ է զգուշանալ յերաց արտաք
նոյ. որք իցեն նշանք անհաւատու
թե: որպիսիք են զգենուլն զհան

դերձս Թուրքաց, կամ յուդայ
եանց: ուտելն զմիս 'նաՀուր ուր
բաթի ✠, Դ̃ աւուրն Հերետիկոսք.
և յայլոց սոցին նմանեաց: վ̃զի ոչ
միայն Հարկաւոր է սրտիւ և բերա
նով. այլև գործոք արտաքնոք ևս
խոստովանիլ զճշմարիտ Հաւատն,
և ցուցանել գոլ օտար 'ի Համայ
նից աղանդոց, որք են ներՀակք
ուղղոյ եկեղեցւոյ:

Զինչ իցէ Յոյսն: ա.

Յոյսն է երկրորդ զօրութի̃ն ա̃ծա վ,
բանական: որ այսպէս վ̃ս այնր կո
չի, զի և այս առ ա̃ծ վերանկատէ:
քանզի ո̃պ Հաւատովքն յա̃ծ Հաւա
տամք: այսպէս յուսով յա̃ծ յու
սամք:

Որն իցէ պաշտօնն Յուսոյն: 'ա

Է' ներվերացուցանել զմերն վ,
կամ, առ'ի յուսալ զյաւիտենա
կան երջանկութի̃ն: Եւ քանզի
այս՝ է բարի իմն այնքան բարձրա

դոյն, մինչզի ոչ էր կարելի մեզ յու-
սալ զնոյնն մարդկայնով ուժով։
վն որոյ Այ պարգևէ մեզ զայս
գերբնական զօրութի։ զի մեք նո
վաւ մեզ հաւաստեցուցանիցեմք,
թէ կարիցեմք ժամանել առ այն
քան մեծագոյն բարին։

ա. Յոր վր հիմնի և յենու յոյսս մեր։

պ. Հիմնի և յենու 'ի վր անհնի բա
րութեն և ողորմութեն այ։ որոյ
նըշանք հաւաստագունեղք են
տալն նորին մեզ զորդին իւր յա
տուկ, որոյ միջնորդութեն զմեզ
ինքեան որդեգրեց. և խոստացաւ
մեզ զժառանգութի երկնից արքայ
ութեանն, եթէ մեք առնիցեմք
զգործս համաձև արժանապա
տւութեն մեզ շնորհեցելոյ։ որև
լիմիաւին պարգևեաց մեզ զշնորհս
և զօգնութիս բաւականս առ'ի
առնել զայնոսիկ գործս։

ա. Զինչ իցէ սիրելութիւնն։

Է երր

Է՛ երրորդ զօրութիւն աստուածաբա- վ.
նական. որ եւս վերանկատէ առ Աստ
զինովաւ ներվերանայ հոգի մեր,
առ՚ի սիրել զԱստ գեր քան զամ
ենայն. ոչ միայն իբրեւ զստեղծիչ, եւ
զհեղինակ բարեաց մերոց բնակա-
նաց. այլ եւ իբրեւ զպարգեւիչ շնոր-
հաց, եւ փառաց, որք են բարիք
գերբնականք:

Կամիմ գիտել. թէ սիրելութին ա.
արտաձգութեան եւս արդեօք առ ըս-
տեղծուածս.

Սիրելութին արտաձգուի յատ- վ.
կապէս առ Աստ մարդ: եւ առ հա-
մայնս իրս. զորս արարեալ է Աստ:
Բայց՝ այսու տարբերութ: քանզի
Աստ է սիրելի վս իւրեան ինքեան:
զի է ամենաբարի եւ անհուն:
Իսկ այլք իրք ամենայնք, առ որս
եւս անդրաձգուի սէրն, պարտին
սիրել վս սիրոյն Այ: Եւ մանաւ-
անդ պարտիմք սիրել զմերձաւորն
մեր

մեր. որ է արարեցեալ ըստ պատ
կերի ա̃յ : ա̃մ և մեք եմք : Սաստի ը̃
մերձաւորն, ո՛չ միայն իմանիլ պար
տի ազգականն, կամ բարեկամն :
այլ ա̃մ մարդ, թէև կամիցի ոք լի
նիլ մեզ թշնամի : քանզի ա̃մ մարդ
է՛ պատկեր ա̃յ. վ̃ն որոյ պարտի գոլ
սիրեցեալ :

ա. Սիրելութ̃ին իցէ արդեօք մեծ
իմն զօրութիւն :

վ. Է՛ մեծագոյն ՚յամենից այլոց :
և է՛ այնքան մեծ բարի : մինչզի, որ
ունի զնա, ոչ կարէ զրկիլ ՚ի կեցու
թ̃է իւրմէ : եթէ նախ՝ ո՛չ կորուսա
նիցէ զսիրելութ̃ին, զոր ունի :
Իսկ որ ո՛չ ունի զնա, ոչ իւիք կեր
պիւ կարէ կեցուցանիլ. թէև ու
նիցի զայլս ամենայնս զօրու
թիւնս. այսինքն, զառա
քինութիւնս : և
զպարգևս
Ա̃յ :

ՅԱՂԱԳՍ ԶՕՐՈՒ
թե̃ց կարտինալականաց:

Գլուխ Երկոտասան երորդ:

ԶԻՆՉԻՑԷ ա.
խոհեմութիւնն:

Է՛ առաջինն չորից զօրութե̃ց վ.
կարտինալականաց: որք ունին
զայս անուն, զի են չորս զօրութի̃ք
սկզբնականք: և են իբր աղբերք այ
լոց համայնից զօրութե̃ց վարոյա
կանաց, և մարդկայնոց: քանզի
խոհեմութի̃ն Ղեկավարէ զմիտս:
արդարութի̃ն ղեկավարէ զկամս:
բարեխառնութի̃ն ղեկավարէ զցան
կական ախորժակն: և արիութի̃ն

ղեկավարէ ըղ ցասմնականն :

Հ. Որն իցէ պաշտօնն խոհեմութեան :

Պ. Ի՛ ցուցանելն 'ըն համայնս առանձնութիւնս զպատեհականս վաղճանս, և զմիջնորդս պատշաճաւորս : և զամենայնս պարագայս, որք են ժամանակն, տեղին, եղանակն, և այլք սոյին նմանք : որպէս զի գործն, լինիցի բարւոք արարեցեալ ըստ ամենայնի, և ընդ ամենայն : վասն այսորիկ կոչի վարդապետութիւն այլոց զօրութեանց : և է իբրև զաչս մարմնոյն . իբրև զաղ 'ըն կերակրոց . և իբրև զարեգակն 'ի մէջ աշխարհի :

Հ. Որք իցեն մոլութիւնքն հակառակք խոհեմութեան :

Պ. Զօրութիւն կայանայ 'ըն միջնում : Այս որո՛յ ունի զերկու մոլութիւնս ինքեան հակառակս, որք կայանան 'ներկուս ծայրս : մի մոլութիւն ներհակ խոհեմութեան, է անխոհեմութիւն, որ է անշրջահայե-

ցու

ցութն, և անզգուշութն, և է այ
նոցիկ. որք ո՛չ շրջադիտեն զայն,
զոր առնելոցք են. և ո՛չ հային 'ի
ճշմարիտ վաղճանն. կամ ո՛չ առ
նուն զճշմարիտ միջնորդս: Իսկ
միւս մոլութն ներհակ խոհեմու
թն, է խորամանգութի, կամ մնե
ղէն խոհեմութի. և է այնոցիկ, որք
ամիւ զգուշութբ խորհին զվաղճա
նէն, և զմիջնոցն. բայց զամ ինչ
ներուղղին առ յատուկ օգուտն
իւրեանց՝ դժ ստանալոյ զբարի ինչ
աշխարհական: որոյ սակս՝ նախա
հոգան նրբապէս խաբել զմերձա
ւորս իւրեանց, առ'ի յառաջացու
ցանել զինս յառաջարկեցեալս դժ
հաճոյիցն իւրեանց: Բայց 'ըն
վաղճանի տեսցին այսպիսիք
լեալք գո՛լ անխոհեմագունեղք.
զի կորուսին զծայրագոյն բարին,
վասն սիրելոյ զբարի ինչ փոքրա
գունեղ:

ա. Զինչ իցէ արդարութիւն: և որ իցէ պաշտօն նորին:

պ. Արդարութիւն է զօրութիւն իմն, որ տայ իւրաքանչիւրում զիւրն: Ուստի պաշտօնն նորին է յարդարելն զիրս. և դնելն զհանդիսութիւն ՚ի մէջ դաշնակցութեանց մարդկայնոց, որ է հիմն անդորրութեան, և խաղաղութեան: քանզի եթէ իւրաքանչիւրոք գոհունականայցէ զիւրմէն. ոչ պատերազմ ինչ և ոչ տարաձայնութիւնք երբեք եղիցին:

ա, Որք իցեն մոլութիւնքն, հակառակք արդարութեան:

պ. Են երկու, մին է անարդարութիւն կամ անիրաւութիւն, որ է, մինչ ոք առնու զինչս այլոց: կամ ՚ի դաշնակցութեան կամի տալ պակաս քան զայն, զոր պարտի տալ: կամ թէ կամի յինքն առնուլ աւելի քան զայն. զոր պարտի առնուլ: Իսկ միւս մոլութին ներհակ արդարութեան,

թէ, է սաստիկ արդարութիւն. Ք͞ս,
մինչ որ է յոյժ խիստ. և կամի յար
դարել զինչս իւրս առաւել նորա
պէս քան զայն, զոր ասոյէ բանն:
Ա͞ որոյ 'ըն բազում դիպուածս
պետոյէ, զի խառնիցի ցաւակցու
թիւն ընդ արդարութեան. որգոն, և
թէ մարդ որ աղքատ, ոչ կարիցէ
հատուցանել իսկոյն զա͞մ, զոր
պարտի, Թարց մեծագունեղի իւ
բեան վնասու: է իրաւի բանական
իմն և արդար, զի տրիցի նմա ժա
մանակ ինչ պայմանի առ'ի հատու
ցանել. զոր եթէ ոք, ոչ համիցի շը
նորհել. է յոյժ և խիստ արդար:
և հակառակ արդարութեան:

Զինչ իցէ արիութիւն, և որ իցէ ա·
պաշտօնն նորին:

Արիութիւն է զօրութիւն իմն, որ վ·
յօժարեցուցանէ զմեզ առ'ի գերա
զանցել զհամայնիւք դժուարու
թեանք. որք խափանեն զմեզ'ի բարե

գոր

գործութե ։ որև անդրաձգի մին
չև 'ի կրումն մահու , մինչ է հար
կաւոր վն փառացն այ ։ կամ վն ոչ
նահանջելոյ 'ի պարտուց մերոց ։
Զի այսպէս Մարտիրոսք ամենե
քեան գերազանցեցին զհալածո
ղօքն իւրեանց միջնորդութե այ
սօրինկ զօրութեա ։ Եւ նմանապէս
զինուորք համայնք քաջասիրտք ,
որք 'ըն պատերազմունս արդարս ,
զմեծամեծս քաջունս առնել ջա
նային . որք և յաղթելով փառա
որք գտան , և հանդիսացան միջ
նորդութե նոյնոյ այսօրինկ զօրութեա ։

ա. Որք են մոլութիւնքն հակա
ռակք արիութեան ։

բ. Են երկիւղն , և յանդգնութին ։
զի երկիւղն մատնէ զանձն յոյժ
դիւրաւ , որ ծնանի 'ի փոքերէ ա
րիութե ։ Իսկ յանդգնութին առ
նէ , զի մարդն արկանիցէ զինքն 'ի
վայտնի վտանգ ինչ . յորժամ ոչ է
պէ

պիտոյ ։ որ․ զի այսպէս ասիցեմ։ Է
առաւել արիւն, և ո՛չ է արժանի
գովութե, այլ պարսաւանաց ։ վ͞ս ո
րոյ ոչ է զօրութի, այլ մոլութի ։

Զինչ իցէ բարեխառնութին ։ ․ա
և որ իցէ պաշտօնն նորին ։

Բարեխառնութին է զօրութի վ·
իմն, որ սանձահարէ զըղձականս
հեշտութիս, և առնէ, զի անձն
գործածիցէ զայնպիսիս հեշտու
թիս ը͞ստ չափու և հրամանի բանին ։

Որք իցեն մոլութիւնք հակա ․ա
ռակք բարեխառնութե ։

Ին անբարեխառնութի կամ վ·
մոլեխառնութի, և կամ անզգամու
թի․ անզգայականութի ։ Անբարե
խառնութին է, յորժամ անձն ոք
է առաւելապէս տրեցեալ հեշ
տութեց. ուստի՝ առնէ զանդրա
զանցութի ՚ի յուտելն, և ՚ի յըմ
պելն և յայլս ազգին նմանս ։ որք
վնասեն հոգւոյն և մարմնոյն ։

Ան

Անզգայականութիւն է, յորժամ անձն ոք կալնու զմիւս ծայրն։ և այնքան փախչի ՚ի համայնից հեշտութեանց. մինչզի ոչ կամիցի ևս ուտել զերս հարկաւորս առողջութեան, առ՚ի ո՛չ զգալ զխունենինչ հեշտութիւն զայն, զոր բերէ ընդ ինքեան բնականապէս պատշաճաւոր կերակուրն։ Բայց սակայն է հասարակագոյն իմն ՚ի մէջ մարդկանց մոլութիւն անբարեխառնութեան, քան զմոլութիւն անզգայականութեան։ Առ որո՛յ սուրբքն համայնք խօսիւք և գործովք յորդորեալք են զմեզ ՚ի ծոմապահութիւն, և ՚ի նուաճելութիւն մարմնոյ մերոյ։

ՅԱՂԱԳՍ ԵՕԹՆ

Պարգևաց Հոգւոյն Սրբոյ։

Գլուխ Երեքտասաներորդ.

ա. Որք իցեն Եօթն պարգևք Հոգւոյն սրբոյ։

Են այնոքիկ, զորս Մարգարէն վ.
Եսայիաս, մեզ ուսուցեալ է: այս
ինքն, Իմաստութի. Իմացումն,
Խորհուրդ, արիութի, գիտութի,
առաքինութի, և երկիւղ այ:

Առ որպիսիս իրս օգնեն մեզ ա.
պարգևք այսոքիկ:

Օգնեն մեզ առ կատարելութին վ,
քրիստոնէականն կենցաղավարու-
թե ժամանել: Վ̃զի են իբրև ըղ-
սանդուխտ իմն, որ զմեզ առնէ ե-
լանել 'ի կացութէ մեղաց ընդ զա-
նազանս աստիճանս, մինչև 'ի գա-
գաթն սրբութե: Բայց գիտելի
է, զի մարգարէն թուեաց զայս-
սիկ աստիճանս վերուստ 'ի վայր
իջանելով: քանզի տեսանէր իբրև
զսանդուխտ իմն, որ իջանէր
յերկնից 'ի վայր: Իսկ մեք զնոյնս
թուեսցուք հակադարձապէս ներ-
քուստ 'ի վեր ելանելով. և յերկրէ
ժամանելով յերկինս: Ըստ այսմ

ու

ուրեմն առաջին աստիճան է. եր
կիւղն ա̃յ, որ զարհուրեցուցանէ
զմեղաւորսն, յորժամ 'ի միտ ածէ,
զա̃ծն ամենակարող, գոլ ինքեան
իբր թշնամի: Երկրորդ աստի
ճանն, է առաքինութին: վ̃զի որ
երկնչի 'ի պատժոցն. զորս Ա̃Ծ
սպառնայ մեղաւորաց, սկսանի լի
նել առաքինի, և ըզձայ հնազան
դել և ծառայել ա̃յ, և առնել ըստ
ա̃մի զո̃բ կամն նորին: Երրորդ աս
տիճան է գիտութին: վ̃զի որ ըզ
ձայ առնել զկամս ա̃յ, խնդրէ յա̃յ
զի ուսուցանիցէ ինքեան զպա
տուէրանս իւրս օ̃ք: Իսկ Ա̃Ծ
մասնակի ընդ քարոզօղս, մասնա
կի ընդ գրեանս, և մասնակի ընդ
ներշնչմունս ներքինս գիտեցուցա
նէ նմա զա̃մս իւր հարկաւորս:
Չորրորդ աստիճան, է արիութին:
վ̃զի այն, որ գիտէ, և կամի ըստ
ա̃մի ծառայել ա̃յ, գտանէ դժա

զուամն դժուարութեան, և փորձու-
թեան աշխարհի, մարմնոյ, և սա-
տանայի: վն̃ այսր՝ Ած յայնժամ
տայ նմա զպարգևն արիութե̃ն· զի
յաղթիցէ բնաւից դժուարութե̃ց:
Հինգերորդ՝ աստիճան է խոր-
հրդն, քանզի մինչ դեռ ոչ կարէ-
ցէ յուժով յաղթել: դարձուցա-
նէ զինքն առ խաբէութս, և ընթ-
պատրաստակի բարեաց յառաջանայ
սայթաքել զմարդն արդար: Իսկ
Ած ոչ տարալքէ զնոյնն, այլ տայ
նմա զպարգևն խորհրդոյ, որով
մարթի հանդիսանալ ընդդէմ պատ-
րանաց թշնամւոյն: Վեցերորդ՝
աստիճան է պարգևն իմացման,
քանզի մինչ մարդ ոք իցէ արդեն՝
մարզեցեալ բարեպէս ’նայսմիկ
կենցաղոյ ներգործականում, և
ունեւալ իցէ զ յաղթութս բազում
ընդդէմ դիւաց: Արտաքարշէ զնա
Ած, և գերաբերէ ’ի կեանս հայե-

ցա

ցօղականս, և պարգևօք իմացման իմացուցանէ, և անդրացուցանէ նմա զխորհուրդս ծ̃ծայինս եօթինս։ Եօթներորդ աստիճան է իմաստութի̃ն, որ է լրումն կատարելութե։ Վա̃զի այն է իմաստուն, որ ճանաչէ զառաջին պատճառն, և ըստ նմին կարգաւորէ զիւրս համայնս առածութի̃ս։ Իսկ զայս ոչ ոք կարէ առնել. եթէ ոչ այն, որ պարգևի իմացմանն առակցէ զկատարեալ սիրելութի̃ն։ Զի իմացմամբն ճանաչէ զառաջին պատճառն, և սիրելութ̃բն ներուղղէ, և կարգաւորէ առնմ̃ զա̃մ ինչ, իբր առ վերջին վախճանն իւր։ Եւ վա̃զի իմաստութի̃ն առակցէ զիղձն ընդ իմացման։ Վա̃ այնորիկ առ Լատինս կոչի Սափիենցիա։ այսինքն, համեղացեալ գիտութի։ ըստ որում ուսուցանէ մեզ Սուրբն Բերնարտոս։

ՅԱՂԱԳՍ ՈՒԹՆ
Երանութեանց:

Գլուխ Չորեքտասաներորդ:

Զի՞նչ իցեն Ութն Երանութիւնքն ա,
զորս ուսուցանէ մեզ Տ̃ր մեր
'ի սրբոյ աւետարանում:

Են, այլ իմն սանդուխտ վ̃ն վե վ·
րագայելոյ առ կատարելութիւն:
Նման սանդխտոյ պարգևաց Հո
գւոյն սրբոյ, վ̃զի 'ի եօթնզգայ
ութիւնս պարունակին, եօթն աս
տիճանքն ժամանելոյ առ երանու
թիւն: Իսկ սորա ութերորդն տայ
մեզ զնշան իմն, առ 'ի ճանաչել.
թէ այս՛ ոք անձն, իցէ վերագայե
ցեալ 'ի այս սանդուխտ, թէ ոչ:

Բացայայտեա՛ ինձ համառօտա ա,
պէս զսանդուխտս զայս:

Քս̃ Տ̃ր մեր յառաջինս երիս աս վ,
տիճանս ուսուցանէ մեզ 'ի բաց
բառնալ զարգելս կատարելու̃ն.

որով լինի ժամանել առ երանու
թիւն. իսկ արգելք սեռականք և
կարգաւորականք են երեք: ցան
կութի ընչից: ցանկութի պատւոյ:
և ցանկութի փափկութեց. Վ̃ ո
րոյ ասէ մեզ 'Նառաջնում աստի
ճանոյն. թէ երանեցեալք են աղ
քատքն հոգւով. յ̃, այնոքիկ, որք
կամաւորապէս խոտեն զինչս:
'Ներկրորդումն ասէ, երանեցելք
են հեզքն. այսինքն, այնոքիկ, որք
տեղիտան բնաւէից: Եւ ոչ ընդդիմա
կային այնոցիկ, որք նախագահեն
զինքեանս նց̃, և յետս՝ վանեն զն̃ս:
'Ներրորդումն ասէ, երանեցեալք
են այնոքիկ, որք լան: յ̃, այնո
քիկ, որք ոչ խնդրեն զըզբօսանս, և
զհեշտութիս աշխարհի: այլ պա
րապին 'ի առնել զապաշխարութի,
և յողբալ զմեղս իւրեանց: Իսկ
'Նայլս երկուս աստիճանս ուսուցա
նէ մեզ զկատարելութի կենաց ա

ըսրականաց ։ որ կայանայ 'ի լրում
բնաւէից այնոցիկ ։ յաղագս որոյ
ևմք պարտաճանդեցեալք յարդա
րուԹէ , և 'ի սիրելուԹէ ։ Ուստի
'ըն չորրորդում աստիճանոջ աս
ասէ , երանեցեալք են այնոքիկ , որք
ունին զքաղցս և զծարաւս արդա
րուԹե ։ և 'ըն հինգերորդում ա
սէ , երանեցեալք են ողորմածքն ։
Իսկ 'ըն վերջինս երկուս , քարշէ
զմեզ առ կատարելուԹին կենաց
հայեցողականաց ։ Ուստի 'ըն վեց
երորդում ասէ , երանեցեալք այ
նոքիկ , որք ունին զսիրտս մաքուրս
զի նք̅ տեսանիցեն զա̅ծ ։ այսինքն ,
տեսցեն զնա 'նայլում կենի փա
ռօք ։ և 'նայսմիկ կենոջ ճանաչես
ցեն զնա շնորհիւ հայեցողուԹե ։
'Ըն եօԹներորդում ասէ , երանե
ցեալք են խաղաղարարքն , զի կոչես
ցին որդիք ա̅յ ։ Ը̅ , երանեցեալք
այնոքիկ , որք առաւկցելով հայեցո

զութեն զկատարեալ սիրելութեն,
կարգաճորեցին զհամայնս ինչս
իւրեանց առ ԱԾ ։ և խաղաղացու
ցանելով զբոլոր արքայութին Հօ
գւոյն, եղեցին որդիքն, և նմանք
Հօրն իւրեանց, սրբք, և կատա
րեալք ։ ՚Ութերորդումն զգացո
ղութե, ոչ պարունակի նոր ինչ աս
տիճան կատարելութե, որ բարւոք
ասէ Սբն Օգոստինոս ։ այլ բա
ցայայտի մեզ անդ՝ յայտնի իմն նշն
առ՚ի ճանաչել. թէ անձն որ իցէ
ժամանեցեալ առ կատարելութին,
և այս՝ նշան է կրելն կամաճորա
պէս զհալածմունս անարդարս ։
քանզի որ ոսկի փորձի ՚ի բովս ։
այսպէս մարդն արդար և կատա
րեալ ՚ի տառա
պանս ։

ՅԱՂԱԳՍ ԵՕԹՆ

Գործոց Ողորմութեան Մարմնականի և Հոգեկանի։

Գլուխ Հնգետասաներորդ։

ԼՆՐԱ ՄՆԱՑ այժմ, զի մեկնեսցես ինձ զգործս ողորմութեան, թե՛ մարմնականի, թե՛ հոգեկանի։

Գործք մարմնականի ողորմութեն են եօթն։ զորոց վեցն ունիմք 'ի սուրբ աւետարանին։ որք են, Կերակրել զքաղցեալս։ Արբուցանել զծարաւեալս։ Զգեցուցանել զմերկս։ Իջեւանել զպանդուխտս։ Առտեսանել

զհիւ-

զհիւանդս։ Եւ Մխիթարել զբան
տեցեալս։ Իսկ եօթներորդ գործն
է, թաղել զմեռեալս։ զոր ուսոյց
մեզ Սէն Թոբիաս եւ Հրեշտակն
Ռափայել։

Գործք ողորմութեան հոգեկանի են
եւս եօթն, որք են ուսուցանել ըզ
տգէտս։ Խրատել ըզ տարակու
սեալս։ Մխիթարել զտրտմ
եալս։ Անդիմանել սիրով զմե
ղուցեալս։ Ներել վըշտաց, զորս
այլք ընդդէմ ինքեան լցեն արա
րեալք։ Ըմբերել զանցաւորութեց։
Եւ Աղաչել զած։ վս կենդանեաց
եւ մեռելոց։

ա, Գտանի արդեօք իրինչ. որ ար
տափառիցէ զմեզ 'ի պարաւան
դութէ առնելոյ զայսոսիկ ողոր
մութե գործս։

Վ. Երեք պատճառք կարեն արտա
փառել զմեզ 'ի նմանէ։ Առա
ջինն, է յորժամ անձն որ ոչ ունի
զեղա

զեղանակ առնելոյ զնոյնն որպէս էր բարի աղքատն Ղազարոս, զոր մեք ընթեռնանի 'նաւետարանսում որ զո՛չ ոք գործ ողորմութեան մարմնականի արար: զի ինքն գրեթէ զոյխտոյս ունէր համայնից գործոց այնոցիկ: բայց միայն վ͞ն իւրոյն համբերութեան եղև պսակեցեալ:

Եւ այս՝ է կարգն ա͞յ, զի փառթամքն կեցուցանիցեն ճանապարհաւ ողորմութեան: Իսկ աղքատքն ճանապարհաւ համբերութեան:

Այլպէս ևս, որ ո՛չ ունին զգիտութիւն, և ո՛չ զխոհեմութիւն վ͞ն իւրեան: ո՛չ է պարտաճանդեցեալ 'ի յուսուցանել. կամ 'ի խրատել զայլս:

Երկրորդ պատճառն է, յորժամ անձն ոք, ծառայէ ա͞յ 'ըն կացութիւք բարձրագունի 'ի կեանս գործականս, և վ͞ն բանի այնորիկ կացութեան, ո՛չ ունի զառիթ առնելոյ զբազումս գործս սերելութեան: որ

պէ·

պիտոյք են ճգնաւորքն, որք կամ ներփակեցեալք 'նանապատս կամ 'ի խուցս իւրեանց առ 'ի նրբանկատել զկիրս երկնայինս : Եւ ո՛չ են գառաճանդեցեալք 'ի թողուլ զայն պիտոյի սէր ճգնութեան : Եւ գնալ 'ի խնդրել զայնոսիկ, որոց առնիցեն զգործս ողորմութեան : Երրորդ՝ պատճառն է, յորժամ անձն ոք, ոչ գտանէ զոք, որ ունիցի զպիտոյս նշանաւորս, որում առնիցէ զողորմութիւն իւր : վասնզի ո՛չ եմք պատրաճանդեցեալք՝ 'ի օգնել : Եթէ ո՛չ այնոցիկ, որք ոչ կարեն օգնել ենքեանց : Եւ ո՛չ ունին զայլս, որք կամիցին, կամ կարիցեն օգնել նմա : Թէպէտ էցէ Ճշմարիտ, զի կատարեալ ողորմութիւն ո՛չ սպասիցէ զժամանակ պատրաճանդութեան : այլ է յօժար եւ պատրաստ եղանակաւ բարեգութիւ 'ի օգնել ամենեցունց, որոց եւ ըստ որում կարէ :

Թուէի

Թուի ինձ, թէ զյետին գործն աջ զայն ողորմութեն, որ է աղաչել զԱ՟ծ վ՟ն մերձաւորին, ամ՟ ոք կարէ առնել։

Այո՛, այդպէս։ վ՟ն որոյ և ոչ՟ք Կ. Ճգնաւորքն եւս կարեն առնել ըզ գործս ողորմութե, զի աղաչեն զԱ՟ծ առ՚ի ենթայնուլ իւրով շնորհիւ զկարօտութիւն ամենեցունց այնոցիկ, որք ունին զպիտանաւորութի։

ՅԱՂԱԳՍ ՄՈԼՈՒԹԵՑ
և Մեղաց Սեռապէս։

Գլուխ Վեցտասաներորդ։

ԱՅԺՄ Է ԺԱՄԱՆԱԿ ա-ուսուցանելոյ ինձ, թէ զինչ իցէ մոլութիւն և մեղն առ՚ի փախչել ՚ի նոցունց։ ա՟մ ուսուցեր ինձ զօրութիս, և զգործս բարիս առ՚ի

առ՚ի սատանայ զնոսա ։

վ, Մեղն ոչ այլինչ է, եթէ ոչ անձ
նաւութիւն իմն, կամ զանցառուն
կամաւոր ը՟դէմ ա՟ծայնոյ օրէնին ։
Յաղագս որոյ պարտիս գիտել.
թէ երեք իրք խնդրին առ՚ի առ
նել զմեղն ։ Նախ՝ պարտի գոլ
անձնաւութիւն իմն, կամ զանցա
ռութիւն. այս, առնել և գործել զիր
ինչ արգելեցեալ ։ կամ ոչ առնել
զիր ինչ պատուիրեցեալ. զորօրի
նակ, հայհոյելն, է անձնաւութն,
իսկ ոչ լսելն զպատարագ է զանցա
ռութիւն ։ Երկրորդ պարտի գոլ ըն
դէմ ա՟ծայնոյ օրէնին, անձնա
ւութիւս այս՝ և զանցառութիւս ։
Ազի օրէնն ա՟յ է կանոն բարեաց
գործոց. ո՟պ արհեստն որմնադրու
թեն, է կանոն բարւոք որմնադրե
լոյ ։ Եւ զի ո՟պ պատուադիրն մինչ ոչ
գործէ ըստ արհեստին, ոչ առնի
լաւ արհեստաւոր, եւ զի ոչ բարւոք
որմ

տրմնադրէ: Այսպէս եւ մարդն
ոչ ասի բարեւոք կեալ, եւ ոչ է լաւ
մարդ: մինչ ոչ հետեւի օրինացն
այ: Իսկ ընդ օրէնն այ, ոչ միայն ի
մանի այն, զոր նոյնինքն Ած ետ
անմիջապէս, որպիսիք են տասն
պատուիրանքն: այլեւ են այնոքիկ
եւս, զորս տայ մեզ միջնորդութե
Փափին, եւ այլոց Վեհագունից,
թէ հոգեկանաց, եւ թէ ժամա
նակականաց: զի ամենեքեան են
սպասաւորք այ, եւ՚ի նմանէ ունին
զհեղինակութիւն: Երրորդ՝ պար
տի գոլ. զի այն անձնաւութին կամ
զանցառութին իցէ կամաւոր:
Վասն զի ոչ ինչ եղանի թարց հաճա
նութե կամաց, ոչ է մեղ. զորօրի
նակ, յորժամ ոք հայհոյէ մինչ
ննջէ: կամ մինչ ոչ իցէ տակաւին
ժամանեցեալ առ կիրառութն բա
նին: եւ կամ ոչ գիտէ զխօսն, զոր ա
սէ լինել հայհոյութի: ՚Ի այսոսիկ
գի

գիտաճածն մարդն ո՛չ մեղանչէ, զի ո՛չ գոյ անդ համահաւանութիւն կամաց:

ա, Իմացայ թէ զինչ իցէ մեղն: Ասա՛ ինձ այժմ թէ զինչ իցէ մոլութիւնն:

վ, Մոլութիւն է չար ունակութիւն իմն: և չարասովորութիւն իմն մեղանչելոյ. ստացեալ 'ի սատէպ մեղանչելոյ: ուստի ծնանի, զի անձն որ մեղանչիցէ դիւրագունապէս և մեծագունիւ համարձակութ. և ուրախութ: զորօրինակ, ասեմք, թէ այս որ է հայհոյիչ. կամ կատակասաց, մինչ իցէ սովոր' ի բազում հայհոյել. կամ կատակել: ուրեմն հայհոյելն է մեղ. և գոլն հայհոյիչ է մոլութի: այսպէս ասացաք և զայլոց բնաւից չարեաց:

ա. Իցէ արդեօք մեղն մեծ իմն չար:

վ. Մեծագոյն չար 'ի համայնից է մեղն: որև միայն է բացարձակա

պէս

աչքս չար։ և անհնարոյ ա̃յ առաւել
քան զա̃մ ինչ չար. Որ երևի յայտ
մանէ, զի ԱԾ երբեք զոչինչ վարկա
նի եղծել և կորուսանել վս̃ մե
ղաց, զպատուհականագոյնս յիւ
րոց ստեղծուածոց։ Ոպ̃ եթէ իշ
խան որք, ունիցի զպատուհականա
գունեղ անօթ իւր արծաթի, կամ
ոսկեղէն. զնոյ մեծագունեղի։ և
'ի մէջ նորին գտանիցի հեղուկ իւր
զազիր, որում այնքան անհնարոյ
անտոյցէ. մինչ զի հրամայեսցէ ջախ
ջախել զանօթն զայն. և արկանել
'ի խորս ծովու։ Ո՛չ ապաքէն ասե
ցես դու, թէ իշխանն այն սաստ
կագունեղապէս ատէ զհեղուկն
զայն զազիր։ Արդ ԱԾ արար իւ
քեան զերկուս անօթս մեծագու
նեղագոյնս. զմին յարծաթոյ, որ
է մարդն։ և զմիւսն յոսկւոյ, որ է
հրեշտակն։ Եւ զի եգիտ զհեղուկն
զայն զազիր 'ըն միում և 'ըն միւ
սում։

սում: Եւ վն այնր ջախջախեաց
և եարկ 'ի խորս դժոխոյն, 'ի յարա
կայս Թշուառութեան զընաւս հրեշ
տակս. որք գործեցին զմեղս: Եւ
հանապազ արկանէ ևս 'ի նոյն տե
ղի կորուստեան զհամայնս մարդիկս,
որք մեռանին 'ի ներքոյ մեղաց:
Այլ և երբեմն վն մեղաց աշխարհի
հրամայեաց ջրհեղեղ լինիլ. և եա
պան նովաւ զամն մարդիկս: Բաց
'ի Նոյէ և յընտանեացն իւրեն, որք
էին պահպանեցեալք արդարք:

ա. Քանիք ցեղք մեղաց գտանին:

Մեղն է երկուց ցեղից. զի մին
վ. առաջածագական, և միւսն գոր
ծական: Իսկ մեղն գործական՝ է
նմանապէս երկուց ցեղից,
զի մինն է մահացու,
և միւսն
ներե
լի.

ՅԱՂԱԳՍ ՄԵՂԱՑ

Ծագականաց։

Գլուխ Եօթնևտասներորդ։

ԶԻՆՉԻՑԷ ա.
մեղն ծագական։

Մեղն ծագական է այն
ընդ որում մեք լինիմք ծնեցեալ. ք։
որ եկն մեզ յաջորդութ̃ ՚ի նախ վ.
կնոյ հօրէն մերմէ Ադամայ։
Զի պարտիս գիտել. թէ յորժամ
Ած արար զառաջին այրն, և զա
ռաջին կինն. որք կոչէին Ադամ
և Եւայ։ Նախ ետ նոցա զշնորհն
իւր, որով էին արդարք, և բա
րեկամք այ̃, և որդիք նորին առա

դրև

գրեցեալք: Երկրորդ ետ նց զմեծ
իմն գիտութիւն առ ՚ի գիտել առնել
զբարիս, եւ փախչել ՚ի չարեաց:
Երրորդ՝ ետ նց զհպատակութիւն իմն
որով մարմինն հնազանդէր հո
գւոյն: զի մի՛ շարժեսցէր ՚ի ցանկու
թիւս անպատեհս ընդդէմ բանին:
Չորրորդ՝ ետ նց զյօժարութիւն
իմն եւ դիւրուն մեծագունեղ առ
՚ի առնել զբարիս, եւ փախչել ՚ի
չարեաց: Եւ ո՛չ ետ նց, եթէ ո՛չ զմի
միայն դիւրագունեղ պատուի
րան: Հինգերորդ՝ ազատ արար
զնս ՚ի համայնից աշխատանաց եւ
յերկիւղէց, զի երկիր ինքն բուսեն
քեան յառաջածէր զպտուղս
բաւականս կենաց մարդկայնոյ:
Եւ ո՛չ ինչ գոյր. որ կարէր վնասել
մարդոյն: Վեցերորդ՝ արար զնս
անմահս. զի, ո՛չ պարտէին մեռա
նիլ. եթէ ո՛չ երբէք մեղուցեալ է
էին: Եօթներորդ՝ կամէր Ած

զկնի ժամանակի երիք անդրադառ
նալ զն՟ա յերկինս, առ կեանս իմն
փառաւոր, և յաւիտենական։
Բայց մարդն առաջին, և կինն նո
րին, խաբեցեալք 'ի դիւէն, ոչ
պահպանեցին ըզ պատուիրանն
զայն. ուստի մեղան ընդդէմ ա՟յ։
Ա՟ որոյ կորուսին զեօթն արփէն
շնորհս զայն, զորմէ ցարդ ասացի։
Եւզի Ած տուեալ էր նո՟ զպար
գևս զայնոսիկ, ոչ միայն վ՟ նո՟.
այլև վ՟ ամենից նոցին սերնդոց՝ և
վ՟ այսորիկ մինչ նք կորուսին ըզ
նոյնս, վ՟ իւրեանց և վ՟ մեր ամե
նից, և արարին զմեզ մասնակից իւ
րեանցն մեղաց, և բնաւից թշուա
ռութեց։ ոպ և լինելոց էաք մաս
նակիցք նոցին շնորհաց և բարեաց
եթէ ոչ էին մեղուցեալք։ Այս է
ուրեմն մեղն ծագական, թշնա
մութն իմն ընդ ա՟յ, և զպակասուն
իմն նորին շնորհաց։ ընդ որում

պակասութե՟ լինիմք ծնեցեալք։ յորմէ յառաջագայի տգիտութ՟են , և չար յօժարութ՟են, դժուարութ՟ի առնելոյ զբարին, և դիւրութ՟ի գործելոյ զչարն։ Պատիժ, և երկուանք 'ըն նախահօրն մեզ զապրելիս։ երկեւղք և վտանգք 'նորա կամք։ և մահն հաւաստա դունեզ մարմնոյն։ այլ և մահն յաւիտենական դժոխոյն։ եթէ յառաջ քան զմահն ո՛չ լինիցիմք ազատեցեալք 'ի մեղաց։ և ո՛չ դառնայցեմք 'ի կալ 'ըն շնորհս այ՟։

ա. Զինչ դեղ ունիմք ընդդէմ այսմիկ մեղի ծագականի։

վ. Արդէն ասացաւ 'ի վերոյ, թէ դեղ ընդդէմ այսմիկ, եղև կրելութ՟ և Մահն Քի՟ մերոյ Տն՟։ քանզի Ած կամեցեալ էր, թէ որ կամէր վճարել վն՟ մեղացն ադամայ, լէր իցէր թարց մեղաց։ այլ լեալ իցէր ած՟ և մարդ։ զի իցէ անհնարէ՟ ըն

գտանելն առաջին տե՛ր. և հնազանդե
ցենման, ո՛չ միայն 'ըն իւրս դիւրա-
գոյս: որպիսին էր պատուիրանն տր
բեցեալ ադամայ: այլ 'ըն իւրս դժուա
արագունեղս, որպիսի է մահն առ
համարհական 'ի վերայ խաչին:
Եւ դեղս այս՝ առաջդրէն մեզ ողբոյլ
մի բարութե՛: ո՛չ 'ի վերոյ ասացաւ-
թեալ է՛ Ած ոչ կամեցաւ անդրա
տրել մեզ իսկոյն զհամայնս զայնս
սիկ եօթն պարգեւս: Սակայն վե
րապարգեւեաց մեզ զսկզբնականն
նոցունց, որ է շնորհն իւր, միջնոր
դութե՛ որոյ լինելոց մեք արդարք,
բարեկամք, և որդիք տե՛ր, և ժա
ռանգք դրախտին: Իսկ այլքն
պարգեւք յետոյ հատուցանիցեն
մեզ հանդերձ բազմօք շահիւք
'ըն միասում կենօջ. եթէ բա
րւոք կենցաղավարե
ցեմք 'նոյա
մէկ:

ՑԱՂԱԳՍ ՄԵՂԱՑ

Մահացուաց և Ներելեաց։

Գլուխ Ութևտասներորդ.

ա. ԲԱՑԱՅԱՅՏԵԱ ինձ այժմ, Զինչ իցէ մեղն գործական։ և ո՞ր այլն իցէ մահացու և այլն ներելի։

բ. Մեղն գործական է այն, զոր մեք առնեմք յատկաւ մերով կամաւ։ յորժամ եմք ժամանեցեալք առ կիրաւուէին։ որպիսիք են գողանալն, սպանանելն, սուտերդնուլն. և այլք սոցին նմանք. հակառակք ա̃ծայնոյ օրինաց։ Մեղս այս՝ է մահացու, մինչ զրկէ զմեզ ՚ի շնորհացն ա̃յ, որ է կեանն հոգւոյն։ և առնէ արժանի յաւիտենականի մահուան դժոխոյն։ Իսկ ներելի է, մինչ անհաճոյ է ա̃յ, բայց

բայց ոչ այնքան, զի զրկեսցէ զմեզ՝ի
շնորհացն Նորին: որև արդիւնա
նայ զնուաճումն իմն ժամանակա
կան, բայց ոչ յաւիտենական:

Զի արդ ճանաչեսցուք, զայս ինչ ա-
մեղ զօր մահացու, կամ ներելի:

Առ՛ի ճանաչել. Թէ յերբ իցէ մ-
մեղ ինչ մահացու, պիտոյ է վերա
նկատել զերկուս կանոնս: Մինն
է, մինչ մեղն իցէ ընդդէմ սիրելու
թեան այ: կամ մերձաւորին: Իսկ
միւսն է մինչ լինիցի լիով հաւա
նութբ կամին: վասն զի յորժամ նուա
ազի մինն յայսցանէ երկուց իրաց,
յայնժամ մեղն ոչ է մահացու: այլ
ներելի: Յայնժամ ասի մեղն զօր
ընդդէմ սիրելութե: յորժամ է
ընդէմ օրինացն՝ի նիւթս ծանունս
այնպէս զի իցէ վիշտ բաւական
առ՛ի եղծել զբարեկամութիւն:
բայց մինչ է ՛ի նիւթս թեթևս,
և ոչ է բաւական առ՛ի եղծել զբա
րե

բեկամութ՟ին. յայնժամ ոչ է ը՟դէմ
սիրելուն: այլ արտաքոյ սիրելու
թ՟ն. և նմանապէս առաջինն այն
ասի գող ընդդէմ օրինաց. զի է ըն
դէմ սիրելութ՟ն, որ է վախճան օ
րինաց: Իսկ երկրորդն այն՝ ասի
ոչ գող ընդդէմ օրինաց: այլ արտա
քոյ օրինաց: զի ոչ է ընդդէմ սիրե
լութ՟ն, այլ արտաքոյ սիրելութ՟ն:
Առ այս՝ կալ քեզ 'ի յօրինակ: գո
ղանալ զմեծ իմն քանակութ՟ի փո
ղոյ. է մեղ մահացու, զի է ընդդէմ
օրինացն ա՟յ, և 'ընդ նիւթս ծա
նունս: և ը՟ն դատողութ՟ն իւրաքան
չիւրոց է բաւական առ 'ի եղծել
զբարեկամութ՟ին: Իսկ գողանալ
զմի փող. կամ զասեղ. զայլ ինչ սո
ցին նման: ոչ է մեղ մահացու, այլ
ներելի, զի է 'ընդ նիւթս թեթևս:
ևթէպէտ ոչ իցէ ըստ սիրելուն:
սակայն ոչ է ընդդէմ սիրելութ՟ն:
Ա՟զի ոչ է այնքան իր ինչ. որ բա
նա

Նականապէս կարիցէ եղծել զբա
րեկամութ͞ին․ ըստ նմին եղանա
կի աստացուք վ͞ն միւսոյ նպաստաւ
որութ͞ե․ որ է գոլն կամաւոր։ յոր
ժամ իր իմն է ընդդէմ օրինաց։ և
՚ըն նիւթս ծանունս։ և լիապէս
կամաւոր, է մեղ մահացու։ Իսկ
թէ ոչ իցէ լիապէս կամաւոր։ որ
գոն։ եթէ ոք ունիցի զխորհուրդ
իմն, կամ զանկարծակի ցանկու
թ͞ի գողանալոյ․ կամ սպանանելոյ,
և կամ հայհոյելոյ։ և առժամայն
վերադիտիցէ զէնքն․ յառաջ քան
թէ լիապէս իցէ հաճանեցեալ
կամաւ, և խոտիցէ զնոյնս․ եղիցի
միայն մեղ ներելի։ վ͞ն որոյ պիտոյ է
միշտ կալ ՚ի վ͞ր իւրեան ինքեան․
և իսկոյն մինչ ներազդիցի զչա
րեաց խորհրդոց և ցանկութ͞եց
արտավանեսցէ զնոյնս յինքենէ,
նախ քանթէ կամ͞ն իցէ հաճանե
ցեալ նոցին։

ՑԱՂԱԳՍ ԵՕԹՆ
Մեղաց Գլխաւորաց:
Գլուխ Իննեւտասներորդ:

ա. Ըղձամ գիտել այժմ, թէ որք իցեն մեղք առաւել սկզբնականք ՚ի բնաւից. ո̃պզի առաւել զգուշու̃թ կարիցեմ փախչիլ ՚ի նոցունց:

բ. Ոմանք մեղք են առաւել սկզբնականք, զի են իբրեւ զաղբերս եւ արմատս այլոց բազմաց: որքեւ կոչին գլխաւորք: որք են եօթն: Ոմանք են առաւել սկզբնականք, զի յոյժ դժուարապէս թողանին: որք եւ կոչին մեղք ընդդէմ Հոգւոյն սրբոյ, որք են վեց: Են եւ այլք առաւել սկզբնականք, զի են բացայայտնապէս այլանդակք, եւ ը̃դէմ բանին հասարակի: վ̃ որոյ ասի, թէ բողոքեն յերկին առ՚ի խնդրել զվրէժ: որք են չորս:

գ. Որք իցեն մեղք գլխաւորք:

Են

Եւ այսոքիկ, հպարտուն. կամ վ.
ոմ̃ք այլք ասեն սնափառութին:
Ագահութին, բղջախոհութին,
Նախանձ, որկրամոլութին, բար
կութին, և ծուլութին:

Ընդէ՛ր կոչին գլխաւորք: ա.

Ո՛չ վ̃ այնր կոչին գլխաւորք, վ.
զի են մահացուք: որովհետև գոն
բազումք այլք մեղք մահացուք.
որք ոչ են գլխաւորք: որպիսիք են
հայհոյութին, մարդասպանութին,
և այլք: Եւ բազումք են գլխաւո̃րք.
որք ոչ են մեղս մահացուք, որպի
սիք են բարկութին, որկորամոլութին
և աչէտիա, և այլք: Կոչին ուրեմն
գլխաւորք, զի են գլուխք այլոց
բազմաց մեղաց, որք 'ի նոցունց յա
ռաջագային, իբրև զճիւղս յարմա
տոց: և զուղխս յաղբերաց:

Զինչ իցէ հպարտութին: և ա.
զորս մեղս յառաջածէ: և որն իցէ
դեղն նորին:

Հպար

Վ. Հպարտութիւն է մեղ իմն, ո
րով մարդն խորհի զինքենէ. թէ
իցէ առաւել քանզայն, որ է. ուս
տի կամի գերակայել քան զայլս,
եւ ոչ կամի ունել զվեհագոյն նե
րեան, եւ ոչ հաւասար ինքեան:
Իսկ մեղքն, զորս յառաջածէ՝ են,
պարծիլն. եւ սնափառիլն: յարու
ցանել զաղմուկ ընդ այլոց. տարա
ձայնութիւն. եւ անհնազանդութիւն:
եւ այլք սոցին նմանք: Իսկ դեղ ըն
դէմ նորին է, պարապել համայ
նիւ զգուշութեամբ ՚ի խոնարհութիւն
մտաց: որ է ճանաչել զինքն գոլ ոչ
ինչ: եւ զամենայն զոր ունիմք գոլ պար
գեւք Աստուծոյ: եւ խորհիլ զայլս գոլ լաւ
ագոյնս ՚ի մէնջ: եւ վարկանիլ
զինքն գոլ նուաղ քան զայլս ամենայն:
եւ հպատակիլ համայնից ներքսա
պէս, եւ պատուել արտաքսպս, զիւ
րաքանչիւրոք ըստ իւրում կարգի:
Օգնէ եւս շատաւպս, ներնկատելն

Թէ, հպարտութիւն արարեալ իցէ
զմարդն նման դիւաց. և թէ դերա
զանցապէս անախորժի այ̃։ ուստի
գրեցեալ է, թէ Աճ ընդդիմանայ
հպարտոց. և հանգչի՛ ընդ խոնարհս,
զայնոսիկ ամաչեցուցանէ, և զայ
սոսիկ բարձրացուցանէ։

Զինչ իցէ ագահութիւն։ և որք · ա
իցեն մեղքն որք 'ի նմանէ ծնին։ և
որ իցէ դեղն նորին։

Ագահութիւն է իղձ իմն անկարգ, վ·
ու փարթամութիս։ և կայանայ
'ներիս իւր։ 'Նախ՝ 'ըն ցանկալն
զինչս այլոց, ոչ գոհունակելով
զիւրոցն։ Երկրորդ՝ 'ըն կամիլն
աւելի քան զայն, որ ինքեան բաւ
ականանայ։ և 'ըն ոչ կամիլն տալ
զաւելորդս աղքատաց ըստ որում
է պարաւանդեցեալ։ Երրորդ՝
'ըն սիրելն սաստկապէս զինչս, զոր
ունի, թէ և իցէ իւրն. և ոչ իցէ
աւելորդ։ և այս՝ Ճանաչի, մինչ ոչ
գտա

գտանի անձն պատրաստեցեալ 'ի
ցրուելն զինչս իւրս 'ըն դիպուա
ծոյ 'նորում. իցեն հարկաւորք
վն պատճոյն ոյ: և վն այսորիկ ասէ
Ս̃ն Պօղոս, թէ ագահութին իցէ
իբրև զկռապաշտութի իմն. քանզի
ագահն յարգէ առաւել զինչս.
քան զած: զի գոհունակի կորու
սանել մանաւանդ զած, քան թէ
զինչս: Իսկ մեղքն, որք ծնանին յա
գահութէ, են բազումք, որպիսիք
են գողութին, յափշտակութին
զրկանք 'ի մէնջ առից և վաճառից
խստութի 'ի դէմս աղքատաց: և
այլք սոցին նմանք: Եւ դեղն, է
վարժիլն 'ըն զօրութս ազատակա
նութե. նկատելով թէ մեք 'նայս
միկ կենցաղոջ իցեմք ճանապար
հորդք և պանդուխտք: և վն այոր
է օգուտ իմն ոչ ծանրաբեռնել ըզ
մեզ ընչիւք: այլ բաժանել զնոյնս
մերոց ճանապարհորդակցաց. որք

տանին զնմ̃ վմ̃ մեր 'ի հայրենին : և
այսպէս գոլով մեր առաջել Թե
Թևաբեռնեցելք : առնեմք առաջ
ել արագապէս զմերն Ճանապարհ :

Զինչ իցէ բղջախոհութիւն . և ա.
զորս մեղս յառաջածէ : և որ իցէ
դեղն նորին :

Բղջախոհութիւն է խղճիմն ան բ.
կարգ առ մեղս և առ հեշտութիւն
մարմնոյ : մեղք , որք 'ի նմանէ յա
ռաջագային , են կուրութի մտաց
լրբութի . անհաստատութի : և
առաջել շնութի : պոռնկութի :
անպարկեշտաբանութի : և այլք
ամենայնք պղծութիք : Դեղն է
կրթել զինքն 'ի ծոմապահս և յա
ղօթս , և հեռանալ 'ի գործակցու
Թէ չարեաց : զի այսոքիկ են միջ
նորդք առ 'ի պահպանել զողջա
խոհութի : և 'ի վեր քան զամ̃ , ոչ
ապաստանիլ յանձն իւր : և ոչ 'ի
զօրութիս իւրս , և 'ի սրբութին :

այլ

այլ 'ի բաց կալ 'ի վտանգից, և պահ
պանել զզգայութիւնս իւրս : Նկատե
լով թէ որպէս ուժովագունեղն
Սամսոն : սրբագունեղն Դաւիթ
և իմաստնագունեղն Սողոմոն և
ղէն խաբեցեալք յայսմանէ մոլու
թէ, և անկան 'ի մեծ կորուսթի մը
տաց : մանաւանդ Սողոմոն, որ վա
րեցաւ 'ի յերկրպագանել ամե
նից կռոց իւրոցն հոմանեաց :

ա, Զինչ իցէ Նախանձն : և որպէ
սիք մեղք ծնանին 'ի նմանէ : և որ
իցէ դեղն նորին :

բ. Նախանձն է մեղ իմն . որով ըզ
չարանայ մարդն վն բարութեան այլոց
զի թուի ինքեան, թէ իւր յա
ռաւել մեծութիւն նուազիցի :
Առ որ պարտիս նկատել . թէ յոր
ժամ' անախորժանայ քեզ բարին
այլոց, զի ոչ է արժանի ունելոյ ըզ
նայնն : կամ զի ոչ բարւոք վարի նո
վաւ : այս ոչ է մեղ : Նմանապէս
մինչ

մինչ անհաճոյանայ քեզ. Թէ դու ես ոչ ունիս զբարին զայն, զոր այլք ունին։ և մանաւանդ զօրութիս, և զջերմեռանդութիս. և զայլս նմանս սոյին բարիս։ այս ես ո՛չէ մեղ, այլ կոչի ես ո՟րև գովելի նախանձ։ Բայց մինչ քեզ անհաճոյանայ Թէ այլքն ունիցին զայս ինչ բարի։ Ա՟զի Թուի քեզ. խամրացուցանել զքոյս փառս՝ և ո՛չ կամիս զի ունիցին զնոյնն, ո՟պզի մի համասարիցին քեզ կամ գերազանցիցեն զքեւ։ այս՝ է մեղ նախանձոյն։ և ծնանի զբազումս մեղս. որպիսիք են դատողութիւն Թիւր։ խնդութիւն վա՟ չարեաց այլոցն։ տրտունջ։ բանբասանք, և զի նախանձոտն խնդրէ նուաղեցուցանել զբարի համբաւն մերձաւորին, և տայ երբեմն առանձին տանել զմարդասպանութիւն, ո՟պ արար Կայէն, որ վա՟ նախանձու եսպան զեղբայրն իւր։

իւր։ և յուդայեանքն վն նախան
ձու նախահոգացին զմահ Տն։
Դեղ սորին է վարժել զինքն ՚ի
սիրելութիւնս եղբայրականս։ և յա
րախորհիլ թէ նախանձն առաւ
ել վնասէ նախանձոտին. քան նա
խանձեցելոյն։ քանզի նախանձոտն
զինքն տագնապէ, և հաշէ ներքսա
պէս զինքն։ Եւ ստէպ Ած այնու
ճանապարհաւ բարձրացուցանէ
զնախանձեցեալն, որով նախան
ձոտն կամէր ցածուցանել զնա։
Ոպ տեսանեմք, զի դեւն, վն նախան
ձու արար մարդոյն կորուսանել
զԴրախտն երկրաւոր։ և Ած այ
նու առթիւ արար, զի Քն եկն
յաշխարհ, և շնորհեաց մեզ զԴը
րախտն երկնային։ Եղբարքն պատ
րիարքին Յովսեփու վաճառեցին
զնա վն նախանձու, և Ած այնու
առթիւ արար լինել ըզ Յովսեփ
տէր և իշխան եղբարց իւրոց։

Նորայն Սաւուղ հալածեաց ըղ
Դաւիթ վս՟ նախանձու, իսկ ա՟ծ
մերժեաց զսաւուղ յարքայութէ,
և զնորին թագաւորութիւնն ետ
Դաւթայ:

Զինչ իցէ որկորամոլութին: ա,
և զորս մեղս յառաջածէ, և որ իցէ
դեղն:

Որկորամոլութին է անկարգ վ,
ախորժակ իմն ուտելոյ և ըմպելոյ:
որ անկարգութին կայանայ 'ի չ՟ս
առնուլն զկերակուր առաւել քան
զպատշաճն: 'ի խնդրելն զխոր
տիկս յաճախ՝ մեծագինս, 'ի կա
մելն զկերակուրս արգելեցեալս:
որգան, զմիս 'նաւուր Ուրբաթի,
✠ և Շաբաթի: 'ի ոչ սպասելն
ժամու ուտելոյն, մանաւանդ՝
'նաւուրս ծոմապահուց: և 'ի
ուտելն շուայտութե՟ և զեխութե՟:
Մեղք, որք ծնանին յորկորամո
լութէ, են, մրթութիւն միտաց:

խնդութիւն ունայն ։ և շատախօսու-
թիւն ։ այլ և առաւել՝ յորկրամոլութենէ
ծնանի բղջախոհութիւն հանդերձ
համայնիւք մեղօք ՚ի նմանէ յառա-
ջնկեալովք ։ Դեղն է պարապել ՚ի
բարեխառնութիւն, և ՚ի ժուժկա-
լութիւն, որ օգնէ հոգւոյն և մարմ-
նոյն ։ Եւ մանաւանդ որպէս է օգ-
տագունեղ իմն նկատել. Թէ հեշ-
տութիւն որկրամոլութեան է կարճա-
գունեղ իմն, և թողու բազմիցս
զկնի իւր զցաւս երկարագունեղս
ստամոքսի, գլխոյ, և այլոց մասանց
մարմնոյն, որոց և մահ հետևի ։

ա, Զինչ իցէ բարկութիւն, և զորս
մեղս ծնանի, և զինչ դեղ գուցէ
մեզ ընդդէմ նորա ։

Բարկութիւն է անկարգ իմն ցան-
վ, կութիւն վրէժխնդրելոյ ։ Բայց
առ այս գիտելի է, զի բարկութիւն
բարեխառնեցեալ և բարեկարգե-
ցեալ, է բարի իմն ։ Ա՜ որոյ առե-
սաղ

տաղմօսն, բարկացէք, և մի կամե-
ցարուք մեղանչել։ և ոբն Բարսեղ
ասէ, թէ բարկութիւն է իբրև ըզ-
շուն, որ բարի է. մինչ հաչէ ընդդէմ
թշնամեաց. բայց ոչ, մինչ առնէ
զչար ևս ընդդէմ բարեկամաց։
Անկարգութիւն բարկութե կայ-
անայ յերիս երս։ Նախ՝ 'ըն կամին
առնել զվրէժ զայնմանէ, որ ոչ
արժանանայ զ[illegible]ութն զայն։ և
որ ոչ է վշտացուցեալ զմեզ։ Երկ-
րորդ՝ 'ըն կամին առնել զվրէժ
իւրով յաւուկաւ հեղգնակութ։ զի
պատժելն և առնուլ զվրէժ, 'ի
չարագործաց. ոչ պատկանի, եթէ
ոչ առ վեհագոյնս. որգոն առ իշ-
խանս, կամ առ վարպետս, և այլ։
Եւ զի Ած է գերագունեղ իշխան,
վն որոյ ասէ, թէ ինքեան պատկա-
նեսցի առնուլն զվրէժ։ Երրորդ՝
'ըն առնելն զվրէժ վն ատելութե.
և ոչ վն նախանձու արդարութե։
և զի

եւ 'ըն անդրադարձուցելն զեղանակաւ
եւ զպարագայիւք այլովք: Մեղքն.
որք ծնանին 'ի բարկութենէն ան
կարգաւորեցելոյ, են վէճք: խօսք
հայհոյականք: չարք ընձեռաւածք:
աւք անպատշաճք: իբրեւ զմար
դիկս խելագարս: զի բարկութիւն
անկարգաւորեցեալ, է նման խելա
գարութեան: Դեղն է կրթել 'ըն զօ
րութիւն հեզութեան, եւ համբերութեան:
նկատելով զօրինակ սրբոցն եւ ին
քեան Քի: որք ընբերելով եւ կրե
լով. առաւել փառաւորապէս հան
դիսացան: զորս ոչ կարեն առնել
մարդիկ աշխարհիս այսորիկ, որք
նախահոգան առնուլ զվրէժ յիւ
րոց թշնամեաց:

ա. Զինչ իցէ Աչէտիայն: եւ զորս
մեղս յառաջածէ, եւ որ է դեղն
նորին:

բ. Աչէտիայն է բառ յունական.
նշանակէ, լքումն, պղերգութիւն

ձանձ

ձանձրութի̃, և վհատութի̃, յու
լութի̃, և ծուլութի̃ : Եւ յայն
ժամ է մեղ գլխաւոր . յորժամ ոք
ձանձրանայ 'ի գործելոյ զբարին :
և վշտագնի, և անախորժի գոլ
զարաճանդեցեալ 'ի պահպանել
զպատուիրանս այ̃ . և յընթանալ
ընդ Ճանապարհս զօրութեց :
Մեղք, զորս յառաջածէ, են քա
մահումն պատուիրանաց : տալ
զինքն յաւար մոլութեց յուսահա
տութի̃ կարելոյ առնել զբարիս :
ատելութի̃, և արտմութի̃ ընդդէմ
այնոցիկ . որք աշխատեն զնա 'ի բաց
թողուլ զմեղս . և կայնուլ զբարի
Ճանապարհն : Դեղն է ոչ երբեք
կալ դատարկ . ընթեռնուլ զգը
րեանս բարիս : վերանկատել ըզ
վարձն մեծ . զոր խոստանայ Ած̃
այնոցիկ, որք են զուարթք 'ի պահ
պանել զպատուիրանս Նորին : և
զպատիժս յաւիտենականս և զան
հան

հանդուրժելիս. զորս պատրաս-
տեալ է ընդունականողաց զնոյնս։

ՅԱՂԱԳՍ ՄԵՂԱՑ

Որք են ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ։

Գլուխ քսաներորդ։

ա, ՈՐՔ, ԵՒ ՈՐՔԱՆԻՔ են մեղք. ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ։

Են վեց։ որք են Յուսահատու-
վ. թիւն կեցութեան։ Ինքնահաւանու-
թիւն կեցուցեալ լինելոյ առանց ար-
դեանց։ Ընդդիմամարտել ճշմար-
տութեան ճանաչեցելոյ։ Նախանձ
շնորհացն այլոց։ Յամառութիւն
՚ի մեղս։ և Անզղջութիւն մին-
չև ՚ի վերջն։

ա, Վա՞էր կոչին մեղք ընդդէմ Հո-
գւոյն սրբոյ։

վ. Զի եղանին զոխ չարութե։

և մա

և մանաւանդ՝ երրորդն, որ է յատ
կագունապէս մեզ. ընդ̃եմ Հոգւոյն
սրբոյ. այսինքն, մինչ ոք ճանաչէ
զճշմարտութիւն՝ բայց սակայն՝
յանդգնապէս յամառի ցուցանել
թէ ո՛չ իցէ ճշմարիտ։ Մեղանչելն
չարութ̃ ասի գոլ ընդդէմ Հոգւոյն
Սրբոյ։ զի Հոգւոյն Սրբոյ առըն
ծեալ բարութիւն, որ է ներհական
չարութե։ որպէս մեղանչելն տգիտու
թեամբ, ասի գոլ ընդդէմ Որդւոյն
որում առընծեալ իմաստութիւն։
և մեղանչելն բեկանաճորութ̃, ա
սի գոլ ընդդէմ Հօրն, որում առ
ընծեալ կարողութիւնն։

Զ ի՞նչ ունին ինքեանց յատուկ Ա.
մեղքս այսոքիկ։

Զայս՝ ունին, զի ո՛չ առնեն, Վ.
ոչ նայումն կենցաղոյս. և ո՛չ 'ըն հան
դերձելումն։ որպէս ասէ մեզ Տէրն
մեր 'ըն սրբոյ աւետարանում, որ
սակայն այսպէս իմանի. թէ են
դժուար

դժուարէինք 'ի նորին. վասն զի են երբ
յայժ անօսրագոյնք և դժուարինք
զի այնոքիկ որք անկանին յայսոսիկ
մեղս. գտցեն 'ի ճշմարիտ ապաշ
խարութիւն: ա՜յ մինչ ասեմք թէ,
այս՝ հիւանդութիւն է անբժշկելի:
ոչ կամիմք ասել. թէ ոչ իւիք եղա
նակաւ կարիցէ բժշկիլ. այլ թէ
անօսրակի երբեմն բժշկի: որև կար
գաւորապէս ոչ բժշկի:

ՅԱՂԱԳՍ ՄԵՂԱՑ
Որք բողոքեն 'ի Յերկինս:
Գլուխ Քսանևմէկերորդ:

ա. ՈՐՔԱՆԻՔԵՆ,
և որք են մեղքն, որք բողո
քեն յերկին:

բ. Են չորս, որք են, կամաւոր մար
դասպանութիւն: մեղք ընդդէմ բը
նութեն. սոդոմինքն, սոդոմականքն:

Զրկանքն

զրկանքն աղքատաց, մանաւանդ որբոց և այրեաց։ և դաւաճանութիւն վարձու վարձկանին։

Ընդէր ասեն, թէ բողոքեն առ յերկինս։

Զի մեղքս այսոքիկ են այնքան մե-յայտնիք անիրաւութիւնք. մինչզի ոչ իւիք եղանակաւ կարեն ծածկել և թագուցանիլ։

ՅԱՂԱԳՍ ՉՈՐԻՑ ՎԵՐՋՆՈՑ։

Գլուխ Քսաներկուերորդ։

ՍԱՄԻՄ, ԶԻ ա-տայցես ինձ զօգտական իմն խրատ, առ'ի խորշիլ 'ի մեղաց։

Իմաստութենն ասէ։ Յիշեա զչորս վերջինս։ զի երբէք ոչ մեղանչիցես։ Իսկ որքն վերջինք, են չորս։

Մահն ;

Մահն ։ Դատաստանն ընդհան-
րական ։ Դժոխն ։ և Դրախտն ։

Աշ. Ընդէր կոչին վերջինք, չորս
իրքս այսոքիկ ։

Վ. Վասնզի Մահն է վախճան կենաց,
և վերջին իր, որ մեզ հանդիպելոց
է 'նայսմիկ աշխարհիս ։ Դատաս-
տանն վախճանական, է վերջին
համայնից դատողութեանց ․ որք լի-
նելիք են, ուստի ոչ ոք գոյ բողո-
քումն 'ի նմանէ առ այլ դատաս-
տան ։ Դժոխն է վերջին չարն, զոր
ունելոցք են չարագործքն ․ որք և
'ի նմին կացուած կալոցք են միշտ,
թարց կարելոյ փոխել երբեք ըզ-
նոյնն ։ Դրախտն է վերջին բարին,
զոր ունելոցք են բարեգործքն ․ և
ոչ կորուսանելոցք են երբեք ըզ-
նոյնն ։

Աշ. Կամիմ զոմանս ներխոկմունս
առ'ի կրթել զիս 'նայսոսիկ նորա
գունեղս ։ վասնզի յիշելով սոքա՝ ըզ-
նոյնս

Նոյնս ոչ մեղիցեմ երբէք. որպ̃ ասէ իմաստունն։ 'ի քէն արդէն առ բերեցեալ։

Ջ մահուճանք կարեւ ներելո կալ զչորս կէտս զայսոսիկ. Նախ՝ զի մահն է հաւատարմութենէց. եւ ոչ որք կարէ տարափոխիլ 'ի նմանէ։ Երկրորդ՝ զի ժամ մահուն է անհաւատալի. եւ բազումք մեռանին, մինչ տակաւին զմահուճանքս ոչ խորհին։ Երրորդ՝ զի 'ի մահուճան վերջանան բնաւք բաղձանք այսորիկ կենցաղոյս։ եւ յայնժամ Ճանաչի ունայնութիւն աշխարհիս այսորիկ։ Չորրորդ՝ զի 'ի ժամու մահուճան ամ̃ ոք սորվանայ 'ի չարեացն, զորս գործեալ է։ եւ կրս կծի զբարեացն, զորս ոչ է արար՝ Ամրոյ է մեծ խելագարութիւն առնել զայնոսիկ. զորոց լցեալք հաւատովք թէ ապաշաւելոցք եմք յետոյ։ Վ.

Ջ դատաստանքն կարեւ ներելո

կալ

կալ զպայտառնելն կենաց : Ասաւ՝ զի դա
տառապանն եղեւ զերաց ներբերա
գունեղաց . այսինքն , զծայրա
գունեղեց բարեաց . և զծայրագու
նեղեց չարեաց : Երրորդ՝ եղեւ է 'ի
մեհյագունեղէ գատաւորէ , որ դե
տէ զամ ինչ . որում ընդդիմանալ
ոչ ոք կարէ : Երրորդ՝ եղեւ է 'ըն
ներկայուն բոլորի աշխարհի , սա
տի թաքչիլ ոչ ոք կարէ : Չորրորդ՝
անու՝ ոչ ոք եղեւ է յայս զերծանել լոյ
'ի զգացողութենէն ծայնոյ ար
դարութեանն :

Զդժոխայն ներխոկայ թէ ոմն էցե
լայն, երկար, բարձր, և խոր : Լայն
է , զի պարունակէ զհամայնս պա
տիժս ձեռակերպեալս : Երկար է ,
զի ջնաւքն են յաւիտենականք :
Բարձր է , զի ամենեքեան են դա
նագունեղք բուն ծայրագունեղէ
տանջանսն : Խոր է , զի են զու ոք
պատիժք . Թարց՝ խառնման ցեղի

ու

տուրուք մխիթարութեան ։
Զդրախտէն ներխակամ. զի նմա
նմանէս և նա է Լոյն. զա̃մ զբարիս
խորհելիս ներպարունակէ. և ա
ռաւել քան զնոյս, զոր մեք գի
տեմք խորհել. և ցանկալ ։ Է՛ եր
կար, զի համայնք այնոքիկ բարիք.
են յաւիտենականք ։ Է՛ բարձր,
զի բարիքն այնոքիկ են բարձրա
գունեղք և պատուականագու
նեղք ։ Է՛ խոր, զի են պարզք բա
րիք. թարց խառնակութե ցեղե
ուրուք չարի ։
Ա. այս՝ կարես ես առաջադրել. թէ
բարիքն այսորիկ կենցաղոյս դոչ
ղք 'ի սոցունց նպաստաւորութեց
ունին ։ վասնզի են սակաւք, կարճք,
փոքունք. և միշտ խառնակեցեալք
ընդ զբաղմանց և անձկութեց ։ Նր
մանապէս և չարիքն այսորիկ կեն
ցաղոյս. են սակաւք, կարճք, փո
քունք ։ և միշտ խառնեցեալք ընդ
բարիք

իմկք մխիթարութե: Ուստի պտ
տիս համահաւաքել, թէ ճշմա
տապէտ կորուսելք են զխելս ի
ւանց այնոքիկ. որք վասն սիրոյ է
ջնաց կենցաղոյս այսորիկ, կամ վ
ներկիւղի տառապանաց ներկայի
կորուսանեն զբարիս ապագայ
կամ անկանին 'ի չարիս
ապագայս:

ՎԵՐՋ

Ներ Տպարանում սրբոյ Էջմի
ծնի:
Հաճուէ̃ Տեառն Ոսկանի Աս
Եպիսկոպոսի Հայոց:
Արծագրուէ̃ կարապետի վարդա
պետի Անդրեանցւոյ.

IN LIVORNO.
Con Licenza de' Superiori.

Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм ССР